

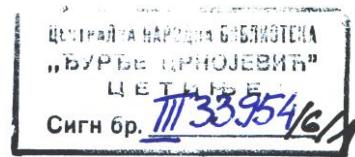
ЦЕНТРАЛНА НАР. БИБЛИОТЕКА
БУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ
ЦЕТИЊЕ
ЦРНА ГОРА

III 33954/6
Bp.

Monumenta Montenegrina

VI

10⁸ Å² s⁻¹

ISTORIJSKI INSTITUT CRNE GORE

262.3(497.16)(093.2)

Monumenta Montenegrina
Knjiga VI
tom 1.

Episkopi Kotora i Episkopija i Mitropolija Risan

Priredio i predgovor napisao
Vojislav D. Nikčević

Preveo
Ana Klikovac

Podgorica 2001.

ISTORIJSKI INSTITUT CRNE GORE

Monumenta Montenegrina

knjiga VI

tom 1.

Episkopi Kotora i Episkopija i Mitropolija Risan

IZ PROŠLOSTI CRNE GORE

POSEBNA IZDANJA

**Urednik
Prof. dr Branislav Kovačević**

**Recenzent:
Prof. dr Božidar Šekularac**

L`INSTITUT HISTORIQUE DE LA MONTÉNÉGRO

Monumenta Montenegrina
volume VI
livre 1

Les évêques de Kotor et l'évêché et la métropolie Risan

Podgorica 2001.

ИСТОРИЕЧСКИЙ ИНСТИТУТ ЧЕРНОГОРИИ

Monumenta Montenegrina
тому VI
книга 1

Епископи Котора и Митрополия Рисан

2001.

EPISKOPIJE KOTORA I RISNA: SVIJET ANTIOHIJE I AKVILEJE

"Papa Nikita reče u Crkvi u Tuluzu: Rekli ste mi da Vam kažem da li su običaji Prvobitnih crkava bili neobavezujući ili strogi. Reći ču Vam da se sedam Crkava Azije odvojilo i razgraničilo između sebe i da nijedna nije uradila ništa što bi bilo protiv prava druge. I Crkve Romeja, Dragovice, Melengije, Bugarske i Dalmacije, odvojile su se i razgraničile i nijedna ne čini ništa što bi bilo protiv prava druge. I tako one imaju mir među sobom: učinite isto..."

("La Chartre de Niquinta", 10)

Poseban svijet u organizaciji crkve bili su slobodni gradovi, velike luke i trgovački centri - štićeni imperijalnim odlukama, oslobodani mnogih dažbina, često u toj mjeri bogati da su sami po sebi predstavljali svojevrsne bankarske institucije. Oni su bili izuzeti od moći crkvenih sudova, sporova koje je crkva vodila, niko od njih nije tražio da primjenjuju kanon vjere u skladu sa odlukama vaseljenskih sabora. Dva grada na gornjodalmatinskoj obali imali su taj status: Ulcinj i Kotor. O prvom se zna, na osnovu ponekog šturog podatka, da je bio slovensko-avarски grad sa velikom tvrdavom i lukom, koji je u određenim razdobljima kovao svoj novac; drugi je prisutan u svim dokumentima vezanim za ove prostore, najviše kao crkveno sjedište i suparnik Dubrovnika, a manje kao luka sa posebnim statusom, slobodni grad koji je tokom četiri stoljeća predstavlja jedno od najznačajnijih vizantijskih uporišta.

Ime Kotora je novijeg datuma: u rijetkim dokumentima iz osmog stoljeća, iz epohe kada ikonoklazam počinje da mrvi granice između Istoka i Zapada, i kada kurija postavlja zahtjev da gospodari na svom dijelu svijeta, Kotor se u njenim dokumentima još uvijek naziva "Rose". Taj naziv provlači se kao drugo ime ovog grada sve do polovine dvanaestog stoljeća; u svakom od dokumenata naznačava se da "Kotor (ili Rose)" pripada području teme Dalmacije - nema oznake da li je bio podrijeđen arhiepiskopiji u Duklji, kao što nema oznake da je bio crkva-podložnica mitropolije u Risnu u vrijeme njenog nedugog trajanja. Pretpostavka da Kotor kao episkopsko sjedište postoji početkom druge polovine petog vijeka, odmah nakon vaseljenskog sabora u Halkidoniji, zasniva se na aktima sa ovog skupa, ali nema drugih, čak ni posrednih podataka o odnosu koji je uspostavlja sa episkopijom gospodaricom u Kilikiji Antiohijskoj. Da li je ovaj grad počeo da mijenja ime kada su u petom vijeku katari - "čisti", osuđeni kao jeres počeli postepeno da se iseljavaju na prostore Ilirikuma i da naseljavaju Rose u Boki Kotorskoj, polako mu dajući ime, može da se nagada - neka posredna svjedočenja ukazuju na tu mogućnost, ali je čitav korpus dokumenata vezan za episkopska i arhiepiskopska sjedišta na području Gornje Dalmacije u vremenu od petog do kraja osmog stoljeća praktično neistražen. Arhiepiskopat u Risnu spominje se samo u spiskovima vizantijskih mitropolija, a episkopija u Kotoru se navodi u drugoj polovini osmog vijeka, ali ne kao crkva-podložnica mitropolije u svom susjedstvu. Upravo taj podatak ukazuje da je Kotor već onda, u okrilju Vizantije, uživao poseban status: nedaleko od risanske mitropolije nije joj bio podložan, već se nalazio pod crkvenom vlašću dijeceza iz Trakije, zajedno sa još nekim dalmatinskim gradovima čije ime za sada nije poznato. Kao episkopat Kotor prisustvuje na oblasnom sinodu u Trakiji 787. godine, na kome se dijele eparhije Rodopa i Hemimonta, kada jedan dio tračkih episkopata prelazi pod jurisdikciju novostvorene dijeceze u provinciji Evropi. Risan se u to vrijeme, na episkopskim vizantijskim listama, vodi kao arhiepiskopija u provinciji Lazik - Kotor se u listama tračkog sabora ne navodi kao Rose, već pod imenom "Dekatera". Inače, Rose se spominju u vizantijskim tekstovima posljednji put u jednom od spisa Teodora Metohita, jednom žitiju, pa se postavlja pitanje da li je učeni Vizantinac ovaj

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

naziv upotrijebio u skladu sa pravilima arhaizacije jezika i geografskih naziva kada su u pitanju tekstovi namijenjeni kanonskoj upotrebi, ili je htio da izbjegne moguću primjedbu da dio svoje povijesti posvećuje gradu u kome je već neko vrijeme sjedište rimske episkopije...

Antiohija i episkopija i mitropolija Risan

Šesto stoljeće je vrijeme velike podjeza i episkopija na prostorima Vizantijske imperije, naročito onih koje se nalaze na graničnim područjima kakva su Ilirikum i Italija. Istočno rimsко carstvo, nastojeći da učvrsti državu, preko crkve stvara mrežu episkopskih sjedišta koje vezuje za centralne mitropolije na prostorima četiri svoja patrijarhata. Posebna je čast kada episkopije, ili mitropolije, sa Ilirikuma i teritorije Italije postanu crkve-podložnice velikim episkopskim sjedištima, starih i u kulturi najprestižnijih patrijarhata, kakvi su bili Antiohija i Aleksandrija. Stone mitropolije, ili arhiepiskopije "gospodarice", imale su zadatak da podređenim crkvama omoguće da steknu uvid u pravila vjere, da im šalju monahe i sveštenstvo, da stvaraju skriptorije koje će pisati na tri jezika - grčkom, latinskom, koji je tada još u znatnoj upotrebi na području Antiohije, i aramejskom koji se smatrao pismom učenosti i tradicije, jer je na njemu, uz hebrejski, pisan najstariji korpus spisa hrišćanskog nasljeđa.

Da li je i Aleksandrija imala svoje mitropolije i episkopije na gornjodalmatinskoj obali, nije poznato - sfera njenog uticaja bila je Panonija, istočni dio Dardanije i Trakija, dok se u Meziji u to doba javlja jedan broj episkopa koji nose epitet "sirijski", što znači da je uticaj dolazio sa prostora Antiohije koja je čuvala aramejski jezik i stvaralaštvo na njemu. Risan se spominje kao grad pod jurisdikcijom Antiohijskog patrijarhata krajem VI stoljeća, u vrijeme episkopa Sebastijana.¹ Po svemu sudeći, preko Risna u to vrijeme počinje da se odvija proces hristijanizacije pagana - varvara na srednjodalmatinskim prostorima i području današnjeg Zahumlja; tu vizantijska imperijalna kancelarija utežuje prve vojne najamničke kontigente, koji treba da posluže kao odbrana gornjodalmatinske obale i uskog zaljeva uz nju. Risan, pored Epidaurusa, predstavlja simbol tradicije na koju se Vizantija neprekidno pozivala u nadmetanju sa Rimom: to je stari rimske grad, važna luka, sa Epidaurusom jedno od najznačajnijih mjesta na prostorima južnodalmatinske obale - trgovački centar i istovremeno tačka odmorišta na rimskom putu za Salonu, a u doba Istočnog carstva na putu za patrijarhat u Akvileji. Kada su počela razgraničenja između episkopata u Epidaurusu i Risnu nije poznato - prvi episkop današnjeg Cavtata spominje se 530. godine (Fabricianus), dvije godine kasnije nasledjuje ga Pavle koji je učesnik sinoda u Saloni, treći episkop je Florencije (600. godine), dok njegov nasljednik nepoznatog imena napušta grad bjekstvom. Ovaj episkopat se tada gasi, tačnije "prelazi" u Dubrovnik 650. godine: od tog će časa Raguza baštiniti tradiciju epidauruske episkopije. Risan se kao episkopsko sjedište, sa prvosveštenikom Sebastijanom, spominje u poslanicama iz 591. (ili do 595) godine, ali teško je vjerovati da ovaj episkopat nije formiran u vrijeme kad i njegov susjed u Epidaurusu; imena prethodnika episkopa Sebastijana nijesu poznata, za sada nema posrednih pokazatelja, ali kako još nijesu pročitane i analizirane vizantijske episkopske noticije iz doba od Teodosija Prvog do Justinijana, trebalo bi očekivati da se u njima nadu spomeni nekog od risanskih prvosveštenika.

Da je Risan stara episkopija ukazuju činjenice da je dva i po vijeka prije spomena episkopa Sebastijana na području provincije Duklje-Prevalitane utežljeno dvostruko arhiepiskopsko sjedište, da su se manje-više značajni episkopati nalazili na području nekadašnjih Dardanije i Mediteranske

¹ Jedan broj istoričara crkve iz sedamnaestog i sa početka osamnaestog vijeka pisma risanskog episkopa vezao je za tradiciju episkopata u Sirmijumu, prepostavljajući da se radi o grešci - niko nije mogao da vjeruje da je tada neu-gledno mjesto bilo svojevremeno jedno od veoma uticajnih crkvenih sjedišta.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Dakije kojima su povremeno pripadale i Duklja i Skadar, te da je ova episkopija trebalo da ostvaruje vezu sa Italijom. Stoga je, po svemu sudeći, tačna pretpostavka da je Kotor (Rose) postao jedan od izbjegličkih centara vizantijskih katara, odakle su se oni polako, sa vizantijskim vojnima u Italiji, Iberiji i Oksitaniji, premještali u od Vizantije zauzeta područja. Risan, kao episkopat, pod nadzorom nekog od starih crkvenih sjedišta na području Antiohije, imao je zadatak da bude kontrolni punkt Istoka na prostorima na koje je polagala pravo i kurija: Risan postaje strateška tačka odbrane vizantijskih interesa, jer Rim u to doba uspijeva da pod svoju kontrolu stavi episkopat u Saloni. Na saboru koji se održava 599. godine u Saloni, za vlade episkopa Maksimusa Četvrtog, kome prisustvuju Petar i Providencije, episkopi Istre, i Florencije, episkop Epidaurusa, raspravlja se o opasnostima sa kojima se suočavaju hrišćanske zajednice ovih gradova, jer Avari pustoše dalmatinsku obalu. Ovaj sinod, održan u teška vremena za žitelje sjevernih graničnih područja Vizantije, nije sa crkvenog stajališta imao veći značaj - avarske naleti gotovo će opustošiti dalmatinske gradove, sve dok vizantijska vojska, početkom sedmog stoljeća, ne slomi njihovu silu. Na saboru u Saloni nema episkopa Risna; on je bio u okrilju Antiohije koja se, po svemu sudeći, na području Risna, u ime Konstantinopolja, razgraničavala sa patrijarhatom u Akvileji. Ovaj stari patrijarhat, na krajnjem sjeveru Istočnog rimskega carstva, nije mogao da spriječi kuriju da širi svoj uticaj na teritoriji Dalmacije, jer je bio zauzet misijama na prostorima sjeverne i srednje Evrope, a u tom razdoblju i sam bio ugrožen, ne samo od Avara, već i od slovenskih hordi koje su se zapućivale sjevernoj Italiji koja je bila pod njegovom jurisdikcijom.

Po jedinstvenom manuskriptu iz četrnaestog stoljeća, Parisinus graecus 1555 A, prepisu patrijarhalne episkopske i arhiepiskopske liste iz osmog i devetog stoljeća, navodi se da je čitav Ilirikum bio pod crkvenom jurisdikcijom Vizantije. Istočna imperija u osmom i devetom stoljeću odlučuje da potpuno suzbije uticaj Rima - gotovo čitava Italija je pod kontrolom Konstantinopolja, dok kurija pokušava da postupno stavi pod svoju pasku vizantijske najamnike i da nagodbom sa Konstantinopoljem zadrži svoj uticaj u dijecezama i eparhijama koje drži na balkanskim prostorima. Vizantija, u skladu sa obznanjenom reorganizacijom državne uprave, odlučuje da na teritoriji Ilirikuma, kao i u Italiji, uvede takozvanu "trostepenu crkvenu hijerarhiju vlasti". Patrijarhati, konstantinopoljski, akvilejski, antiohijski, aleksandrijski i jerusalimski, imaju pod sobom mitropolije i autokefalne episkopije i arhiepiskopije, koje predstavljaju mrežu civilne uprave imperije na prostorima Ilirikuma. Autokefalne crkve i mitropolije imaju pod sobom crkve-podložnice, episkopska i arhiepiskopska sjedišta, u ime patrijarhata upravljajući sveukupnom vjerskom i civilnom vlašću. Crkve-podložnice imaju rang episkopija i arhiepiskopija, zavisno od toga na kom se području nalaze i koliko hrišćana okupljaju; atribut "crkva-podložnica" označava čak neku od jeretičkih zajednica koja je pod kontrolom zvanične crkvene vlasti, ili vjersku organizaciju koja se nalazi na području koje je potpuno podređeno zvaničnom hrišćanstvu. Po pravilu, to su prostori vjerskog mira, bez pobuna, bez pokušaja suprotstavljanja odlukama koje donose patrijarhalni i oblasni sabori. Vizantija u to doba uvodi eparhije kao teritorijalnu organizaciju crkve na prostorima Grčke: Helada ima 43 eparhije, Peloponez 45. Da bi se pojednostavilo evidentiranje crkava navode se samo gradovi - koji je prvi na listi nadređen je grupisanim nakon njega i on ima "crkvu-gospodaricu".

Po navodima ovog manuskripta, prepisa odluka sa patrijarhalnog sabora 787. godine, na teritoriji Vizantije, njenom evropskom dijelu, nalazi se trinaest novih mitropolija; sve su nekada postojale, ali su tokom jednog ili dva vijeka (od polovine šestog do polovine osmog) bile ukinute ili prevedene u niži hijerarhijski rang. Manuskript pruža podatke o mitropolijama koje su utemeljili ikonoklasti i u kojima su prvosveštenici protivnici kulta ikona. Najvažnija od njih bila je Silajon, a nove arhiepiskopije su Katanija, Seleukija, Nikopolis (Kalabrija), Sogdija, Kariupolis i Derkos. Proučavanjem ovih lista stručnjaci su utvrdili da je Nikopolis u Kalabriji greška prepisivača, te da se radi o gradu Nikotera.

U provinciji Frigiji Pakatiana,² koja je tada reorganizovana, više nije bilo arhiepiskopija Dionisiopolis i Filipopolis. Javlja se osam novih episkopija i arhiepiskopija: među njima i Duklja

² U grčkim izvorima "Kapatiana".

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

(ostale su: Alkmoneja, Ardida, Aristea, Kairetopa, Kolosai, Kidikos, Orakon), što ukazuje da je mitropolija u Duklji, nakon reorganizacije prostora Justinijane Prime, u prvim decenijama ikonoklazma najvjerovalnije svedena na episkopat. Po svemu sudeći Duklja u tom času nije bila od značaja za imperijalnu vlast, strateško pomjeranje vizantijskih interesa prenijelo se na dalmatinsku obalu - odatle su se, iz velikih luka, najlakše kontrolisali punktovi u Italikumu gdje su boravili veliki istočni vojni kontigenti. Po tradiciji Duklja je ostala, zajedno sa Prevalitanom, podložnica "mitropolije-gospodarice" u Frigiji. Posredno, ova činjenica ukazuje da je dukljanski episkopat (?) bio pod kontrolom ikonoklasta, podređen arhiepiskopskom sjedištu na razmedu uticaja i vlasti tri patrijarhata: Konstantinopoljskog, Antiohijskog i Jerusalimskog. Diokleja se spominje još na dva prepisa iste liste, trećem i sedmom, ali se u nižem crkvenom rangu ne pominje na listama 1, 2 i 4 - na njima nema njenog imena. Poređenjem ovih podataka može se zaključiti da je u pitanju ili greška prepisivača, ili je u vrijeme ikonoklasta, na paralelnim saborima pristalica i protivnika "svetih slika" koji su održavani po oblastima, od jednih Duklja priznavana za mitropoliju a od drugih smatrana za episkopiju. Po svemu sudeći ikonoduli, ili protivnici civilnih upravitelja Prevalitane, u Duklji su imali svog mitropolita, koga nijesu priznavali ikonoklasti okupljeni na patrijarhalnom saboru.

Žestina sukoba u to vrijeme može samo da se nasluti: očito je da više ne postoji centralna crkvena vlast na Ilirikumu, pod vođstvom Justinijane Prime. Atina i Solun, koji su preuzeли prava Justinianovog grada, nijesu imali moć i uticaj da sva sjedišta stave pod svoju kontrolu - upravo iz tog razloga Duklja, opet, pripada Frigiji. Provincija Lazik,³ koja je u to vrijeme stvorena, ima jednu novu arhiepiskopiju - Risan, koja se do tog časa ne pojavljuje u tom rangu i značaju. Po svemu sudeći, Risan je oglašen za mitropoliju ili odmah na početku sedmog stoljeća ili najkasnije 639. godine, kada je privremeno ukinuta episkopija u Epidaurusu. Postavlja se pitanje, ako je ovo tačno, kojoj je crkvi i kom prvosveštenom centru bio podređen episkop Epidaurusa Jovan, koji je vladao od 650. do 661. godine, i nije li već u to vrijeme crkveno sjedište Epidaurusa prenijeto u današnji Dubrovnik? Iz ovog slijedi - nije li Dubrovnik, kao episkopat, u vrijeme kada je Risan oglašen za mitropoliju, bio podređen ovom gradu, jer se prvi arhiepiskopi Dubrovnika, sa titulom episkopa Epidaurusa, javljaju tek 940. godine, u vrijeme kada je Vizantija ukinula risansku mitropoliju. Tada Risan gubi svoj strateški značaj - kao slobodan grad, Kotor postaje najznačajnija luka Istočnog carstva na prostorima Gornje Dalmacije.

Upoređivanjem svih episkopskih lista i dokumenata iz epohe ikonoklazma jasno se vidi da praktično sve rimske eparhije na Ilirikumu i u sjevernoj Africi polovinom VIII vijeka ponovo potpadaju pod vlast patrijarhata - Rim i njegov prvosveštenik počinju da vode tešku bitku za prestiž na području Italikuma i, praktično, nemaju vremena ni moći da brinu o svojim eparhijama na Ilirkumu. Te eparhije su po porijeklu bile vizantijske, prvobitnom organizacijom pripadale su svjetu Istoku, i u razdobljima naglog jačanja vizantijske vojne moći Rim se nije usudio da protivrječi Konstantinopolju. Carevi isaurijanske dinastije pretvorili su Ilirikum u niz oblasti, od kojih je jedna nosila to ime, dok su ostale bile Dalmacija, Evropa, Mezija, Skitija, Gotija i Balkan (ili kako su vizantijski skriptori pisali - Rodopi). Spoljne eparhije carstva, po novoj organizaciji, bile su Kipar, Krit, Isaurija, Prva Mezija, Gotija, Sicilija, Kalabrija i Prvi Epir - mitropolija Risan je bila u unutrašnjim eparhijama, što nameće zaključak da je imala izuzetnu važnost. Episkopija Kotor, koja se tada takođe javlja na episkopskim listama, po svemu sudeći podložna je Risnu. Veoma jako utvrđenje od doba Justinianove vladavine, Dekatera, sa svojim crkvama i manastirima, izuzetno je strateško uporište:

³ Riječ je o "crkvenoj provinciji" koja se teritorijalno nalazila na prostorima centralne oblasti zapadne Gruzije. "Car Lazika je bio vazal vizantijskog" i u toj je provinciji bio veliki pohodni korpus vizantijske vojske počev od polovine šestog vijeka. Veliki utvrđeni grad predstavlja je dio vizantijskog istočnog limesa - za odbranu od Persijanaca i u funkciji preprečavanja puta širenju nestorjanstva. Ovakva organizacija provincije nameće brojna pitanja, za sada bez odgovora, pred sve one koji su se do sada bavili pitanjem organizacije vizantijskih vojnih provincija, koje su se nalazile na "imperijalnim linijama odbrane". Za razliku od ruskih istraživača, francuski smatraju da je Lazik bio samo dio "crkvene provincije Trapezunt".

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

sa Risnom, kao mitropolijom, čitava Boka Kotorska bila je pod strogom vojnom kontrolom stratega imperije, koji su nadzirali održavanje puta ka Dalmaciji, preko koga je vojno štićen patrijarhat u Akvileji i sprovoden režim potpune kontrole pomorskog puta Jadranom. Solin, u jednom razdoblju rimska prvosveština stolica, bio je pod paskom Akvileje, sada kao arhiepiskopat splitski (splitska je arhiepiskopija osnovana 650. godine). Praktično od 680. do 840. godine splitsko-solinska arhiepiskopija ponovo je u rukama Vizantije, do časa kada Rim imenuje Petra Drugog za prvosveštenika - to će za Vizantiju označiti epohu ponovnog gubljenja Donje Dalmacije, sa tih prostora moraće da se povlači kao crkva, ali ne kao civilna vlast. Splitsko-solinski arhiepiskopat će više od četiri naredna vijeka biti poprište sporenja Istoka i Zapada - u gradu će stolovati katolički arhiepiskop, u njemu će postojati vizantijske bogomolje i crkvene organizacije, a van gradskih zidina sve zaljede biće u rukama istočne crkve.

Po noticiji 7 koja je sačuvana u jedinom izvodu, organizacija crkve na teritoriji Vizantije u periodu deveti-deseti vijek doživljava promjenu: postoje mitropolije podrijeđene Konstantinopolju, na listi od broja 1 - Cezareja do 51 - Euhaita, arhiepiskopije koje imaju koliko-toliko suverenu jurisdikciju na svojim teritorijama, od broja 1 - Bizija do 49 (ili 51) - Krf, i konačno crkve-podložnice mitropolijama, od Cezareje do Euhaita. Organizacija arhiepiskopija je unekoliko izmijenjena - nestali su dotadašnji arhiepiskopati Mezije, Skitije, Rodopa, Trakije i Zekije, a pojavljuju se novi. Risan se na ovoj listi kao mitropolija nalazi pod rednim brojem 45, a u Tesaliji, provinciji kojoj je na čelu mitropolit Soluna, pod rednim brojem 300 je episkopija Srbija, koja se javlja i u još nekim listama - prepisima izgubljenih izvornika.

Veliki broj imena novih episkopskih i crkvenih sjedišta zaokuplja stručnjake već duže vrijeme, jer se prvi put u vizantijskim spiskovima javljaju imena gradova za koje nema približnije naznake u ranijim dokumentima. Po listama ne može da se utvrdi da li je mitropolija Risan bila podrijeđena arhiepiskopatu u Euhaiti, koji je bio pod direktnom jurisdikcijom Konstantinopolja (što je najvjerojatnije), ili prvosveštenoj stolici u Kelzenu koja je takođe bila pod nadzorom prestonog grada Istoka. U svakom slučaju, Risan je, po svemu sudeći, bio podložan direktno Konstantinopolju ili nekoj od njegovih mitropolija po hijerarhiji "vrhovnog nadzora". Proučavaoci ovog razdoblja Vizantijske imperije uočavaju da su episkopska sjedišta često birana po vojno-strateškim potrebama, a da su episkopije proglašavane za arhiepiskopate po odluci imperijalne kancelarije, uz uvažavanje procjene interesa i zaštite uticaja na određenim teritorijama. Dešavalo se da se za arhiepiskopije ne oglase crkvena sjedišta koja su po tradiciji nosioci vlasti na određenom području ("prototronos"), već crkve ili episkopije novijeg datuma - to se obično radilo na prostorima Ilirikuma i Italije, gdje je trebalo suzbiti uticaj Rima ili staviti pod čvršću kontrolu najamnike i pagansko stanovništvo.

U ovom razdoblju Vizantija, centralizujući civilnu i crkvenu upravu, ukida pravo Rimu da na prostorima Ilirikuma i Trakije postavlja episkope i mitropolite u stara crkvena sjedišta koja su vjekovima pod njegovim uticajem. Solun, u kome je Rim još od četvrtog-petog vijeka imao svog zastupnika i vikariat, istina u vjerskim pitanjima podređen Konstantinopolju, od devetog je stoljeća isključivo u rukama grčke crkve - Rimu je čak oduzeto pravo da se poziva na tradiciju. Ista je stvar sa arhiepiskopatima-mitropolijama u Korintu, Atini, Patrasu, Larisi, Naupaktosu, Draču, Filipi, Novopatrasu. Sva su ta crkvena sjedišta podijeljena, novom organizacijom provincija (tada sredinom Balkana dominira episkopija Srbija), između Hemimonta i Trakije, u kojima su direktno pod upravom Konstantinopolja - Filipopolis i Adrianopolj. U to vrijeme arhiepiskopat u Duklji je, po svemu sudeći, i dalje uporište Istoka na putu za Akvileju, s time što se sada vezuje za arhiepiskopiju Drač, koja će nešto kasnije postati centralna vizantijska mitropolija na jugozapadu Balkana.

Odlukom patrijarha Fotija duž strateškog puta, nekadašnjeg Via Egnatia, ujedinjuju se episkopska sjedišta, tako da se stvara neka vrsta "crkvenog limesa" koji povezuje Jadran sa Egejskim morem. Koji i kakav je naum vodio velikog patrijarha, nepoznato je - da li je ovaj, u veoma kratkom vremenu stvoren, "crkveni limes" označio razgraničenje sa slovenskim crkvama (Fotije je crkvu Bug-

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

ara stavio pod jurisdikciju Konstantinopolja) ili je u pitanju bilo radikalno suzbijanje uticaja Rima na prostorima koji su mu nekada bili u sferi nadzora, nema pouzdanijeg odgovora. Ustanovljenjem "crkvenog limesa" na strateškom putu od južnog Ilirikuma prema Konstantinopolju, Fotije je saobraćajnicu stavio pod upravu konstantinopoljskog patrijarha, a to je značilo pravo ubiranja taksa i kontrolu putnika i robe. Istovremeno, to je od arhiepiskopata u Ohridu stvorilo centar iz koga će se ubuduće širiti vizantijski uticaj na Slovene - sa ovom promjenom Duklja i arhiepiskopati na području Gornje Dalmacije, pa i Risan, počinju da gube predašnji značaj. Vizantija se strateški okreće prema središtu Ilirikuma i putevima koji vode od njenih gradova i kolonija u južnoj Italiji prema prestonici. Episkopat u Baru postaje mitropolija i počinje da dobija na značaju; zajedno sa Dukljom postaje crkva-podložnica Drača, tako da Vizantija čitav prostor južnodalmatinske obale i dubokog zaljeđa, sve do Drine, stavlja pod čvrstu crkvenu kontrolu. Civilna vlast tako dobija, novom mrežom crkvenih sjedišta i novom organizacijom provincija, potporu: Sloveni, prihvatajući hrišćanstvo "grčkog obreda", postaju oružje u rukama Vizantije, zalog njenog uspješnog suprotstavljanja Rimskoj crkvi i njениh monaškim redovima.

Nakon nasilne smjene patrijarha Fotija počinje reorganizacija ove crkvene provincije; stvara se jedinstveno područje, dijeceza, od Krfa do Risma. Po jednom prepisu noticije 8 stvaraju se mitropolije i episkopije: Krf, Amastris, Konai, Risan, Sebastopolis. U ovu zajednicu crkava, episkopija i mitropolija (Risan je i dalje arhiepiskopat), prvi put je uključen Skadar. To znači da je ova arhiepiskopija-podložnica mitropolije u Duklji - izuzeta iz njene jurisdikcije i da se nalazi pod direktnom kontrolom Risna, koji je, opet, pod nadzorom Konstantinopolja i njegovih imperijalne i patrijarhalne kancelarije. U jednom manuskriptu iz približno iste epohe, po svemu sudeći nešto poznijem, Risan se kao mitropolija, i Skadar kao episkopat pod njegovom (?) jurisdikcijom, nalazi zajedno sa Krrom u zajednici sa arhiepiskopatom u Tebi. Duklja, to je očito, u to doba nema nikakav uticaj na prostorima nekadašnjeg Novog Eира - najvjerovalnije je zadužena za Unutrašnju Meziju, Zahumlje i prostore oko Dubrovnika, i već pripada prostorima Crkve slovenske ili polako počinje da se okreće uticaju Rima. U to doba Rim na teritoriju jugozapadnog Ilirikuma već šalje monahe i sveštenstvo na bi li potvrdio barem dio nekadašnjih pozicija i uticaja.

Početkom desetog stoljeća, za vlade Lava Mudrog, formira se jedinstvena crkvena i civilna provincija oko arhiepiskopata u Draču - pod njim su Duklja i Bar, oba religijsko-administrativna centra sa rangom mitropolija. Risan se, u noticiji koja navodi mitropolije i arhiepiskopate na području Ilirikuma, više ne spominje kao crkveno sjedište, čak ni najnižeg ranga. Akt o ukidanju arhiepiskopije u Risnu, kao i episkopata, datira se u razdoblje 921-923. godine. Skadar se od tog časa pojavljuje ponovo kao arhiepiskopat, sa Barom i Dukljom, svi su podložnice arhiepiskopata u Draču - jedan broj stručnjaka smatra da je u pitanju greška prepisivača, ali liste iz razdoblja prije ukidanja risanske mitropolije i o organizovanju crkava iz vremena Lava Mudrog ukazuju da taj sud nije tačan. Skadar je, istina za kratko, ponovo postao važno sjedište. Mitropolija Drač sa svojim crkvama, od 968. godine do polovine jedanaestog stoljeća (1032-1042), razgraničavala se sa mitropolijom Otrant i Krrom, praktično u doba velikih međuslovenskih i slovensko-avarских ratova (Drač je postao vjerski centar Avara).

Raskid između dvije hrišćanske crkve legalizovao je rimsko preuzimanje vizantijskih episkopa na Ilirikumu, na onim prostorima gdje je kurija imala tradicionalna uporišta - u nekadašnjoj Panoniji i Donjoj Dalmaciji. Sporovi između pravoslavnih arhiepiskopija, započeti aktima imperatora Vasilija Drugog koji je dao mitropoliji u Ohridu autonomiju, rasplamsali su se u epohi uoči velike šizme - mnoga od starih arhiepiskopijskih sjedišta, nezadovoljnih centralizacijom crkvene vlasti i željom konstantinopoljskog patrijarha da nametnu svoje ljude na prvosveštene stolice, sklopila su savez sa Rimom. Kurija se pozvala na tradiciju, na vikarijate u Solunu i Atini koje su ukinuli vizantijski carevi, nudeći određene privilegije vizantijskim episkopijama ukoliko preuzmu i njene mitropolitske insignacije. Arhiepiskopije, koje su hrisovuljama doobile status autonomije, kasnije nazvane

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

"autokefalne", nijesu mogle da prisustvuju nijednom crkvenom sinodu kome ne predsjedava car - imperator je svojim potpisom garantovao njihovu autonomiju. To je značilo da se one nalaze u krugu najviše crkvene vlasti koja je u službi imperijalne civilne uprave, ali to dostojanstvo je, na drugoj strani, nametalo ne mala ograničenja: arhiepiskopije nijesu imale pravo da presuđuju i odlučuju na oblasnim sinodima, koji su se održavali na granicama njihovog uticaja, njihova je moć bila svedena samo na oblast u kojima su vladale zajedno sa civilnim predstavnicima vlasti. Autonomija-autokefalnost predstavljalala je istovremeno i moć i slabost: suvereno pravo na sopstvenoj teritoriji, ali i nemogućnost da se sopstveni uticaj proširi - arhiepiskopat u Ohridu bio je i ostao bugarski, ali su na njegovom tronu bili grčki a ne slovenski sveštenici. Status autokefalnosti je podrazumijevao pokoravanje centralnoj vlasti, više imperijalnoj nego patrijarhalnoj, saglašavanje sa odlukama koje je donosio Konstantinopolj i obavezu da se one sprovode na teritoriji gdje je arhiepiskopat suveren.

Bitka za crkvena sjedišta počela je pred kraj devetog stoljeća, kada je Vizantija pokušala da neke od mitropolija veže za arhiepiskopska sjedišta na prostorima pod uticajem centralnih patrijarhata. Risan, koji se nalazio u crkvenoj provinciji Lazik, što je stari naziv za eparhiju Trapezunt, po svemu sudeći nije učestvovao u sukobu autokefalnih mitropolija. Samovolja imperatora, koja je nerijetko dovodila do nasilne smjene patrijarha i njihovog progona, izgleda bila je odlučujuća za opstanak mitropolije u Risnu - sa utemeljenjem eparhije i oblasti vezanih za dračku arhiepiskopiju, sa mitropolijom u Duklji koja postaje njena "crkva-podložnica", naglo je porastao uticaj arhiepiskopije u Ohridu. Bilo je samo pitanje vremena kada će ona postatu autonomna - odluka cara Vasilija Drugog, nakon sporenja Slovena i Bugara sa Grcima oko prvenstva, donijeta pred kraj desetog vijeka, obnovila je episkopiju u Skadru i tada je uočeno da Vizantija nema više snage da se suočava sa organizovanim monaškim redovima Rimske crkve. Početak desetog stoljeća, ukidanje Risna, stavljanje Duklje pod režim "crkve-podložnice", označili su širenje moći arhiepiskopata u Ohridu i episkopije Srbije. Hrisovulja Vasilija Drugog data Ohridu označila je uspostavljanje jedinstva na liniji Ohrid-Drač: crkva u Konstantinopolju, u iznudici carskim odlukama, morala je da uspostavlja crkvenu organizaciju koja će odgovarati novoj hijerarhiji sjedišta, a to je povlačilo za sobom slabljenje vizantijskog uticaja na prostorima Ilirikuma.

Početkom jedanaestog stoljeća, sa ukidanjem Samuilove patrijaršije "po volji mača" u Ohridu, i vraćanjem mitropolitskog sjedišta u ovaj grad, Rim počinje da preuzima od Drača (Duklje kao vizantijskog crkvenog sjedišta više nema) episkopska i mitropolitska sjedišta koja su ispoljila namjeru da pređu u njegovo zakrilje. U pitanju su Bar i Ulcinj. Do skoro se smatralo da su u pitanju Bar i Ohrid, ali je pažljivim iščitavanjem pratećih dokumenata uočeno da je skriptor, ne poznajući dobro nazine gradova na području dračkog arhiepiskopata, Ulcinj napisao kao "Likininda" što je mnoge proučavaoce navelo da pomisle da se radi o "Lychnis"-u - Ohridu. Tako su sukobi na području Epira, koje je izazvala arhiepiskopija u Ohridu, potom Samuilova vladavina, doveli do toga da arhiepiskopati i episkopije, nakon gašenja Risna i potom Duklje, počnu da se osamostaljuju tražeći uporište, ali i zaštitu od haosa izazvanog stalnim sukobima između Drača i Ohrida (episkopat Srbije bio je pod jurisdikcijom arhiepiskopije u Solunu) oko prava prvenstva. Arhiepiskop Drača, koji nosi u aktima sa početka jedanaestog stoljeća titulu "sinkel", negdje oko 1032. godine diže se protiv konstantinopolske imperijalne politike, ali i protiv Rima i njegove crkve - posredno to će uticati i na raspored snaga koje će se naći na saboru Velike šizme, a odrediće i sve kasnije razdoblje na području Gornje Dalmacije.

Ukidanjem Risna i nestajanjem Duklje, slovenski najamnici i avarski ratnici na područjima sjevernog Epira, napraviće od nekadašnje Prevalitane prostor u kome hrišćanstvo neće moći da se utemelji kao zakon. Vizantija, zaokupljena sporovima pristalica i protivnika šizme, u decenijama nakon raskola, neće posvećivati veću pažnju ovom području. Sa stavljanjem episkopije Srbije pod kontrolu i jurisdikciju arhiepiskopata u Solunu, Vizantija mijenja strategiju vojnog nadzora graničnih teritorija: priprema se odbrana posjeda na jugu Italije, Drač postaje luka za vezu sa Barjem i Kalabrijom, a Bar postaje poprište borbe između Vizantije i Rima - nakon šizme će Rim dovesti svog

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

arhiepiskopa u Bar i daće mu pravo jurisdikcije na prostorima gotovo čitavog srednjeg i istočnog Balkana. Kada se učvrste arhiepiskopati u Baru i Dubrovniku, Rim će obnoviti crkveno sjedište u Risanu, ali ovog puta u rangu episkopije. Na stolicu risanskog episkopa, kada Kraljevstvo Dalmacije i Duklje počne da slabi i kada Nemanjići počnu svoj pohod na jug, kurija će 1271. godine postaviti avgustinca Mihajla. Ne zna se koliko je ovaj episkop stolovao u Risanu, i tek 1350. godine nalazi se spomen o smrti drugog latinskog episkopa, franciskanca Nikole, koga slijedi brat iz njegovog reda Dujmus, koji episkopat preuzima došavši iz Kotora. Risanska episkopija postaje sufragan, crkva-podložnica Zagrebačke arhiepiskopije 1423. godine, a 1577. godine nestaje sa spiska crkvenih sjedišta.⁴

Istorijski kontekst je potreban za razumevanje pozicije Risanu. Ovo crkveno sjedište moralo je da igra veoma važnu ulogu u sporovima na području Dalmacije, pa i dobrog dijela Ilirikuma. Ukoliko je Risan bio ikonoklastički arhiepiskopat, a po svemu sudeći jeste, onda je preko njega Konstantinopolj vodio politiku konfrontacije sa Rimom, pokušavajući, najvjerovaljnije, da ostvari misiju brzog prevodenja Slovena u istočno hrišćanstvo - o tome posredno naznake pružaju čirilski manuskripti koji su, pet vjekova kasnije, nastali na prostorima Zete. Ikonoklazam nije nudio velike spomenike u crkvenoj arhitekturi, niti u zidnoj ili umjetnosti mozaika - on je bio sveden na riječ, pismena, pa valja pretpostaviti da su manuskripti, koji su pripadali nekoj od radikalnih ikonoklastičkih struja u razdoblju od osmog do kraja devetog vijeka, morali da nastanu u risanskim skriptorijama. Na drugoj strani činjenica da su se manastiri u Kotoru, najviše Svetog Arhanđela Mihaila, preko svojih monaha pridruživali, dijelom, borbi protiv ikonoklasta, nameće pitanje kakav su odnos uspostavljeni između risanske mitropolije i episkopata u Kotoru, koliko je veliki grad poštovao eventualni status "crkve-podložnice", konačno, nije li Kotor svojom moći pomogao da risanska mitropolija opstane, koristeći je za borbu protiv latinizacije. Ikonoklastička mitropolija u Risanu sve vrijeme je održavala veze sa patrijarhatom u Antiohiji; pitanje je da li su monasi-ikonoklasti iz ovog patrijarhata dolazili u Risan da iz njega pokušaju da svoj dogmat prošire na srednjodalmatinske prostore. Na to upućuje podatak da su se u to doba na tronu patrijarhata u Akvileji smjenjivali ikonoklasti, šireći preko kulta poricanja svetih slika sumnju ne samo u hrišćanstvo već i u načelo rimskog upravljanja svijetom. Zna se da je mali dio ikonoklasta na sjeveru Italije uživao podršku Akvileje, te da je Rim u tom razdoblju bio suočen sa najvećim izazovom svojoj moći i uticaju - kolika je i kakva bila uloga risanske mitropolije nepoznato je, dok se arhivi vezani za ikonoklastičku epohu ne otvoreni su i prouče.

Rose, Dekatera, Kotor, između Vizantije i Rima

Nakon velike reorganizacije imperije, koju je preduzeo Justinijan, ime Kotora počinje da se javlja u djelima vizantijskih hroničara i geografa. Bilježi ga Prokopije, navodeći da je veliki imperator, pripremajući se da spriječi napade varvara i utvrđujući prostore Ilirikuma čitavom mrežom manjih i većih fortifikacija, odlučio da Boka Kotorska, sa gradom u dnu zaliva, bude nosilac vizantijske vojne moći na takozvanoj "drugo liniji odbrane". Kotor se utvrđuje, on je od tog časa predodređen da bude ne samo velika vizantijska vojna i trgovačka luka, već i čeoni grad sistema fortifikacija koje će se prostirati teritorijom današnje Crne Gore. Preko Kotora i njegove luke odredi vizantijske vojske, na brodovima, moći će brzo da se zapute ka prostorima Italije, koju tada potresaju sukobi sa gotskim vladarima, a arijanski sveštenici ne dozvoljavaju kuriji da uspostavi čvrstu i jedinstvenu crkvenu vlast.

⁴ Geografski opus vizantijskog putopisca i kartografa Nila Dokopatrisa sadrži jednu noticiju patrijarhalnih sjedišta koju su stručnjaci datirali u 1142/43. godinu. Na takozvanom manuskriptu A je lista crkvenih sjedišta na kojoj se помињу Skadar i Risan kao istovjetni po rangu. Ovaj podatak otvara niz pitanja na koja za sada ne može da se da precizniji odgovor, jer ostale liste i prepisi nijesu istraženi. Pretpostavlja se da bi jermenska redakcija ove liste, o kojoj postoje naznake, mogla da da potpuniji odgovor.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Kao utvrđeni grad Kotor je imao poseban status; u njegovom kastrumu bila je znatna posada najamnika, kojom je upravljao najmanje komes, a u gradu je poslove civilne uprave nadzirao zastupnik imperijalne kancelarije, po svoj prilici "krites", najviši civilni funkcioner teme. Po svemu sudeći, grad se, kao izuzetno važno strateško mjesto, našao pod crkvenom jurisdikcijom novoustanovljene mitropolije u Risnu, a ne Duklji. Razlozi su bili strateške prirode: sa mitropolitom gotovo na pragu, grad je sa civilnim upravnikom i vojnim zapovjednikom, u vremenima velikih vojni, najvjerovalnije bio i sjedište stratega teme - on je kao vrhovni vojni komandant u oblasti (imao je na raspolaganju neprekidno šest do dvanaest hiljada vojnika) mogao da kontroliše i brodove i da upućuje morem trupe gdje bi se ukazala potreba. Praktično čitava Boka je od izgradnje velikog sistema fortifikacija u Kotoru postala vojni bastion Vizantije. Po svemu sudeći, grad se tada još uvijek zvao Rose, kako ga spominju rijetki dokumenti iz tog razdoblja, da bi se nakon Justinianove epohe pojavio i naziv Dekatera, u času kada je mitropolija u Risnu bila izuzetno moćna (prostor dukljanskog arhiepiskopata potresali su sukobi) i kada se njena vlast prostirala praktično do crkava dračke mitropolije.

Ovakvu ulogu Kotoru je, najvjerovalnije, odredio posredno Rim, kontrolom koju je uspostavio na donjodalmatinskim prostorima od časa kada je Dubrovnik postao grad oko koga su se sukobljavali uticaji dviće crkve. Kotor je bio grad koji se sa mora i kopna dao lako braniti i to je odredilo njegov status i ubuduće - od devetog stoljeća, pod zaštitom Istočnog carstva, on će, kao i Ulcinj, uživati status slobodnog grada, imaće autonomiju, upravu koju će sam birati, biće oslobođen dijela poreza na trgovinu. Kotor je omogućavao da se održava pouzdana veza sa zaljeđem, preko Dukle-Prevalitane sa Mezijom i Dardanijom, kao što je Ulcinj omogućavao da se preko Svača tovari i putnici upute ka Ohridu i Solunu. Rose ili Kotor (u poznjijim spisima, nastalim u epohi renesanse, tvrdi se da je naziv Kotora bio Akruvium ili Askruvium) je bio grad slobode vjerskog izbora, sudeći po praksi odomaćenoj u Vizantiji kada su u pitanju takozvani slobodni gradovi. Imao je svog episkopa, nadredenu mitropoliju, ali je uživao apsolutnu slobodu isповijedanja vjere - zvanično hrišćanstvo obavezivalo je samo državne službenike, svi ostali građani, kao i vojnici, mogli su da budu pagani ili da se priključe nekoj od brojnih jeretičkih zajednica. Dekatera ili Kataro, drugačiji naziv Rose, javlja se u vrijeme kada veliki katarski jeretički pokret, koji od četvrtog stoljeća počinje da kontroliše trgovačke veze i najveći broj bankarskih institucija i u samom prestonom gradu Istoka, sa Justinianovim osvajanjima i njegovom riješenošću da se obračuna sa najvećim jeretičkim pokretima, polako napušta teritorije Male Azije i južnih područja Ilirikuma i smješta se na teritorije Španije, južne Francuske i Italije. Neki od fragmentarnih podataka iz šestog-sedmog stoljeća ukazuju da su se katari, ili "čisti", kako su sebe nazivali, u velikom broju nalazili u gradskim zajednicama na Iberskom poluostrvu, sjevernoj Italiji i priobalnom Ilirikumu.

Katarske zajednice, prelazeći na teritoriju Evrope, po pravilu organizuju crkve na obali i uskom zaljevu Mediterana i predstavljaju najžešću opoziciju Rimskoj crkvi - one ne prihvataju dogmat utvrđen od vaseljenskih sabora, već oglašavaju pravo "slobodnog isповijedanja i tumačenja vjere". Obred inicijacije, prevodenja u hrišćanstvo, po katarima, ne mora da se vrši u crkvama; moguće ga je obavljati u domovima, u krugu hrišćana, vjera se prima slobodnim pristajanjem uz nju a nikako prinudom. U vremenu kada kurija i Goti-arijanci hrišćanstvo nameću silom zakona, jeres koja dolazi iz Konstantinopolja, Antiohije i Male Azije, predstavlja odbranu prava Istoka na prestiž u hrišćanskom svijetu i dokaz da su imperatori Vizantije gospodari teritorija antičkog Rima. Katarski jeretički pokret osuden od dijela velikih teologa Istoka (postoji naznaka da ga je osudio i prvi vaseljenski sabor), prečutno je uživao podršku i imperijalnog dvora i svih patrijarhalnih kancelarija. Katari su bili misionari Istoka na teritorijama koje je Rim smatrao isključivo svojim; suprotstavljanjem rimskom načelu da je "hrišćanstvo zakon", kontrolom strateških puteva i trgovine, okupljali su pod svoj steg u hrišćanstvo poluprevedene pagane, vojne velmože, bogate trgovce i zanatlije. Katari nijesu priznavali instituciju ropstva, a ni kmetstvo - na taj način su se direktno sukobili sa kurijom i moćnim gospodarima koji su na ropstvu i zavisnom seljaštvu gradili novo društvo. Svojim zastupan-

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

jem prava čovjeka i slobode izbora kada je vjera u pitanju, katarski pokret je prenosio, na prostore Zapada, doktrinu Vizantije o slobodnoj trgovini i seljacima vlasnicima zemlje, istovremeno vojnicima imperije, što je bilo nespojivo sa naumom gotskih vladara da stvore društvo u kome će glavnu riječ voditi gospodari sa vojničkim družinama i živjeti od zemlje, velikih posjeda, na kojima će raditi seljaci u njihovom vlasništvu.

Katari, kao i veliki jeretički pokreti Istoka, poput nestorijanaca, monofizita i judeohrišćanskih zajednica, nijesu prihvatali kult svetih slika. Po njima, svaka trgovina oproštajima grehova i svako slikanje prizora iz života Boga Sina i svetaca, predstavljalo je skrnavljenje ideje o Bogu. Jednom i nemogućem za pojmiti i saznati. Smatrajući da je Bog vinovnik zla koje je zadesilo njegovog Sina, osuđivali su čin razapinjanja na krst, ali su krst kao simbol hrišćanstva i prave vjere poštivali. Voda je poštovana do kulta, zajedno sa krstom, i bila je dio obreda inicijacije - primanja ljudi u zajednicu katara. Da bi suzbili moć Rimskog Carstva, koja je preko monaštva vezanog za moćnu vlastelju dobijala ogromna lena, katari su organizovali svoju - po pravilu, svaka od kuća katarskih viših sveštenika bila je hram, ali su se dizali i posebni objekti, skromnih dimenzija, bez velikih ukrasa. Osudujući zlato i srebro, sve skupocjeno, kao neprimjereno crkvi, katari su do kulta razvili poklonstvo trgovini i novčanim transakcijama, tako da su u devetom stoljeću već držali više od polovine sveukupne trgovine na Mediteranu. Oslobođeni brige o poštovanju dogmata zvanične crkve, svoja religijska ubjedjenja nijesu nikome nametali, ali svako ko je dolazio u kontakt sa njima, naročito trgovci, zanatlje, a pozniye i krupna vlastela, poželio bi da bude primljen u njihovu zajednicu - na taj način uključivao se u najmoćnije bankarske institucije Sredozemlja, dobijao povlastice u trgovini, imao pravo da se obrati svakoj od katarskih enklava u velikim lukama za pomoć i odmah je dobije.

Sa prvom polovinom osmog stoljeća i epohom ikonoklazma, po svemu sudeći, uticaj katara naglo jača - protivnici kulta svetih slika i gomilanja bogatstava u crkvama, oni postaju oslonac ikonoklasta na Istoku, zajedno sa tek stvorenim islamom i njegovim dogmatom. Veoma je malo dokumentata o tom razdoblju i o ulozi "čistih" u ikonoklastičkim sporovima, ali se posredno, na osnovu činjenice da su ikonoklastima prvi pristupili najmoćniji trgovački gradovi na sredozemnoj obali, može zaključiti o presudnom uticaju katarske crkve i njenih članova. Takođe, i činjenica da je Vizantija, u epohi ikonoklazma, imperijalnim odlukama, nerijetko podržana od patrijarhata, stvorila ekonomsko-religijsku uniju sa islamom, da je kovan zajednički novac i da je proglašena sloboda trgovine a crkvi oduzeto pravo da ubira porez na velepromet određenih vrsta roba, dovoljno govori u prilog mišljenju da je katarski pokret presudno uticao da zvanična crkva ustukne pred slobodnom trgovinom i proizvodnjom.

U vrijeme ikonoklastičkih sporova, Rose, Dekatera ili Kotor, postaje centralni grad-luka na prostorima gornjodalmatinske obale. Novoformirana mitropolija u Risnu, vezana za Antiohiiju, u tom času uporište ikonoklasta, po svemu sudeći presudno je uticala da grad dobije izuzetno značajno mjesto. Ako se u Kotoru nalazila velika katarska zajednica i organizovana crkva, a u to ne treba sumnjati, i to pod zaštitom patrijarhata u Akvileji čije je prvosveštenike Rim oglašavao za jeretike i šizmatike, onda je više nego jasno zašto je, sa velikom reorganizacijom imperije početkom devetog stoljeća, kada Sloveni preuzimaju vodeću ulogu na Ilirikumu, Kotor postao slobodna luka pod zaštitom carske vlasti.

S obzirom na praksu Vizantije da moćne jeretičke organizacije izmješta - preseljava sa teritorije Male Azije i sa obala Helade na prostore Ilirikuma, Italikuma i sjeverne Afrike, to nazivajući progonstvom, te da na taj način gradi sistem odbrane pred boljom i moćnjom organizacijom Rimskog Carstva i monaškim redovima koji su branili njene interese, nesumnjivo je da je u Boku Kotorsku došao uz katare i jedan broj moćnijih jeretičkih crkava. Uvijek tražeći obalu ili priobalje za svoje organizacije, katari su u Kotoru imali mogućnost brze komunikacije sa svojim kolonijama u južnoj Italiji, i sve uslove za širenje trgovine prema sjevernojadranskim lukama, najviše Veneciji koja je bila pod jurisdikcijom patrijarhata u Akvileji. Na taj način suzbijana je moć Rima, njegov se uticaj svodio

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

samo na najveći grad i srednju Italiju, korpsi vizantijske vojske bili su garant premoći Istoka. Preko patrijarhata u Akvileji, Venecije i Milana, katari su obnovili stari strateški put trgovaca iz epohe rimskih careva - za Galiju i sjevernu Iberiju. Na teritoriji Galije, uostalom, dva vijeka kasnije biće ustanovljena i jedna od najmoćnijih i najbogatijih država Evrope, Oksitanija, u kojoj će svu vlast imati upravo katari.

Sa ikonoklazmom zajednica-grad katara počinje da štiti vizantijske interese na gornjodalmatinskim prostorima: arhiepiskopat u Justinijani Primi se polako gasi, kontrolu nad Mezijom tradicionalno drži mitropolija u Duklji, pa velika luka potpuno izmiče crkvenom uticaju - njen je zadatak da obezbjedi puteve trgovine, da održava vezu sa katarskim zajednicama i ne dozvoli da Rim ovlađa prostorima srednjodalmatinske obale.

Rose je od četvrtog stoljeća za Istočno rimsko carstvo imao izuzetan značaj - grad se uklapao u doktrinu imperije o razvoju urbanih centara kao nosilaca ekonomске moći države. Vizantija je u epohi do kraja osmog stoljeća praktično jedina ekonomска sila svijeta i njen se zlatni novac, solid, svugdje uvažavao kao najcjenjenija valuta: bio je tokom nekoliko vjekova sredstvo obračuna u svim trgovinskim transakcijama. Gradovi južne Francuske, Italije i istočne Španije bili su kolonija Istočnog rimskog carstva; stvorena je mreža puteva vizantijske trgovine sa krajnjim sjeverom Evrope, britanskim ostrvjem i obalama Skandinavije. Uvozom iz Britanije Vizantija je nadomeštala nedostatak olova, a jedan dio srebra iz španskih rudokopa išao je ka Konstantinopolju, kopnom ili morem. Imperijalna doktrina da se razvijaju veliki gradski centri, prvenstveno na mjestima na kojima su već postojali helenistički i rimski gradovi, ili da se grade novi, veliki, na strateškim tačkama, odakle se najlakše mogao kontrolisati ili uspostavljati putni pravac prema velikim moćnim, zanatsko-proizvodnim enklavama, na Zapadu, kao što su bili Napulj, Ravena, Marsilija (Marselj) i Barselona, stvorila je epohu blagostanja. U ovim gradovima vizantijski su trgovci imali stalne predstavnike koji su brinuli o isporukama roba sa Dalekog Istoka ili iz radionica velikih gradova Srednjeg i Bliskog, kao i patrijarhalnih sjedišta - šireći na taj način umjetnost i ekonomsku moć Istoka na sve prostore Evrope. Vizantija je sebe smatrala "Novim Rimom" i vizantijski su carevi znali da moć države zavisi od moći ekonomije - sa vaseljenskim saborima i postupnim ustanovljenjem dogmata hrišćanstva, ova moć se preko vjere, koju su širili sveštenici i učeni ljudi Istočnog carstva, utvrđivala. Katari, najsposobniji trgovci i proizvodači luksuznih roba sa prostora Istoka, osuđeni kao jeres, u svim su ovim gradovima našli utočište i prostor da svoje sposobnosti iskažu do savršenstva.

Gradovi na jadranskoj obali Ilirikuma bili su u isti mah strateške tačke na velikim kopnenim putevima koje je izgradilo Rimsko carstvo a obnovila Vizantija, i velike luke preko kojih se obavljao protok roba najkraćim putem za Italiju i Srednju i Sjevernu Evropu. Najveći vizantijski rudnici zlata, srebra, gvožđa i bakra bili su na Ilirikumu i prostorima Male Azije - Ilirikum je, tako, za Istočno carstvo imao i izuzetan ekonomski značaj, jer su u određenim razdobljima oružje i oruđe iz njegovih radionica, kao i predmeti od srebra i zlata (nekoliko velikih radionica za proizvodnju skupocjenog stakla postojalo je na Balkanu), bili jedan od osnovnih vizantijskih izvoznih artikala na područja Italije, Zapadne Evrope, pa i Britanskog ostrvja. Istočna je imperija raznim povlasticama podržavala povećavanje proizvodnje oružja i alata za seoska domaćinstva, pa su ti artikli, u ranom razdoblju imperije (do druge polovine sedmog stoljeća), bili najveći izvor prihoda Vizantije u trgovini sa varvarskim zemljama i narodima Evrope. Gradovi na obali Jadranskog mora, na prostorima Gornje Dalmacije, Ulcinj, Rose-Kotor, Risan, bili su u jedinstvenoj primorskoj temi koja je sa svojim lukama održavala vezu između centra Vizantije i gradova njenih kolonija u Evropi: preko gornjodalmatinskih gradova išli su trgovački putevi (najkraći prevoz roba do obala Italije, pa onda kopnom do konačnog odredišta) koji su povezivali Antiohiju, Edesu, Efez, Smirnu, Nikeju i Nikomediju, Solun, Filipopolj i Korint, sa gradovima u južnoj Francuskoj i Italiji.

Svaki od gradova-luka imao je imperijalnog administratora; po navodima proučavalaca ove epohe svi veći urbani centri, sjedišta imperijalnih činovnika, kakvi su bili Kotor, Risan i Ulcinj, bili su

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

obnovljeni, ukoliko su građeni na starim helenističko-rimskim naseobinama, po obrascu propisanom za "carske gradove". Po pravilu imali su prave ulice, koje su se ulivale u centralni trg na kome se nalazila episkopska ili arhiepiskopska bazilika, sa kancelarijom administratora. Zdanja su bila na dva ili tri sprata, građena po uzoru na antička, sa otkrivenim porticima, brojnim javnim zgradama koje su dizane novcem koji je izdvajan iz carske kase ili od poreza. Gradovi tog tipa, kao Kotor i Ulcinj, bili su utvrđeni, a utvrđen je bio i dobar dio kuća bogatih građana - po najnovijim proučavanjima djela vizantijskih arhitekata i kodeksa katastarskih lista, može da se zaključi da je Istočno rimsko carstvo gradilo i brižno čuvalo, obnavljajući nakon svakog rušenja ili napada varvara gradove na morskoj obali, naročito one u dubokim zalivima, za razliku od gradova u unutrašnjosti Ilirikuma. Ovi posljednji su brižno obnavljani samo u slučajevima kada su bili od strateške važnosti i kada su se nalazili pored najznačajnijih rudnika, neophodnih za održavanje istočnorimske ekonomske moći: Duklja je, po svemu sudeći, bila jedan od tih gradova, jer je obnavljana više puta, a najveća obnova ove stare mitropolijske bila je u doba Justinijanove vlasti.

Vizantija je morala da strogo vodi računa o primorskim gradovima-lukama još iz jednog razloga: svoju snagu, sve do VIII stoljeća, zasnivala je na izuzetno brojnoj i brzoj floti. U tom razdoblju praktično je bila jedina sila svijeta i neprikosnoveni gospodar Sredozemlja, za koga istoričar te epohe, ne bez ponosa, govore da je "veliko jezero Istočnog carstva". Da bi održavala flotu i stalno je uvećavala, imperijalna vlast je podijelila na ratnu i trgovačku, a u izabranim gradovima, velikim primorskim centrima sa administratorom, osnivala brodogradilišta; pri tome su birani gradovi koji su u zaljevu imali bogate šume i bili na sredokraći puteva između rudnika i radionica. Ulcinj i Rose-Kotor, po svemu sudeći, bili su i centri za proizvodnju plovila, da li samo za vojne ili i potrebe trgovačke mornarice nema pouzdanog podatka, za sada ni posrednog. Proučavaoci ove epohe Istočnog rimskog carstva ističu da su vizantijski majstori i inženjeri, iz velikih imperijalnih brodogradilišta - odlazili u luke na prostorima Ilirikuma i južne Francuske, da bi osnivali manufakture za proizvodnju brodovlja, prenoseći iskustvo i najveća nautička dostignuća Istoka, Indije, Mesopotamije i Kine na evropske prostore. Tokom sedmog-osmog vijeka vizantijska brodogradilišta postaju najznačajniji izvor prihoda imperije: brodovi, naročito vojni, proizvode se i prodaju moćnim lokalnim gospodarima i esnaftima na prostorima Franačke i Britanije, a sredozemna i jadranska brodogradilišta velike bojne trijere grade i za prve kalifate koji se spremaju za pohod na prostore Južne Evrope. Na posredan način Vizantija je omogućila da se razviju piraterija i gusarenje, jer je prevelikom proizvodnjom savremenih plovila, u to vrijeme najsvremenije opremljenih, sa mašinama koje su izbacivale "grčku vatru", i njihovom nekontrolisanom prodajom, stvorila uslove da njeni najveći kupci, uz zapadne velmože i Arape, postanu i vođe slovenskih najamnika koji su se, sa svojim družinama, obogatili služenjem caru Istoka.

Rose-Kotor, u vrijeme postojanja arhiepiskopata u Risnu, nakon obnove i ponovnog utvrđivanja grada po zapovijesti Justinijanovoj, postao je (na to ukazuju posredni podaci - Kotorani kao izaslanici imperijalne kancelarije) ne samo velika vojna i trgovačka luka sa imperijalnim administratorom i vojno sjedište teme, već i grad u kome je bila značajna brodogradnja: zaljede je nudilo dovoljno kvalitetnog četinarskog drveta, a grad se nalazio na strateškom putu koji je povezivao rudnike srebra u Duklji i južnom Ilirikumu, sa velikim vizantijskim radionicama za izradu skupocjenih predmeta u Raveni i Napulju. Najvjerojatnije je čitava Boka Kotorska bila pod paskom vizantijskog oružja, a sam zaliv područje poznato ne samo po brodogradnji, već i po zanatskim radionicama koje su prerađivale dio srebra iz rudnika pored Tare, Lima i Ibra. Istovremeno, preko kotorske luke išao je uvoz dijela stakla, jefitnog, koje je proizvedeno na Zapadu, kao i poluproizvoda dobijanih trgovinom sa varvarskim ili poluhristijanizovanim narodima Evrope. Rim je u to vrijeme bio ekonomski praktično mrtav - gotska osvajanja, arijanstvo koje nije dozvoljavalo da se crkva bogati i učestvuje u vlasništvu nad velikim manufakturama, oslobođalo je prostor katarskoj jeretičkoj crkvenoj organizaciji. Ona je, podržavana ekonomskom ekspanzijom Istoka i naumom careva da obnove nekadaš-

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

nju silu Rima, počinjala da preuzima sve tokove trgovine, te da ih, u ime svoje crkve, za koju se govorilo da je "istočnog obreda", kontroliše zajedno sa obogaćenim franačkim trgovcima i zanatlijama, ili grčkim majstorima koji su u južnoj Francuskoj i Italiji našli drugu domovinu.

Kotor-Rose, po svoj prilici, u ovoj epohi najveće vizantijske vojne i ekonomске moći imao je i svoje nauklere - vlasnike brodova koji su bili i njihovi kapetani, ili su ih iznajmljivali trgovcima i vojsci zajedno sa posadom. Osim posrednih naznaka o ovome još nema pravog podatka, jer je korpus vizantijskih dokumenata za područje Gornje Dalmacije neistražen. Kao u svim značajnim lukama pod kontrolom imperijalnog administratora, i u Rosama-Kotoru je, po svemu sudeći, vlast u gradu držala "kurija" bogatih vlasnika brodova, zanatlija i trgovaca. Po vizantijskom shvatanju zasluga i bogatstva, niko nije sticao nasljedni status u upravi gradom; cenzus odabranih određivao se svakih nekoliko godina, po poreskim listama i količini bogatstva - Vizantija je na taj način organizovala svijet potpuno drugačiji od latinskog koji je insistirao na porijeklu, na odbrani stečenog i na podršci onom ko po tradiciji ima bogatstvo. Istočno rimske carstvo je smatralo da je pravo nasljeda nespojivo sa pojmom slobodne trgovine i sticanja blaga, te da niko ko doživi ekonomski slom ne može da se nade u mjestima gradske uprave - osnovni i jedini cenzus bila je ekonomski moć pojedinca. Sa polaganim učvršćivanjem vlasti pape i njegovim sve većim uticajem na Apeninskom poluostrvu, sa početkom slabljenja moći Vizantije koja više ne može da održava brojne najamnike na prostorima Italije, južne Francuske i teritorijama koje su bile pod Akvilejskim patrijarhatom, uz pobune neredovno plaćane vojske i veliko slovensko naseljavanje na Ilirikumu, počinje da se slama uticaj velikih gradova - luka na jadranskoj obali. Ikonoklazam, epoha velikog sukoba sa Rimom i sopstvenom crkvom i vojnim formacijama pod njenim uticajem, kada veliki gradovi u Italiji, po tradiciji vizantijski i sa velikim vizantijskim radionicama, počnu da se osamostaljuju, stvarajući sopstvene vojsku i miliciju, označava početak kidanja trgovinskih veza gornjodalmatinskih luka sa sjeverom Jadrana. Vizantija sve više pažnje posvećuje ratnoj floti, a sve manje trgovackoj, javljaju se novi pirati - najamnička vojska koja više ne služi imperiji, odmeće se od nje, u gusarenju tražeći zaradu. Pomorski putevi postaju nesigurni, a sa smanjivanjem trgovinskog prometa (Rim počinje da sprečava uvoz sa Istoka kako bi zaštitio robu i proizvodnju sa svog područja) velike luke prestaju da se bave brodogradnjom i počinju da se okreću vezama sa zaljedem i onim djelovima imperije koji su pod budnom paskom Konstantinopolja - to znači pod zaštitom vizantijske ratne flote.

Kotor, episkopsko sjedište, po vizantijskim dokumentima od druge polovine osmog stoljeća u neposrednoj administrativnoj komunikaciji sa najvišim kancelarijama u prestonom gradu Istoka, imperatorovom i patrijarhovom, polako, u novonastaloj situaciji, kada Sloveni na teritoriji Gornje Dalmacije imaju nekoliko jakih utvrđenih gradova (ne na obali već u njenom bliskom zaljevu), počinje da se osamostaljuje. U razdoblju kada papa i Rim polako istiskuju uticaj Istoka sa prostora Apenina, ostavljujući imperiji samo južnu Italiju i uzan pojas teritorija vezanih za Akvileju, Vizantija počinje na jadranskoj obali i u svim mediteranskim lukama da stvara "slobodne gradove". Pod vojnom zaštitom plaćenika, kojima godišnju nadoknadu isplaćuje imperijalna blagajna, ovi gradovi postaju centri slobodne trgovine sa Rimom i zemljama pod njegovim uticajem. Istočno carstvo, iako gospodar na moru, suočava se sa činjenicom da moćnu trgovacku flotu, na vizantijskom iskustvu brodogradnje, stvaraju gradovi Italije (Venecija, Napulj i Đenova) i juga Francuske (Marsej), te da se sve više postavlja pitanje raspodjele zarade od trgovine između Istoka i Zapada. Slobodni gradovi-luke treba da zaštite vizantijski interes, da omoguće Istoku da se suprotstavi narasloj ekonomskoj sili velikih gradova Italije. Zamisao da vizantijski slobodni gradovi budu konkurenca italskim, u razdoblju od osmog do desetog stoljeća prestaće da se ostvaruje - sa dobijenom slobodom Rose-Kotor i Ulcinj, sa Slovenima u zaljevu, koji polako postaju i većinsko stanovništvo u gradovima, počinju da se izdvajaju iz okrilja vlasti. Iscrpljena dugotrajnim vjerskim sporovima, ratovima, trzavicama i sukobima najmoćnijih porodica oko vlasti i trona, Vizantija će tokom devetog vijeka prepustiti slobodnim gradovima da sami plaćaju svoje vojne posade - tog časa mnogi će početi da traže nove zaštitnike. Gradovi u Dalmaciji izabraće slovenske vojne vode, koji su u službi Istočnom rimskom carstvu.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Svu privredu i finansijske tokove u gradovima južne Francuske i sjeverne Italije preuzimaju zajednice katara, pod paskom i neprekidnim uticajem patrijarhata u Akvileji, koji na taj način omogućava Istoku da koliko-toliko održi kontrolu nad najvažnijim strateškim tačkama Sredozemlja. Katari počinju da se suprotstavljaju Rimu i njegovom prvosvešteniku. Prognani od Konstantinopolja a vezani tradicijom za jeretičke crkve u zakrilju Antiohije i Aleksandrije, oni su moći sa kojom Rim računa - smatraljući ih za manje zlo od Vizantije Vatikan će dopuštati da opstaju, dijeleći prostore Evrope sa njima. Katari, koji nijesu poštivali monaški život, niti imali organizovane monaške redove, unaprijed će biti osuđeni na poraz - ipak, opstaće do druge polovine dvanaestog stoljeća, do konačnog i odlučujućeg sukoba sa kurijom, koja će krstaškim vojnama slomiti njihovu ekonomsku silu i natjerati ih da utočište potraže u zakrilju patrijarhata u Akvileji i na jadranskoj slovenskoj obali. Kotor tada prestaje da se naziva Rose, mada ga taj naziv prati još u nekim od pozniјih dokumenata rimske kancelarije, koja je tokom polovine osmog stoljeća započela otvoren sukob sa Vizantijom oko prevlasti na prostorima Ilirikuma, najviše Dalmacije. Episkopska sjedišta na dalmatinskoj obali, sva u jednoj temi, vjekovima su gotovo nepomirljivo posvađana - razlike između episkopa nijesu samo po pitanju vjere, već svaki od njih brani interes svog grada, svaki je član gradske kurije i teži da nametne uticaj prvosveštenika koji ga je imenovao, rimskog ili konstantinopoljskog.

Kotor se veoma rijetko spominje u tim dokumentima. Ovaj grad i mitropolija u Risnu kao da nijesu zainteresovani za zbivanja na prostorima Donje Dalmacije - to jasno ukazuje da Dekatera i Risan imaju specijalni status u okviru teme Dalmacije i da su izuzeti iz crkvene nadležnosti dalmatinskih episkopa i oblasnih sinoda koje oni sazivaju. Takođe, Kotor ne uspostavlja ni čvrste veze sa najvećom arhiepiskopijom u zaljevu, Dukljom, niti njenom mitropolijom-podložnicom Prevalitanom. Čitava Boka, na određeni način, voljom vizantijske imperijalne kancelarije i prestonog patrijarhata, izdvojena je od mogućeg uticaja Rima i dalmatinskih episkopskih sjedišta; po dokumentima kurije Dekatera i Boka su podređeni slovenskim vladarima, vizantijskim vojnim i civilnim upravnicima teme.

Episkopat u Kotoru, po do sada nađenim dokumentima, u vrijeme postojanja risanske mitropolije, spominje se u dva navrata, u drugoj polovini osmog i devetog stoljeća. Episkopi Kotora podređeni su direktno Konstantinopolju i patrijarhalnoj kancelariji, oni se njoj obraćaju, a ne mitropolitima Risna. To ukazuje da je status Kotora od vitalnog interesa za Istočno rimske carstvo, a da mitropolija u Risnu ima druge obaveze - ona nadzire područje srednje Dalmacije i episkopat u Dubrovniku koji je podređen splitskom. Sa ukidanjem mitropolije u Risnu, sve većim jačanjem slovenske vojne moći na prostorima Ilirikuma i sa slovenskim stratzima koji preuzimaju komandu nad najamnicima u Dalmaciji, počinju pokušaji objedinjavanja čitave provincije sa crkvene tačke gledišta - politika slobode izbora vjere, koju je proklamovala Vizantija, dozvolila je da se Rim sa sveštenstvom i monaštvom učvrsti u nekim od donjodalmatinskih gradova i da se arhiepiskopat u Splitu, počev od prve polovine sedmog vijeka, pojavi kao zastupnik njegovih interesa. Splitska arhiepiskopija, ipak, sve do trinaestog-četrnaestog stoljeća, neće prekidati veze sa Konstantinopoljem, čak će se pokoravati odlukama njegovog prvosveštenika. Kada se krajem IX i početkom X vijeka raspala vizantijska vojna sila na prostorima Italije i kada je sa Rimom uspostavljeno razgraničenje na prostorima Ilirikuma (episkopska sjedišta Donje Dalmacije pripala su Rimu, ali uz nadzor Akvileje kao najsjevernijeg istočnog patrijarhata), Kotor je kao slobodni grad potražio vojnu zaštitu slovenskih vođa. Sa ukidanjem risanske mitropolije grad počinje da traži ravnotežu u odnosima sa Rimom, težeći da sačuva vjersku i civilnu autonomiju. Kotor je namjeran da ostane centar trgovine i pomorstva, po strani od novih vjerskih sukoba koji dolaze sa širenjem uticaja Rima - to žele i kurija i Konstantinopolj, pa tako grad uživa povlastice koje je već stekao. Održava veze sa vizantijskim episkopijama i arhiepiskopijama u južnoj Italiji, ali i sa Venecijom koja je još pod paskom Akvileje, i gradovima na srednjoitalijanskoj obali koji su pod čvrstom kontrolom Rimske crkve.

U prvoj polovini desetog vijeka, 935. godine, u doba kada se Vizantija povlači na prostore južne Italije i kada "sklavinije" na Balkanu počinju da igraju sve značajniju ulogu, bivajući istovre-

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

meno odbrana sjevernih granica Vizantije i najveća prijetnja njenom teritorijalnom integritetu, u Splitu se saziva sabor sa ciljem da od Dalmacije stvori jedinstvenu crkvenu provinciju; ona treba da bude pod jurisdikcijom, istovremeno, Rima i Konstantinopolja, ali vjerski oslonjena na kuriju. Ovaj sabor je pokušaj da se stvori jedinstveni prostor kojim će gospodariti Sloveni, do tog časa samo vojnici - od te epohe počinje imenovanje Slovena na najviše položaje u vizantijskoj vojsci, oni postaju "duksevi" mnogih oblasti. Na ovom saboru, uz Zadar, Krk, Osor, Rab, Dubrovnik, Nin i Ston koji od 928. godine postaje sjedište latinske zahumske episkopije, našao se i Kotor - jedini grad koji je imao status slobodne luke i uživao beneficije imperijalne konstantinopolske kancelarije. Uprkos tvrđenju istoriografije u nekadašnjoj SFRJ, koja je ovaj sabor nazivala "nacionalnim", vezujući ga za Tomislava vladara Hrvata, u stvari vizantijskog visokog vojnog lica, koji je za njen interes i po njenom nalogu ratovao protiv bugarskog samozvanog cara Simeona, u izvorima u svijetu njegova se titula "kralj" piše pod navodnicima. Sabor se ne navodi kao nacionalni već kao namjera Istočnog rimskog carstva da nesložne "sklavinije" u jadranskom priobalju okupi u jednu temu, koja će zauzimati prostor koje je Dalmacija kao provincija imala u doba antičke rimske imperije.

Vizantija je naumila, po ugledu na iskustva u organizovanju države u Crnomorju i na prostorima Srednjeg Istoka, da spoji crkvenu i civilnu vlast; prvosveštenik oblasti je trebalo da nadzire, u ime patrijarhata i cara, vojnog zapovjednika teme, a ovaj, opet, da se brine o sprovodenju zakona ne dozvoljavajući da se crkvi kao robovi daruju slobodni hrišćani. Zapovjednik teme je bio obavezan da spriječi konfiskaciju posjeda jeretika i njihovo uključivanje u crkvena imanja. Zadatak vojnog zapovjednika teme na taj način bio je da podjednako kontroliše i istočnu i zapadnu crkvu, više drugu, jer je ona, u prethodnih vijek i po, na prostorima Italije dobila pravo konfiskacije i prisvajanja dobara i posjeda svih koji se protive zvaničnom kanonu. Arhiepiskopat u Splitu je, po vizantijskoj organizaciji crkava, postao mitropolija, njegov prvosveštenik bio je arhiepiskop-mitropolit.

Sabor u Splitu nije odlučivao ni o čemu značajnom niti je donio odluke koje su mogle biti dalekosežne; sveštenici su odlučivali kako da se sačuva prestiž Vizantije u civilnoj upravi temom i njenom prisustvo u crkvama Istoka koje su, po tradiciji, u Dalmaciji imale posjede, a da se katoličkoj crkvi ograniči želja za širenjem uticaja - prostor je pripadao Romejima i tako je trebalo da ostane. Stoga su se sveštenici sporazumjeli gdje da se otvaraju nove episkopije u ovoj oblasti: dogovoren je samo tamo gdje su postojale u epohi Rima i gdje je bilo dovoljno stanovništva (krajevi Dalmacije i unutrašnjost Ilirikuma bili su opustošeni stalnim vojnama između "sklavinija" i Slovena sa varvarskim narodima koji su, preko nekadašnjeg Dunavskog limesa, prodirali na Balkan). Pozivanjem na prava Rima, katolička crkva je dobila prostor da ponovo osniva episkopska sjedišta u gradovima koje su do temelja razrušili Avari i Sloveni; u isti mah to je značilo da Istočno rimsko carstvo i njegov prvosveštenik priznaju pravo Rima na dio teritorija Ilirikuma, u skladu sa dogовором koji su još davno postigli Teodosije i Valens. Takođe, zabranjena je upotreba slovenskog jezika u liturgiji, što je značilo da crkva zadržava pravo pokrštavanja i preobraćanja - dozvola da se slovenski jezik upotrijebi u liturgiji mogla se dobiti samo od kurije. Konstantinopolj i Akvileja o ovome nijesu odlučivali: to, posredno, ukazuje da je uticaj Bugarske i Slovenske crkve bio izuzetno veliki, da se Rim bojao da Vizantija ne počne, uprkos stalnim ratovima sa Bugarima, pokrštavanje slovenskog življa na krajnjem sjeveru Ilirikuma, te na taj način ponovo uspostavi tada prekinutu vezu sa Akvilejom. Stari patrijarhat u današnjim Udinama bi u tom slučaju dobio vlast koju je imao u doba egzarhata na sjeveru Italije, pa bi Venecija i veliki gradovi na krajnjem obodu Jadrana opet potpali pod njegovu i vjersku i administrativnu vlast - Rim bi tada morao da se osloni samo na dijeceze u Evropi i srednjoj Italiji. Upotreba slovenskog jezika značila je još jednu opasnost: po tradiciji najamnici, odani Istoku, Sloveni su mogli da šire konstantinopolske interese i podržavaju enklave svojih sunarodnika na sjeveru Italije, u Istri i Friulu; tamo su oni još uvijek, mada već latinizirani, predstavljali realnu opasnost za Rim.

Na saboru u Splitu Kotor je, kao jedini slobodni grad, bio vizantijski odgovor namjerama Rima - slovenski se jezik već upotrebljavao u dijelu crkava koje su bile pod jurisdikcijom Bugara,

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

bugarski su monasi, zajedno sa ruskim, već dolazili u grčke crkve i manastire na Ilirikumu. Brojniji slovenski kler za Rim bi predstavljao ozbiljnu opasnost jer bi pružao potporu Akvileji, od nje tražeći da zaštitи интересе slovenskih enklava na krajnjem obodu Jadrana. Slobodni grad Kotor je bio protiviteža naumu Rima da preko Splita, koji se vezivao za staru rimsku episkopiju u Saloni, proširi uticaj na čitavu Dalmaciju i zaledje, Bosnu, jer je Dekatera mogla u datom trenutku da se pozove na pravo, kanonom zasnovano, risanske mitropolije i da zatraži da se proglaši za arhiepiskopiju. U tom slučaju Kotoru bi pripala zahumska episkopija, tada u Stonu, pa čak i arhiepiskopat Dubrovnika. Kotor je oslonac imao u Duklji i Prevalitani, a vizantijski administrator u gradu mogao je da zatraži da se duks Dalmacije stavi pod neposrednu kontrolu imperijalne komande u Konstantinopolju. Tada bi duks Dalmacije vojno djelovao protiv Rima i njegovih monaških redova, što se već dešavalo u sporovima između dvije crkve tokom četvrtog, petog i šestog stoljeća.

Moć Kotora predstavljala je iz još jednog razloga balans rimskom arhiepiskopatu u Splitu; po svemu sudeći u ovom gradu, kao i u ostalim u Dalmaciji, u to doba propovijedali su na slovenskom jeziku sljedbenici Ćirila i Metodija, svi iz Bugarske ili današnje Makedonije, pod neposrednom paskom i zaštitom arhiepiskopata u Ohridu. Najjerovatnije su arhiepiskopati u Duklji i Prevalitani pružali zaštitu slovenskim misionarima, jer je to predstavljalo podršku Konstantinopolju i ograničavanje uticaja Rima. Sabor u Splitu bio je samo lokalno, ako se tako može reći, odmjeravanje snaga Konstantinopolja i Rima; u tom odmjeravanju vizantijski je dvor imao na umu činjenicu da se Sloveni nikada potpuno ne mogu podrediti Konstantinopolju, naročito ne Bugari, pa je kroz ustupke Rimu želio da nade kompromis koji bi omogućio da Vizantija vjerski opstane na prostorima čitave Dalmacije. Bilo je neophodno obnoviti moć Akvileje, kako bi ovaj stari patrijarhat sa kurijom podijelio teritorije i odredio sfere uticaja.

Sabor u Splitu je odlučio da episkopat u Ninu postane crkva-podložnica Splita, a donijete su i odluke od značaja za učvršćivanje vlasti u temi: ubuduće se kažnjavao svaki akt nasilja, ubistvo komesa u određenoj oblasti ili slobodno izabranog slovenskog poglavara, kao i ubistvo bilo kog u rangu višeg administratora. Na kraju sabora došlo je do spora: episkop Nina, podložan kuriji, pobunio se protiv Splita i odluke da bude crkva-podložnica, uz obrazloženje da je arhiepiskopija u Splitu više podređena Istoku nego papi. Raskid je bio neminovan, pa je tri godine kasnije sazvan novi sabor koji je donio niz odluka koje nijesu imale ni pravno ni kanonsko utemeljenje i bile su odbačene - na ovom saboru nije učestvovao Kotor.

Drugi sabor u Splitu, održan 938. godine, protiče u raspravama dva sveštenika, ninskog i splitskog. Ipak, sabor odlučuje da se objedine sve episkopije Donje Dalmacije, te da se integriše prostor sjeverno od arhiepiskopije splitske: on se u dokumentu naziva "Bijela Hrvatska" ("Dalmatia inferior seu Croatia alba"). Takođe, sabor donosi odluku da splitskom arhiepiskopu pripadne i Gornja Dalmacija, prostor od Dubrovnika do Budve, pod nazivom Crvena Hrvatska ("Dalmatia superior seu Croatia rubea") - osnivaju se episkopati u Skradinu, Duvnu i Sisku, koji su postojali u epohi ranog hrišćanstva, u vrijeme rimske careva. Kako je na saboru u Splitu 935. godine odlučeno da se arhiepiskop splitski titularno uzvisi kao primas Hrvatske ("Dalmatiae ac totius Croatiae primas"), te da se nasilno prostor vizantijske teme Dalmacije uključi u prostore naseljene Hrvatima, koji čak nijesu imali direktni dodir sa Dalmacijom, papa Lav Šesti je, nakon drugog sabora u Splitu, po svemu sudeći na traženje splitskog arhiepiskopa da mu kurija dodijeli legitimitet tituli, odbio to da učini. Papa Lav Šesti je zabranio arhiepiskopu splitskom da nosi titulu primasa Hrvatske, ukazujući da je titula nelegitimna i da nikako nije u saglasju sa kanonom.⁵ Sa ovom zabranom papa kanonski propisuje da splitski arhiepiskop jeste mitropolit Donje Dalmacije (sjeverno od Splita) i da mu kurija, kao znak dostojanstva i priznavanja prava crkvene jurisdikcije isključivo na tom prostoru, daje svečani palijum. Ova odluka označila je novu epohu: prostori Donje Dalmacije polako će početi da

⁵ Arhiepiskop Duklje je primas i njemu je podređena čitava Gornja Dalmacija sa zaledem.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

se vezuju, preko Rima, za vode i vladare Ugara i Hrvata, čiju će državu štititi i kurija i, preko patrijarhata u Akvileji, Vizantija. Prostori Gornje Dalmacije postaće poprište sukoba slobodnog grada Kotora i njegove episkopije sa Dubrovnikom oko prava prvenstva i sfera uticaja, po svemu sudeći i Dubrovnika sa Dukljom. Teritorija između Dubrovnika i Splita narednih stoljeća biće mjesto odmjeravanja snaga Vizantije, njenih slovenskih dukseva i komesa sa slovenskim vođama koji prihvataju zakrilje Rima i pristaju na crkvenu zaštitu splitskog arhiepiskopata. Ova će borba otvoriti prostor za objedinjavanje Crkve slovenske koja će na donjo i gornjodalmatinskim prostorima, kao i u Bosni, imati potpunu vjersku vlast, podržavanu od slovenskih vođa i naroda.

Situacija na prostorima jedinstvene vizantijske teme Dalmacije radikalno će se promijeniti kada Dubrovnik postane arhiepiskopija, oko 940. godine, i potpuno se odvoji od crkvene paske Splita - u to vrijeme mitropolije u Duklji, Prevalitani i Baru, biće podrška slobodnom gradu Kotoru, oko koga će početi da se vodi nemilosrdna bitka između Rima, Konstantinopolja i slovenskih dukseva Dalmacije koji su, po tradiciji, nastavili da služe Istočnom rimskom carstvu, stičući vladarska znamenja.

Sa uništenjem Duklje i padom mitropolije u ovom gradu, u vrijeme rata koga je vodio duks i bazileus Dalmacije Jovan Vladimir sa Samuilovim bojovnicima, dukljanski arhiepiskop Jovan bježi u Dubrovnik. Bogumilska vojska, kako su nazivali Samuilove ratnike, potpomognuta Slovenskom crkvom koja je već utemeljila svoje zajednice na dalmatinskoj obali i u Bosni, uz svesrdnu pomoć vizantijskih katara koji su slovenske monahe zapućivali u tajne trgovine i organizovane proizvodnje dobara za prodaju, naišla je u najamničkim odredima Jovana Vladimira na ogorčenog protivnika i dostojnog suparnika. Rim i Vizantija imali su zajedničkog neprijatelja, i Rim je, vidjeći da se Istočna imperija ljudja iz temelja, gledao da iskoristi slabljenje moći Konstantinopolja ne bi li proširio sferu uticaja na Ilirikumu. Srušeni arhiepiskopati u Draču, Duklji i Skadru, nevelika arhiepiskopija u Baru sa malim uticajem u Slovenskoj crkvi, natjerali su kuriju da pokuša da vjerski zaposjedne Gornju Dalmaciju. Dukljanski arhiepiskop Jovan postaje arhiepiskop Dubrovnika, i u vrijeme kada Kosara ili gubi vlast nad Dalmacijom, ili je nakon njene smrti tron upražnjen, Ragusa postaje crkveni gospodar na prostorima Gornje Dalmacije. Dubrovnik sa Jovanom, koji nosi titulu dva arhiepiskopata (dukljanski je stariji), 999. godine postaje mitropolija koja pod svojom vlašću drži sve nekadašnje Dukljanske crkve: Ston (episkopat Zahumlja), Bar, Ulcinj, Svač i, naravno, Kotor. Čitava teritorija Gornje Dalmacije odvojena je od arhiepiskopata u Prevalitani, koji više ne postoji, a Rim pokušava, preko prava dukljanske mitropolije, da svoj uticaj proširi do Drača i njegove arhiepiskopije. U tom naumu kurija zaboravlja dvije stvari: da su Ulcinj i Kotor slobodni gradovi - luke pod zaštitom imperijalne kancelarije u Konstantinopolju, sa vizantijskim posadama i komandantima, sa brodovima imperijalne flote, te da je Bar mitropolija. Kanon nalaže da se donosi posebna odluka o namjeri da jedna mitropolija postane podložnica druge, a to pravo Rim nema. Tu je i pitanje Svača.⁶ Granična postaja na strateškom putu između Prevalitane i Drača prema slobodnim lukama, Svač je predstavljao kontrolni punkt preko koga je Rim imao namjeru da arhiepiskopat u Skadru stavi pod svoju kontrolu. Po svemu sudeći, Rim je namjeravao da se umiješa u bitku za prostor oko arhiepiskopata u Ohridu koga je Samuilo nekanonski, "pravom mača", proglašio za patrijaršiju.

Kakva je uloga Kotora u pokušaju, uoči Velike šizme, da se ponovo objedini tema Dalmacija, ovog puta pod jurisdikcijom Rima, i da se dubrovački arhiepiskopat podredi splitskom, nema pouzdanih podataka. Navodno su episkopi i arhiepiskopi Gornje Dalmacije 1033. godine stradali na putu za sabor u Splitu, ali je taj podatak i neprovjeren i nepouzdan - da li je riječ o brodolomu ili odmazdi vizantijskih vojnih vođa, Slovenske crkve i njenih pirata, može da se nagada, ali je izvjesno da Kotor nakon toga, gotovo šest decenija, neće imati episkopa sa kojim je saglasna kurija. Tek sa invazijom Normana na Italiju i povlačenjem nedovoljno brojnih vizantijskih odreda na njen krajnji

⁶ U latinskim izvorima sa kraja desetog vijeka srijeće se jedini podatak da je Svač vizantijska episkopija, podrijeđena Baru i Duklji. Vizantijski dokumenti iz ovog razdoblja su neistraženi.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

jug, sa pokušajem Rima i Konstantinopola da zajedničkom akcijom, uprkos šizmi i nepomirljivom sučeljavanju po pitanjima vjere, zaustave u tom času zajedničkog neprijatelja, Kotor se ponovo javlja kao crkveno sjedište, grad-luka štićen podjednako od Rima i Konstantinopola. Arhiepiskopat u Duklji više ne postoji, a Rim ne želi da prihvati Dubrovnik kao legitimnog nasljednika, jer nema uporište u kanonu. Odlučuje stoga, u dogovoru sa Vizantijom, da Kotor, kako se ne bi pozivao na pravo nasljeda na mitropoliju u Risnu, podredi, crkveno, novoutemeljenom latinskom arhiepiskopatu u Bariju, koji je, takođe, slijedio vizantijsku tradiciju - Bari je bio jedna od najstarijih i najmoćnijih arhiepiskopija Vizantije na području italijanskog juga i vjekovima najveći protivnik Rima po pitanjima kanona i vjere. Rim imenuje episkopa Barija, istovremeno i episkopa Kotora, da bi 1090. godine on bio samo episkop slobodnog grada Kotora. Grimoald, episkop, na toj će dužnosti ostati do 1124. godine i Kotor uz Bar postaje centralna luka za krstaške bojovnike u pohodu na Svetu zemlju.

Nakon zauzeća Zadra, odmora i bivaka u ovom gradu, krstaška flota stiže u Kotor i Bar, gdje im se obezbjeđuje neophodan provijant za dalji put. Jedan od vođa pohoda, tuluski grof Rejmond, najveći zaštitnik katarske crkve i gotovo absolutni gospodar južne Francuske - Oksitanije, dolazi tada sa krstašima u gradove koji su po tradiciji pružali utočište katarima i bili njihovo uporište. Zvanični Rim, imajući na umu neophodnost slamanja vizantijske vojne sile i poništavanje akata Velike šizme, još ne diže glas protiv bogatih i moćnih katarata, već želi da ih uvuče u krstaške sukobe. Najbogatiji ljudi Zapada, po naumu Rima, treba da finansiraju krstaške vojne i, istovremeno, udarajući na zemlju porijekla svoje vjere, ukažu da su pod zaštitom pape i da je čitav katarski pokret Rimska crkva uzela pod svoje okrilje. Grofovi Tuluza nevoljno odlaze u krstaški pohod na Svetu zemlju, i tek će krajem XII stoljeća, kada kurija odluči da organizuje novi pohod, odbiti traženje Rima i prvi put se suočiti sa njim - oglasivši kuriju i njen dogmat za svoje neprijatelje.

Sa krstaškim pohodima i procesom velike preraspodjele ekonomске moći između Vizantije i Zapada pod vođstvom Rima, slobodni grad Kotor, oslobađajući se vizantijske zaštite, prestajao je da bude vojna luka. Grad se okreće trgovini, pružajući usluge floti svake od zaraćenih strana, a sa progonima katarata na Zapadu i oglašavanjem Crkve slovenske za jeretičku, postaje utočište svih jeresi na području Gornje Dalmacije. Kotor postaje grad "crkve sa tri oltara" - katolički monaški redovi, koji dolaze uz episkope koje imenuje kurija, moraju da se prilagode situaciji: toleranciji i saglasju sa pravoslavnima (šizmaticima, kako ih zove latinski kler) i jereticima jer je u pitanju sloboda trgovine i razmjene dobara između Istoka i Zapada. Preko Kotora, nakon potpunog povlačenja Vizantije sa prostora južne Italije, preostale enklave istočne crkve održavaju vezu sa Konstantinopoljem, jer je istočno-rimska pomorska sila slomljena - Jadran i Mediteran su u rukama Venecije, Đenove, Napulja, saracenskih brzih brodova, flote francuskih velmoža. Po svemu sudeći kotorski brodovlasnici stiču enormno bogatstvo - njihovi brodovi nijesu više u prinudnom najmu za potrebe vojske Istoka, pa ih sada iznajmljuju krstašima i hodočasnicima, istovremeno održavajući linije snabdijevanja za sve koji sa Zapada hrle na prostore onemoćalog Vizanta. Bari, crkveno nadređen grad, ne želi da bilo čime naruši slobode koje uživa Kotor. Bez vizantijskog administratora, čak i bez znatnije vojne posade, grad uživa u prečutnom dogovoru svih strana da je neophodno održati njegovu slobodu. Kotor postaje stjecište jeretičke organizacije i crkava koje proganja i anatemise kurija, a njegovi episkopi ne protive se da drže službu i štite interesu zvanične i crkava koje bi trebalo kanonski da osude ili zatraže njihov izgon. Sa obnovom Kraljevstva Dalmacije i Duklje, Kotor dobija moćne zaštitnike pred kojima mora da ustukne ne samo kurija, već i najveći takmac na gornjodalmatinskoj obali, Dubrovnik, koji je, takođe, pod zaštitom slovenskih vladara i velmoža. Dva slobodna grada, više ne vojne luke već moćni trgovački centri, zaboravljuju stare svade i sporove; više se ne postavlja pitanje kanonskog nasljeda risanske mitropolije, područje od Dubrovnika do Budve je prostor u kome se stiču ekonomski interesi kurije, Istoka i slovenskih vladara.

Sa episkopom Malonom 1166. godine Kotor potпадa pod vlast, crkvenu, arhiepiskopiju u Baru, da bi zbog sporenja između Bara i Dubrovnika, i papske odluke da barska arhiepiskopija bude

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

podložna dubrovačkom arhiepiskopatu, 1179. godine ponovo bio vraćen pod crkvenu jurisdikciju Barija. Period podložništva mitropolije u Bariju biće okončan kada na tron kotorskog prvosveštenika bude imenovan Sergije Drugi, 1328. godine. Kotor pod Barijem postaje najjači trgovački centar na dalmatinskoj obali; pod administrativnom vlašću Nemanjića, preko njega i Ulcinja odvijaće se gotovo sva prekomorska trgovina Istoka sa južnom Italijom i Akvilejom. Dubrovnik je održavao puteve za račun Bosne i Donje Dalmacije, dijeleći poslove sa Venecijom i trgujući sa latinskim kolonijama na sredozemnim ostrvima. Nemanjići Kotoru potvrđuju povlastice koje je stekao u vrijeme vizantijiske vlasti, trudeći se da ne naruše postignuti sklad isповijedanja raznih vjera - sporadično, kada na vlast dodu dominikanci, kotorski episkopat pokušava da nametne volju kurije, ali suočen sa Slovenskom crkvom i zaštitom slovenskih velmoža, povremeno uz prijetnju pobune lokalnog stanovništva, odustaje od namjere da grad stavi pod isključivu kontrolu Rima.

Nakon sloma katara na Zapadu i propasti njihove države na jugu Francuske, početkom trinaestog stoljeća, veliki broj "čistih" se iseljava na dalmatinsku obalu, u velike primorske gradove, gdje im podršku i zaštitu pružaju lokalne vlasti, slovensko plemstvo i Slovenska crkva. Praktično čitava dalmatinska obala postaje mjesto gdje katari nalaze utočište: oni donose bogatstvo, poznanstva, sposobnost trgovine, osnivaju zanatske radionice, u svakom gradu bivaju zaštićeni od katoličkog klera i mogućih progona. U Kotoru je stvar nešto drugačija: katari, po tradiciji starosjedioci, držeći u rukama najveći dio bogatstva, uspostavljaju tijesne veze sa novostvorenim zetskim episkopatom, koji tek treba da uđe pod okrilje arhiepiskopije Srbije, iako je od nje zvanično već oglašen za "crkvu-podložnicu". Ćirilski spisi koji se pišu na Prevlaci, sjedištu zetske episkopije, svjedoče o izuzetno jakom katarskom uticaju. "Ilovička krmčija" se temelji samo na tri molitve i dogmatu koji je krajnje pojednostavljen i sveden na osnovne poruke religije - ne bi li bio jasan i prihvatljiv paganskom ili tek u naznakama pokrštenom slovenskom mnoštvu. Progonjeni od katoličkog klera, u donjodalmatinskim gradovima već povezani sa Slovenskom crkvom, kotorski su katari sa organizovanjem kanonske Slovenske crkve, koja je trebalo da bude pod arhiepiskopatom Srbije, u zetskoj episkopiji imali pouzdanog saveznika i, po svemu sudeći, zaštitnika - protivtežu latinskim episkopima koji bi mogli na mig kurije da povedu proces istrage i osude jeretika. Na znatan katarski uticaj ukazuju djelovi Ilovičke krmčije; oni koji se odnose na izlaganje učenja raznih jeretičkih škola, koje bi, po tradiciji vizantijskog dogmata, trebalo štititi ukoliko nijesu militantne. Sa katarima, pod zaštitu pravoslavnih zetskih episkopa bivaju stavljeni i ostali jeretički pokreti koje, nakon pada Latinskog carstva, Rim proganja sa svojih teritorija. Flagelanti nalaze uporište u slobodnom gradu, grade u njemu hram i humanitarne ustanove; katarska ekonomска moć i slovenska crkva ne dozvoljavaju latinskom kleru da stupi u otvoreni obračun sa jeresima i zetskim episkopima koji tada i kanonski ulaze u sastav arhiepiskopata Srbije.

Trinaesti i četraesti vijek su epoha mira, dobrobiti i blagostanja za slobodni grad Kotor. Štićen od Nemanjića i Slovenske crkve, podržavan od zetske episkopije i arhiepiskopije Srbije, grad postaje stjecište učenih Latina i Grka, umjetnika i trgovaca, koji su radili po zahtjevu i za platu za svaku od crkvenih organizacija. Dominikanci, koji s vremenom na vrijeme pokušavaju da kao zakon nametnu pravila koja propisuje Rim, moraju da ustuknu da ne bi izazvali pobune širih razmjera, a franciskanski monasi sredinom trinaestog stoljeća počinju da šire latinsku liturgiju na slovenskom jeziku. Veliki ustupak kurije ima za cilj da, s vremenom, prevede u katoličko hrišćanstvo veliki broj pristalica Slovenske crkve, najveći dio jeretika, katara i flagelanata; tu je i namjera da se prevede dio pravoslavnog življa koji je bio okupljen oko arhiepiskopije Srbije i rijetkih grčkih crkava na području slobodnog grada. Sa pojavom Dušana Nemanjića, kome jedan dio vojske za bitku na Velbuždu najmljuju barski arhiepiskopi i Kotor, katolička crkva na ovim prostorima dobija saveznika: vladar proklamuje načelo vjerske tolerancije ali i neophodnost podređivanja svih vjera (uglavnom jeretičkih) isključivo dvojici (pravoslavnom i katoličkom) prvosveštenika. Dušan Nemanjić će prvi u dugoj istoriji gornjodalmatinskih prostora osuditi katare, nazvavši ih "jeresi latinskom", a to će biti posredna podrška dominikancima koji od 1334. godine dolaze na tron kotorskih episkopa.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Sa njima i sa slabljenjem moći arhiepiskopata u Baru, kome je Kotor bio podložan, sa novim sporenjima između Dubrovnika i gradova na gornjodalmatinskoj obali, te narasлом moći bosanskih vladara, Kotor prestaje da bude grad od izuzetnog značaja. Kraljevstva Dalmacije i Duklje nema, država Nemanjića se raspada, katolička crkva, koja vidi brzi slom Vizantije, priprema se da preuzme njene gradove i da ih stavi pod svoju kontrolu: vojna moć Venecije je sredstvo da se pruži podrška monaškim redovima, najviše dominikancima i franciskancima, da počnu misiju potpunog preuzimanja crkvene vlasti. Kotor gubi samostalnost, prestaje da bude slobodan grad. Zajedno sa Ulcinjem pretvara se u luku koja je vezana isključivo za potrebe svog zaleda: islam i njegova vojna sila prijete, pravoslavna crkva ne može da integriše prostore na kojima hrišćanstvo nikada nije postalo sila kohezije, pa su kuriji i latinskom kleru odriještene ruke. Tokom petnaestog stoljeća, kada razmirice Dubrovnika i Kotora, Splita i Dubrovnika, dostignu vrhunac, franciskanci će u Kotoru, po nalogu kurije, obaviti dio misije prisajedinjenja dijelova Donje Dalmacije, do tog časa u rukama Bosne i Crkve slovenske, Mletačkoj republici. Mali dio obimnog korpusa dokumenata o povjerljivoj misiji franciskanskih monaha na prostorima Kotora i Dubrovnika i konačnom prelasku dalmatinske obale i ostrva Mlečanima, stoga se našao u dodatku ovog toma. Kotor je tada, u drugoj polovini petnaestog vijeka, grad bez prepoznatljive fizionomije: on je uporište kurije koja održava političke odnose sa Slovenskom crkvom i pravoslavljem, težeći da zauzme prostore na kojima više nema organizovane crkvene i administrativne vlasti. Slovenske su države pred slomom, sve traže pomoć od Zapada, koji nema dovoljno snage da se suprotstavi islamu.

Bitka za prostore Dalmacije i jedinstvo teritorije pod samo jednom crkvom, koja je počela u osmom vijeku, završava se u petnaestom - Rim, konačno, pod svoju jurisdikciju stavlja obje Dalmacije, Gornju i Donju, stvarajući jedinstvenu dijecezu u kojoj će svu vlast držati njegovi monaški redovi. Pravoslavna crkva biće podređena rimsкоj, a za jeretičke pokrete i Slovensku crkvu više neće biti mesta: počeće misije velikih pokrštavanja slovenskog življa, nasilne ili iznudene, da poluhristijanizovane mase ne bi prihvatile islam. Kurija i Vatikan su na taj način željeli da sačuvaju hrišćanstvo na balkanskim slovenskim prostorima, ne samo da nametnu svoju vjeru kao zakon - Rim je znao da odbrana njegovih prostora u srednjoj Evropi zavisi od Slovena, od toga da li će se staviti u njegovu službu, da li će patrijarhat u Akvileji, već pod kontrolom Venecije, uspjeti da ih integriše, pozivajući se na tradiciju Vizantije.

Vojislav D. Nikčević

Episkopi Kotora

**Episkop nepoznatog imena⁷
820-826.**

⁷ O prvom episkopu Kotora pogledati knjigu I. *Monumenta Montenegrina*

**Jovan iguman kod Kotora
(821-826)**

⁸(Teodor Studit) Antoniju Dračkom arhiepiskopu (Αντωνιῳ τῷ Δυρραχίῳ) uzvraća odgovorom na njegovom pismo: "Doduše kasno, jer smo tek nedavno primili napisanu epistolu od našeg najsvetijeg oca". Piše o stvari brata Erasta, svog učenika, koji je sasvim neposvećen u svete redove dodijelio nekom dječaku sakramente krštenja, da ima za sebe svjedočke, veoma uglednog Tomu, konzula i hartularija (υπατροσ τε και χαρτουλαριοσ), monaha Jakova, koji ne ispovijeda nikakvu jeres, Eutimija, časnog monaha i milostivo prihvaćenog u progonstvu (Ευθυμιοσ ετεροσ αλδεσιμοσ μοναχον και δεδιωγμενοσ), koji su obrazložili da je krštenje koje je obavio Erast bilo iznuđeno tuđim podsticajem i prinudnom potrebom. "Dakle, mužu najsvetiji, ne zbog toga što je sam (εν τοισ αιτουι) (Erasto) bio tvorac njihovih nesloga ovdje, već zbog pokvarenih skandala, zabranjujem da brat pjeva palinodium. Ti, najblaženiji oče naš, ovim našim riječima da posvetiš tvoje ganutljive molbe za nas i oproštenje za brata.

Za ovo se određuje tačnije vrijeme, jer u godini 817. i 818. o tome Teodor Studit, Atanase Peulopetra, Jovan iguman kod Kotora (.....και γηγουμενοι των Καθαρα) pišu epistole Paskalu, Rimskom pontifiku (knj. ep. 12 i 13. Migne, Patr. Gr. 99, 1489-1493, 1151 s. Baroniūs Ann. eccl. za god. 818 n. 2), tom prilikom kažu da je jedan, a možda i dvojica od njih (Jovan iz Kotora ili Jovan iz Eukarije čini se da je bio postavljen za rektora Halkite) već odavno umro.

⁸ *Res Albaniae*, 13.

53.

(821 – 826.)

⟨Theodorus Studita⟩ Antonio Dyrrhachii archiepiscopo (Ἀντωνίῳ τῷ Δυρράχιον) reddit responsum ad eius epistolam. „Sero quidem, quia tamen dudum (πάλαι) scriptam sanctissimi patris nostri epistolam accepimus.“ De fratribus Erasti discipuli sui causa, qui minime initiatus sacris ordinibus puero cuiquam baptismatis sacramentum impertivisset, habere se testes gravissimos Thomam consulem et chartularium (ὕπατός τε καὶ χαρούλαρος), Jacobum monachum, cui nulla pars cum haeresi, Euthymium venerandum monachum et persecutionem passum (Ἐθύμιος ἔτερος αἰδέσμως μονάξων καὶ δεδιαγμένος), qui planum faciunt baptisma ab Erasto fuisse collatum alieno impulsu et premente necessitate, scribit. „Non igitur. vir sancte, quod discordiae illis in locis (ἐν τοῖς αὐτόθι) ipse (Erastus) auctor fuerit, sed propter perversa scandala vetui, ne frater palinodiam caneret. Tuque beatissime pater noster his auditis preces tuas deum inflectentes largiaris nobis et fratri veniam.“

351). Tempus accuratius deducitur ex eo, quod anno adhuc 817 et 818 Theodorus Studii, Athanasius Paulopetrii, Johannes apud Cathara moderatores (Ιωάννης, Θεοδόσιος, Αθανασίος, Ιωάννης, Θεόδωρος ἐκάριστοι πρεσβύτεροι καὶ ἡγούμενοι τῶν Καθαρών, τῶν Πιζιδίων, τοῦ Παντοκράτορον, τῆς Ελληνίας, τῶν Στονδίων) epistolas scribunt Paschali pontifici Romano (lib. II. ep. 12 et 13. Migne l. c. 1151 s. Baronius Ann. eccl. ad a. 818 n. 2), hic autem unus, forsan duo ex iis (Johannes Catharae aut Johannes Euceriae interea rector Chalcitae factus fuisse videtur) iam dudum mortui esse dicuntur.

**Episkop nepoznatog imena
1033. godina**

Smrt kotorskog episkopa

Toma arhiđakon, gl. XV *Istorije Solina* kaže:⁹

"Dogodilo se da su tih dana pozvani svi sufragani Dalmacije na provincijalni sabor, koji je trebalo da se održi u crkvi u Splitu. A episkopima Gornje Dalmacije se činilo da mogu zgodnije putovati, ako se svi budu prevezli jednim brodom. Pošto je pripremljen brod, po dogovoru su došli u luku i ne noseći ono što bijaše neophodno moreplovcima, gotovo svi episkopi su se popeli na brod, tj. kotorski, barski, ulcinjski i svački. A kada su ne baš povoljnim vjetrovima natjerani u blizinu ostrva, iznenada je čitav brod bio potopljen od srednjih talasa zbog oluje koja je nastala i zapanjeni mornari su odmah uz viku dotrčali da zgrabe jedra, trudeći se da ih spuste i bace sidra da se ne bi brod nasukao na opasno mjesto koje već bijaše veoma blizu. Ali, prije nego su mogli bilo što promišljeno učiniti brod se odmah nasukao i komad po komad oštećen bi razbijen olujom koja je rasla. I tako su, Božjom voljom, jadni episkopi poginuli i svi koji bijahu sa njima."

Arhiđakon na gore pomenutom mjestu ovo kaže: "Tada su građani pomenutih gradova, pošto je poslana obavijest papi, javili o brodolomu svojih episkopa ponizno, zahtijevajući da se oslobole pokornosti Splitskoj crkvi, dajući dovoljno valjan razlog da je za njih opasno da posjećuju tako udaljenu crkvu. Zbog toga je rimski papa odobrio njihovu molbu i sve episkope od Raguse na više razriješio je obaveze kojom bijahu vezani za staru mitropoliju i ustanovio novu mitropoliju u gradu Baru i sve pomenute episkopije joj podložio.

⁹ Farlati, VI, p. 432.

Triste infortunium narrat Thomas Archidiaconus cap. xv. Hilt. Saloni. his verbis. Factum est autem ut illis diebus convocarentur omnes Suffraganei Dalmatiæ ad Provincialem Synodum, quæ celebranda erat in Ecclesia Spalatensi. Episcopis autem Superioris Dalmatiæ visum est, quod commodius suum possent iter peragere, si omnes uno navigio ducerentur. Tunc præparata navi ex condiclo accesserunt ad portum, & imponentes quæ erant navigantibus necessaria, omnes sive Episcopi eamdem navem conscenderunt, videlicet Cathariensis, Antibarensis, Dulcinensis, & Suaciensis. Cum autem circa insulas ventis impellerentur non multum adversis, ecce subito tempestatis turbo mediis studibus toto se frangore immersit, statimque attoniti nautæ confusis clamoribus ad armamenta velorum manus accurrerint apponere, annitentes vela deponere, anchoras projicere, ne navis in asperrima loca, quæ jam erant proxima, incideret. Sed antequam possent quidquam consilie agere, confessim navis arrepta in siccum tota illisa est, intumescentibusque procellis minutatim quassata est & confracta; sicque divino iudicio miserabiles Episcopi, & omnes, qui cum eis erant, perierunt.

Hæc Archidiaconus
Toco supra laudato: Tunc cives urbium prædictarum missa relatione ad Summum Pontificem nuntiaverunt de naufragio Episcoporum suorum supliciter postulantes eximi a subjectione Ecclesie Spalatensis, satis probabilem præcedentes occasionem, quia periculosum illis erat tam remotam Ecclesiam visitare. Quamobrem Romanus Pontifex annuit petitioni eorum, omnesque Episcopos a Ragusio superius absolvit a vinculo, quo tenabantur antiquæ Metropolitanæ, statuitque novam Metropolim in civitate Antibarensi, & omnes Episcopatus prædictos ei subjecit.

Episkop Ursacije
1124. godina

Darovnica episkopa Ursacija

U ime Oca, Sina i sv. Duha, amen.¹⁰

God. 1124. Ja, episkop Ursacije zajedno sa priorom Melom i kotorskim plemićima, a prije svih Busina Katapan, Đorđe od Gurbana, Evaicije Balia od Grona Urosa, Vito Dobraca, Trifun od Domana, Ursacije od Visa, Simeon Pavlov, Vitalis od Grasana Derca, Sergije od Budve, Miha od Beleca, Gojislav Derca, Bialiaca, dvaput i jednom smo kao savjetnici udarili zvono... darujemo grobniču sv. Arhangela crkvi sv. Trifuna tj. od Vaice sve do obale mora i od obale mora sve do Vaice... Ako je neko naslijednik na istom tom grobu... koji svi jednoglasno... Budući da niko nema neko naslijedstvo na istom grobu izvan četiri ili pet... koji su od strane sv. Vincentija. A ako neko bude pokušao da ukine ovu donaciju ili da učini spletku, od strane svemoćnog Boga, bl. Marije uvijek Djevice i Svih svetih biće ekskomuniciran i osuđen sa onima koji su osuđeni. Od naše strane ma kako grešni... na drugi dolazak... neka se pokažu. I neka se ugase kao što se nebeska tijela gase od vjetra. A ja pomenuti episkop Ursacije voljom svih plemića i zajedničkim autoritetom svojeručno napisah.

¹⁰ Farlati, VI, 433.

In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti Amen. Anno MCXXIII. Ego Ursacius Episcopus una cum Mele Priore, & Nobilibus Catharenibus, in primis Businas Calapanus, Georgius de Gurbana, Eratius Bollia de Groni Croisi, Vita Dabrazze, Tryphon de Domana, Ursacius de Visao, Simeon Pauli, Vitalis de Grasana Derza, Sergius de Buda, Micha de Belez, Gaislavus Derze, Baliazza bis & semel Coniliarii pulsavimus campanam donamus Tumbam S. Archangeli ad Ecclesiam S. Tryphonis, videlicet a Vaize usque ad littus maris, & a littore maris usque ad Vaice Si aliquis esset bæres in eadem Tumba qui omnes unanimiter Quoniam nulla humana persona habet aliquam hereditatem in eadem Tumba extra quatuor vel quinque que sunt a parte S. Vincentii. Et hanc donationem si aliquis rumpere temptaverit vel calumiam fecerit, ex parte Dei Omnipotentis & B. M. semper Virginis & omnium Sanctorum excommunicetur, & cum condemnatis condemnetur; & ex parte nostra quamvis peccatores & in secundo adventu . . . appareant. Et sicut luminaria, quæ a vento extinguuntur, exinguantur. Ego autem prefatus Ursacius Episcopus per voluntatem omnium nobilium & auctoritate communis propria manu scripsi.

**Episkop Nikifor
1141-1153.**

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Sukob Kotora i Dubrovnika

LXX, 1153, 24. decembra. U Lateranu¹¹

Episkop Anastasije, sluga slugu Božjih, prečasnom bratu arhiepiskopu Andriji i voljenim sinovima P. komesu i čitavom kleru i narodu Raguse, (šalje) pozdrav i apostolski blagoslov.

Vrativši se Apostolskoj stolici, voljeni sin Henrik, naš podđakon, kome je sveta Rimska crkva povjerila zadatak da vas posjeti, učinio je da se veoma radujemo u Gospodu, jer je potvrdio da ste časno prihvatili teret apostolskog blagoslova i učenje njeno je, prema ostalim vašim ko-provincijama, sa velikom željom pušteno unutar vaših srca.

Zbog toga se radujemo i zahvaljujemo Svemoćnom, u tome što nam je očito dato da shvatimo koliko istrajavate u jedinstvu crkvenom i čvrsto se držite temelja vjera, dok odanošću plamtite prema bl. Petru apostolskom prvaku i presvetoj majci vašoj Rimskoj crkvi, jer ste s dužnim poštovanjem primili njenog izaslanika i saslušali opomene spasenja i živu riječ iz njegovih usta. Zbog toga, dragi sinovi, ovim našim pozdravnim govorom opominjemo vaš kolegij i podsjećemo u Gospodu da nauk koji vam je sin naš od strane Spasitelja našeg gospodina Isusa Hrista izložio, pamtite i živo ubličite taj nauk i vaše učenje, i da budete ne samo slušatelji riječi, već i djelatelji da se učini ono što je po riječima psalmiste naložio Gospod i zadržite u sjećanju. A mi se uzdamo u pobožnost prema svemoćnom Bogu, ako, kao što želimo, do kraja istrajete u poslojanosti prema katoličkoj vjeri i čistom namjerom budete pazili i pravovjerno na učenje sina našeg, da će svemoćni Bog, koji je prispio u vama dovršiti dobro djelo i utvrditi, i doprijećete na Sudnji dan do radosti višnjih nebesa zbog zasluga bl. Petra i Pavla. Da se, dakle, svako oklijevanje udalji od vas i da nema nikoga ko vas može odvući od učenja našeg sina, mi potvrđujemo apostolskim autoritetom ono što je on među vama ustanovio korisno po našem nalogu, i nalažemo da tako bude postojano i pravo.

I pošto je opširno sve ono što vam treba reći, ovom epitomom se nalaže da znate da smo izdali odluku o uklanjanju sa položaja i interdikciji neke naše braće episkopa, zbog toga što se, iako pozvani na sabor, nijesu odazvali, i da je potvrđena odluka o uklanjanju sa položaja episkopa Drača i Ulcinja, interdikcija prema episkopu Kotora, kao i da potvrđujemo odluku o ekskomunikaciji koju smo izrekli prema kotorskom komesu i nalažemo da se drži podalje od vašeg kolegija, sve dok ne dozvoli da se njegov episkop pokori, kao što treba, vašoj crkvi. Želeći da dosljedno odgovorimo na ovu odanost koju ste nam pokazali u pomenutom sinu našem, blagonakloni smo primili vaše glasnike, koje ste sa njim poslali Apostolskoj stolici i, na njihovu molbu, naložili sufraganim vaše crkve da se tebi, brate arhiepiskope, kao svom mitropolitu, ponizno pokore.

U Lateranu, 24. decembra.
(Olovna bula pape Anastasija IV).

¹¹ Codex diplomaticus, 48.

LXX. 1153. 24. prosinca. U Lateranu.

Anastasius episcopus seruus seruorum dei, venerabili fratri A(ndree) archiepiscopo et dilectis filiis P. comiti et uniuerso clero et populo Raguseorum salutem et apostolicam benedictionem.

Rediens ad apostolicam sedem dilectus filius Henricus subdiaconus noster, per quem sacrosanta romana ecclesia prouincie vestre visitationis munus intendit, plurimum nos fecit in domino iocundari, quod se a vobis, tanquam apostolice benedictionis baiulum honeste receptum asseruit, et doctrinam suam pre ceteris conprouincialibus vestris maiori desiderio in penetralia cordium vestrorum admissam. In quo facto nobis euidenter datur intelligi, quantum, unde gaudemus et omnipotenti gratias agimus, in ecclesie unitate persistitis, et fundamentum fidei firmiter retinetis, dum beati Petri apostolorum principis et sacrosancte matris vestre romane ecclesiæ deuotione feruentes, legatum eius veneratione debita suscepistis, et de ore ipsius salutis monita, et verbum vite studiustis audire. Unde filii (karissimi) depenso vobis nostre salutationis alloquio, uniuersitatem vestram admonemus, et exhortamur in domino, quatenus doctrinam, quem inter vos idem filius noster ex parte saluatoris nostri domini Jesu Christi proposuit, in memoria retinentes, eidem doctrine actus et conuersationem vestram iugiter informetis, et non tantum auditores verbi, sed et factores operis existatis, ut iuxta vocem psalmiste mandata domini ad faciendum ea in memoria videamini retinere. Nos enim de omnipotentis dei pietate confidimus, quoniam, si quod nos optamus, usque ad finem in soliditate fidei catholice permaneritis, et supra dicti filii nostri doctrinam fide recta et intentione pura volueritis obseruare, omnipotens deus, qui cepit in vobis opus bonum perficiet, solidabitque, ac beatorum Petri et Pauli interuenientibus meritis ad superna celorum gaudia in die iudicii pertingetis. Ut igitur de medio vestrum omnis hesitatio auferatur, et nullus sit, qui vos a predicti filii nostri doctrina valeat remouere, nos ea, que per eum auctoritate nostra salubriter inter vos instituta noscuntur, auctoritate apostolica confirmamus, et rata et inconuulsa permanere sancimus.

Et Quoniam longum est, omnia, que vobis dicenda sunt, presenti abbreviationi committere, depositionis et interdicti sententiam ab eo in quosdam fratrum nostrorum episcoporum, pro eo, quod vocati ad conciliu[m] eius accedere contempserunt, auctoritate nostra prolatam, a nobis noueritis ratam haberi, depositionis in dristinensem et dulichinensem, interdicti vero in catharinensem, excommunicationis quoque sententiam, quam in catharinensem comitem promulgavit, firmam habemus, et donec episcopum suum ecclesie vestre, sicut debet, obedire permittat, ab uniuersitate vestrâ precipimus obseruari. Ad hec deuotioni, quam in antedicto filio nostro nobis exhibuistis, condigne respondere volentes, nuntios vestros, quos cum eo ad sedem apostolicam destinastis, benignè recepimus, et ad eorum petitionem sufraganeis ecclesie vestre mandauius, quantum tibi frater archiepiscope, sicut metropolitano suo, studeant humiliter obedire. Datum Laterani VIIII kal. Januarii. (Bulla plumbea Anastasii PP. IV.)

**Episkop Malon
1154-1166.**

Kotorski episkop osveštava crkvu sa tri oltara

¹²Ja, episkop Malon objavljujem da sam u 12-oj godini mog episkopata, sa našom sabačicom episkopima Lazarom Arbanaškim, Martinom Dračkim i Jovanom episkopom crkava Ulcinja, crkvu sv. Trifuna našeg episkopata u društvu sa opatima, opatom Mihailom (arhimandritom) sv. Jovana, Petrom opatom (arhimandritom) sv. Sergija i Baha, Jovanom opatom sv. Spasa Barskog, Petrom opatom sv. Petra, Jovanom opatom sv. Đorđa i Georgijem opatom sv. Spasa Arbanaškog (ovdje nešto nedostaje, možda, "osveštao sam") sa tri oltara, čiji sam središnji osveštao ja Majo, u čast sv. Trifuna i sv. Mučenika, Prima i Felicijana. Drugi oltar, sa lijeve strane, osveštao je Lazar, episkop Arbanaški u čast bl. Marije i svetih Nevinih po našem dopuštenju i volji, a sa desne strane oltar je osveštao Jovan, episkop Ulcinja po našem dopuštenju i volji, u čast sv. Apostola i sv. mučenika Jovana i Pavla. God. Gospodnje inkarnacije našeg Isusa Hrista 1166, 15-og indikta, 19. juna, za vrijeme pape Aleksandra i vladavine pobožnog i uvijek triumfatora (Manojla) Emanuela, duksa Dalmacije i Duklje... koji je svojom dobrom voljom i milošću prisustvovao toj dedikaciji. Za vrijeme priora Vita u Kotoru, prisustvovao je Petar iz Svača i Andrija prior arbanaški sa cijelim gradskim stanovništvom.

¹² Farlati, VI, 433.

*Ego Malo Episcopus declaro, quod duodecimo
anno mei Episcopatus, cum confratribus nostris
Episcopis Lazaro Arbanensis, & cum Martino
Drivastensis & cum Johanne Episcopo Dulcinien-
sis Ecclesiarum, Ecclesiam Sancti Tryphonis no-
stri Episcopatus adjunctis Abbatibus, Michaeli
Abbate (Archimandrita) Sancti Johannis, &
cum Petro Abate (Archimandrita) Sanctorum
Sergii & Bachi, & Johanne Abate Sancti Sal-
vatoris Antibarensis, & Petro Abate Sancti
Petri, & Johanne Abate Sancti Georgii, &
Georgio Abate Sancti Salvatoris Arbanensis,
(hic aliquid deest, forte consecravi) cum tri-
bus altaribus, quorum medium sacravi ego Majo
ad honorem Sancti Tryphonis, & Sanctorum Mar-
tyrum Primi & Feliciani; akud altare a sini-
stro latere sacravit Lazarus Episcopus Arbanen-
sis, ad honorem Beatæ Mariæ Sanctorumque In-
nocentum nostra concessione & voluntate, a dex-
tro videlicet latere sacravit altare Jobannes Epi-
scopus Dul. nostra concessione & voluntate ad ho-
norem Sanctorum Apostolorum & Sanctorum Mar-
tyrum Iohannis & Pauli. Anno Incarnationis Do-
mini nostri Ihesu Christi Mil. C. LXVI. Indictione
XIII. tertiadecima Kalendas Julii in Sede Apo-
stolica residente Papa Alexandro. Imperante piissi-
ma & semper triumphatore Hemanubile, Duce exi-
stente Dalmatiae atque Dioclie . . . qui in ea-
dem dedicatione sua gratulata voluntate & beni-
gnitate affuit. Priore Vita existente in Catharo.
Petrus Soacinensis electus interfuit, & Andreas
Prior Arbanensis cum & toto populo civitatis.*

Osveštenje crkve sa tri oltara

93.

1166, 19. juna. (U Kotoru.)¹³

Majo episkop (Kotorski) sa "episkopima Lazarom Albanskim i Martinom Drivastskim i Jovanom episkopom Ulcinjskim" "u družbi opata: Mihaila opata (arhimandrita) Svetog Jovana i sa Petrom opatom (arhimandritom) Svetih Sergija i Baha, i Jovana, opata svetog Salvatora Barskog i sa Petrom, opatom Svetog Mihaila Kotorskog i Trifunom, opatom Svetе Marije Budvanske i Petrom, opatom Svetog Petra, i Jovanom, opatom Svetog Georgija,¹⁴ i Georgijem, opatom Svetog Salvatora¹⁵ Arbanskog" posvetio je crkvу Svetog Trifuna¹⁶ i baš u srednjem oltaru sam Majo, "dok je u oltaru na lijevoj strani osveštavao Lazar, episkop Arbanski", "a u oltaru na desnoj strani osveštavao je Jovan, episkop Ulcinjski". "U rezidenciji Apostolske stolice papa Aleksandar, sa imperatorom i stalnim trijumfatorom Emanuelom (Manojlom) u prisustvu duksa Dalmacije i Duklje kir Izancija,¹⁷ koji je dragom voljom i ponizno pristupio istom posvećivanju, u prisustvu priora Vita u Kotoru; Petar Svački prisustvovao je izboru i Andreja prior Arbanski, sa cijelom narodom civitata".

¹³ *Res Albaniae*, 31.

¹⁴ Bez sumnje Kotorski cenobijum, jer ga u XIII vijeku spominju mnogi (Farlatus VI, 439). Crkva s. Georgija u Baru spominje se od prezvitera Diokleata cap. 14, 33, 38, 40. Rački, Književnik 1 (1864) 212.

¹⁵ Bez sumnje crkva "Šelbумит" (S. Salvatora) u Rubigu (regiju Miridita) kod ušća rijeke Fandi, koja sada cijela pripada franciskancima (Farlati VII, 386 A).

¹⁶ Patron Kotorskog civitata, njegova uspomena njeguje se (kao i u grčkim minejima) u kalendama februara. Svetе mošti ovog sveca od 809. prenijete su u Kotor. (Farlati, VI, 425). Istoriju ove crkve možeš naći kod Stratimirovića, Spomenik 28 (1895), 17 ss.

¹⁷ O ovom vizantinskom duksu v. Klaić, *Bizant. vladanje* (Program zagreb. gimnazije 1833) 24. Grot, *Iz istorije Ugri i Slavjanstva* 346 s. Sufflay, *Hrvatska i zadnja pregnuća* (Zagreb 1901), 50 ss.

93.

1166,¹⁾ 19. iunii. *(Cathari.)*

Maio episcopus *(Catharensis)* cum „episcopis Lazaro Albanensi et cum Martino Drivastensi et cum Johanne episcopo Dulcinensi“ „adiunctis abbatibus: Michaelie abbate (archimandrita)²⁾ sancti Johannis³⁾ et cum Petro abbate (archimandrita)²⁾ sanctorum Sergii et Bachil¹⁾ et Johanne abbate sancti Salvatoris Antibarensis²⁾ et Petro abbate sancti Michahelis Catarensis et Triphone abbate sancte Marie Buduensis et Petro abbate sancti Petri³⁾ et Johanne abbate sancti Georgii⁴⁾ et Georgio abbate sancti Salvatoris⁵⁾ Arbanensis“ ecclesiam sancti Triphonis⁶⁾ consecrat, et quidem altare medium ipse Maio, „aliud altare a sinistro latere sacravit Lazarus episcopus Arbanensis“, „a dextro videlicet latere sacravit altare Johannes episcopus Dulcinensis“. „In sede apostolica residente papa Alexandro, imperante piissimo et semper triumphatore Hemanuheli,⁷⁾ duce existente Dalmacie atque Dioclie kyr Izancio,⁸⁾ qui in eadem dedicatione sua gratuita voluntate et benignitate affuit, priore⁹⁾ Vita existente in Cataro; Petrus Soacinensis electus interfuit et Andreas prior Arbanensis,⁹⁾ cum toto populo civitatis.“

¹⁾ Haud dubie coenobium Catharensis, quod saeculo XIII. plures memoratur (Farlatus VI, 439). Ecclesia s. Georgii Antibari memoratur a presbytero Diocleate cap. 14. 33. 38. 40. Rački, Književnik 1 (1864) 212.

²⁾ Haud dubie ecclesia „Šelbūmit“ (s. Salvatoris) in Rubigu (regio Miriditarum) ad ostium fluminis Fandi, quae hodie integra subest Franciscanis (Farlati VII, 386 A. Fabianich, Storia II, 340 s.). Ippen, Bos. Glasnik 11 (1899) 21 s. Steinmetz apud Patsch, Zur Kunde VI, 5 ss.

³⁾ Patronus civitatis Catharensis, cuius memoria (sicut in menaeis Graecorum etiam) kalendis februario (Jireček, Romanen I, 56). Sacrae huius sancti exuviae a 809 Catharum sunt translatae (Farlatus VI, 425. Cf. Gelcich o. c. 39. Sufflay, Die dalm. Privaturkunde 137 n. 1). Historiam huius ecclesiae apud Stratimirović, Spomenik 28 (1895), 17 ss. invenias.

⁴⁾ De duce hoc byzantino v. Klaić, Bizant. vladanje (Program zagreb. gimnazije 1883) 24. Grot, Iz istoriji Ugri i Slavjanstva 346 s. Sufflay, Hrvatska i zadnja pregnuća (Zagreb 1901), 50 ss.

**Interregnum
1166-1170.**

Zakletva kotorskom vicekomesu

¹⁸Ja, Nikola Kenesije iz Almisija zajedno sa svojim rođacima i sa svima koji su pod mnom vlašću, zaklinjemo se tebi, vicekomesu kotorskom nad Božjim jevandeljem, čistom vjerom i s dobrom namjerom da od današnjeg dana mi i naši nasljednici sa vama i vašim nasljednicima održimo bezuslovan i dosljedan mir, bez prevare, sve do devete generacije. A ako Kotoranin uzme pod zakup brod i učini nam pravdu, nećemo ga napadati od Malonta sve do Trasta ako budemo vidjeli brod, koji bude želio da uplovi u Kotor, nikakvu štetu mu nećemo nanijeti. Tako nam Bog pomogao i ova sveta Božja jevandelja. God. gospodnje 1167.

¹⁸ Farlati, VI, 433.

Ego Nicola Kenestus Almyscii una cum meis
coniugineis, & cum omnibus, qui sub meo
dominio sunt, juramus tibi Vicecomiti Cathari-
no, & omnibus Catharinis super Dei Evangelia
salva fide & bona intentione, ut ab hodierna
die nos & nostri successores vobiscum & vestris
successoribus puram & rectam habeamus pacem
absque dolo usque ad nonam generationem; & si
Catharinus conduixerit navem, & fecerit nobis
justitiam, nullam laesionem ei faciemus, &
a Malonta usque Trasti si viderimus navem, que
Cibarum venire voluerit, nullum damnum ei fa-
cierus. Sic nbs Deus adjuvet, & haec sancta
Dei Evangelia. Anno Domini Millesimo CLXVII.

**Episkop Buskius
1181-1191.**

Komes Trifun, gospodar Kotora

Dubrovnik, 20. septembar 1181.

Utvrđuje se da se između Dubrovnika i Kotora ne vrše ubuduće preuzam ili vansudske repre-salije¹⁹

U godini Gospodnje inkarnacije 1181, 15. indikta, 20. dana mjeseca septembra u Raguzi.

Komes Trifun, gospodar Kotora, pošto je došao u Raguzu sa Dabriom i Jovanom de Dabrom, Dolom de Sacavezom, Blasijem de Fančelom, Euticijem de Potom, da bi se zauvijek obdržao čvrsti mir, od strane cijelog Kotora sa Flaskonom i cijelom zajednicom Raguze, odlučili su sljedeće: Da bilo koji Ragužanin ili Kotoranin, koji je povjerio svoje stvari, prvo vidi kome ih povjerava. I kad ih povjerava nikoga drugoga ne može da obaveže osim svog dužnika. Neka ne postoji zalog između Raguze i Kotora. I koji god Ragužanin ili Kotoranin bude tražio pravdu, neka je traži sa dokumentom opštinske zajednice i kada se vrati u grad, neka priloži svoj dokument od opštinske zajednice o pravičnosti ili nepravičnosti postupka kojem je podvrgnut. Dakle, sa dokumentom neka ide i sa dokumentom neka se vrati. I neka se nikome ne vjeruje ako nema dokument opštinske zajednice.

Spolja poznjom rukom: Il conte di Cattaro venuto a Ragusa per stabilire la reciproca corrispondenza fra Ragusei 1181.

Kotor i župan Stefan Nemanja

3. 1186. u januaru

Zaključak Kotorskog vijeća za vrijeme velikog župana Stefana Nemanje²⁰

U ime vječnog Boga i spasitelja našeg Isusa Hrista. Godine 1186. mjeseca januara za vrijeme našeg gospodara Nemanje, župana Raške. Ja, Jura dekurion²¹ poslan u grad Kotor od strane pomenutog velikog župana, zajedno sa sudijama pod zakletvom, koje je on lično odredio, tj. Junijem Sergijem, Jakovom Boćom, Petrolinom Gregorijem i sa svim kotorskim plemićima... uz zvuke zvona... da od danas pa ubuduće, ako neko od naših sugrađana bude kupio od nekog služe palas, rit ili vrbak neka da šest mihalata od čega jedan neka dobije komes grada, a pet da se da za crkvu sv. Trifuna. I sluga koji ima jubat neka ga javno na vratima proda ili neka se pita njegov gospodar. A nad slugom koji bude počinio krađu da se ne može izreći veća kazna osim dva ili tri perpera; a nad slobodnim čovjekom da se izreče presuda koliko god se upravniku bude svidjelo.

Prepis u starom ritualu crkve sv. Trifuna u Kotoru. Rad I - 127; Kukulj. II - 125; Smič. II - 198.

¹⁹ Jovan Radonić, I, 1, col. 4.

²⁰ A. Solovjev: "Odabrani spomenici srpskog prava (od XII do kraja XV vijeka)", col. 3 (dalje: A. Solovjev).

²¹ Poreznik, odgovara činu majora - prim. prev.

IV

Дубровник, 20 септембар 1181.

*Уштеђује се да се између Дубровника и Котора не
врије у будуће преузам или вансудске пресалије.*

† In anno dominice incarnationis millesimo centesimo octo-
gessimo primo, indictione quintadecima, vicesimo die mensis
septembris, in Ragusio.

Comes Triphon, dominator Catari, ueniens Ragusium cum
Dabrio et Johanne de Dabro, Dolla de Sazauezo, Blasio de Fan-
cello, Euticio de Poto, ad pacem firmam in eternum tenendam
hoc statuerunt ex parte tocius Catari cum Fiascono et tota com-
munitate Ragusina: Ut quicumque Raguseus vel Catarinus credi-
derit sua, primum uideat cui credit. Et dum crediderit, super
alium non ualeat tenere se, nisi super debitore suo. Ut pignore
non sint infra Ragusium et Catarum. Et quicumque Raguseus vel
Catarinus iusticiam quesierit, cum carta de communi ciuitatis uadat
ad querendam iustitiam, et rediens ad ciuitatem, suam cartam
adducat de communitate ciuitatis, de iniusto vel iusticia quod
fuerit perpessus, cum carta uadat et cum carta redeat. Nulli cre-
datur nisi cartam habuerit de communitate ciuitatis.

Споља позијом руком: Il conte di Cattaro uenuto à Ra-
gusa per stabilire la reciproca corrispondenza fra Ragusei. 1181.

Оригинал на пергаменту 20,4×10,2 см. Минускула. Индикција визан-
тијска.

(С грешкама: T. Smičiklas Codex dipl. II, p. 179.
S. Ljubić, Listine I, p. 11. I. Kukuljević, Codex II, p. 123).

3. 1186 у јануару.

**Закључак Которског већа за време великог жупана
Стевана Немање.**

In nomine eterni Dei et salvatoris nostri Jesu Christi. Anno millesimo centesimo octuagesimo sexto, mense Ianuario, tempore domini nostri Nemanne iupani Rasse. Ego Jurha setnicus directus in civitate Cataro a predicto magno iupano, una cum iuratis iudicibus ab ipso constitutis Junio Sergii, Jacobo Boce, Petrolino Gregorii et cum omnibus nobilibus Catarensis... sub pulsatione campane.... ut ab hodierno die in antea, si quis ex nostris concivibus emerit de aliquo servo palas vel arundines sive salices, det sex michalatos, de quibus unum accipiat comes ciuitatis et quinque dentur ad utilitatem ecclesie sancti Trifonis. Et servus qui habet iubbatum, vendat palam sive in porta, vel dominus eius interrogetur. Et super servum qui furtum fecerit, non possit plus dari iudicatura nisi duo vel tres perperi; super liberum autem detur iudicatura, quantumcunque datori iudicature placuerit.

Препис у старом ритуалу цркве св. Трифона у Котору. Rad
I—127; Kukulj. II—125; Smič. II—198.

**Konstanca, rimska carica daruje Kotor povlasticama
1195. godina**

Naredba Konstance, rimske carice i kraljice Sicilije, Kotoru

Konstanca 1195.²²

Konstanca, Božjom milošću rimska carica i kraljica Sicilije uvijek uzvišena, svim opatima i prelatima crkvenim, kako sadašnjim tako i budućim, svojim vjernima, kojima je objavljeno ovo pismo, a arhimandritstvu Karbone, milost svoju i dobru volju. Prethodnici naši blagosloveni i glasoviti, blaženopočivši naš otac, brat i nećak, a svim crkvama u kraljevstvu, koje, naravno, štovahu sa dužnim poštovanjem, uvijek su pokušavali da se korisno i hvale vrijedno staraju. Otuda je učinjeno da grčki manastiri koji su osnovani na Siciliji i u Kalabriji žive po pravilima blaženog Vasilija, po grčkom običaju, pod određenim arhimandritima i htjeli su da se hvale vrijednom brižljivošću, poštuju pravilo prihvaćenog načina života. Držeći se njihovih svetih i brižnih ustanova, mi manastire, koji su u potpisanim oblastima nekada bili osnovani pod brigom i paskom časnog opata i arhimandrita Karbone, Hilarija,²³ i svojih prethodnika brižnom kraljevskom promišljenosti, pošto je isti arhimandrit umro, ne dopuštamo da duže ostanu bez pouzdanog upravitelja, da se ne bi, zbog odsustva pouzdanog pastira, nekom monahu, koji ostaje u istim manastirima, pružila prilika da odluta. Zbog toga taj položaj prepustamo njegovom nasljedniku Hilariju,²⁴ časnom opatu i arhimandritu Karbone, da obavlja i izvršava taj arhimandrit dužnost koju smo mu povjerili. Nalažemo, dakle, po autoritetu našeg sadašnjeg prava, da brigu o tim manastirima vodi Hilarije, časni arhimandrit, brižno, sveto i obazrivo. Ako bi opati ili monasi počinili nešto što se protivi pravilu blaženog Vasilija, neka bez oklijevanja, kao što pristoji, to ispravi, iskorjenjujući dalje zlo i nemoral svuda sijući sjeme života, kažnjavajući bezočne i nepokorne dosojnom kaznom, a dobre i ponizne pozivajući na plodove boljeg života. Stoga samu brigu o dušama, povjeravamo njegovoj brizi, na pomenuti način, sve grčke manastire koji se nalaze na teritoriji od Salerna i dolaze preko Ebola, Oliveta i Konsije, i onda preko Melfija, a od Melfija, kako teče naniže rijeka Aufid i dolazi do Oliveta sve do Basentela, koji teče niz brdo Silikol i onda Basentel teče do Bradana i kako teče Bradan do Tirenskog mora duž obale, sve do krsta Ordeola i kako se ide kopnom koje je bilo u posjedu Aleksandra od Klromonta bez Kazana, i tako dolinom Lajna do Belumvidera i onda duž obale sve do Salerna. Otud nalažemo i naređujemo vašoj vjernosti da se obratite i pokoravate tom časnom arhimandritu koga vam je postavila naša visost, zbog onoga što dugujete našem položaju i vjernosti i spasu samih manastira, koje, bez ikakvog oklijevanja, povjeravamo njegovoj brizi i pouci.

U Palermu, 8. oktobra 1195.

(14-og indikta)

²² "Monumenta Germanicae historica", tomus XI, pars III, p. 14-16.

²³ Hilarije drugi.

²⁴ Hilarije treći.

Constantia Dei gratia Romanorum imperatrix et regina Sicilie semper augusta universis abbatibus et prelatis ecclesiarum, que sunt de archimandratu Carbonis, tam presentibus quam futuris quibus l[it]tere iste ostense fuerint, fidelibus suis, gratiam suam et bonam voluntatem. Predecessores nostri felicissimi et famosissimi reges, pater, frater et n[epos] no[n]ste[r]¹ sancte et venerande recordationis, universis ecclesiis regni, quas utique debita veneratione colebant, conati semper utiliter ac laudabiliter provide[re, u]nde factum est, quod Grecorum monasteria, que sunt in Sicilia et Calabria constituta, sub beati Basili regula Grecorum more sub certis ar[chim]andritis vivere et assumpti habitus regulam observare laudabili providentia voluerunt. Quorum nos sanctis ac providis institutionibus adherentes, monasteria, que in subscriptis partibus quondam sub cura et custodia Ylarii² venerabilis abbatis et archimandrite Carbonis et predecessorum suorum provida deliberatione regia fuerant constituta, eodem archimandrita mortuo non patimus sine rectore certo diutius permanere, ne quod absit certi pastoris absentia aliqui monachorum in eisdem monasteriis permanenti occasionem prebeat oberrandi. Quapropter ipsum archimandratum successori suo Ylario³ venerabili abbati et archimandrite Carbonis concessimus, ut ipsius archimandratus officium a nobis sibi commisum exerceat et procuret, presentis igitur nostri privilegii auctoritate precipimus, ut curam eorundem monasteriorum ipse Ylarius venerabilis archimandrita provide, sancte ac discrete gerens, si *quid ab abbatibus seu monachis in eis statutis * contra regulam beati Basili co*missum fuerit, decenter illud absque cunctatione emendet, * malum et viciousum penitus extirpando, vite semina ubique spargendo, duros et cervicosos digna cohercione castigando, bonos et humiles ad melioris vite frugem invitando. Ad solam itaque animarum curam predicto modo eius diligentie commisimus omnia monasteria Grecorum sita in territoriis, que sunt a Salerno et veniunt per Ebolum et Olivetum et Consiam et inde Melsiam et a Melfia sicut descendit flumen Aufidi et vadit ad Oliventem * usque ad Basentellum, quod vadit subtus montem Silicolum, et sic descendit Basentellum ad Bradanum et sic* descendit Bradanum ad Turrem Maris et inde per maritimam * maritimam usque ad crucem Ordeoli, et sic* itur per terram, que fuit Alexandri de Claromonte⁴, absque Cassano, et sic* per vallem Layni * ad Bellumvidere* et inde revertuntur per maritimam maritimam * usque Salernum. Unde mandamus et precipimus fidelitati vestre, quatinus eidem ven[erabili arc]himandrite a nostra vobis maiestate statuto intendatis et obediatis in his, que debetis ad honorem et fidelitatem nostram et salutem ipsorum monasteriorum, que sub eius sollicitudine et correctione comissimus omni occasione cessante.

Darovnica Konstance, rimske carice i kraljice Sicilije, Kotoru

²⁵U ime svetog i nerazdruživog Trojstva, amen. Konstanca, Božjom milosrdnom pomoći rimska carica i kraljica Sicilije, uvijek uzvišena. Koliko puta smo, posredstvom uzvišenog znamenja, upravili oštricu naše pozornosti na crkveni kult i da njen napredak pazimo pobožnom svješću, koliko puta se uspravlja snaga naše vlasti ka vrhuncu uzvišenosti i moći i kraljevski prijesto naše visosti se izdašnije slavi titulom milosrđa. Ništa, naime, kao što vjerujemo, ne može se naći pravičnije od ovog načina razmišljanja, ništa doličnije nego da se donatoru svega, od koga nam nastaju sva dobra, prinesu darovi carske darežljivosti. Otuda smo odlučili da, vodeći računa o jedinstvu vjere i ugleda, popustimo molbama Doferija, časnog arhiepiskopa Barija, našeg vjernog, koje je ponizno i odano uputio našoj uzvišenosti, i podrazumijeva se da težnja tolike odanosti ima one koji razmišljaju o carskoj uzvišenosti. Stoga za spasenje i vaskrsenje predragog gospodara i muža našeg, plemenitog cara, i zbog oprosta naših grjehova potvrđujemo i dopuštamo zauvijek crkvi u Bariju čitav i potpun deseti dio svih dohodata i prihoda koji se tiču našeg poreza, unutar i izvan grada Barija, kao što je naš pokojni nećak Vilhelm naredio Taselgardu, ondašnjem komorniku, da se bez ikakvog umanjenja da, prema onome što se nalazi jasnije objašnjeno u dokumentima tog istog komornika što je pokazao našoj kuriji. Dopuštamo, povrh toga, spomenutom časnom arhiepiskopu i njegovim nasljednicima čitav i potpun desetak iz dohodata i prihoda sreza Đoje i čitave zemlje parohije Barija, koji bude došao u naš posjed, odlučivši, po pravu sadašnje vlasti, da spomenuti časni arhiepiskop i njegovi nasljednici odrede neke od svojih ljudi koji će za njihovu oblast neprekidno sa našim ekatepanima i bajulima, kako grada Barija tako i spomenute zemlje Đoje i čitavog našeg posjeda parohije Barija, i prema količini dohotka kurije u pojedine dane, neka nalože da taj desetak čitav i bez ikakvog umanjenja, po njihovom sudu, zauvijek treba da bude u posjedu tih prelata Barija. A ako spomenuti srez Đoje ili neki naš posjed bude dat nekome po carskoj darežljivosti, arhiepiskop Barija će i dalje imati neumanjen desetak, a ako uvijek bude u našem posjedu, onda onako kako je rečeno. Želimo još da klerici parohije Barija, Grci i Latini, budu oslobođeni od transporta i drugih usluga, kao i poreza kurije i naših barona.

Niti je dopušteno baronima da protjeruju klerike, tj. stanovnike svojih zemalja, osim po posebnom našem nalogu. Takođe potvrđujemo da je crkva Sv. Pelagije sa svim njenim posjedima u vlasti istog poglavara Barija, kao i crkva Sv. Andela, koja se nalazi na brdu Janaciju, sa njenim posjedima koji su u okruženju tog brda i te crkve, milošću carske darežljivosti, dopustivši da pomenuti arhiepiskop i njegovi nasljednici mogu slobodno i mirno da drže u posjedu srez u ravnici pomenutog brda Janacija blizu crkve Sv. Andela za potrebe časnog arhiepiskopa Doferija. Po pravu naše vlasti, odlučili smo i darujemo da grad Kotor, koji se nalazi u Dalmaciji, jer je sufragan²⁶ arhiepiskopiji Barija, pa prema tome prelazi u službu našeg kraljevstva, kad god građani Kotora budu došli u oblast Apulije, ko god ih bude napao neka ne odgovaraju i neka se ne opravdavaju osim u kuriji crkve Barija. Dopuštamo, još na zauzimanje samog arhiepiskopa, da Kotorani budu oslobođeni od poreza na brodarinu i putarinu, koji je pristizaod njihovih brodova i trgovачke robe u luci i gradu Bariju, dok ne istovare našu robu. U spomen na ovo naše odobrenje, potvrdu i uredbu, i kao nepovrijedivi dokaz, naređujemo da se ova naša povlastica napiše i ovjeri voštanim pečatom naše visosti, doljepotpisane godine, mjeseca i indikta.

Pisano u Palermu godine Gospodnje inkarnacije 1195. mjeseca novembra, 14-og indikta, za vrijeme kraljevanja našeg gospodara Henrika VI, milošću Božjom plemenitog rimskog cara, uvijek uzvišenog i proslavljenog kralja Sicilije u godini 25-oj njegovog kraljevanja, 5-oj godini carevanja i 1-oj godini kraljevanja na Siciliji, u dobar čas, amin.

²⁵ "Monumenta Germaniae...", t. XI, p. III, p. 19-20.

²⁶ Sufragan - episkopija (biskupija) koja je podređena nadbiskupiji; zastupnik nadbiskupije.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

¶ In nomine sancte et individue Trinitatis, amen. Constantia divina favente clementia Romanorum imperatrix et regina Sicilie semper augusta. ¶ Quociens obtentu superni numinis ad ecclesiarum cultus intentionis nostre aciem vertimus et earum profectibus pie mentis oculo providemus, tociens ad sublimitatis et potentie cumulum potestatis nostre virtus erigitur et maiestatis nostre solium clementie titulo largius decoratur. Nichil enim potest, ut credimus, hac consideratione iustius, nichil dignius inventari, quam ut omnium donatori, a quo nobis universa bona proveniunt, augustalis liberalitatis munera conferantur. Inde est, quod nos attendentes religionis et honestatis integritatem Dosserii venerabilis Barensis archiepiscopi, fidelis nostri, et quante fidelitatis studium circa imperiale magnificientiam habere dinoscitur intuentes, subscriptas peticiones ipsius, quas sublimitati nostre humiliter et devote porrexit, decrevimus admittendas. Pro salute itaque et incolumitate karissimi domini et viri nostri, magnifici imperatoris, et nostrorum remissione ac remedio delictorum confirmamus et concedimus in perpetuum Barensi ecclesie totam et integrum decimam omnium reddituum et proventuum, que ad nostrum fiscum pertinent intus et extra civitatem Bari, sicut rex Willelmus, nepos noster bone memorie, sine diminutione aliqua dari precepit Tasselgardo¹, tunc temporis camerario, iuxta quod in instrumento testimoniali eiusdem camerarii expressius continetur, quod curie nostre ostendit². Concedimus insuper prefato venerabili archiepiscopo et successoribus eius totam et integrum decimam tam reddituum quam proventuum casalis Ioe ac tocius terre Barensis parrochie, que pervenerit ad demanium nostrum, presenti privilegio statuentes, ut predictus venerabilis archiepiscopus et successores sui stabiliat^a aliquos ex hominibus suis, qui pro parte sua iugiter sint cum ecatepanis³ et baiulis nostris tam civitatis Bari quam predice terre Ioe et tocius nostri demanii Barensis parrochie, et secundum quantitatem reddituum curie diebus singulis percipient integre et sine diminutione aliqua decimam ipsam ipsorum prelatorum Barensium usibus secundum eorum arbitrium in perpetuum devolvendam. Si vero predictum casale Ioe vel aliquid de nostro demanio fuerit alicui ex imperiali liberalitate concessum, nichilominus tamen ipse Barensis archiepiscopus integrum decimam, ac si iugiter foret in nostro demanio, inde prout dictum est habeat. Clericos quoque Barensis parrochie tam Grecos quam Latinos ab angariis et aliis serviis liberos esse volumus et tocius exactiois curie vel baronum nostrorum expertes. Nec liceat baronibus expellere clericos, habitatores videlicet terrarum suarum, nisi speciali mandato nostro. Confirmamus etiam eidem Barensi presuli^b ecclesiam Sancte Palagie cum universis possessionibus suis sine alicuius molestia perpetuo possidentam, neconon et ecclesiam Sancti Angeli, que sita est in monte Iannacii, cum terris suis, que sunt per circuitum ipsius montis et eiusdem ecclesie constitute, imperialis liberalitatis gratia concedentes, ut liceat predicto archiepiscopo et successoribus eius hospitari casale in planicie predicti montis Iannacii prope ipsam ecclesiam Sancti Angeli ad opus Barensis presulib^b in perpetuum libere ac quiete tenendum et sine servizio vel molestia possidendum. Ad instantiam quoque precum sepedicti Dosserii venerabilis archiepiscopi auctoritate nostra statuimus et donamus, ut quia civitas Catere, que est in Dalmacia, suffraganea est Barensis archiepiscopatus⁴, quod ad honorem regni nostri noscitur redundare, quozienscumque Caterini cives ad partes Apulie venerint, de quibuscumque fuerint impetiti, non respondeant nec satisfaciant nisi in curia Barensis ecclesie, concedentes etiam obtentu ipsius archiepiscopi, ut ab exactione ancoratici et plateatici, quod de navibus eorum et de mercionii suis in portu et civitate Bari tenebantur hactenus baiulis nostris exolvere^c, liberi sint ipsi Caterini penitus et immunes. Ad huius autem concessionis, confirmationis et constitutionis nostre memoriam et inviolabile firmamentum presens privilegium nostrum conscribi et maiestatis nostre sigillo, cereo iussimus roborari, anno, mense et inductione subscriptis.

Data Panormi, anno dominice incarnationis millesimo centesimo nonagesimo quinto, mense Novembbris inductionis quartedecime, regnante domino nostro Henrico sexto Dei gratia magnifico Romanorum imperatore semper augusto et rege Sicilie gloriosissimo, anno regni eius vicesimo quinto, imperii vero quinto et regni Sicilie anno primo, feliciter, amen.

**Episkop Mihailo (Miha)
1200. godina**

Odredba naroda Kotora

²⁷U ime vječnog Gospoda i Spasitelja našeg Isusa Hrista 3. januara 1200. g. U ime naroda Kotora mi: Lupin Lupana, Mavro Jakoba Leoce, Ursacije Simeona, Euticije Miha, Pashalis Drago, Rile Dabracu, Nikola Graban sa svim narodom grada i gospodar Miha arhidakon sa svojim kapitulom koji je tamo bio. Promislivši i jasno se prisjetivši da je jednom za vrijeme komesa Benesa, došao neki poslanik od Rimske kurije, po imenu Gvalterije, i u čijem prisustvu je narod čitavog grada objavio o porastu posla, što je bez milosrđa zahtijevao od svojih dužnika. Otuda voljom svih naših, po naredbi apostolskoj, odlučili su da za 10 godina izvršitelj ne može da traži od posla više od dvostruke svote za iznos od 5 na 6, jer je u starini to bio običaj u našem gradu, da drugi posao ne može tražiti osim pola posla od 5 na 6. I za 10 godina nadalje ne može tražiti osim dvostruko. Mislimo da je ovaj spis dobro sačinjen, ali ga nikako ne mogasmo naći. Ali potvrđujemo da sve što je tamo napisano biće na kraju ovog dekreta koji će biti sačinjen, i naređujemo javnom voljom da ga se treba pridržavati čvrsto i stalno. Ovo je učinjeno u vrijeme gospodara našeg kralja Vukana i komeskog upravljanja kod nas Desimira, i prislužnika.

A ja Junije presviter i notar savjeta čuvši ovo od tih plemića bez odlaganja zabilježih.

²⁷ Farlati, VI, 435.

*In nomine Domini aeterni & Salvatoris nostri
Jesu Christi Anno MCC. in mense Jan. in die 3.
Nas nomine populum Catbarinorum Lupinus
Lupanæ, Maurus Jacobi Leoce, Ursacius Simeo-
nis, Euticius Micha pag. Paschalis Dragus,
Rille Dabrazza, Nicolaus Graban. cum omni
populo civitatis similiter, & Dominorum Micha
Archid. cum suo Capitulo ibi existens. Recolen-
tes & firmiter in monte retinentes, quod quon-
dam sub tempore Comitis Benese, veniens qui-
dam Legatus a Romana Curia, nomine Gualte-
rius, & coram sui praesentia reclamavisse ratius
populus civitatis de superfluitate laboris, quam
sine misericordia exigebat a suis debitoribus. Un-
de per voluntatem omnium nostrum ex iussione
Apostolica decreverunt hoc, ut pro decem annis
de labore, non plus possit querere exactio, ni-
si duplicatos solidos ad rationem de quinque in
sex, quoniam in antiquo tempore hoc fuit usus
nostræ civitatis, alium laborem non exigeabant,
nisi de quinque in sex. Unde pro decem annis
deorsum non possit querere nisi medium labo-
rem de quinque in sex; & decem vero annos
deorsum non possit querere nisi duplicatos. Hanc
quidem scripturam bene recolimus esse factam,
sed nullo modo eam inventire possumus; sed quia
cuncta, quæ illic scripta sunt, pleniter recolen-
tes juxta hoc decretum hanc scripturam confir-
mamus, & firmiter, perpetualiter esse tenendam
communi voluntate jubemus. Hoc fuit actum sub
tempore Domini nostri Regis Velcani, & Comi-
tatum regente apud nos Desimirus, & famili.*

*Ego autem Junius Presbyter, & Consilii No-
tariorum audiens hoc ab ipsis Nobilibus sine dilatio-
ne prænotavi.*

Episkop Sergije Prvi
1205-?

Presuda prezviteru Mihailu

²⁸U god. Gospodnje inkarnacije 1215. mjeseca avgusta. Tada se dogodilo da su zbog nekog duga izdate aptagije nad presviterom Mihailom komesom Tupze. I pošto je to javljeno arhiđakonu Sergiju, koji tada držaše crkveni primat, on dođe u Kuriju pred sudije, koji u to vrijeme bijahu Drago plemenitog Vasilija sa Petrom plemenitog Trifuna i Simeon Junija i pred sudom tih osudiše komesa Tupze. Presuđeno je da se komes ne usudi da primi aptagiju nad bilo kojim klerikom, osim episkop, ili ako episkop ne bude u gradu da se može učiniti da arhiđakon uzme aptagiju nad bilo kojim klerikom. Ovo je napisao Junije, javni bilježnik.

²⁸ Farlati, VI, 436.

In anno Dominicæ Incar. MCCXV. Mense Au-
gusti. Evenit tunc, ut pro quodam debito suis-
sent datæ aptagia super presbyterum Michaelem
Comiti T'upze; & postquam hoc factum nuncia-
tum fuisset Archidiacono Sergio, qui tunc pri-
matum Ecclesiæ tenebat, venit in curia coram
judicibus, qui ipso tempore erant, videlicet Dra-
go Potis Basili, cum Petro Potis Tryphonis,
atque Simeonis Junii, & coram istorum iudicio
convicerant Comitem T'upzam. Et judicatum, ut
comes non auderet recipere aptagias super nullum
clericum, nisi Episcopus, vel si ibi Episcopus in
civitate non fuerit, hanc potestatem Archidia-
conus habeat tollendi aptagias super quemlibet
clericum. Scripsit hæc Junius Communis No-
tarius.

**Episkop Blazije
1220-1 - 1239.**

Kotorski zakon za vrijeme kralja Radoslava

*VI
Kralj Radoslav²⁹
15. septembra 1221.*

U ime vječnog Boga i Spasitelja našeg Isusa Hrista. Godine 1221. 15-og dana mjeseca septembra, za vrijeme gospodara kralja Radoslava i komesa Desala, kao i episkopa Blasija Lea... na zvuke zvona... grada utvrđismo tako

I. Da se od danas pa ubuduće ne napiše nijedna listina koja se odnosi na zakon, osim u vijećnici pred sudijama.

II. Ko god bude želio da nekome u nekom poslu da kredit ne može da napiše listinu osim ako nijesu prisutne obije stranke i na taj način neka bi bili prisutni kao svjedoci sa jednim od sudija.

III. Ko god se usudi da, mimo ovog dekreta, napiše listinu, biće lažna i nevažeća i neće se prihvatiti u vijećnici; i neka se sudi pisaru koji je bude napisao.

IV. Utvrđili smo da se od danas pa ubuduće sačuva običaj o prodaji nasljedstva, koji je nekada postojao u gradu, i neka bude kao što je bilo nekada.

²⁹ Stojan Novaković: "Zakonski spomenici srpskih država Srednjega veka", Beograd, 1912, col. 6 (dalje: S. Novaković...).

VI

Краљ Радослав

15 септембра 1221

Одлука Опћине Которске, за време краља Радослава, о издавању јавних листина. Издао Dr. Фр. Рачки у Radu I, 129. Незгодно је што је у време, назначено у овом писму, како ми сад знамо, још владао Стефан, краљ Првовенчани.

In nomine dei eterni et salvatoris nostri Jhesu Christi,
Anno millesimo ducentesimo vigesimo primo, quindecimo die
intrante mense Septembrio, sub tempore domini regis Rado-
slavi et comitis Desali, episcopi vero Blasii Leo..... pulsata
campana..... civitatis sic stabiliuimus ut.

I. Ab hodierno die in antea nulla charta de lege non scri-
batur, nisi in curia coram iudicibus.

II. Et quicunque uoluerit facere aliquam credatizam alicui
homini siue de aliquo negotio, non possint facere chartam,
nisi ambobus partes presentes fuerint, et in hunc modum
testes adsint cum uno de iudicibus.

III. Et quicunque extra hoc decretum chartam scribere
presumpserit, sit falsa et irrita, et non accipiatur in curia;
et notarius, qui eam scripserit, sit in sententia.

IV. Et ab hodierno die in antea hoc stabiliuimus, ut
mos, que antea fuit in civitate de venditione hereditatum,
illud conservetur, ut sit sicut in antiquo tempore.

Kotorski trgovac Matija Bonascije traži u Konstantinopolju glavu sv. Trifuna³⁰

Pošto je prošlo otprilike 180 godina³¹ od prenosa tijela³² sv. Trifuna iz Frigije, hrišćanski neprijatelji su poharali i Kotor,³³ između ostalog i glavu samog sveca izvanredno ukrašenu uzeli, i sa sobom odnijeli natovareni pljenom. Dugo vremena je bila sakrivena i Kotorani nijesu mogli sazнати gdje se dragocjena glava nalazi. Dok nije, odlukom velikog Boga, neki kotorski trgovac, Matija³⁴ Bonascije, zbog trgovine oputovao u Makedoniju i Gornju Meziju i došao u Konstantinopolj. On je tako, kao što biva, ugovorio većinu svojih uobičajenih poslova i u predahu između svojih trgovačkih poduzeća, obuzet božanskim nadahnućem, nije propustio duhovnu trgovinu, tako da je sve vrijeme koje mu je preostajalo od svjetovnih stvari ulagao da nađe svetu glavu sv. Trifuna. Mudri trgovac je, naime, znao da, ako sproveđe u djelo zamisao koju je želio, s Božjom pomoći, ne bi mogao da od svoje otadžbine dobije veću zahvalnost i nagradu. I da bi lakše postigao da pridobije božju zaštitu, u tom pobožnom poslu, počeo je mnogim zakletvama i molitvama da izaziva Božju milost, da ga sam svemoćni Bog, koji sve zna, uputi u tajnu i otkrije mu mjesto u kome se nalazi sveta glava i da se udostoji da mu ga pokaže zbog njegove neizrecive pobožnosti. Dok je tako ponizno i smjerno istrajavao u toj svetoj namjeri, presretne ga, slučajno, jednog dana neki grčki monah i poučen da mu otkrije tajnu svog srca i sa velikom nadom koja se začela u njemu, i on ga povede sa sobom i poče da ga vješto ispituje o glavi sv. Trifuna, otkrivši mu kako su je neprijatelji odnijeli na drugo mjesto. A dogodilo se da je taj isti monah bio onaj koji je čuvao svetu glavu i kome se bl. Trifun često javljaо u snu i hrabrio ga da ne odbije da preda njegovu glavu nekome iz Dalmacije. Zato, pošto je ovo čuo od trgovca, monah je počeo da nagađa, da li će mučeniku biti drago ako bez oklijevanja preda njegovu glavu, tom trgovcu, koji je tražio sa ogromnim žarom i upornošću.

Kad je sjutradan otezaо da odgovori trgovcu, kao što je trebalo, naredne noći, dok je monah spavao, bio je jasno upozoren da ne oteže da dâ svetu glavu tome koji je tražio. A trgovac, ujutro, uzdajući se u Boga, sa velikom žudnjom očekivaše monahov odgovor. Kad je došao, monah mu je sve ispričao što mu se dogodilo noću i pošto je saznao volju sv. Mučenika obećao je da će mu rado dati njegovu glavu, tražeći od njega da ga potpomogne u njegovom siromaštву od svog bogatstva. Posebno zbog toga, da, ako bi se slučajno objelodanio događaj u kome je učestvovao i zbog straha od smrti bude morao da ode daleko odatle, ima kod sebe toliko da može da se pobrine za svoje življenje i predstojeći boravak u tuđini. Mladić je bio mudar, kao što je bio mudar onaj čovjek koji je pronašao blago sakriveno u njivi i sve što je imao bijaše prodao da bi kupio njivu. Ponudio je da da uslugu koja mu je tražena kao pomoć samo da što brže prihvati sveti zalog. I tako je odani trgovac rado dao monahu popriličnu sumu novca od prodate robe i uzevši dragocjenu glavu ostavio je, zamotan u robu, kod nekog monaha koga je poznavao u manastiru sv. Nikole, dok ne dobije brod da oputuje odatle. Ubrzo potom, saznavši da veneci-

³⁰ Farlati, VI, 437-9.

³¹ Zato treba reći da je glava sv. Mučenika u 10.-om vijeku odnijeta iz Kotora.

³² Blaženo tijelo je prenijeto iz Frigije u IX vijeku, otprilike 60 godina prije poraza Saracena i razorenja Askrivijuma, što se dogodilo oko 866. god. To je 180 god. poslije 806. god. i početka 9.-og vijeka kad je donijeto do kraja 10.-og vijeka i 986. god. kada je iz Kotora oteto ovo sveto blago.

³³ Ovo pljačkanje Kotora treba pripisati ili bugarskom kralju Samuilu, koji je, kad su se Bugari odmetnuli od Grka 976. ubio braću i prigrabio za sebe kraljevstvo i mučio tiranijom ilirske provincije ili grčkim carevima Vasiliju i Konstantinu čijoj je vlasti Dalmacija tada bila potčinjena. I oni su dugo nastojali da iznova podjarme, u mnogim ratovima, Bugare i njima podložne sastavne oblasti.

³⁴ Matijino prezime ovdje treba ispraviti, jer u donatorskim spisima, koje je sastavio episkop i koje niže treba predstaviti stoji - Matija de Bovalis.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

1 *Transfatis annis (1) circiter contum obegin-
te a translatione Corporis (2) S. Tryphonis ex
Pbrygia, hostes subita incursione Carbarum (3)
depradaverunt, & inter alia Caput ipsius San-
ti mirum in modum adornatum abfluerunt, &
secum præda onus abduxerunt: quod per mul-
tum tempus latuit, nec scire putuerunt Carba-
renses, qua in loco præiosum Caput reconditum
haberetur; doceat ita Deo Maximo disponente*
 4 *Matthaus quidam (4) Bonachus Carbarenensis mer-
cator negotiandi gratia peragrata Macedonia,
superiorique Abyssia Constantinopolim pervenisset.
Is ibidem, ut sit, cum plerisque familiaritatis
necessitudinem comparavit, atque inter tempora-
lia sua mercatura negotia, divina illustratione
inspiratus, spirituale commercium non prater-
mittebat. Itaque quidquid otii ab humana re-
bus sibi supererat, id tecum ad sacrum D. Try-
phonis Caput inquirendum conferebat. Sciebat
enim prudens mercator, quod si conceptum in
animo votum, Deo propitiis, prospere eventu
perficiasset, nullum patris sua magis gratum,
magisque iucundum munus efferre potuisset: ni-
que divinum sibi in tam pia opere praestidium
facilius impetrare posset, capit multis cum vo-
tis, precibusque divinam implorare clementiam,
ut ipse Deus omnipotens omnium secretorum co-
gitor mentis sua gressum dirigere, & lacum,
in quo sacrum Caput delitesceret, sua inessibili
pietate sibi ostendere dignaretur. Dum sic sup-
plex, atque humilis in tam sancto proposito per-*
 severaret, quadam die, casu quadam gracie
obvium habuit Monachum, quem quasi in spiri-
tu edocit, ut eidein sui pectoris arcanum pa-
tesceret, speque non inani concepta, duxit seor-
sum, capitulo congruentibus verbis de Sancti
Tryphonis Capite scisitari, aperiens ei seriatim,
qualiter alias ab hostibus asportatum fue-
rit. Contigit autem, ut Monachus ipsem esse
ille, sub cuius custodia sanctum Caput habere-
tur, cui beatus Tryphon sapius in somnis ap-
paruerat, cumque doratus fuerat, ut ipse ali-
cu in Dalmatiam Caput suum tradere non recu-
saret. Unde his mercatori acceptis, suscipi-
ri caput Monachus, an rem gratam Martyrisfa-
bulus esset, si mercatori eidem Caput suum in-
geni studio, ac instantia requirenti concedere
non tardaverit.
*Cumque responsum in diem crastinum mercato-
ri dandum prætraxisset, sequenti nocte, dum qui-
seret Monachus, clarus fuit admonitus, ut ei-
dem mercatori sacrum Caput petenti dare non
diferat. Hanc autem mercatori spem habens in
Domino magna aviditate Monachi responsum ex-
pellabat: quem cum adiisset Monachus, eadem
vixit, que sibi noctu acciderant, enarravit,
& cognita sancti Martyris voluntate, Caput ejus
se libener ei daturum ipsopondit, petens ab eo,
ut ex fortunis suis ejus incipia subvenire; bœ-
ni principi de causa, ut si forte res per eum ge-
fusa publicaretur, sibique propterea metu mortis
recedendum inde fuerit, penes se habeat, unde
vita sua, ac peregrinationi instanti consuleret
posset. Fuit prudens juvenis more illius viri sa-
pientis, qui thesaurum in agro absconditum in-
vererat, omniaque pro eo emendo vendiderat:
postulatum beneficium subventionis se daturum
obtulit, dummodo sacrum pignus sibi citius ex-
hiberetur. Itaque devotus mercator non modica pecunia summatam ex rebus venditis Monacho li-
benter erogavit, & accepto pretioso Capite il-
lud in Sancti Nicolai Canobio apud quendam mœ-
stanachum suum familiarem mercibus involutum
depositus, dones reperta navi indolaveret. Nec
multo post presentans navem Venetam, qua erat
in portu, ad primos statu soluturam, eam latus
mercator cum felici onere confundit, & cum ea
descendent prospero cursu usque Thessalonicanam na-
vigavit: dumque sic secundis ventis navigaret,
mercatorique universi perbenigne tractarent, B.
Tryphon voluit pro sua mercatore nauis benefi-
cium impendere.*
*Erat siquidem ex nautis unus, qui longo præluz
tempore lingua, & aurum beneficium amiserat,
mutus enim, & surdus babebatur; quam quid-
dem prestatum nullo humano suffragio a se ab-
dicare posuerat. Is igitur, quod reliquum erat
votis, & gemitibus salutem a Deo rerum o-
raniis auctore humiliiter postulabat, cuius ex alto
Dominus votum prospiciens per B. Tryphonem
absque ullo artis humana medicamine ut ejus ad
loquendum, & aurec ejus ad audiendum mira-
biliter aperuit, (5) qua res universa, qui in
eadem navi erant, & admirationem attulit, &
eos ad laudandam Dei clementiam merito provo-*

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

cijanski brod, koji bijaše u luci, namjerava da oputuje do najglavnijih mjesta, radosni trgovac se ukrca na njega sa svetim teretom i otplovavši na njemu sretno doplovi u Solun. I dok su tako plovili, vođeni povoljnim vjetrovima, sa trgovcem su svi premilostivo postupali, bl. Trifun je želio da mornarima učini dobročinstvo zbog svog trgovca.

Imaše jedan mornar koji odavno bijaše izgubio moć govora i sluha tj. bijaše gluonijem. On se, zaista, nije mogao oglasiti nikakvim ljudskim glasom. Bijše mu preostalo da molitvama i uzdasima, Boga, tvorca svetih stvari, ponizno moli i Gospod sa visina vidjevši njegove molitve, posredstvom bl. Trifuna, bez ikakve ljudske medicine, čudesno otvorí njegova usta za govor i uši za sluh.³⁵ Ovaj je događaj naveo sve koji su bili na tom brodu da se dive i s pravom ih izazvao da hvale Božju milost. A samo je trgovac znao ko je tvorac tog čuda. Ostali mornari nijesu, jer nijesu znali šta su sa sobom prevozili. Jer, trgovac se bojao da im otkrije da ne bi bio lišen, ako bi se objelodanilo, tako dragocjene relikvije, oko koje se veoma namučio. Stoga, pošto je napustio brod i potom unajmio konje, sa svetom glavom i drugim svojim stvarima je otplovao prema Draču. A kad se približio Draču, već se proširio glas o dolasku svete glave i stoga je veoma brižni trgovac, pošto je iznajmio čamac u gluvo doba noći, oprostivši se od Drača, došao u Ulcinj i тамо tajno predao svoj tovar, koji je imenovao robom, monasima koji su živjeli kraj grebena nedaleko od grada, i vrativši se čamcem na kopno, prerušen u monaha koji ima da obavi neki posao, pri-premio se za put i otplovao u Kotor. Kad je stigao тамо, bez oklijevanja je okupio gradske velikaše i otkrio im prirodu svog posla i preporučio sebe i svoj posao njihovoj diskreciji. Pri-hvaćen od njihove strane sa najvećom radošću i ispraćen njihovim poljupcima i zahvalnošću, do-bio je sigurnu nadu u njihovu buduću darežljivost.³⁶

Stoga, siguran u darežljivost glavarja, uzeo je sa sobom dva pratioca i kopnenim putem, kao što su i došli, koliko su brže mogli, vratio se u Ulcinj i uzeo svetu glavu zajedno sa drugim svojim stvarima, sa mjesta na kome ih je bio ostavio. Zbog uzburkanog mora je dva dana bio zadržan na tom mjestu i kad se more, kao nekim čudom, umirilo, uslužni trgovac je iznudio od monaha čamac i sa istim drugovima otplovio prema Kotoru. Kad je došao тамо ostavio je svetu relikviju, do sjutradan, u hramu sv. Petra, koji je blizu grada, predočivši episkopu, kleru i čitavom narodu svoj dolazak. A sjutradan je čitavi kler, poređan u svečanoj procesiji, sa čitavim narodom, došao u pomenuti hram. Uz slavlje su uzeli svetu glavu za kojom su dugo čeznuli i svečano pjevajući pjesme i himne u pohvalu i uzdignuće Božje, episkopi su je u rukama odnijeli u grad, unijeli je u hram i postavili na veliki oltar.

A kad su svi sa suzama koje su linule, zbog velike radosti, s poštovanjem poljubili svetu glavu i pošto su sve ceremonije okončane po obredu, smještena je u sakrarium kraj relikvije presvetog mučenika i drugih svetaca, pošto su izrazili svoju zahvalnost Bogu koji se udostojio da im se njegovim posredovanjem vrati glava slavnog mučenika. Potom su glavarji, žečeći da nagrade napore Matije Bonascija zbog dobročinstva i da mu na neki način nadoknade troškove koje je imao za otkup svete glave, poklonili mu,³⁷ zajedno sa episkopom i klerom odličnu njivu iz crkvenog posjeda i osigurali ga opustom od svih vrsta prihoda i dali mu izvrsni nadgrobni spomenik pod vestibulom blizu velikih vrata katedralne crkve sv. Trifuna i sve su njemu i njegovim nasljeđnicima potkrijepili javnim dokumentom. A glava sv. mučenika Trifuna je prenijeta, odnosno vra-

³⁵ Ovo čudo koje je samo trgovac razumio učinjeno je posredstvom sv. Trifuna. Mislim da se tako dogodilo jer nije htio nikome da otkrije kakvo blago sa sobom nosi i, dirmut nesretnim stanjem gluonijemog mornara, molio se sv. Trifunu da ovom nesrećnom čovjeku od Boga izmoli sluh i govor.

³⁶ Autor malo niže pripovijeda kakvom nagradom su građani Kotora nagradili Matijin napor i upornost u traženju glave sv. Trifuna, a odnosi se na "njivu" što se potvrđuje uskoro na navedenim tablicama.

³⁷ Ovo je izostavljeno u tablicama donacija, i to s pravom, jer je episkop Blasije, u saglasnosti sa klerom, poklonio Matiji samo pomenutu njivu sv. Teodora koja je bila u crkvenom vlasništvu. Ostalo mu je poklonjeno darežljivošću i blagotvornošću magistrata i građana.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

cavuit. Solus autem mercator sciebat tanti miraculi auctorem: exteri vero nauta ignorabant, mscii eorum, qua secum rebebanter; & propter ea timebat mercator detegere; ne si in propatulo res foret, tam prelata margarita, pro qua plurimum laboraverat, privaretur; & ideo iella exinde navi, conductissime equis, cum sacro Capite, alisque rebus suis Dyrrachium versus profectus est. Cumque Dyrrachium appulisset, pullabat iam fama de adventu sacri Capitis, & propter ea studiofissimus mercator, conducta cymba, intempsa nocte solvens Dyrrachio Olchinum pervenit, ibique commendatis secreto sororibus suis, quas mercium nomine appellabat, Monachis apud scopulum non longe ab oppido degentibus, & revertens in continentem cymbam Monachorum sub specie cuiusdam secularis negotii, expedito cursu Catharum profectus est. Quo cum applicuerit, convocatis sine mora magistris civitatis, eidem suorum negotiorum seriem restrinxit, seque, sumque operam eorum discretioni commendauit: a quibus summa cum exultatione exceptus, officiosisque osculis, laudibusque profectus certam spem futura liberalitatis (6) accepit.

⁶ Ceterus itaque de Patrum liberalitate, assumptis secum duabus comitibus, pedestri itinere ut reverunt, quanta poterit celeritate Olchinum reversus est, sacramque Caput cum aliis rebus suis ex loco, ubi deposuerat, illud sustulit, duosque dies ibidem ob maris procellosam tempestatem commoratus, sedatoque quasi miraculose mari, sedulus mercator, extorta a Monachis cymba, cum eisdem facis Catharum perus navigavit: quo cum advenisset, sacras reliquias usque in diem exaltationis in ade S. Petri prope civitatem depositis, Episcopo, clero, ac universo populo de ejus adventu communicit. Crastina autem die cleris universis solemni processione oratione cum toto populo recitant ac praeservant adem, omnibus jubilantibus, sacramque Caput jadu disideratum sustulerunt; ac in Dei laudibus exultationibusque hymnis, & cantis solemniter decantantibus, ac Episcopi manibus in urbem asportatum, & in ejus templum introducum super majori altare corlocaverunt.

Postquam autem lacrum Caput ab universis non sine lacrymis pte nimia letitia obortis fuisse etiam venerabiliter desculpatum, evitque cæremoniis rite peralitis, sicut juxta reliquias sanctissimi Martyris, aliorumque Sacerdotum in sarcario collatum, omnibus Deo gratias agenteribus, qui ipsius martyris intercessione dignatus est Caput gloriosum eis restituere. Deinde vo-

solem
tempore pre-
dicti in Ca-
put excipi-

7 Matthaeus patres Matthaei Bonifacii labores, at sum-
8 in legibus
9 ptes beneficiis aliqua ex parte remunerare per
10 familiis do-
11 quisum pro recuperando sacro Capite impensos,
12 una cum Episcopo, clericorum agrum insigne de-

13 ratione Ecclesia donaverunt, ipsumque (7) Bo-
nacium etiam immunitate omnis generis tribu-
14 torum munierunt, eique nobile Mausoleum sub
vestibulo prope portam magnam Cathedralis Ec-
clesie B. Tryphonis concesserunt, cunctaque sibi,
15 suisque heredibus publicis instrumentis roboret-
16 runt. Translatum est autem, tunc restitutum Ca-
17 put B. Tryphonis Martyris Catharum de subur-
18 bane Constantopolis tempore (8) Domini Re-
19 gni Radislari, & (9) Blasii Episcopi Catharenst
20 anno a salutifera Nativitate Domini nostri Je-
su Christi (10) ducentesimo vigesimo septimo
supra millesimum, quartodecimo Calendas Decem-
bris, praestante Domino Iesu Christo, cui est sa-
lus, & gloria cum Patre, & Spiritu Sancto
per infinita saecula saeculorum. Amen.

Notæ.

¹ Secundo igitur declino dicendum est S. Mar-
tyris Caput fusile Catharenibus ablatum; si
quidem

² Brati Corporis ex Phylax translatio facu-
lo nono facta est, sexagesima fere annis ante cla-
dem Sracentem, & Ascrivium everum, quo
anno circiter 866. accidérunt; quare annorum
ostoginta supra centum summa si ab anno cir-
citer 806. & initio saeculi non dederatur, sub
finem saeculi decimi, & anno circiter 986. ta-
cerum hunc thelaeum Catharo crepum com-
peries,

³ Hæc ubi Catharenis direpto, vel Sa-
mueli Bulgarorum Regi tribuenda, qui cum
Bulgari & Greco deserviunt anno 976.; fra-
tribus interfecit, sibi uni regnum arripuit, &
Illyricas provincias tyrannico imperio exsig-
tavit; vel a Greco Imperatoribus illata est,
Ballico, & Constantino, quorum potestat Dal-
matia tunc subjecta fuit; ille pluribus bellis
Bulgaros, subditusque illis, aut sceleratus re-
giones dū pfecti sunt, ut sibi denuo sub-
geret.

⁴ Matthei agnomen hic corrindum; quod
in tabulis donationis ipsi ab Episcopo saec.
& infelius exhibendis legitur; Matthæus de Bo-
vali.

⁵ Hoc miraculum, quod mercator solus in-
tellexit apud S. Tryphonis patrum fusile, ita
accidisse existimat, ut, cum ille nemini aperire
voluerit, quemnam thesaurum secum deferret,
fuerit, ac multa nautæ infelici statu permo-
tus S. Tryphonem oraverit, quo auxilium, lin-
guæque ulum misero homini a Deo impetraret,

⁶ Quantum remuneratione Catharenes cives
profecti sunt Matthei labores, & industria
in perquirendo Capite S. Tryphonis, narrat
hic auctor paulo inferius; & quod ad agrum
attinet, cuius tabulis mox citatis narratio con-
ficitur.

⁷ Ille in tabulis donationis omittuntur; &
recte; quippe Episcopus Blasius, clero assen-
tiente, agrum volummodo S. Theodori dictum,
quod ecclesiastici iustis erat, Mattheo dona-
vit: catena vero Magistratum, etiamque Il-
lyricas, ac monsifentis illi est largitus.

⁸ Vide, quæ superius de Radislavo diximus,
ex quibus patet hiulus narracionis fides, & au-
toritas. Errat autem Zmajevichius, qui in no-
tula huic epochæ adjecta refert, Radoslavum
anno 1098. regnasse, & S. Capitis translatio-
nem in annum circiter tertium seculi undecl-
imi supra septuagesimum recte videtur: scri-
bit enim. Cum translatio Capitis S. Tryphonis
falsa fuisset tempore Radislavi, qui regnauit in
Illyrico circa annum Domini 1098. talli tempore,

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

ćena u Kotor, iz okoline Konstantinopolja za vrijeme³⁸ gospodara kralja Radoslava i kotorskog episkopa³⁹ Blasija 18. novembra u godini spasonosnog rođenja Gospoda našeg Isusa Hrista⁴⁰ 1227, činjenjem Gospoda Isusa Hrista, čiji su spas i slava sa Ocem i sv. Duhom za vjeki vjekova. Amen.

³⁸ Pogledaj ono što smo prethodno rekli o Radoslavu iz čega se vidi istinitost i autoritet ove priče. Gripeši Zmajević koji u notuli dodatoj za ovaj period iznosi da je Radoslav vladao 1098. god. i odbacuje da je prenos sv. glave bio oko 73-e god. 11-og vijeka. On piše: "Kad je prenijeta glava sv. Trifuna u vrijeme Radoslava koji je vladao u Ilirikumu oko god. Gospodnje 1098. u to vrijeme, a ne god. 1227. kao što se tvrdi na kraju posljednjeg odjeljka koji se odnosi na taj posao, treba reći da je bez sumnje došla god. 87. pošto je slavna glava bila oteta od strane grčkih neprijatelja ilirskih kraljeva". Ali i vjerodostojne tablice episkopa Blasija potvrđuju ovu hronologiju u pripovijedanju u kome se skladno poklapa kraljevanje Radoslavljevo sa Blasijevim episkopatom. Ovaj Radoslav iz porodice Nemanjića je bio sin Stefanov i unuk Simeonov, kraljeva Srbije i Raške. I on je već 1221. god. kraljevao kao što pokazuju kotorske tablice, u istoj godini kad se Blasije imenuje za kotorskog episkopa. Onaj o kome govori Zmajević je drugi Radoslav iz porodice Dragimirovića, koji je poginuo u 11-om vijeku, mučki ubijen od strane Kotorana, kao što izvještavaju Orbin i Karlo Dufresne. Od Dragomira su kraljevstvo srpsko naslijedili Dobroslav, Mihailo i Radoslav. Poslije ovoga su Bodin, Mihailo i Dobroslav sretno stekli ovo kraljevstvo. Dufresne kaže: "Potom je Georgije sin Bodina i Jakinte uzeo u posjed srpsko kraljevstvo oko god. 1115." Zato je Zmajević mogao pripisati Radoslavu kraljevstvo oko god. 1098. možda kao krajnju godinu.

³⁹ Episkopat Blasijev se još i u kotorskim tablicama poklapa sa kraljevanjem Radoslavovim za god. 1221.

⁴⁰ Ova hronološka bilješka se još nalazi na tablicama donacije koja je učinjena Matiji od strane episkopa. Glasi ovako: "U ime vječnog Boga i spasitelja našeg Isusa Hrista. Ja, Blasije, kotorski episkop, nedostojan tog položaja, zajedno sa čitavim kotorskim klerom i pomenutom opštinom, za vrijeme gospodara kralja Radoslava, sastavljamo ovu povetu za Matiju od Bovalisa, zbog dobrog posla koji je obavio za našu crkvu i naš grad donijevši nam glavu presvetog Trifuna, našeg zaštitnika. Stoga ti iz punog srca poklanjam, prema našoj mogućnosti i darujemo zemlju sv. Teodora da je posjeduješ sa Božjim i našim blagoslovom, i da može da čini sa njom što mu je volja. Dopushtamo mu da od svih priloga, velikih ili malih koje bude imao u gradu, on, njegovi sinovi i svi nasljednici koji budu potekli od Matije budu zauvijek oslobođeni od svih opštinskih poreza. I kad budemo pisali o događajima oko ovog prenosa, u istim događajima ću pisati o njemu. I potvrđujemo zakletvom da mu sve ovo dajemo. Ko god bude pokušao da poništi ovaj dekret i da se ne povinuje ovoj dozvoli koja mu je data, neka bude proklet od svemoćnog Boga i kažnen ekskomunikacijom. Dok bude živ. Da potvrdim ovaj spis zakleo sam se ja notar kapitularni, po naredbi episkopovoj, Trifun arhiđakon sa presviterom Jakovom arhipresviterom, presviterom Junijem, javnim bilježnikom i mnogim drugim presviterima, koji su bili sa Trifunom Bolizom i Milesom Dinom, jer u to vrijeme kao sudije bijahu položili zakletvu u gradu. Onda svjedoci su bili Sergaludin, Andrija Kotoranin, Marin Moska, Jovan Eutihov, Jovan Jakov, Petar, sin Jovana Dubiona. Ovaj poklon koji mu darujemo, neka se nijedan čovjek ne usudi da mu oduzme, zbog bilo kakvog nje-govog duga. Dogodilo se 1217. god. mjeseca oktobra.

Napisah, po naredbi, ja Junije presviter, javni bilježnik."

non vero anno 1227. ut in fine ultima lectionis talis officii assertur, sādē exenīte dicendum est, nempe anno 87. postquam illud clārum Caput a Gracis Illyricorum Regam hostib[us] raptum fuerat. Sed & sincere Blasii Episcopi tabulae hanc chronologicam narrationis notā ēdūctimant; & Radislavi regnum cum Blasii episcopatu recte convenit; hic vero Radislavus ex Nemagna familla fuit Stephanus filius, & Si-moneihs nepos, Serbīs, Raſčiisque Regum; illeque jam anno 1228. regnum obliniebat, ut Catharenos tabulae produnt, eodemque anno Blasius Catharenis Episcopus in hisdem nominatur; & Radoslavus alter, de quo Zmajevichius; ex Dragimiro familla fuit, qui a Catharenibus misere pereemptus interit faculo undecimo, ut Orbinius, & Carolus Duxelne retulerunt; Dragimiro Dobroslavus, & Michael; & Radoslavus in Štiblā regnum successere; post hunc Bodinus, Michael, & Dobroslavus hoc nomine secundus regnum adepti sunt. Exinde, alt Duxelne, Georgius Bodini, & Jaquinta filius Regni Srbiani possessionem adit circa annum 1115. unde colligas, Radoslav regno anno circiter 1098. fortasse supremum recte a Zmajevichio attribui potuisse.

9. Blasii Episcopatus cum Radislavi regno conjungitur etiam in Tabulis Catharenibus anni 1221.

10. Hæc chronologica nota tabulis quoque donationis adjicitur Matthao ab Episcopo ſa-cto. Haec vero in hæc verba sunt hujusmodi.

*In nomine Dei aeterni & Salvatoris nostri Je-
su Christi. Ego Blasius licet indigenus Catharen.
Episcopus una cum omni Catharenis Clero, necnon
Communitatis prædictæ sub tempore Domini Re-
gis Radislavi, facimus hauc breve Matthao de
Borali propter bonum servitium, quod gessit
circa nostra Ecclesia & nostra civitas, adducens
nobis Caput Sanctissimi Tryphonii nostri Protoclo-
ris. Igitur de pleno corde facinus sibi exenium
secundum nostrum posse, & donamus tibi agrum
de S. Theodoro, ut habeas illud cum Dei bene-
dictione & nostra; & habeas potestatem ex illo
facere suam voluntatem, sicut ei plauerit. Et
hoc sibi concedimus, ut ex omni collectione, qua
in civitate fueris, de magna sive de minima,
ipse & filii ejus, & universo suo herede, qui
de Matthao nati fuerint, sint absoluti ab omni
datione Communis in perpetuum, & cum gesta
de hac translatione scripserimus, ipsam in ea-
dem gesta scribam. Et haec omnia, quæ sibi per-
mittimus, & sacramentum firmamus; & quicun-
que hoc decretum annihilare temptaverit, &
hanc permissionem sibi datam non audierit, ex
parte Dei Omnipotens sit maledictus, & sub-
face in pena excommunicationis; dum ipse vi-
xerit; & ad confirmandum hac pagina Notarius
Capitularis ex iussione Episcopi, iuravi Tryphon
Archidiaconus cum presbitero Jacobo Archipres-
bytero, & presbitero Junio Communis Notario,
& multis aliis presbiteris unitis cum Tryphonie
Bolize & Mileša Dino, quoniam ipso tempore
Judices jurati erant in civitate. Testes exinde
existentibus Sergalludino, Andreas Cattb, Marina
Molche, Joannes Entici, Joannes Jacobus, Pe-
teras filius Joannis Dubionis; & hoc donum,
quod sibi damus, nullus homo præsumat sibi cum
sollere pro qualcumque suo debito. Illoc fuit An-
no mill. CCXVII. Mensis Ožobris.*

*Ego autem Junius Presbiter & Communis
Notarius ex iussione scripsi.*

Tužba kotorskog episkopa

⁴¹U god. Gospodnje inkarnacije 1222. mjeseca juna, X indikta. Nama, sudijama pod zakletvom, Jovanu Jakovljevom, Desi i Blasiju iz Kotora, episkop je poslao tužbu u vezi sa brodovlasnikom, rekavši da mu treba dati dohodak kako od većih, tako i od manjih brodova. Napokon je na ovo potraživanje odgovorio Andrija iz Katene rekavši da ne znamo da je ikada bio dat episkopu dohodak od manjih brodova (jer znamo da nikada nije bio dat). Međutim, pitali su one koje zovu brodovlasnicima, da li su prije davali. Svjedočio je Simon da se episkop Sergije složio sa njim u vezi sa ovim dohotkom. Presudeno je da mu se da i to mu je dato, u prisustvu svjedoka i drugih ljudi, Lampridija Ziza sa Vitalijem Faronijem i Martinom Moskom. Stoga mi sudiye, po dogovoru sa nekim plemićima, naređujemo da ubuduće i veliki i mali brodovi daju dohodak episkopu, kao što je običaj. Utvrđujemo da uobičajeni dohodak od jednog broda bude pola modija, a od dva broda jedan modij (vagan).

Dekret protiv monaha sv. Đordja⁴²

God. Gospodnje inkarnacije 1229. 2-og dana mjeseca oktobra uz zvuke zvona itd. Među prvima gospodar episkop Blasije kotorski sa arhiđakonom Trifunom... i ostalim klericima iz kapi-tula, sa sudijama koji su položili zakletvu i gradskim plemićima, donio je ovaj dekret da od danas pa ubuduće nijedan čovjek iz grada ne pomisli da dâ u zajam neku stvar Matiji opatu sv. Đordja, niti njegovim monasima sv. Đordja. I neka se niko ne usudi da od njih kupi zemlju ili vinograd sv. Đordja, niti da im pozajmi novac za izdržavanje manastira. Ko god ovo bude učinio, neka izgubi vrijednost koju im bude dao. I još neka bude kažnjen ekskomunikacijom.

⁴¹ Farlati, VI, 436-7.

⁴² Farlati, VI, 439.

*In anno Dominicæ Incarnationis MCCXXII.
mense Junii Indict. X. Coram nobis juratis Judi-
cibus Joanne Jacobi, & Desa, Blasius Cat. Epi-
scopus misit querimoniam super naucleros navium,
dicens quia oportet dare mihi reuatum tam de
majoribus navibus, quam de minoribus; denique
ad hanc questionem respondit Andreas Catene di-
cens, quia nunquam scimus datum fuisse Episco-
po de minoribus barcellis. Inter et vocantes nau-
cleros quæsierunt eos, si antea hoc datum fu-
isset; & in hoc testificatus est Simon dicens, quiq
Episcopus Sergius me convenit de hoc redditus; &
judicatum est me dare, & dedi illud sibi. Te-
stificanib[us] & aliis hominibus, Lampridius Zi-
za cum Vitalio Faroni, & Martino Mosce. Un-
de nos Judices ex consensu aliquorum nobilium sic
jubente, ut deinceps tam majores naves, quam
barcella darent redditum Episcopo, sicut moris est.
Et hoc invenimus redditum de more, de uno er-
bore medium modium, & de duobus arbores u-
num modium.*

*In anno Dominicæ Incarnationis MCCXXVIII. Decretum
11. die astante mensis Octobris, pulsata campana aduersus
&c. In primis Dom. Blasius Episc. Catharen. cum Monachos S. Georgii
Tryphone Archidiac. . . . & reliquis clericis
de Capitulo, cum Judicibus juratis, & nobilibus
civitatis, hoc decretum institutum, ut ab hoc
die in antea nullus homo ex civitate presumat
credere aliquam causam Abbatii Mattheo S. Geor-
gii, nec ipsius Monachis super causis S. Georgii,
nec nullus homo audeat ab illis emere terras aut
vineas de S. Georgio, nec credere illis aliquam
pecuniam super paramentis Monasterii. Et qui-
cumque hoc fecerit, perdat pretium, quod illis
datum babuerit; insuper subjaceat in pena ex-
communicationis.*

Episkop Deodat
1247. godina

Episkop Deodat osveštava hram sv. Đordja⁴³

U god. spasonosne inkarnacije Gospodnje 1247, 12. dana mjeseca septembra, V indikta. Ja, Deodat, episkop crkve sv. Trifuna iz Kotora, uz molbu kapitula iste crkve, opštine tog grada i opata Georgijevih manastira sv. Đordja, osveštah crkvu sv. Đordja u Božju slavu i čast sv. Marije, kao i drugih svetaca, čije se relikvije ovdje čuvaju, tj. sv. Đordja, mučenika Abdona i Senena, kao i svetih Nevinih kojih crkva spomenutog mjesta bijaše prethodnica čitave kotorske opštine, dok je časnom crkvom Božjom upravljao papa Inokentije, a vladao kralj Uroš. Ovaj spis sastavih preko đakona Mihe de Gigna, notara spomenute opštine, svojeručno i sa ubičajenim pečatom.

⁴³ Farlati, VI, 439.

*Anno salutiferæ Incarnationis Domini MCCXLVII
mense Septembr. die duodecima astante, Indict. V.
Ego Deodatus Episcopus Ecclesiae S. Tryphonis de
Catharo ad petitionem Capituli Ecclesiae ejusdem,
Communitatis ejusdem civitatis, ac Georgii Ab-
batis Cœnabii S. Georgii dedicavi Ecclesiam S.
Georgii ad laudem Dei, & bonorem S. Mariæ,
necnon aliorum Sanctorum, quorum reliquiae hic
continentur, S. Georgii, Abdon & Sennen Mar-
tyrum, ac SS. Innocentium, que Ecclesia prædi-
eti loci erat prædecessorum totius Communitatis
Catharinæ, venerabilem Dei Ecclesiam gubernan-
te Innocentio Apostolico, Domino autem Uroscio
regnante. Quod præsens scriptum fieri fecit per
Diaconum Michail de Gigna Not. prædictæ Com-
munitatis, cum manu propria & signo consueto.*

**Episkop Kentiberius
1249 - 1254-55.**

Papa Inokentije kotorskom episkopu

⁴⁴Inokentije itd, prečasnom bratu kotorskem episkopu šalje pozdrav i apostolski blagoslov... Naš prečasni brat barski arhiepiskop nam je pokazao svojom tužbom da se prečasni brat naš episkop Arbanaški njegov sufragan, svojevoljno odmetnuo od poslušnosti i poštovanja koje duguje istom arhiepiskopu, kao i ostali njegovi sufragani. Premda mu nikakva privilegija za to nije data od strane Apostolske stolice, on nepravedno odriče da se pokori spomenutom arhiepiskopu i njegovim naredbama koje su dozvoljene i časne. Zbog toga nalažemo tvom bratstvu putem apostolskog pisma da, ako je to tako, pomnjivije opomeneš i potakneš spomenutog episkopa da tom arhiepiskopu kao svom mitropolitu ukaže poštovanje i blagoslov. Jer, ako možda prezre da se primiri što se toga tiče, uprkos tvojim opomenama, ti ga brzo pozovi i odredi mu prikladan rok za to, kada da se pojavi preko tebe ili pogodnih prokuratora pred nama da odgovori istom arhiepiskopu u vezi sa ovim što mu je poručeno. A o danu za sudski poziv i o odluci pobrini se da odano nas izvijestiš svojim pismom.

Pisano u Peruđi 4-og maja, u 9-oj godini našeg pontifikata.⁴⁵

Djelo prokuratora arhiepiskopa Dubrovnika

⁴⁶Istim pismom je Leonard od Tarvisije klerik prokurator prečasnog oca arhiepiskopa Raguze umjesto njega u javnoj audijenciji dosudio. Napokon je odlučio da se, povodom onoga što je izazvano pokrenutim razmiricama između pomenutih arhiepiskopa, sa jedne strane barskog i s druge strane ragužanskog, putem pomenutog pisma ne donese nikakva presuda za arhiepiskopa Raguze. To je druga strana čvrsto obećala pred nama. Kao dokaz za to sastavio sam ovo pismo i ovjerio ga našim pečatom. Pisano u Peruđi, 15. maja u 9-oj godini pontifikata gospodara pape Inokentija IV.⁴⁷

⁴⁴ Farlati, VI, 441.

⁴⁵ Godine 1251-2.

⁴⁶ Farlati, VI, 441.

⁴⁷ Godina 1251-2.

Innocentius &c. Vener. Fr. Episc. Cather. Sal.
& Ap. Ben. . . Sua nobis Ven. Fr. noster Ante-
beren. Archiep. queremonia demonstravit, quod
Ven. Fr. noster Episc. Arban, ejus suffraganeus
ab obedientia & reverentia, in quibus eidem
Archiep. sicuti ceteri ejus suffraganei reveri di-
noscuntur, pro sua voluntatis arbitrio temere se
subduxerit; & quamquam nullo super hoc exem-
ptionis privilegio a Sede Apostolica sit munitus,
præfato Archiep. in suis mandatis licitis & ho-
nestis obedire deneget minime justè. Quocirca
Fraternitati tua per Apostolicę scripta manda-
mus, quatenus si est ita ~~procuratio~~ sum Episcopum,
ut eidem Archiepiscopo ~~in~~ in suo Metropoli-
tano reverentiam & benea. exhibeat, ut tenetur,
attentius moneas & inducas. Quod si monitis
tuis in bac parte forte acquiescere contempse-
rit, tu ipsum ex parte nostra citans præfigas
ei terminum peremptorium competentem, quo
per se, aut per procuratores idoneos compareat
coram nobis, eidem Archiepiscopo super præmis-
sis legitime responsurus. Diem autem citationis
& formam nobis tuis litteris tenorem præsen-
tium continentibus studeas fideliter intimare. Da-
tum Perusii XII. Cal. Maii Pontif. nostri an-
no IX.

Eij-
dem litteris Leonardus de Tarvisio Clericus Proc.
Ven. Patris Archiep. Ragus. pra ipso in audience
publica addixit, Quas tandem ea conditione ab-
solvit, quod selecta litibus motis inter præfatos
Archiep. Antibar, ex parte una, & Archiep.
Ragus, ex altera nullum eidem Archiep. Ragus.
per prædictas litteras præjudicium generetur.
Quad pars altera præmisit firmiter coram nobis.
In cuius rei testimonium præsentes litteras fieri
fecimus & nostro sigilla muniri. Datum Peru-
sii Calendis Maii Pontificatus Domini Innocentii
Pape III. anno IX.

Dekret kotorskog kapitula⁴⁸

God. inkarnacije Gospodnje 1255. 12. dana mjeseca juna, XIII indikta. Mi zaista... kapi-
tul crkve sv. Trifuna usrdno okupljen, po volji svih nas, pobrinuli smo se da se po zakonu uredi
da se u sveti red ne uvode dvoženci ili oženjeni po zemaljskom ugovoru, u želji da iskorijenimo iz
crkve mržnju i sablazan i da živimo po crkvenom pravu. I ko god od strane gorepomenutih bude
došao sa takvom molbom, da ga naša kongregacija izopšti i ekskomunicira. A nijedan svjetovni
magistrat neka se ne usudi da uvede u crkvu svoje laike bez dozvole episkopa i kapitula spo-
menutog. Ovo smo sastavili rukom đakona Mihe, opštinskog bilježnika.

32. 1257. decembra 26.

Ugovor o prijateljstvu između Kotora i Dubrovnika⁴⁹

U godini, inkarnacije Gospoda 1257. mjeseca decembra, pri isteku šestog dana 15-og in-
dikta.

Mi, Desen, po nalogu gospodara Uroša nepobjedivog kralja, komes Kotora, sudije i
vijećnici, koji, voljom čitavog naroda pomenutog grada, sjede u skupštini, uz zvuke zvona,
odlučili smo da sa narodom Raguze utvrđimo ugovor o miru, i uputili smo im Vasilija Dobraču i
Jovana Giga, radi trajnosti ugovora sa istima i da se odmah čvrsto sprovede da između grada Ra-
guze i Ragužana i grada Kotora i Kotorana čvrsto ostaje čisto prijateljstvo, a ne lažno i neka bi,
uz Božju pomoć, započelo da napreduje.

Uistinu, ako između oba, već pomenuta grada, i njihovih stanovnika bude došlo do nekog
razdora, uz Božju pomoć smo se složili da Kotorani koji žele da idu u Raguzu mogu slobodno da
kupuju i prodaju, ne plaćajući nikakav porez, osim oni Kotorani koji u Raguzi imaju radnje da
plaćaju porez kao i ostali Ragužani.

Slično i Ragužani koji žele da idu u Kotor mogu slobodno da kupuju i prodaju, ne
plaćajući nikakav porez, osim oni Ragužani koji imaju radnje u Kotoru, kao i ostali Kotorani koji
plaćaju porez.

I zato, jer smo najvećma željeli da ovaj zapis i potvrda o slozi ubuduće stupe na snagu i
da se neokrnjeni održe, dali smo da se ovaj zapis sastavi rukom đakona Mihe Giga, komesovog
pisara pod zakletvom, sa njegovim uobičajenim pečatom i dali smo da se pečatom naše zajednice
potvrđi ova stranica.

Original iz Dubr. arh. Ljubić, I-89; Smič. V-77.

⁴⁸ Farlati, VI, 441.

⁴⁹ A. Solovjev, col. 32.

*Anno Incarn. Dom. Mill. CCLV. mense Janii Decretum
xii. die astante, Indict. XIII. Nos quidem Capituli
Ecclesiae S. Tryphonis Capitulum in unum peni- Catharen-
tus congregatum de voluntate omnium nostrorum sis.
sic de jure procuravimus ordinare, ut bigami
aut conjugati vel de sacerdoti condicione ad sacram
Ordinem non promoveantur, volentes in Eccle-
sia odia & scandala resecare, & secundum ec-
clesistica jura vivere, & quicumque ipsorum
ex parte supradictorum causa rogationis adve-
nerit, ipse a nostra Congregatione segregetur,
ac vinculo excommunicationis sit irretitus. Nul-
lus autem secularium Magistratus audeat suos
in Ecclesia seculares ducere sine audiencia Epi-
scopi & Capituli supradicti; quod praesens fieri
fecimus per manus Diaconi Miche Com. No-
tariorum.*

32. 1257. дедембра 26.

Уговор о пријатељству између Комора и Дубровника.

Anno incarnationis Domini millesimo ducentesimo
quinquagesimo septimo, mensis decembris sexto die exeunte,
indictione quinta decima.

Nos Desen, de mandato domini Urosii invictissimi
regis comes Cattari, iudices et consiliarii cum voluntate
totius populi civitatis predice, ac sonitu campane in con-
cione sedentes, istud statuimus, ut pactum pacis habende
cum hominibus Ragusii stabiliremus, ad quos Basilium Da-
brace et Johannem Gige destinavimus missos pro stabilitatis
pacto cum eisdem firmiter faciendo ad hoc, ut inter civi-
tatem Ragusinam et homines Ragusinos et civitatem Cat-
tari et homines Cattarinos pura amicitia perseveret, non
finita, quod Dei clementia suscipiat incrementum.

Si vero inter civitates utrasque iam predictas et ho-
mines eorundem quedam fuerat exorta discordia, ad tale con-
cordium Dei auxilio devenimus, semper habendum sub tali
videlicet conditione, ut Cattarini Ragusium ire volentes
libere emere et vendere valeant, nullam exhibentes duanam
excepto illi Cattarini, qui in Ragusio apotegam tenerent
duanam persolvant, ut ceteri Ragusei.

Similiter et homines Ragusei Cattarum venire volentes
libere emere et vendere valeant, nullam persolvendo dua-
nam, nisi tamen illi Ragusei qui in Cattaro apotegam tene-
rent, sicut ceteri Cattarini duanam persolvant.

Quam ob rem plurimum cupientes, ut presens scriptum
et concordium robur deinceps teneat firmitatis, ac invio-
labiliter observetur, quod presens scriptum fieri fecimus
per manus diaconi Miche Gige comitis iurati notarii, cum
signo eiusdem assueto, quam presentem paginam nostre
communitatis sigillo fecimus comuniri.

Оригинал из Дубр. арх. Ljubić, I-89; Smić. V-77.

Episkop Markus
1260-1266. (1271.?)

Dekret episkopa Marka⁵⁰

God. Gospodnje inkarnacije 1266. 8. dana mjeseca aprila, IX indikta. Marko, Božjom milošću, kotorski episkop, svim Hristovim vjernicima koji će čitati ovo pismo šalje vječni pozdrav u Gospodu. Smatrali smo da vaš kolegijum treba obavijestiti da su Pavle, sin Boškov, naš rodak i kotorski plemić sa svojom suprugom gospođom Dobrom, našom sestrom, u našem prisustvu predali crkvu sv. Pavla, čiji su legitimni zaštitnici, koja se nalazi kraj katedralne crkve sv. Trifuna koju su sopstvenim sredstvima sagradili. Pošto su bez krvnog nasljednika, nadahnuti sv. Duhom, usvojili su kao sina brata Mihaila, priora braće Reda propovjednika⁵¹ iz Raguze i Kotora, braću Florijana, Trifuna i Marka, braću manastira iz Raguze, uz brata Mihaila, glavnog učitelja istog reda, da taj red i braća tog reda zauvijek imaju i posjeduju crkvu sv. Pavla sa kućom i drugim njenim objektima, koji se nalaze oko crkve. I od nas su zdušno tražili da se udostojimo da potvrđimo da taj red i njegova braća zauvijek treba da posjeduju često pominjanu crkvu sa njenim objektima. To je određeno pod uslovom da se, ako se ta braća, nekim slučajem, udalje iz Raguze, a nijesu ni u Kotoru, niti dolaze tamo, spomenuta crkva sa svojim zakonskim patronatom vrati pomenutom Pavlu i njegovoj supruzi. A ako ih Gospod sebi pozove da zakonski patronat nad spomenutom crkvom pređe na najbliže srođnike spomenutog Pavla i njegove supruge, gospode Dobre. Mi smo, dakle, već pomenutu molbu prihvativši, potvrdili da taj učitelj i spomenuti red braće Ragužanske zauvijek treba da posjeduju crkvu sv. Pavla, sa njenim objektima, kao što je rečeno, pred svjedocima: Vasilijem Dragovim, sudijom pod zakletvom, Markom Laurencijem, Vasilijevim, Bartolomejom sinom Boškovim, koji su pozvani i zamoljeni po volji svemoćnog Boga. Kao dokaz za to poslali smo ovo pismo, ovjereno našim pečatom spomenutom redu i njegovoj braći. A da ova potvrda, koja je pod pečatom, ne bi mogla da izazove neku spletku dali smo da je napiše opštinski notar, đakon Miha. Ovo je obavljeno u našoj kotorskoj kuriji. I ja, đakon Miha, spomenuti bilježnik sam ovome prisustvovao sa već spomenutim svjedocima i zamoljen sam da ono što sam čuo od Pavla i njegove suprige Dobre, napišem kao odluku na dvije karte, koje su sastavljene i ovjerene uobičajenim pečatom.

Episkop Zete i episkop Kotora

⁵²Ja, Vojislav, Božjom i Gospodnjom milošću komes kralja Uroša, po nalogu i pismu gospodara kralja u vezi sa mišljenjem koje su dali presviter Miha Paskvalis i Tripo protiv Vasilija Dragovog iz crkve sv. Lucije (sv. Luke) i po kraljevoj odluci. Ja sam pozvao i okupio gradske plemiće da se zakunu da dva episkopa Neofit iz Zete i kotorski episkop Marije; da kažu ako itd. Ja, Vojislav sam pozvao oba episkopa Neofita i Marija i čitav crkveni kapitol i gradske plemiće, čestite ljude. Odnijeli su krst, ikone i relikvije sv. Trifuna. Po kraljevoj naredbi episkopi su hulili itd. God. Gospodnje inkarnacije 1270, 18. dana mjeseca avgusta.

⁵⁰ Farlati, VI, 441-2.

⁵¹ Dominikanci.

⁵² Farlati, VI, 442.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

*Anno Incarnationis Domini MCCLXVI. mensis Aprilis xxxi. die intrante, Indict. IX. Marcus Episc. de
 viajeratione Dixius Episcopus Catharenis, unicato con-
 versis Christifidelibus praesentes litteras inspectu-
 vis salutem in Domino sempiternam. Universita-
 ti vestra duximus significandum, quod Paulus
 filius Bosce cognatus noster nobilis civis Catha-
 ren. cum conjugé sua Domina Dobre sorore no-
 stra coram nobis constituti præsentaverunt tan-
 quam ejus patrui legitimi Ecclesiam S. Pauli,
 que est juxta Ecclesiam S. Tryphonis Cathedra-
 lem, quam propriis expensis adificaverunt; ta-
 men cum sine hærede essent carnali, spiritu san-
 tho inspirante, sibi pro filiis adoptaverunt F.
 Michaelem Priorem Fratrum Ordinis Prædicato-
 rum de Ragusio & Catharo, & Fratres Floria-
 num, Tryphonem, & Marcum Fratres Conven-
 tus Ragusini, vice Fratris Michaelis Generalis
 Magistri ejusdem Ordinis, ut ipse Ordo, & Fra-
 tres ejusdem Ordinis habentes & possidentes ipsam
 Ecclesiam S. Pauli cum domo & aliis pertinen-
 tiss suis circa Ecclesiam constitutis in perpetuum.
 Et a nobis diligenter postularerunt, ut præsen-
 tationem ipsorum reclamabentes, Ecclesiam sa-
 pe dictam cum suis pertinentiis eidem Ordini &
 Fratribus supradictis confirmare in perpetuum pos-
 sidentam dignaremur; tali conditione interposita,
 quod si ipsi Fratres aliquo casu de Ragusio re-
 cederent, nec in Catharum essent vel venirent,
 Ecclesia supradicta cum integro jurepatronatus re-
 deat ad Paulum supradictum cum uxore sua; &
 si eos Dominus ad se vocasset, jupatroratus
 prædicta Ecclesia pertineat ad consanguineos pro-
 ximiores dili Pauli & uxorius suæ Domina Do-
 bra. Nos igitur petitionem jam dictam accep-
 ptantes ipsam Ecclesiam S. Pauli cum suis per-
 tinentiis, ut dictum est, ipsi Magistro, & Or-
 dinis prædictis ac Fratribus Ragusinis coram te-
 stibus Basilio Dragoni jurato judice, Marco Lau-
 rentio Basili, Bartholomeo filio Bosce vocatis
 & rogatis autoritate Dei Omnipotens in per-
 petuum possidentam confirmamus. In cuius con-
 firmationis testimonium praesentes litteras supra-
 dicto Ordini & fratribus concessimus sigillo no-
 stro roboratas; & ut ipsa confirmatio ratione si-
 gilli nullam possit calumniam sustinere, ipsam per
 communem Notarium civitatis Diaconum Micham
 conscribi fecimus. Atum est hoc in Curia non-
 stra Caibari. Et ego Diaconus Micha supradic-
 tus Notarius ad hac intersu cum testibus jam
 presatis, rogatus, ut ab ipso Paulo, & ejus
 Dobra uxore audivi, in duabus cartulis veram
 sententiam continentibus scripsi, & signo confue-
 to addon.*

*Ego Dei gratia & Domini regis Oro-
 stii Comes Voislavus mandato & scripto Domini
 Regis Juper placito, quod movere Presbyter
 Micha Pasqualis, & Tripe adversus Basilium
 Dragonis de Ecclesia S. Lucia (f. S. Luca)
 & fuit sententia Regis: & ego pulso campanam
 & congreto nobiles Communis civitatis, ut con-
 jurent eos duo Episcopi, de Zenta Neophiton,
 & Catharenis Episcopus Marius, ut dicant si
 &c. Ego Voislavus vocari ambos Episcopos Neo-
 phitum & Marium & totum Capitulum Eccle-
 siasticum, & nobiles & probos civitatis; &
 adduxerunt lignum Dominicum, icones; & reli-
 quias S. Tryphonis, & ex præcepto Regis ma-
 ledixerunt Episcopi &c. Anno Incarn. Dom. 1270.
 mens. Aug. 18. die,*

36. 1279. juna 5.

Ugovor između Dubrovnika i Kotora.⁵³

U spasonosnoj godini inkarnacije Gospoda 1279. sedmog indikta, petog dana početkom mjeseca junia.

Mi, Marko Geno, po nalogu slavnog gospodara, mletačkog dužda, komes Raguze, po volji Malog i Velikog savjeta i zaslugom naroda Raguze, na narodnoj skupštini, uz zvuke zvona, po običaju okupljeni radi dobrobiti i obnove grada Raguze, brižno nastojeći promišljanjem i dužnim nastojanjem, jer male stvari se slogan uvećavaju, a neslogom propadaju, pa je neprilично i veoma nečasno da, među susjedima, hrišćanima i rođacima, među kojima treba da vlada sloga, mogu da se na bilo koji način poremete dobrosusjedski odnosi, poslije mnogobrojnih pregovora, obostrano održanih, sa plemićima i mudrim ljudima, gospodom: Trifunom, kotorskim arhiđakonom, Tomom Dragovim, Kalikstom Povergenijem, Jovanom de Pribijem, Martolom Paskalijem, Mihom Petrovim, Diminom i Jovanom Bebezijem, koji su poslati kao ambasadori, predstavnici i prokuratori od strane opštine i ljudi Kotora, napokon smo se, zajedničkom voljom obije strane, složili na ovaj način:

1) Kao prvo, odlučujemo i potvrđujemo da između oba grada treba da ostane čvrsti mir i sloga, tj. pod takvom uredbom da ako gospodar, kralj Raške, sa svojim narodom bude htio da objavi rat opštini Raguzi, opština i ljudi Kotora se obavezuju, koliko su u mogućnosti, da ometaju taj rat. A ako ne bi mogli da to učine ostaje na opštini Raguzi kao i na opštini Kotor da ratuju ili da ne ratuju; ali na taj način, da opština koja bude željela da ratuje obaveže se da drugu opštinu omete prije nego zarati i da se prije tog odlaganja utvrdi određeni zajednički rok, u toku kojeg opština Kotor može da pošalje gospodaru kralju i da od kralja dođe odgovor u vezi sa staranjem i poslom oko kralja i barona da se opštini Ragusa da mir. I ako u tom utvrđenom roku ne bude moguće da se sklopi mir, opština Kotor obavijestiće opštinu Raguzu i potom će biti do opštine Ragusa da li da objavi rat. Tako, ipak, da objavi rata uvijek prethodi njegovo ometanje.

2) Takođe želimo da Kotorani mogu da plove i trguju sa brodovima Ragužana i da, obostrano, sklapaju udruženja i imaju poslove i to na sljedeći način: ako Kotoranin bude trgovao sa Ragužaninom u Raguzi, nekom robom i stvarima i ako bude htio da tu robu i stvari izvezе ili da učini da se izvezu iz Raguze i da ih odnese ili pošalje na mesta gdje se plaća carina, taj Ragužanin koji bi pomenute stvari prodao Kotoraninu neka plati carinu Raguzi za te stvari u visini od 30 dinara mletačkih groša za svaki procenat perpera, osim za ambalažu, za koju neka plati carinu u visini od jednog dinara mletačkih groša za svaku isporuku ambalaže, osim za laneno sukno, za koje neka plati carinu u visini od tri dinara mletačkih groša i trećinu od groša za svaki procenat od sukna.

3) A ako Kotoranin bude kupio u Raguzi neku robu i stvari od nekog stranca, taj Kotoranin neka plati carinu Raguzi, kao što je rečeno, ako ih odnese na pomenuta mesta... a ako bude kupio od Mlečana, tada neka ne plati carinu.

4) Ako Kotoranin bude došao u Raguzu i bude htio da plovi izvan Raguze brodom..., taj Kotoranin neka plati carinu Raguzi, kao što plaća Ragužanin. A ako taj Kotoranin bude plovio brodom u Raguzu i ako bude pošao iz Venecije ili iz Markije ili iz nekih mesta i bude išao u neke zemlje, za koje se plaća carina, taj Kotoranin neka plati carinu Raguzi, kao što je rečeno, za stvari za koje se plaća carina. Ipak, ako Kotoranin bude plovio stranim brodom u slovenske zemlje, neka slobodno ide i neka ne plaća carinu. A ako Kotoranin bude došao u Raguzu nekim bro-

⁵³ Aleksandar Solovjev, col. 36.

36. 1279 јуна 5.

Уговор између Дубровника и Котора.

Salutifere incarnationis Domini anno millesimo ducentesimo septuagesimo nono, indictione septima, die quinto intrante mense iunii.

Nos Marcus Geno de mandate incliti domini ducis Venetorum comes Ragusii, cum voluntate minoris et maioris consilii et cum laude populi Ragusii in publica cōtione per sonitum campanarum more solito congregati super bono statu et reformatione civitatis Ragusii diligentissimamente et debita sollicitudine intendentis, quia per concordiam parve res crescunt et e contra per discordiam maxime dilabuntur, et inconveniens et in honestum multum est, ut maxime inter convicinos, domesticos et propinquos, inter quos debet vigere concordia, possit quocumque modo inconcivitas pullulare, post multos et varios tractatus ad invicem habitos cum nobilibus et prudentibus viris domino Triphone archidiacono Catarensi, Thoma Dragi, Calixto Povergeni, Johanne de Pribi, Martholo Pascalis, Micha Petri, Dimine et Johane Bebezi missis ambassadoribus, syndicis et procuratoribus per comune et homines Catar, tandem de comuni partium voluntate ad concordiam devenimus in hunc modum.

1. Primo statuimus et firmamus, quod inter utramque civitatem pacis et concordie firmitas debeat permanere tali videlicet ordine, quod si dominus rex Rassie cum gente sua voluerit dare comuni Ragusii guerram, comune et homines Catari teneantur pro posse suo turbare dictam guerram. Et si dictam guerram turbare non possent, sit in optione tam communis Ragusii quam communis Catari facere guerram vel non facere; ita tamen, quod illud commune, quod voluerit facere guerram, teneatur alterum commune diffidare, antequam faciat guerram, et quod ante diffidationem statuatur certus terminus congruus, infra quem commune Catari possit mittere ad dominum regem et missi (a) rege redire, ad procurandum et laborandum circa regem et barones ut pax detur communi Ragusii; et si infra dictum terminum pax non poterit procurari, dictum commune Catari notificabit communi Ragusii et deinde sit in voluntate communis Ragusii dandi guerram; ita tamen, quod ante dationem guerre semper diffidatio guerre antecedat.

2. Item volumus, quod homines Catari possint navigare et nauilizare cum lignis Ragusinorum et habere societas et messitationes ad invicem, tali videlicet modo: quod si Catarinus in Ragusio faciet aliquod mercatum cum Ragusino de aliquibus mercationibus et rebus, et voluerit dictas mercationes et res extrahere vel extrahi facere de Ragusio et portare vel mittere ad loca ubi solvitur ius doane, ille Ragusinus qui vendat Catarino dictas res, solvat doane Ragusii de dictis rebus ad rationem tringinta

denariorum venetorum grossorum pro quolibet centenario yperpororum, exceptis fastagnis, de quibus solvat dictae doane unum denarium venetum grossum pro qualibet petia de fastagno, et excepto drappo de lino, de quo solvat dictae doane ad rationem trium denariorum venetorum grossorum et tertie de grossu pro quolibet centenario de drappo.

3. Si autem Catarinus emerit in Ragusio aliquas mercationes et res ab aliquo foresterio, ipse Catarinus solvat dictae doane Ragusii id quod predictum est, si illas portaverit ad loca predicta.... si emerit a Veneto, tunc nichil solvat doane.

4. Et si Catarinus venerit Ragusium et voluerit navigare extra Ragusium cum ligno..., ipse Catarinus solvat ius doane Ragusii, sicut solvit Raguseus; si vero ipse Catarinus navigaverit cum ligno Ragusium et moverit se de Venetiis vel de Marchia sive de aliquibus locis et iverit in alias terras, pro quibus solvitur ius doane, solvat ipse Catarinus doane Ragusii, ut predictum est de rebus, de quibus solvitur ius doane; tamen si Catarinus navigaverit cum ligno foresteriorum in terras Sclavonie, libere vadat et nichil solvat dictae doane. Si vero ipse Catarinus venerit in Ragusium cum aliquo ligno tam Ragusinorum quam foresteriorum cum aliquibus mercatoribus et rebus, et voluerit illas portare seu mittere de Ragusio ad alias terras, pro quibus solvitur doane, solvat ipse Catarinus ius doane Ragusii, exceptio Venetis cum quibus nichil solvitur doane; salvo si ipsi Catharini non exonerarent dictas mercationes et res in terra, tunc nichil solvant doane, tamen si ipsi fecerint introitum in portum et exoneraverint in portu Ragusii de uno ligno in aliud, solvant doane Ragusii, ut predictum est.

5. Et etiam si Catarinus extraxerit de Ragusio servum vel ancillam, solvat idem quod solvit Ragusinus. Et si Ragusinus extraxerit de Cataro servum vel ancillam, solvat id quod solvit Catarinus.

6. Item volumus, quod tam Ragusini quam Catarini possint facere credentias et reposturas sive deposita ad invicem in hunc modum: quod si Catarinus fuerit debitor Ragusino, debeat fieri Ragusino in Cataro iustitie comple-

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

dom, bilo Ragužanina, bilo stranca, sa nekom robom i stvarima i ako bude htio da ih preveze ili pošalje iz Raguze, u neke zemlje za koje se plaća carina, taj Kotoranin neka plati carinu Raguzi, osim u Veneciju za koju ne plaća carinu. A ako Kotoranin ne istovari tu robu ili stvari na kopnu, tada neka ne plati carinu, ali ako budu uplovili i istovarali u luci Raguze sa jednog broda na drugi, neka plate carinu Raguzi, kao što je rečeno.

5) Takođe, ako Kotoranin bude izveo iz Raguze slugu ili sluškinju, neka plati isto kao što plaća Ragužanin. I ako Ragužanin bude izveo iz Kotora slugu ili sluškinju neka plati isto kao što plaća Kotoranin.

6) Takođe, želimo da i Ragužani i Kotorani mogu da se obostrano kreditiraju i reposti-
raju ili da čine depozit, na ovaj način: da, ako Kotoranin bude dužan Ragužaninu, Ragužaninu
treba zadovoljiti pravdu u Kotoru, tj. ako dužnik ne plati povjeriocu do utvrđenog roka da se
pokretna imovina dužnika predala povjeriocu, a ako ta pokretna imovina ne bude dovoljna za is-
platu duga, povjeriocu se predaje na čuvanje nepokretna imovina, koju on može da proda, bez
ikakvog protivrječja, sve do isplate duga. A opština i ljudi Kotora neće vršiti zapreke protiv po-
menute prodaje, štaviše opština Kotor će se potruditi oko prodaje. A ako pokretna i nepokretna
imovina ne bude dovoljna za isplatu duga, neka se lične stvari dužnika predaju povjeriocu. I ako
Ragužanin bude dužan Kotoraninu neka sve bude kao što je prethodno rečeno; zaista, po zakonu
u svemu pomenutom, prethodnog duga koji je učinjen dokumentom bilo ragužanskog, bilo ko-
torskog bilježnika.

7) Takođe potvrđujemo, da svi depoziti ili dugovi koji su učinjeni u vrijeme mira u Ko-
toru i u odnošajima njegovim preko Ragužana, treba da su na snazi i sigurni kako od bilo kog
slovenskog gospodara ili kralja tako i od bilo kog Kotoranina ili stranca.

8) I o dugovima i depozitima koji su učinjeni za vrijeme mira izvan Kotora od strane
Ragužana prema Kotoranima treba da se spasu posredstvom Kotorana. I ono isto što je rečeno
za osiguranje dugova i depozita Ragužana, koji su učinjeni u Kotoru i izvan Kotora od strane
Ragužana, podrazumijevamo da treba da se odnosi i na depozite i dugove koji su učinjeni u Ra-
guzi i izvan nje od strane Kotorana Ragužanima, u vrijeme mira.

9) Takođe, ako neki Kotorani budu izašli iz Kotora, u vrijeme mira, i budu išli izvan Ko-
tora u Apuliju ili Veneciju ili negdje drugdje, a spremaju se rat, ako oni budu bili unutar Zaliva,
treba da krenu u roku od dva mjeseca pošto je rat započeo, sa onih mesta na kojima budu bili,
da bi došli u Kotor. I da ne mogu da promijene put i da nemaju nikakve prepreke da dođu u Ko-
tor... budu krenuli sa pomenutih mesta, za vrijeme tog roka od dva mjeseca. I ako bi bili izvan
Zaliva da se ne određuje rok... i da mogu da se vrate u Kotor kad god im se bude svidjelo, zdravi
i bezbjedni, bez ikakvih smetnji. Slično, ako Ragužani koji su otišli u vrijeme mira, a nailazi rat,
dođu u Kotor, ti Ragužani neka budu zdravi i bezbjedni, bez ikakve prepreke za svoju ličnost.

10) Takođe potvrđujemo da ako Kotorani budu vozili neki brod, kako Ragužana, tako i
stranaca, i treba da idu u Kotor sa žitom, solju i nekom robom, da Ragužani ne mogu da ih
spriječe; naravno, ako ne mogu da imaju u Raguzi četiri kopele od žita, za jedan perper, tada
Ragužani mogu da spriječe i zadrže žito.

11) Takođe, želimo da Ragužani, ako ne budu mogli da se slože oko prodaje soli opštini
Raguzi, mogu tu so da nose i prodaju u Kotoru, ako opština Kotor bude mogla da se složi oko
otkupa.

A mi, već imenovani ambasadori, činovnici i prokuratori opštine Kotor, u ime i s puno-
moćjem opštine i stanovnika grada Kotora, Vama, gore pomenutom gospodinu komesu, opštini i
stanovnicima Raguze obećavamo sve ovo dolje napisano.

1) Prvo, da opština Kotor oslobođi Ragužane svake carine u Kotoru i izvan grada.
Štaviše, ako neki Ragužanin bude trgovao sa Kotoraninom ili strancem u gradu Kotoru ili izvan

mentum, scilicet si debitor non solverit creditori ad terminum constitutum, mobile debitoris detur creditori, et si mobile non sufficeret ad solutionem debiti, creditori stabile assignetur; et ille creditor possit vendere dictum stabile sine ulla contradictione usque ad solutionem debiti. Et contra dictam venditionem non dabitur aliquod impedimentum per commune et homines Catari, immo commune Catari dabit operam qui vendat; et si mobile et stabile non sufficerent ad solutionem debiti, persone debitoris assignetur creditori. Et illud idem in omnibus predictis fiat, si Ragusinus debitor fuerit Catarino; salvo jure in omnibus predictis prioris debiti, facti per cartam notarii tam Ragusini quam Catari.

7. Item firmamus, quod omnia deposita sive debita facta tempore pacis in Cataro et pertinenciis eius per homines Ragusii, debeant esse salva et secura tam a quolibet domino Sclavonie sive Rege, quam a quolibet alio tam Catarino quam foresterio.

8. Et de debitis et depositis, factis tempore pacis extra Catarum per homines Ragusii hominibus Catari, quod debeant salvari per Catarinos. Et hoc idem quod dictum est de assecuratione facienda de debitis et depositis Ragusinorum factis in Cataro et extra Catarum per homines Ragusii, intellegimus quod debeat fieri de depositis et debitis factis in Ragusio et extra Ragusium per homines Catari hominibus de Ragusio tempore pacis.

9. Et etiam si aliqui Catarini exierint de Cataro tempore pacis et iverint extra Catarum in Apuleam vel Venetias vel alio, adveniente guerra, si ipsi fuerint intra Culsum, debeant se movere infra duos menses, postquam guerra fuerit incepta, de locis ilis, in quibus fuerint, ad venientum Catarum. Et non possint mutare viagium et tunc nullum habeant impedimentum veniendo Catarum..... moverint de dictis locis infra dictum terminum duorum mensium. Et si ipsi fuerint extra Culsum, nullum habeant terminum.... ut redire possint Catarum, quandocumque eis placuerit, salvi et securi sine impedimento. Et similiter si Ragusini ivissent in tempore pacis et adveniente guerra

ipsi venirent Catarum, dicti Ragusini sint salvi et securi sine ullo impedimento in persona...

10. Item firmamus si Catarini naulizaverint aliquod lignum tam Ragusinorum quam foresteriorum ad eundum Catarum cum frumento, sale et aliquibus mercationibus, quod Ragusini non possint eos impedire; salvo si non possent haberi in Ragusio quattuor copelli de frumento pro uno yperpero, tunc frumentum possit impediri et detineri per Ragusinos.

11. Item volumus, quod Ragusini, si non poterunt se concordare ad vendendum salem communi Ragusii, possint dictum salem portare et vendere Catarum, si commune Catari ademptionem poterit concordare.

Nos autem prenominati ambassiatores, syndici et procuratores communis Catari nomine et vice communis et hominum civitatis Catari vobis domino comiti supradicto, communis et hominibus Ragusii promittimus omnia infra scripta:

1. Primo, quod commune Catari dimittet omnem doanam impositam super homines Ragusii in civitate Catari et extra; immo si aliquis Ragusinus fecerit mercatum cum Catarino seu foresterio in civitate Catari vel extra emendo vel vendendo, libere habeat ipsum mercatum ab omni iure doane et nichil solvat ipse Raguseus, sive vendat sive emat, nec qui cum eo contrarierit.

2. Item promittimus, quod civitas Catari non faciet tam in civitate Catari quam extra aliquod statutum sive ordinamentum contra commune et homines Ragusii, et etiam homines Catari non facient nec tractabunt aliquid ubicumque fuerint, quod sit contra commune et homines Ragusii. Et si aliquod ordinamentum sive statutum fuit vel fiet contra predictos commune et homines Ragusii, sit cassum et nullius valoris. Et illud idem locum habeat, si commune et homines Ragusii fecerint vel facient aliquod statutum vel ordinamentum contra commune et homines Catari, excepto statuto de parentelis non faciendis cum hominibus Catari, quod in sua permaneat firmitate.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

grada, kupujući ili prodajući, neka taj Ragužanin bude oslobođen od svake carine i neka ništa ne plati, bilo da prodaje ili kupuje, kao ni onaj koji sa njim bude sklopio ugovor.

2) Takođe, obećavamo da grad Kotor neće ni u gradu ni izvan njega donijeti neki statut ili uredbu protiv opštine i stanovnika Raguze, kao i da Kotorani neće činiti ni obavljati ništa, na bilo kom mjestu, što bi bilo protiv opštine i stanovnika Raguze. I ako je neka uredba ili statut postojao ili će postojati protiv opštine i stanovnika Raguze, neka se poništi i oglasi nevažećim. Isto neka važi i za opštinu i stanovnike Raguze, ukoliko su donijeli ili će donijeti neki statut ili uredbu protiv opštine i stanovnika Kotora, osim da i dalje na snazi ostane statut koji se odnosi na ženidbene ugovore, koji Ragužani ne smiju da sklapaju sa Kotoranima.

3) Takođe, obećavamo da se svim Ragužanima, koji u Kotoru imaju očevinu, obezbijedi potpuna pravda, da tu očevinu prodaju kome god žele, ako budu htjeli i da opština i stanovnici Kotora neće sprječavati tu prodaju, nego će, štaviše, opština Kotor pomoći i potruditi se da se to proda. A ako bi neki Kotoranin sprječavao ili učinio da se sprijeći prodaja pomenute imovine, Ragužanin, koga sprječavaju u tome može da traži da se pokrene postupak. I sve ovo što je rečeno u ovom poglavlju za očevinu važi i za opštinu i stanovnike Raguze koji se obavezuju da tako postupaju prema Kotoranima u vezi sa njihovom očevinom, koju budu imali u Raguzi.

4) Takođe, obećavamo i potvrđujemo da opština i stanovnici Kotora neće tužiti niti činiti da se optuže ili pozovu pred kralja, nekog gospodara ili službenika iz Srbije, opština ili pojedinac iz Raguze, zbog nekog duga ili stvari, već će doći ili poslati u Raguzu dokaz za pokretanje optužbe, osim u vezi sa trgovačkim društvima i poslovima koje obostrano imaju u Srbiji, a koje treba riješiti na ovaj način, tj. ako Kotoranin bude htio da traži istražni postupak protiv Ragužanina, neka ga traži pred dvojicom sudija iz Raguze i Kotora, koji su sa obje strane zajednički izabrani; i ako pomenute sudije ne budu mogle da se slože Kotorani neka dođu ili pošalju u Raguzu da traže svoje pravo. I slično neka urade Ragužani.

5) Takođe, obećavamo i potvrđujemo da Ragužani mogu da nose vino iz njihovih sopstvenih vinograda u Brskovo kao i Kotorani bez ikakve prepreke; i da ni Ragužani ni Kotorani nikako ne mogu da nose strano vino u Brskovo; takođe, da ni Ragužani ni Kotorani neće nositi med iz Raguze, Kotora, Huma (Zahumlja) ili iz Zete niti iz cijele marine u Brskovo...

Ovo u cijelosti kao i pojedinačno, mi doljepotpisani pomenuti: komes, opština i stanovnici Raguze i mi prethodno imenovani ambasadori, službenici i prokuratori opštine i stanovnika Kotora, u ime i sa punomoćjem opštine i stanovnika Kotora obećavamo da ispoštujemo pod prijetnjom kazne... od... perpera, bilo kojim punomoćjem za ono što bude učinjeno suprotno, ako opština ne ispoštuje rečeno, sve to može da traži opština koja poštuje dogovor, da zahtijeva i traži od opštine koja ne poštuje dogovor, onoliko puta koliko bude suprotno učinjeno; i bez obzira na to da li je kazna plaćena ili ne, sve što je rečeno neka čvrsto ostane.

I Marin de Gleda, vikar Raguze, u ime, s punomoćjem i za račun opštine i stanovnika Raguze, po volji i nalogu naroda Raguze, kao i Tomo Dragov glasnik, činovnik i prokurator opštine i stanovnika Kotora, koji ima poseban nalog od opštine i stanovnika pomenutog grada Kotora, na sličan način u ime i s punomoćjem i za račun opštine i stanovnika Kotora, pošto su se zakleli nad presvetim jevangeljem, otjelovljeno su se zakleli da paze i poštuju sve što je pojedinačno gore napisano, pod prijetnjom pomenute kazne i da ni slučajno neće protivno činiti, sa zakonskom obavezom dobara obje opštine i stanovnika oba grada. A radi osiguranja i potpunije evidencije ovaj spis sam ja, doljepotpisani bilježnik objavio i ovjerio i on postoji ovjeren valjanim pečatima pomenutih gradova.

I ja, presviter Trifun Petrov, bilježnik pod zakletvom opštine Kotor bio sam prisutan i po nalogu stranaka umoljen, svojeručno sam potpisao, učinio i ovjerio.

3. Item promittimus, quod fiet omnibus Ragusiniis de patrimonii eorum que habent in Catari iustitie complimentum, et si Ragusini voluerint dicta patrimonia vendere, possint illa vendere quibus voluerint, et quod huic venditioni non dabitur impedimentum per commune et homines Catari, immo commune Catari dabit auxilium et operam, ut vendatur. Et si aliquis Catarinus aliquod impedimentum dederit vel faciet venditioni dictorum patrimoniorum, quod Ragusini, quorum fuerint dicta patrimonia, possint agere contra impeditorem et petere rationem suam. Et hoc totum quod dictum est super capitulo de patrimonii, teneantur facere commune et homines Ragusii Catarinis de patrimonii eorum que habuerint in Ragusio.

4. Item promittimus et firmamus, quod commune vel homines Catari non citabunt nec citari sive apellari facient commune nec aliquem hominem de Ragusio coram rege nec coram aliquo domino sive officiali Sclavonie pro aliquo debito nec pro aliqua re, set venient aut mittent Ragusium ad petendum rationem, exceptis messitationibus et questionibus quas haberent ad invicem stando in Sclavonia, que diffiniri debeant in hunc modum: videlicet si Catarinus voluerit petere rationem supra Ragusinum, petat coram duobus judicibus Ragusiniis et Catarinis per utramque partem communiter electis; et si dicti judices concordare non possent, Catarini veniant vel mittant Ragusium ad petendum ius suum. Et similiter faciant Ragusini.

5. Item promittimus et firmamus, quod Ragusini possint portare vinum de eorum propriis vineis in Briscova sicut et Catarini sine ullo impedimento; et quod tam Ragusini quam Catarini non possint portare vinum forese in Briscova quoque modo; et etiam quod tam Ragusini quam Catarini non portabunt mel de Ragusio nec de Catario neque de Chelmo nec de Zenta neque de tota marina in Briscova...

Que omnia et singula suprascripta nos dicti comes, commune et homines Ragusii et nos prenominati ambasatores, syndici et procuratores communis et hominum Catari nomine et vice communis et hominum Catari obser-

vare promittimus sub pena.... um yperperorum solvendorum qualibet vice, qua fuerit contrafactum a communi non observante predicta, communi obsevant, que omnia commune observans possit petere, consequi et exigere contra commune non observans, quotiens fuerit contrafactum; et pena soluta vel non soluta, nichilominus omnia predicta firma permaneant.

Et Marinus de Gleda vicarius Ragusii nomine et vice et in animas communis et hominum Ragusii, de voluntate et mandato populi Ragusini, ac etiam Thomas Dragi nuntius, syndicus et procurator communis et hominum Catari, habens speciale mandatum a communi et hominibus dicte civitatis Catari, similiter nomine et vice et in animas communis et hominum Catari, tactis sacrosanctis evangelii, corporaliter iuraverunt attendere et observare omnia et singula suprascripta sub dicta pena, et non contrafacere occasione aliqua seu iure cum obligatione bonorum utriusque communis et hominum utriusque civitatis. Et ad certitudinem et evidentiad plenioram presens scriptum publicatum et robatur per me notarium infrascriptum et sigillis dictarum civitatum pendentibus extitit sigillatum.

Et ego presbiter Triphon Petri communis iuratus notarius Catari interfui et de mandato partium rogatus manu propria scripsi, complevi et roboravi.

Оригинал на пергаменту, слабо читљив, са два висећих печата — у Бечу у дворској библи. рубр. Cattaro 163/5. Ljubić I—119; Smič. VI—296.

На једном печату св. Влах са речима Sigillum communis Ragusii. на другом печату — лик св. Трифона.

**Episkop Domnus
1280-1288.**

Hajnc de Bibanis i kotorski episkop

⁵⁴Svima koji će čitati ovo pismo gospodar Hajnc de Bibanis šalje vječni pozdrav u Gospodu. Čitava naša zajednica je saznala da sam, posavjetovavši se sa umnim ljudima, moju kapelu, koju bijah sagradio u čast slavne Djevice, braći propovjednicima iz Raguze ponudio, dao i poklonio da je po stalnom pravu posjeduju, ali ipak da se spomenuta braća obavežu da pomenutu kapelu stalno pohode osim ako ne bi bili spriječeni nekim legitimnim poslom za razumno vrijeme. Osim toga, poklanjam istoj braći sve vrijedne relikvije iz iste crkve kao i srebrni putir sa drugim sveštenim predmetima i skupocjeno ukrašenim oltarima. Kao dokaz ove donacije dodao sam ovom pečatu i pečat spomenute kapele. Pisano u Priskovi, gdje se nalazi pomenuta kapela, u nedjelju, prije praznika sv. Dionisija, god. Gospodnje 1281.

Domno, milosrdem Božjim, kotorski episkop, sve Hristove vjernike koji će čitati ovo pismo pozdravlja u Spasitelju svih. Kad se ne povjeri sjećanju, s vremenom se zaboravi, pa kad je gospodar Hajnc de Bibanis, građanin Priskove, čovjek promišljen i oprezan, svoju kapelu koju bijaše sagradio u čast sv. Marije, slavne Djevice, braći propovjednicima iz ragužanskog manastira dao, poklonio je i predao sa svim njenim objektima da je zauvijek posjeduju. Želimo da oni do kojih dode ovaj spis znaju da na molbu spomenute braće, čijim molbama se uvijek trudimo da izademo u susret, donaciju ove kapele toj braći ovim pismom potvrđujemo. A dok ovo ne stupi na snagu da spomenuta braća po zakonu starije crkve ne uđu unutra. A da niko ubuduće ne može da ponovo potvrди ovu donaciju, potvrdili smo našim pečatom. Pisano u Kotoru, na Bdjenje Luke jevangeliste, god. Gospodnje 1285.

⁵⁴ Farlati, VI, 442-3.

*Universis præsens scriptum inspecturis Domi-
nus Heinr de Bibanis salutem in Domino semni-
ternam. Noverit universitas vestra; quod hæ-
bito sano consilio virorum utique discretorum
Capellam meam, quam in honorem Virginis glo-
riosæ jamdudum construxeram, Fratribus Prædi-
catoribus de Ragusio obtuli, dedi, donavi jure
perpetuo possidendam; sane tamen, quod dileti
Fratres officiare jam nominatam Capellam conti-
nue teneantur; salvo hoc, si aliquo legitimo ne-
gocio ad modicum tempus fuissent præpediti. In-
super dono eisdem Fratribus omnes ejusdem Ca-
pelle preciosas reliquias, necnon & calicem ar-
genteum cum aliis vestimentis sacerdotalibus,
& altaris non modo ornamento. In cuius do-
nationis testimonium sigillum dictæ Capellæ duxi
præsentibus apponendum. Datum in Prisova, in
qua sita est dicta Capella, in Dominica ante fe-
stum S. Dionysii, anno Domini MCCLXXXI.*

*Dominus divina miseratione Episcopus Catba-
rensis omnibus Christifidelibus præsens scriptum
inspecturis salutem in omnium Salvatore. Quia
labuntur cum tempore quæ disponuntur in tem-
pore, cum non fuerint styli memoriae commenda-
ta, igitur cum Dominus Heinr de Bibanis ci-
vis Prisovensis vir utique providus & discre-
sus suam Capellam, quam in honorem constru-
xerat S. Mariae Virginis gloriose, Fratribus Præ-
dicatoribus de Ongentu Ragusino dederit, dona-
verit, tradideritque cum omnibus suis attinentiis
jure perpetuo possidendam. Hinc est ergo quod
universos, ad quos devenerit præsens pagina,
supimus non latere, quod ad interpellationem di-
ectorum Fratrum, quorum precibus semper con-
descendere intendimus, jam nominatæ Capellæ do-
nationem eisdem Fratribus his litteris confirma-
mus; hoo tamen salvo, quod dicti Fratres de
nulla jure majoris Ecclesie se aliquatenus intro-
mittant; ut autem nulli licet banc donationem
in antea confirmare, placuit nobis eam sigilli
nostrri munimine roborari. Datum in Cathara in
Vigilia Lucæ Evangelie anno Domini MCC-
LXXXI.*

Ostava župana Dese

38. 1281. jula 3.

Punomoćnici kotorski poslani od kralja srpskog primaju u Dubrovniku ostavu župana Dese, sina kralja Vladislava⁵⁵

U Hristovo ime. Godine 1281. devetog indikta, trećeg dana početkom mjeseca jula, u Raguzi na Malom savjetu, koji se okupio kao što je običaj, pred plemenitim gospodinom Nikolom Mavrocentom, časnim komesom Raguze. Potpisani svjedoci, mi Jovan de Pribi, Nikola Dragov, kao građani Kotora, činovnici i prokuratori opštine i stanovnika Kotora, koji smo posebno određeni za ovaj posao, priznajemo da je rukom presvitera Trifuna Petrovog, zakletog bilježnika opštine Kotor, sastavljen opštinski javni dokument i da je pročitano: da smo u naše i u ime i s punomoćjem opštine i stanovnika Kotora primili od pomenutog gospodina komesa i opštine Raguze nižepopisane stvari, koje su nekada deponovali u Raguzi župan Desa, sin gospodina kralja Ladislava i gospođa Beloslava, majka tog župana Dese. Otud mi pomenuti činovnici i prokuratori opštine i stanovnika Kotora, u naše i u ime i s punomoćjem pomenute opštine i stanovnika Kotora, obećavamo i obavezujemo se u naše i u ime opštine i stanovnika Kotora, sa svim našim i dobrima opštine i stanovnika Kotora, imenovanom gospodinu komesu i opštini i stanovnicima Raguze: ako se nekada bude pojavila neka osoba da traži pomenute stvari koje su deponovali župan Desa i njegova majka, i gospodinu komesu koji tada bude na vlasti i opštini Raguzi se bude učinilo da osoba koja traži stvari ima pravo na to, opština i stanovnici Kotora se bez ikakvog pogovora obavezuju da sve stvari koje su deponovane vrate i polože na ruke pomenutog komesa, koji tada bude na vlasti u Raguzi, i opštini Raguzi, u roku od mjesec dana pošto to bude zatraženo od opštine i stanovnika Kotora. A ako ne vrate te stvari u pomenutom roku opština i stanovnici Kotora treba da plate, bez ikakvog pogovora, tom gospodinu komesu i opštini Raguzi onoliko koliko sam gospodin komes, koji tada bude na vlasti, i opština Ragusa, budu procijenili da te stvari vrijede. Takođe se obavezujemo i obećavamo da mi i opština i stanovnici Kotora sačuvamo opštinu i stanovnike Raguze od bilo kakve štete i troškova koji bi, na bilo koji način, mogli da ih zadese u slučaju pomenutog depozita.

Pazeći i nepovrijedivo poštjući sve što je prethodno napisano, mi pomenuti činovnici i prokuratori opštine i stanovnika Kotora obavezujemo se našim i svim dobrima opštine i stanovnika Kotora, pokretnim i nepokretnim, sadašnjim i budućim.

A ovo su te deponovane stvari: prvo, jedna škrinja u kojoj su doljepopisane stvari, tj. jedna ikona na kojoj je prikazan Hrist kako spava, jedna ikona sa krstom i Hristovim drvenim kipom, jedan svileni komad tkanine na kome je zlatom izvezen Hrist sa učenicima, dva svilena komada tkanine, izvezena zlatom, duga jednu šaku. Dva kerubina od srebra koji se na slovenskom jeziku zovu "ripidi". Komad tkanine izvezen zlatom kojim se pokriva kalež. Kazula⁵⁶ jedna mala za đakona od crnog štofa. Jedna knjiga jevanđelja koja sadrži na jednoj ploči Hrista na raspeću od srebra, a na drugoj krst od srebra. Jedan kvadratni komad tkanine, dugačak šaku i po sa dragim kamenjem i biserima. Takođe, druga knjiga jevanđelja sa pločama izrađenim od srebra i sa dvostrukim nizom dragog kamenja. Jedna tkanina za prekrivanje oltara za krstom na sredini. Takođe, jedna tkanina za pokrivanje oltara sa porubom izvezenim zlatom. Takođe u jednom komadu lanene tkanine zavijeno nekoliko komada od srebra i kristala. Takođe, jedna druga škri-

⁵⁵ A. Solovjev, col. 38.

⁵⁶ Dio svešteničke odežde kod mise.

38. 1281 јула 3.

Пуномоћници которски послани од краља српскога примају у Дубровнику оставу жупана Десе, сина краља Владислава.

In Christi nomine. Anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo primo, indictione nona, die tertio intrante mensis julii, Ragusii in minore consilio congregato, ut moris est, coram nobili viro domino Nicholao Mauroceno comite honorabili Ragusii. Subscripti testes, nos quidem Johannes de Pribi, Nicholaus Dabronis, Johannes Gymanoi, Johannes Gille, Marcus Basili et Medossius Thome Dragonis cives Catari, syndici et procuratores communis et hominum Catari ad hoc specialiter consignati notariali et publico instrumento confecto manu presbiteri Triphonis Petri iurati notarii communis Catari ibidem lecto, confitemur: quod pro nobis et nomine et vice communis et hominum Catari receperimus a prenominato domino comite et communis Ragusii res infrascriptas depositas olim in Ragusio per condam iuppanum Desam filium condam domini regis Ladisclavi et dominam Belloslavam matrem ipsius iuppani Desae. Unde nos dicti syndici et procuratores communis et hominum Catari pro nobis et nomine et vice dicti communis et hominum Catari obligantes nos et commune et homines Catari et omnia bona nostra et communis et hominum Catari, promittimus et obligamus prenominato domino comiti et communis et hominibus Ragusii: si aliquo tempore apparuerit aliqua persona qui petat predictas res depositas per dictum iuppanum Desam et matrem eius predictam, et domino comiti Ragusii, qui pro tempore fuerit, et communis Ragusii vide-

bitur, quod illa persona que petierit dictas res, habeat ius et ad ipsam pertineant, commune et homines Catari sine aliqua questione teneantur omnes dictas res de deposito predicto restituere et assignare in manibus dicti comitis, qui pro tempore fuerit in Ragusio, et communis Ragusii infra unum mensem postquam dicti commune et homines Catari fuerint requisiti. Et si non restituerent dictas res infra dictum terminum prenominati commune et homines Catari, debeant in continenti sine ulla contradictione solvere dicto domino comiti et communis Ragusii tantum quantum dicte res extimate fuerint per ipsum dominum comitem, qui pro tempore fuerit in Ragusio, et communis Ragusii. Et etiam promittimus et obligamus nos et commune et homines Catari conservare commune et homines Ragusii perpetuo indempnes ab omnibus dampnis et expensis, que possint eis quocunque modo occurrere occasione dicti depositi.

Pro quibus omnibus et singulis suprascriptis, attendendis et inviolabiter observandis, nos dicti syndici et procuratores communis et hominum Catari obligamus nos et commune et homines Catari et omnia bona nostra et communis et hominum Catari et omnium singularum personarum de Cataro, mobilia et immobilia, presencia et futura.

Iste autem sunt res de dicto deposito: primo, una capsella, in qua erant res infrascripte, videlicet ycona una, in qua erat Christus sicut dormivit, ycona una cum cruce et cum ligno Domini, drapus unus de seta, in quo erat Christus cum discipulis operatis ad aurum, pecie due de drapo de seta operato ad aurum longe palmo uno. Duo cherubini de argento qui dicuntur ripidi in lingua Sclavonica. Pecie de xamito operato ad aurum pro cooperiendo calice. Planeta una parva pro diacono de zendato nigro. Liber unus evangeliorum, qui habet in una tabula Christum in cruce de argento et in alia tabula crucem de argento. Pecia una de xamito per quadrum de palmo uno et dimidio cum smaldis et perlis. Item liber aliis evangeliorum cum tabulis operatis argento et cum petris duplicibus et cum smaldis. Drapus unus pro cooperienda altari de xamito cum una cruce intus. Item drapus unus pro cooperienda altari cum lista circumcirca de auro filato.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

nja u kojoj bijahu sljedeće stvari: jedna knjiga jevanđelja koja na ploči sadrži vaskrsenje Hristovo, a na drugoj Hrista na krstu izrađenog u srebru. Takođe, druga knjiga jevanđelja sa pločama izrađenim od crne kože, sa nešto malo srebra po uglovima i na sredini. Takođe, dva prekrivača za kalež od tkanine protkane srebrom. Jedna pokrivena ikona na kojoj je kip Gospoda sa relikvijama i kamenjem. Kadionica jedna od pozlaćenog bakra. Dvije vrećice sa relikvijama koje se nose oko vrata. Jedna hartija na kojoj je napisana misa. Jedna ikona na kojoj je sveti Teodor sa malo srebra i četiri knjige. Takođe treća škrinja u kojoj bijaše: jedna ikona sa tri sveca i sa srebrom. Jedna ikona sa svetim Đordjem, sa srebrom i kamenjem. Jedna ikona sa svetom Marijom, sa srebrom i kamenjem. Jedna mala ikona sa svetim Nikolom i sa srebrom. Jedna ikona sa Hristom, sa srebrom i kamenjem i sa nešto bisera. Ikona jedna sa mnogo svetaca, sa srebrom i biserima. Jedna mala ikona sa svetim Mihailom, sa srebrom i biserima. Jedna mala ikona sa svetim Jovanom Krstiteljem, sa malo srebra. Jedan bakreni svijećnjak. Jedna mala ikona sa svetom Marijom, sa srebrom i biserima. Jedna stara ikona sa Hristom i sa malo srebra. Četiri prekrivača izrađena od materijala sa srebrom. Jedna ikona sa svetim Simeonom, sa srebrom i sa sedam otaca od kristala. Takođe, jedna svilena tkanina duga sedam lakata, sa plavim grančicama. Dvije ikone sa svetim Petrom i Pavlom, sa srebrom i kamenjem. Jedan pokrivač od crvene svile i jedna ikona od kosti sa figurom svete Marije. Takođe, četvrta škrinja u kojoj bijaše: glava svetog Đorđa sa smaragdnim krstom na vrhu. Takođe jedna kost obavijena svilenom tkaninom. Jedan mali krst od srebra sa jabučicom i kamenjem. Jedan kalež od egipatske orahovine sa srebrom. Jedan pokrivač protkan srebrom, za kalež, u obliku krsta sa jednom kašikom od srebra. Dva manipula⁵⁷ od materijala protkanog srebrom. Dva pokrivača za kalež od tkanine protkane srebrom. Dva komada liste sa crnim krstovima i komadi plave svilene tkanine dužine dvadeset tri lakta. Dvije povezače od svile sa srebrnim krajevima. Dvije pantaree od resa, jedna plava, druga crvena. Takođe jedna mala zapečaćena škrinja, jedno zapečaćeno burence od bakra, jedan komadić tkanine okićen zlatom. Jedna zapečaćena vrećica. Jedan zapečaćeni smotuljak od hartije. Jedan mali svileni stolnjak i jedna zastava od crvenog i plavog materijala. Takođe, peta škrinja u kojoj bijaše: jedan prekrivač od bijelog pamuka za zaštitu od sunca. Dvije zavjese od lana sa svilom. Kožni pojas sa srebrom i jedan bokal od kalaja. Takođe, šesta škrinja u kojoj bijahu: tri velike ženske košulje. Tri vunene tkanine protkane zlatom, tri male košulje, tri komada od košulje. Dvije pletenice od svile sa zlatnim nitima. Tri stolnjaka za stolove i tri za ruke. Jedan kožni opasač sa srebrnom kopčom. Jedan svileni pojas. Jedna lista sa srebrom, dugačka tri lakta. Dvije pantaree, jedna svilena bijela i druga žuta sa zlatom. Jedna binda od svile sa srebrom. Jedan dio misnog ruha sa srebrom. Jedan komad od drveta, jedan komad od stare stole. Jedan prekrivač dug jedan lakat od svile protkan srebrom. Jedna tunika protkana srebrom male vrijednosti. Tri ogledala. Takođe u jednoj vrećici tri jabučice od zlata i bisera i jedna freksatura duga dva i po lakta. Jedna mala škrinja sa hartijama unutra. Takođe četiri zapečaćena zavežljaja. Jedna velika ispisana hartija. Dvije kordele od svile. Jedna stara ikona sa Hristom i sa srebrom. Jedna ikona sa svetim Mihailom. Jedna ikona sa svetom Marijom. Tri mala dragulja i jedna pozlaćena kopča od srebra. Kao i nižepopisane stvari izvan škrinja, tj. dvadeset dvije knjige, pet paramenata⁵⁸ od bijelog lana, jedan paramenat od crvenog lana i dvadeset devet lakata lanene tkanine za misno ruho, jedan veliki komad tkanine od kavenacije sa resama za zaštitu od sunca, polovina zvjerinjeg krvzna i jedan komad zvjerinjeg krvzna.

Sadržaj ovog opštinskog dokumenta je predat od strane pomenutih činovnika i prokuratora opštine Kotor i glasi: U godini spasonosne inkarnacije Gospoda 1281. prvog dana mjeseca jula.

⁵⁷ Dio svešteničke odežde koji se ranije nosio na lijevoj ruci za vrijeme mise.

⁵⁸ Misno ruho.

Item in una peciola de drapo lineo ligate aliquot peciole de argento et de cristallo. Item una seconda capsella in qua erant res iste: scilicet liber unus evangeliorum, qui habet in una tabula resurrectionem Christi operatam argento, et in alia tabula Christum in cruce operatum argento. Item liber alius evangeliorum cum tabulis operatis corio nigro et cum aliquantulo de argento per angulos et in medio. Item cooperte due pro calice de drapo ad aurum. Ycona una cooperta, in qua erat lignum Domini, et cum reliquiis et petris. Incensorium unum de ramo deauratum. Duo saculi cum reliquis, qui portantur ad gulam. Carta una in qua est scriptum officium misse. Ycona una, in qua est sanctus Theodorus cum modico argento, et libri quatuor. Item in una tercia capsella in qua erant: ycona una cum tribus sanctis et cum argento. Ycona una cum sancto Georgio et cum argento et cum petris. Ycona una cum sancta Maria et cum argento et cum petris. Ycona una parva cum sancto Nicholao et cum argento. Ycona una cum Christo et cum argento et cum petris et cum aliquot perlis. Ycona una cum multis sanctis et cum argento et cum perlis. Ycona una parva cum sancto Michaeli et cum argento et cum perlis. Ycona una parva cum s. Johanne Baptista et cum modico argento. Urceolus unus de ramo. Ycona una parva cum s. Maria et cum argento et cum perlis. Ycona una vetus cum Christo et cum modico argento. Cooperite quatuor percolite de drapo ad aurum. Ycona una cum s. Simeone et cum argento et cum septem patris de cristallo. Item drapus unus de seta, longus septem cubitis, cum virgis blavis intus. Ycone due cum s. Petro et s. Paulo et cum argento et cum petris. Pecia una de zendato rubeo, et ycona una de osse cum figura s. Marie. Item una quarta capsula in qua sunt: caput sti Gregorii una cum cruce smaldi in vertice. Item os unum cum zendato circa ipsum bullato. Crux una parva de argento cum uno pomo et cum petris. Calix una de nuce pharaonis cum argento. Cooperata una de argento pro calice facta in modum crucis cum cocleari uno de argento. Manipuli duo de drapo ad aurum. Cooperate due pro calice de drapo ad aurum. Pecie due de lista cum crucibus

nigris, et pecie de zendato blavo, que omnes sunt cubiti viginti tres. Binde due de seta cum capitibus ad aurum. Pantaree due de frisis, una blava et alia rubea. Item capsella una bullata parva, botaçulum unum parvum de ramo bullatum, peciola una parva de drapo ad aurum sigillata. Saculus unus parvus bullatus. Groppus unus de cartula bullatus. Toalia una parva de sete, et vexillum unum de zendato rubeo et blavo. Item una quinta capsella, in qua erant: coupertura una de bumbasino albo pro facienda umbra. Cortine due de drapo lineo operate cum seta. Cintura de corio cum argento, et bocale unum de stagno. Item una sexta capsula, in qua erant: camisie tres magne pro femina. Leones tres de drapo ad aurum, camisie tres parve, pecie tres de camisiis. Intrecature due de seta cum auro filato. Toalie tres pro tabulis, cathe tres pro manibus. Cintura una de corio cum bucla de argento. Bragerium unum de corio cum bucla de argento. Bragerium unum de seta. Lista una ad aurum longa tribus cubitis. Pantaree due, una alba de seta et alia zala ad aurum. Binda una de seta ad aurum. Bursa una parva ad aurum. Pecia una de tignamine, pecia una de stola veteri. Covercerium unum longum uno cubito de seta ad aurum. Capiçera una dc drapo ad aurum modici valoris. Specula tria. Item in uno saculo pometi tres de auro et perlis, et una frexatura longa cubitis duobus et dimidio. Capsulla una parva cum cartis intus. Item gropeti quatuor sigillati. Carta una magna scripta. Cordelle due de seto. Ycona una vetus cum Christo et cum argento. Ycona una cum s. Michaeli. Ycona una cum s. Maria. Smaldi tres parvi et bocla una de argento deaurata. Item res infrascripte extra capsellas: videlicet libri viginti duo, paramenta quinque de lana alba, paramentum unum de lana sanguinea, et cubiti viginti novem de drapo de lana pro faciendis paramentis, drapus unus magnus de cavenacia inbindata pro facienda umbra, media pellis de foynis et lavarum unum de foynis.

Tenor autem instrumenti syndicatus presentati per dictos syndicos et procuratores communis Catari talis est: Salutifere incarnationis Domini anno millesimo ducentesimo octogesimo primo, mense iulii primo die intrante.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Mi iz opštine Kotor: Jovan de Pribi, Nikola Dabronov, Jovan Gimanoj, Jovan Gile, Marko Vasiljev i Medosije Tome Dragov, koje je naš gospodar kralj Stefan poslao u Raguzu da primimo depozit koji su položili župan Desa i njegova majka, složili smo se. Stoga mi opština Kotor imenujemo naše pomenute sugrađane, naše činovnike i prokuratore da prime pomenuti depozit župana Dese i njegove majke koji je ostavljen u Raguzi i sastavljamo dokument rukom našeg zakletog pisara da bi se opština Raguza i njeni stanovnici sačuvali od moguće štete od strane župana Dese, njegove majke ili bilo koje osobe preko nas i svih naših dobara.

I što god naši pomenuti činovnici i prokuratori budu učinili u vezi sa tim, obećavamo i obavezujemo se da ćemo uvijek smatrati valjanim i pouzdanim. Dokument je sastavljen u prisustvu svjedoka, tj. Petra de Kaliksta sudije pod zakletvom, Bartolomeja Dobrosija i Marka Guzolane. Među njima sam bio i ja, presviter Trifun Petrov, zakleti pisar opštine Kotor, svojeručno sam sastavio i ovjerio u prisustvu obje strane.

Ovaj dokument se ne može nikakvim svjedočenjem prekršiti.

Ovo su svjedoci: Vitagna de Cerna, Vitale Bincole, Grubessa de Ragnana, sudije pod zakletvom, i ja Tomasinus de Savere, pisar svete palate i opštine Raguze bio sam prisutan i pošto sam zamoljen napisao sam i ovjerio dva dokumenta sličnog i istog sadržaja. (Potpis pisara)

Nos comune Catari consentimus Johanni de Pribi, Nicolao Dabronis, Johanni Gymanoi, Johanni Gille, Marco Basili et Medossio Thome Dragonis, quos dominus noster rex Stephanus misit Ragusium ad recipiendum depositum, quod reposuit iuppanus Dese et mater eius. Unde nos dictum comune facimus nostros supradictos concives nostros syndicos et procuratores ad recipiendum dictum depositum per iuppanum Dese et matrem suam in Ragusium positum, et facimus cartam per manum nostri iurati notarii scriptam ad conservandum comune Ragusii et homines eius indempnes a iuppano Desse, matre eius et omni humana persona super nos et omnia nostra bona.

Et quicquid nostri supradicti syndici et procuratores fecerint in hoc facto, promittimus et obligamus semper habere ratum et firmum. Actum est hoc in presencia testium, videlicet: Petri de Calixto iurati iudicis, Bartholomei Dobrosii et Marci Guzolane. Inter quos et ego presbiter Triphon Petri communis iuratus notarius Catarensis manu propria complevi et roboravi utraque parte presente.

Hec autem carta nullo testimonio rumpi possit.

Hii sunt testes: Vitagna de Cerna, Vitale Bincole, Grubessa de Ragnana, iurati iudices, et ego Thomasinus de Savere sacri palacii et communis Ragusii notarius interfui et rogatus duas cartas similes et eiusdem tenores scripsi et roboravi. (Signum notarii).

Оригинал на пергаменту у Дубр. арх. Rad, 1—135; Smič. VI—388.

Papa imenuje kotorskog kanonika Mihaila za barskog primasa

467.

(1282) 22. novembra. Kod Flaskonenskog brda.⁵⁹

Papa Martin IV, Mihaila, kanonika Kotorskog, koji poslije "smrti po dobru pomenutog T. Barskog arhiepiskopa" preko kanonika Zete i Natala, po zakonu kompetentnih delegata, od kapitula Barskog za izbor odabranog arhiepiskopa, "u rukama vrlopoštovanog našeg brata Albanskog episkopa" objavljuje - "da je prihvaćen od najmilijeg u Hristu sina (Stefana) slavnog kralja Srbije, a i klera i naroda Barskog", te naređuje da se postavi za arhiepiskopa, i da požuri da se prebací u istu crkvu.

"Na isti način voljenim sinovima... arhiđakonu i kapitulu Barskom, narodu Barskog civitata i svim sufraganimi Barske crkve, i najdražem u Hristu sinu (Stefanu) kralju Srbije."

⁵⁹ Res Albaniae, 140. Pogledaj u tomu "Arhiepiskopija barska".

467.

(1282,) 22. novembris. Apud Montem Flasconem.

Martinus IV. papa Michaelem canonicum Catharensem, — qui post „obitum bone memorie T. Antibarensis archiepiscopi“ per canonicos Zetam ac Nathalem a capitulo Antibarensi ad hoc delegatos in archiepiscopum electus iuri ex electione sibi competenti „in manibus venerabilis fratris nostri episcopi Albanensis“¹⁾ resignaverat, — „carissimo in Christo filio (Stephano) regi Serbie illustri ac clero et populo Antibarensi acceptum“²⁾ in archiepiscopum praeficit mandans eidem, ut se ad praedictam ecclesiam transferre procuret.

„In eundem modum dilectis filiis . . archidiacono et capitulo Antibarensi, populo civitatis Antibarensis et universis suffraganeis ecclesie Antibarensis et carissimo in Christo filio (Stephano) regi Serbie.“

Dubrovčani traže ostavštinu župana Dese

Kotor, 30. oktobar 1285.

Dubrovački izaslanici traže od Kotora da im izda poklad župana Dese i majke⁶⁰ mu Beloslave ili odštetu prema vrijednosti poklada

U Hristovo ime. Godine Gospodnje 1285. 13-og indikta, preposljednjeg dana mjeseca oktobra, u Kotoru, u prisustvu markiza Ravakolija, mletačkog konzula u Kotoru i mletačkih trgovaca Ugolina de Marka i Leonarda Bonvisinija, koji su kao svjedoci pozvani i umoljeni, od strane Savjeta opštine Kotor, koji se okupio na zvuk zvona, kao što je običaj. Sersije Klementis i Nikola de Krošo, glasnici i ambasadori gospodina komesa i opštine Raguze, sačinili su i dali ovu pismenu objavu sljedeće sadržine:

Vama gospodo sudije, savjetnici i opštino Kotor, mi Sersije Klementis i Nikola de Krošo, glasnici i ambasadori, koji smo specijalno poslani radi ovoga od strane plemića, gospodina Mihaila Mavroćenija, prečasnog komesa Raguze, kao i sudija i savjetnika i cijele opštine pomenutog grada Raguze, kažemo i iznosimo od strane pomenutog gospodina komesa i opštine Raguze, da kad je župan Desa, sin gospodara kralja Vladislava i gospode Beloslave, njegove majke, ostavio u Raguzi neke stvari, u Raguzu su došli činovnici i prokuratori opštine Kotor, koji su specijalno određeni za to, da se sastavi javni dokument, rukom presvitera Trifuna, tada bilježnika opštine Kotor. I kad je posao obavljen uzeše iz ruku gospodina komesa i opštine Raguze pomenute stvari od tog depozita. Ovi prokuratori i činovnici opštine Kotor obećali su i obavezali se, u svoje i u ime i s punomoćjem opštine i stanovnika Kotora, da ako se neka osoba nekada bude pojavila da traži pomenute stvari od tog depozita, a gospodinu komesu i opštini Raguzi se bude učinilo da ta osoba može da ima pravo nad tim stvarima, ili nad onim što one sadrže, opština i stanovnici Kotora treba da vrate te stvari gospodinu komesu i opštini Raguzi, u roku od mjesec dana, pošto ih budu tražili od opštine i stanovnika Kotora. A ako ne vrate stvari u pomenutom roku opština i stanovnici Kotora treba smjesta da daju i da plate gospodinu komesu i opštini Raguzi, bez ikakvog prigovora, onoliko koliko gospodin komes i opština Ragusa budu procijenili da stvari vrijede. Povrh toga pomenuti prokuratori i činovnici opštine Kotor obećali su da sačuvaju opštini i stanovnike Raguze od bilo kakve štete i troškova koji bi mogli zadesiti opštini i stanovnike Raguze u slučaju pomenutog depozita. Obavezali su se za sve ukupno i pojedinačno, pazeći i poštujući sva i pojedinačna dobra opštine, stanovnika i sve pokretnosti i nepokretnosti svih pojedinaca u Kotoru, ono što imaju i što treba da imaju, kao što je o tome sastavljen javni dokument, koji je na licu mjesta dat na uvid i pročitan. Kad, dakle, Beloslava, majka pomenutog Dese sada bude došla u Raguzu sa pismom od gospodara kralja Uroša, u kome stoji da te stvari treba da se daju pomenutoj gospodi Beloslavi i zatraži te deponovane stvari, mi imenovani Sersije i Nikola, ambasadori i glasnici od strane, u ime i s punomoćjem pomenutog gospodina komesa, opštine i stanovnika Raguze tražimo i usrdno vas molimo da vi, gospodo sudije, savjetnici i opštino Kotor, te deponovane stvari ili onoliko koliko gospodin komes i opština Ragusa procijene da vrijede te stvari, morate dati i predati na čuvanje gospodinu komesu i opštini Ragusa u roku od mjesec dana, koji treba da se računa ubuduće, kao što ste se obavezali. Takođe objavljujemo da ako opštini, stanovnike ili neke pojedince iz Raguze zadesi neka šteta tražimo da se plate troškovi koji su učinjeni i koji treba da se učine od strane opštine i stanovnika Raguze u slučaju pomenutog depozita kao što ste se obavezali pomenutim javnim dokumentom, koji je u prisustvu pročitan i dat

⁶⁰ Jovan Radonić, I, 1, col. 42.

Котор, 30 октобар 1285.

*Дубровачки изасланици јужаје од Котора да им
изда поклад жујана Десе и мајке му Белославе или
одишћеју према вредностима поклада.*

In Christi nomine. Anno domini millesimo ducentesimo octagesimo quinto, indiccione tercia decima, die penultimo mensis Octubris, Catari, in presencia marchisii Rauacolli, consulis Venetorum, in Cataro, Vgolini de Marca et Leonardi Bonuisini, mercatorum de Venetiis, testium ad hec uocatorum et rogatorum, in consilio ciuitatis Catari, congregato per sonum campane, ut moris est. Sersius Clementis et Nichola de Crossio, nuncii et ambassatores domini comitis et communis Ragusii, fecerunt et porrexerunt, hanc protestationem in scriptis, cuius tenor talis est:

Coram vobis dominis judicibus, consiliariis et comuni Catari nos Sersius Clementis et Nichola de Crossio, nuncii et ambassatores nobilis viri, domini Michaelis Mauroceni, honorabilis comitis Ragusii, judicum et consiliariorum et tocius communis dicte ciuitatis Ragusii, ad hoc specialiter missi, dicimus et proponimus pro parte dictorum domini comitis et communis Ragusii, quod cum juppanus Desa, filius condam domini regis Ladislai, et domina Bellosclaua, mater eiusdem Dese, deposuerint in Ragusio quasdam res, venerunt Ragusium Johannes de Pribi, Nicholaus Dabronis, Johannes Gymanoi, Johannes Gille, Marcus Basilii et Medossius Thome Dragonis, syndici et procuratores communis Catari ad hoc specialiter constituti, ut constat publico instrumento, manu presbyteri Triphonis, tunc notarii communis Catari, confectum, et acceperunt de manibus domini comitis et communis Ragusii dictas res de predicto deposito. Qui syndici et procuratores communis Catari promiserunt et obligauerunt se pro se et nomine et uice communis et hominum Catari, quod si aliqua persona aliquo tempore apparuerit ad petendum dictas res de predicto deposito, et domino comiti et comuni Ragusii uidebitur, quod illa persona habeat ius in dictis rebus uel quod ad ipsam pertineant, comune et homines Catari dictas res restituere debeant domino comiti et comuni Ragusii infra unum mensem, postquam dicti comune et homines Catari fuerint requisiti. Et si ipsi non restituerent dictas res infra terminum supradictum, dicti comune et homines Catari debeant incontinenti dare et soluere domino comiti et comuni Ragusii sine aliqua questione tantum quantum dicte res per dominum comitem et comune Ragusii fuerint estimate. Promittentes insuper dicti procuratores et syndici communis Catari conseruare comune et homines Ragusii indempnes ab omnibus dampnis et expensis, qui possent occurrere comuni et hominibus Ragusii occasione dicti depositi; obligantes pro predictis omnibus et singulis attendendis et obseruandis omnia et singula bona communis et hominum et omnium singularium personarum Catari, mobilia et immobilia, habita et habenda, ut de predictis omnibus constat publico instrumento, ibidem uiso et lecto. Cum igitur prenominata Bellosclaua, mater dicti Dese, nunc uenerit Ragusium cum litteris domini regis Vrossii continentibus, quod dicte res debeant dari prenominata domine Bellosclaue et petat dictas res

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

na uvid. I molili smo vas da učinite da dođe na ovaj savjet magistar Toma, bilježnik opštine Kotor, da nam po pitanju ove molbe i objave sastavi javni dokument, koji vam činimo ovim spisom, što ste vi odbili da učinite, jer vam se tako svidjelo, pa molimo magistra Tomasića, carskog i bilježnika gospodina mletačkog dužda i opštine Raguze, da nam u prisustvu gorepotpisanih svjedoka sačini javni dokument o ovome. Potpis gorepotpisanih Sersija i Nikole, koji su zamolili da se dokument sačini.

Drugom rukom: Ja, markiz Ravakolo, konzul u Kotoru, potpisao sam se.

Ja, Leonard de Benevićino, potpisao sam se.

Ja, Ugolin de Marka, potpisao sam se.

(S. n.) Ja, Tomazino de Savere, punomoćjem svete mletačke palate mletački bilježnik i pisar opštine Raguze, bio sam prisutan i na molbu sam ovo napisao i ovjerio.

Spolja: Opština Raguza u vezi sa depozitom župana Dese i njegove majke.

Poznijom rukom: Protestatione fatta alla citta di Cataro. 1285.

de predicto deposito, nos prenominati Sersius et Nichola, ambas-
siatores et nuncii pro parte ac nomine et uice dictorum dominū
comitis et communis et hominum Ragusii, requirimus uos dominos
judices, consiliarios et comune Catari et a uobis instanter petimus,
quatenus dictas res de predicto deposito, uel tantum quantum do-
minus comes et comune Ragusii illas extimare voluerint, dare et
assignare debeatis domino comiti et comuni Ragusii infra dictum
terminum unius mensis ab hodie in antea computandum, secundum
quod obligati estis. Et etiam protestamur dampna, si qua(!) comune
et homines uel aliquas personas Ragusii habere contigerit, et pe-
timus et protestamur expensas factas et faciendas per comune et
homines Ragusii occasione depositi supradicti secundum obliga-
tionem per uos factam, ut patet predictis publicis instrumentis,
coram uestra presencia uisis et lectis. Et quia rogauimus vos, ut
faceretis uenire in hoc consilium magistrum Thomam, notarium
comunis Catari, ut nobis de hac requisitione, petitione et prote-
statione, quam uobis in his scriptis facimus, publicum instrumentum
faceret, quod uos facere, sicut uobis placuit, denegasti, ideo ro-
gamus magistrum Thomasium, notarium imperiale et domini
ducis Venetorum ac communis Ragusii, ut in presencia suprascritp-
torum testium nobis ex hoc publicum faciat instrumentum. Signum
suprascriptorum Sersii et Nichole qui hoc rogauerunt fieri.

Другом руком: Ego marchese Rauacholo cosolo(l) in Chata-
tara me subscripsi.

Ego Leonardus de Beneviçino me subscripsi.

Ego Vgolin de Marcha me subscripsi.

(S. n.) Ego Thomasinus de Sauere, sacri palacii et ducali
auctoritate notarius Venetus et communis Ragusii scriba, interfui et
rogatus scripsi et roborau.

Споља: Comune Ragusii super deposito quod fuit juppani
Dese et matris eius.

Познијом руком: Protestatione fatta alla città di Cataro. 1285.

Оригинал на пергаменту. 38,5×17,7 см. Минускула.

(С грешкама и T. Smičiklas, Codex dipl. VI, p. 542—543. и S. Ljubić, Listine, I. p. 140—1, F. Racki, Rad. I. p. 139—141. и G. Wenzel, Codex. dipl. Arpad. cont. IX. p. 439—440 (непотпуно).

Tužba protiv episkopa Kotora

CXL

⁶¹Opatu sv. Mihaila od Peklina da pozove episkopa Kotora da se lično pojavi pred papom zbog uvrede koju je nanio braći propovjednicima.

Nikola episkop itd. Pozdravlja voljenog sina, opata manastira sv. Mihaila od Peklina, dijeceze Raguze. Molba voljenih sinova... priora i braće iz Reda propovjednika kotorskih, koja nam je upućena, priča o tome da kad su oni i neki Urban, tada njihov prior u crkvi sv. Bartolomeja Kotorskog, održavali Božju službu, koja im je milostivo ponovo dopuštena od brata našeg episkopa kotorskog Domna, po volji i saglasnosti patrona te crkve, umjesto onih koji su inače u Kotoru bili veoma brojni, i dok je neki njihov brat presviter držao misu u čast Boga i blaženog Dominika mučenika, pomenuti episkop je protivno sopstvenoj odluci došao u društvu nekih presvitera u tu crkvu sve do njenog oltara, gdje je bilo mnogo prisutnih koji su bili došli da čuju misu, raspomamljen i pun sablazni, odvukao je lično presvitera koji je držao misu kad je ovaj počeo da govori "iz srca", oblivious ga krvlju pošto je pomenutog priora Urbana uhvatio za ogrtač, tako ga je sapeo i snažno udario da ga je bacio na zemlju i udarao ga pesnicom dok ga nije oblila krv. Zbog batina koje je dobio od episkopa Urban je teško obolio i zna se da je poslije duge bolesti umro. Ostalu braću (episkop) je izudarao i izvrijedao. I ne zadovoljivši se time isti episkop je, idući od zla na gore, počeo da više: "Dodite sa mnom i izbacimo braću iz zemlje i njihovo mjesto potpuno uništimo!" I tako je episkop sa nekim presviterima došao do hostije u crkvi sv. Pavla Kotorskog, gdje je prior pomenute braće imao mjesto, bez ikakve episkopske primjerenosti, nasilno je otvorio hostiju i, pošto je srušio hostiju razbivši pregradu, ne mareći za strah od Boga i ljubav, nemilosrdno je udarao brata Savina iz tog reda, nanoseći veliku uvredu pomenutoj braći. Dalje je otisao protiv njih raznim nedjelima, protivno svojem pravu i apostolskoj odluci o ekskomunikaciji koji govore o opasnosti za dušu, nanio je veliku uvredu pomenutoj braći i sebe osudio. Zbog ove uvrede pomenutoj braći, ako je to istina, treba osuditi tog episkopa i ne želimo čutke da predemo preko toga, da ne bi slučajno drugi to učinili, po tvojoj diskreciji nalažemo apostolskim pismom da se, ako dobiješ izvještaj o ovim događajima, odmah pobrineš da tog episkopa od naše strane pozoveš da se u roku od četiri mjeseca poslije tvog poziva lično pojavi pred nama i da učini i prihvati ono što pravda odluči u vezi sa svim. I pobrini se da nas odano obavijestiš svojim pismom, čiji je sadržaj u vezi sa ovim, o danu pozivanja i presudi, i o svemu što budeš smatrao da treba učiniti u vezi s pomenutim.

U Reati, 5. septembra, prve godine našeg pontifikata.⁶²

⁶¹ Theiner: "Monumenta vetera...", p. 105.

⁶² Godina 1288.

CXL.

Abbati s. Michaelis de Peclina, ut episcopum Catharensem ob iniurias fratribus Praedicatoribus illatas ad se personaliter coram pontifice praesentandum citet. Reg. An. I. ep. 125.

NICOLAUS EPISCOPUS etc. Dilecto filio ... Abbati Monasterii sancti Michaelis de Peclina Ragusine diocesis, salutem etc. Petatio dilectorum filiorum ... Prioris et fratrum ordinis Predicatorum Catharen-sium nobis exhibita continebat, quod cum ipsi ac quondam Urbanus, tunc eorum prior, dudum in ecclesia sancti Bartholomei Catharensis, eis a Venerabili fratre nostro Dompnio Episcopo Catharensi de voluntate ac assensu eiusdem ecclesie patronorum pro loco ipsorum, qui alias in Civitate Catharensi artissimum locum habebant, liberaliter de novo concessa, divina officia celebrarent, et per quendam eorum fratrem presbiterum missarum sollempnia in honore dei et beati Dominici confessoris facerent celebrari, predictus Episcopus conversus in arcum perversum contra factum proprium veniendo, associatis sibi quibusdam presbiteris, ad ecclesiam ipsam et usque ad eius altare, non absque multorum astantium, qui illic con-venerant ad sollempnia huiusmodi audienda, scandalo, rabie hostili et ira concitatus accessit, et retrahens manu propria ipsum presbiterum celebrantem, cum iam in huiusmodi sollempniis incepisset dicere Sursum corda, illum sanguine cruentando, ac postmodum dictum Urbanum priorem per caput suum capiens, adeo ipsum constrinxit fortiter percutiendo eum, iam per ipsum Episcopum prostratum ad terram, usque ad effusionem sanguinis ictibus pugno pluries, quod dictus Urbanus occasione huiusmodi percussionum ei a prefato Episcopo illatarum infirmitatem maximam, et deinde continue egrotando mortem noscitur incurrisse, reliquos fratres afficiendo verberibus et contumeliosis verbis. Nec hiis contentus idem Ep̄us mala malis accumulans emissis in altum vocibus dicere cepit: Venite post me omnes et eieciamus fratres extra terram, et eorum locum penitus deleamus; sicque cum predictus Episcopus ad hostia ecclesie sancti Pauli Catharensis, ubi dictorum fratrum prior locus habetur, cum presbiteris aliquibus pervenisset, a se modestia episcopali penitus relegata, hostia ipsa violenter aperuit, ac postea hostio cuiusdam domus ipsius loci extra cardinem, fracto repagulo, temere iam deiecto, fratrem Savinum conversum dicti ordinis, dei timore postposito et amore, atrociter verberavit, alias predictis fratribus dampna et iniurias non modica inferendo, contra eos factis diversis processibus, et contra tenorem privilegiorum suorum apostolicorum diversis excommunicationum sententiis contra iustitiam fulminatis in anime sue periculum, et dictorum prioris et fratrum non modicam iniuriam, preiudicium et gravamen. Nos igitur huiusmodi gravamina predictorum fratrum et iniurias, si veritate nitantur, quantumcumque foret ipsi Episcopo deferendum, nolentes sub equanimitate transire, ne forte transiret aliis in exemplum, discretioni tue per apostolica scripta mandamus, quatenus, si tibi per famam vel indaginem constiterit de premissis, eundem Episcopum ex parte nostra peremptorie citare procures, ut infra quatuor menses post citationem tuam personaliter compareat coram nobis, facturus et recepturus super hoc quod iustitia suadebit. Diem vero citationis er formam, et quicquid super hoc duxeris faciendum, nobis per tuas litteras barum seriem continentes studeas fideliter intimare. Datum Reate Nonis Septembbris, Pont. nostri Anno Primo.

Episkop Meliciates
? - 1326. (?)

39.

Kotorski zakon o bizohama⁶³

Želeći da se ovom odlukom pobrinemo ne samo za svjetovne već i za duhovne stvari, odlučujemo i naređujemo da ako neko ima kćer bizohu ili neku koja na drugi način živi u pokajništvu izvan manastira, otac ili majka su u obavezi da joj se nađu u životu u svemu što joj je potrebno. A poslije njihove smrti obavezuju se da nešto ostave za njeno izdržavanje. Tako da poslije smrti te duhovnice to što su joj otac ili majka ostavili pređe na braću te duhovnice, odnosno na njene nasljednike, ali tako da ona ipak može da ostavi za svoju dušu četvrtinu stvari koje su joj otac ili majka ostavili. A ako bizoha nije imala brata ili neudatu sestru, neka učini po svojoj volji.⁶⁴

Izbor rektora katedrale u Kotoru

⁶⁵Dana 5-og mjeseca avgusta god. Gospodnje 1324. pred svjedocima na tom mjestu zabilježenim. Mi, Drago de Balduin, sa svojim sinovima Markom i Nikolom, kao i Marin Filip, unuk Junija de Kalista, nasljednici crkve sv. Laurencija iz Kotorskog zaliva u Pladinu, po našoj dobroj volji smo izabrali presvitera Sergija, sina Domana de Bolica, kanonika katedralne crkve, za opata i rektora spomenute crkve da on kao istinski i legitimni opat i rektor vodi tu crkvu, uređuje je i upravlja njom, po svojoj savjesti, kao što priliči i dolikuje, pod uslovom da ako neko od mojih sinova, pomenutog Draga Balduina ima za nasljednika sveštenika, spomenuti Sergije se obavezuje da dâ dio uprave nad crkvom. Ovo su svjedoci: Cerko de Giga, Pavle Nikola, gradske sudije i ja Petar Vitov notar opštine Kotor, koji sam prisustvovao svemu i zamoljen sam potpisao i ovjerio.

⁶³ Farlati, VI, 443.

⁶⁴ Godina 1321.

⁶⁵ Farlati, VI, 443-4.

Volentes per statutum præsens providere non solum mundanis, sed etiam religiosis, ordinamus, & statuimus, quod si aliquis habens filiam Bizocham, vel aliter viventem in pensionia extra Monasterium, pater vel mater teneatur in vita sua præstare sibi onus necessaria; post mortem vero suam teneatur sibi aliquid dimittare pro vita sua sustentandas ita tamen quod post mortem ipsius Religiosa illud, quod pater suus vel mater sibi dimiserit, perveniat ad fratres masculos ipsius Religiosæ, vel ad heredes earum, salvo tamen quod ipsa dare possit pro anima sua quartam partem rerum, quas pater vel mater sibi dimiserit; si vero fratrem masculum ipsa Bizocha non habuerit, vel serorem non maritatum, faciat velle suum.

Anno Domini 1324. mensis Augusti die quinto coram testibus ibidem notatis. Nos quidem Drago de Balduino una cum filiis mei Marco, & Nicolao, atque Marinus Philippus, nepos quondam Junii de Caliko hæreditarii Ecclesie S. Laurentii de Culpho Catharense in Pladino, de bona voluntate nostra eligimus presbyterum Sergium filium quondam Domane de Bolizza Canonicum Ecclesie Cathedralis, Abbatem, & Relegarem dictæ Ecclesie, ut ipse tamquam verus, & legitimus Abbas, & Rector ejusdem, ipsam Ecclesiam gubernet, disponat, & regat in conscientia sua, sicut convenit, & decet, & sub tali conditione, quod si aliquis ex filiis meis dicti Dragonis Balduini hæredem haberet clericum, dictus Sergius teneatur dare partem introituum Ecclesie superstitem. Hi sunt testes: Cerce de Giga, & Paulus Nicolai jurati Judiccs civitatis. Et ego Petrus Viti Communis Catharenensis juratus Notarius his omnibus interjui, & rogatus me subscripsi, & roboravi.

Dekret Melicijaka, kotorskog episkopa⁶⁶

Mi Melicijak milošću Božjom, episkop kotorski zajedno sa arhiđakonom Mihom... u crkvi sv. Trifuna tako smo utvrdili, potvrdili i naredili. Da od sada pa ubuduće ni kum ni kuma, kad se obavi krštenje, ne šalje poklone svom kumu ili kumi osim 5 bocuna i jedan kvarat vina i kokota sa kokoškom i 2 herloda. A žena neka ne šalje svojoj kumi više od pet cijelih pogača i jedan kvarat vina i neka ne dodaje ništa drugo. U slučaju smrti, pak, duhovni otac preminulog neka ne doneše ništa drugo za ispraćaj preminulog osim tri pogače za umirenje mrtvih onima koji su ostali da nariču i jedan kvarat vina sa 12 solarija od ribe. Laici, kum ili kuma, naređujemo da ništa ne nose u žalosti. Ko god, dakle, od sad pa ubuduće ovu našu opštinsku naredbu bude prekršio nepomišljeno i ne popravi se, neka zna da je pod kaznom.⁶⁷

Ovlašćenje episkopima Travunije i Kotora

CCXII

Tomi, koji je izabran u Raguzi, šalje se palijum⁶⁸

Jovan episkop itd. Voljenom sinu Tomi, izabranom u Raguzi šalje pozdrav itd. Pošto si nam zatražio palijum kao obilježje episkopskog položaja preko voljenih sinova, opata manastira sv. Euticija Valiskastorijane od Nursija iz reda sv. Benedikta Splitske dijeceze, i komesa arhipresvitera crkve Auksimane, kao svojih specijalnih prokuratora i glasnika, sa svim onim što ide uz palijum. Mi smo odobrili tvoju molbu i poslali smo ti palijum koji smo naslijedili od bl. Petra, preko tih prokuratora i glasnika, prečasne braće naše, episkopa Travunije i Kotora, da ti ga predaju sa odlukom koju šaljemo u našoj buli i da po običaju od tebe prime zakletvu na odanost našoj i Rimskoj crkvi, koju određujemo u toj buli. A ti da se njime služiš unutar crkve u onim današnji koji su određeni pravima te crkve. Da se, dakle, obilježje ne razlikuje od obilježenog, već ono što činiš spolja, da imaš i u srcu, opominjemo i bodrimo tvoju diskreciju, pomno ti nalažeći apostolskim pismom da održavaš poniznost i pravdu koju daje Gospod, koji daruje i nagrađuje, i time se unapređuje izbavitelj, i pobrini se brižno da se Ragužanska crkva, koja ti je povjerena, uz Božju pomoć, duhovno i svjetovno uveća. U Avinjonu, 21. decembra, desete godine našeg pontifikata.⁶⁹

⁶⁶ Farlati, VI, 444.

⁶⁷ Oko 1325. godine.

⁶⁸ Theiner, 162.

⁶⁹ Godina 1325.

*Nos Meliciacca divina gratia Catharen. Episcopus una cum Micha Archidiacono
In Ecclesia S. Tryphonis sic stabiliimus, confirmavimus, ordinavimus: amodo in antea nullus compater, sive comater, quando efficiuntur Christianisma, presumat mittere exeniam compatri, vel comatri sue præster quinque bucalios, & quartam unam vini, & gallum cum gallina, & duo berloda. Mulier vero non audeat plus mittere sue comatri quinque tortas plenas, similiter & unam quartam vini, nibilque aliud adjungat. In morte autem Pater spiritualis defuncti nihil aliud presumat portare in refectio- ne mortuorum, nisi tres tortas ad consolationem horum, qui in lamentum persliterunt, & quartam unam vni cum duodecim folariis de piscibus. Laici quidem compater, sive comater in tristitia penitus nihil portare disponimus. Qui cumque ergo amodo in antea hanc nostram communem ordinationem ausu temerario infringere presumperit, & ad emendationem non venerit, credat se in hac ligatione persistere.*

CCXII.

Thomae electo Ragusino mittitur pallium. Reg. An. X. part. 1. ep. 405.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Dilecto filio Thome Electo Ragusino salutem etc. Cum palleum, insigne plenitudinis videlicet pontificalis officii, ex parte tua fuisset a nobis per dilectos filios Abbatem Monasterii sancti Eutitii Valliscastoriane de Nursia ordinis sancti Benedicti Spoletane diocesis, et Comitem Archipresbiterum ecclesie Auximane, procuratores et nuncios a te super hoc specialiter constitutos, cum ea qua decuit instantia postulatum: Nos tuis supplicationibus annuentes, ipsum de corpore beati Petri sumptum per Venerabiles fratres nostros ... Tribuniensem et ... Caterensem Ep̄os assignandum tibi per eosdem procuratores et nuncios duximus destinandum, ut illud tibi assignent sub forma, quam eis sub bulla nostra mittimus interclusam, et a te nostro et ecclesie Romane nomine sub forma, quam sub eadem bulla dirigimus, fidelitatis solite recipient iuramentum. Tu autem illo intra ecclesiam tuam illis diebus utaris, qui expressi in ipsius ecclesie privilegiis continentur. Ut igitur signum non discrepet a signato, sed quod geris exterius, interius serves in mente, discretionem tuam monemus et hortamur attente per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus humilitatem et iusticiam, dante domino, qui dat munera et premia elargitur, observare studeas, que suum servant et promovent servatorem, et Ragusinam ecclesiam sponsam tuam cures sollicite, actore domino, spiritualiter et temporaliter augmentare. Datum Avinione XII. Kal. Ianuarii, Pontificatus nostri Anno Decimo.

Papa Jovan episkopima Travunije i Kotora

CCXIII

Episkopima Travunije i Kotora da predaju palijum pomenutom episkopu izabranom u Raguzi⁷⁰

Jovan episkop itd. Prečasnoj braći episkopima Travunije i Kotora šalje pozdrav itd. Kad nam je voljeni sin Toma, izabran u Raguzi, zatražio palijum, obilježje episkopskog položaja, sa onim što ide uz njega preko njegovih glasnika, voljenih sinova, opata manastira sv. Auticija Valiskastorijana od Nursija iz reda sv. Benedikta, Splitske dijeceze i komesa arhipresvitera crkve Auksimane, mi smo udovoljili molbi tog episkopa i odlučili da pošaljemo palijum koji smo naslijedili od bl. Petra, preko vas, tj. drugog od vas, prema odluci koju vam šaljemo u našoj buli. U vezi sa tim nalažemo vašem bratstvu apostolskim pismom da vi, tj. drugi od vas se pobrine da prema toj odluci predate palijum Tomi i da od njega prema toj odluci, koju vam šaljemo u ovoj buli, po običaju primite zakletvu na odanost našoj i Rimskoj crkvi. A odluku o zakletvi, kojom će se on priseći, da se pobrinete poslati preko njegovog glasnika, sa pismima, od riječi do riječi, tog episkopa zapečaćenim njegovim pečatom, što prije to bolje. U Avinjonu, 21. decembra, desete godine našeg pontifikata.⁷¹

Manastir Sv. Đordja se pokorava episkopu Kotora

⁷²Ja, Dominik, opat manastira sv. Đordja zaklinjem se da ču od danas pa ubuduće biti pokoran sv. Kotorskoj crkvi i mom gospodaru episkopu Melicijaku i njegovim nasljednicima. Neću raditi na vašu štetu ni mišlju ni djelom. Namjeru koju mi budete povjerili usmeno, pismeno ili preko glasnika nikome neću obznaniti na vašu štetu. Pomoći ču da se odbrane prava i posjedi Kotorske crkve i da ostane sačuvana u svom redu protiv svih ljudi. Pozvan na sabor ili skupštinu doći ču osim ako ne budem spriječen nekom kanonskom zaprekom. Svake godine ču posjećivati crkvu sv. Trifuna prilikom njenih praznika, osim ako me vaša ili dozvola vaših nasljednika ne osloboди te obaveze. I sve ču ovo ispoštovati pravovjerno i bez obmane, tako mi Bog pomogao i ovo sveto Božje jevandjelje.

⁷⁰ Theiner, 162.

⁷¹ Godina 1325.

⁷² Farlati, VI, 444.

CCXIII.

Tribuniensi et Catharensi episcopis, ut assignent pallium praedicto electo Ragusino.
Reg. An. X. part. 1. ep. 406.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Venerabili fratribus ... Tribuniensi et ... Caterensi Episcopis, sal. etc. Cum palleum, insigne plenitudinis videlicet pontificalis officii, ex parte dilecti filii Thome electi Ragusini fuisset a nobis per dilectos filios ... Abbatem Monasterii sancti Eutitii Valliscastoriane de Nursia ordinis sancti Benedicti Spoletane diocesis, et Comitem Archipresbiterum ecclesie Auximane nuncios suos fuerit a nobis cum ea qua decuit instantia postulatum: Nos ipsius electi precibus annuentes palleum ipsum de corpore beati Petri sumptum per vos, seu vestrum alterum assignandum sibi secundum formam, quam vobis sub bulla nostra mittimus interclusam, per eosdem nuncios duximus destinandum, Quocirca fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel alter vestrum iuxta premissam formam palleum ipsum eidem Thome assignare curetis, et ab ipso nostro et ecclesie Romane nomine sub forma, quam vobis sub eadem bulla dirigimus, fidelitatis solite recipere iuramentum. Formam autem iuramenti, quod ipse prestabit, de verbo ad verbum nobis per eiusdem electi patentes litteras suo sigillo signatas per proprium nuncium quantocius destinari curetis. Datum Avinione XII. Kal. Ianuarii, Pontificatus nostri Anno Decimo.

*Ego Dominicus Cenobii S. Georgii Abbas ju-
ro quod ab hac die in antea ero S. Catharensi
Ecclesiae, atque D. meo Meliciacco Episcopo,
eiusque successoribus intrantibus. Non ero in con-
silio, neque in fatto, ut vitam perdatis, aut
aliquid membra seu mala captione capiamini;
consilium, quod mihi per os, aut per litteras,
aut per nuncium credideritis, ad vestrum damnum
nemini pandam, Jura & possessiones Catharensis
Ecclesiae adjutor ero ad defendendum, & retinen-
dum salvum eo ordine contra omnes homines.
Vocatus ad Concilium, seu ad conventum ve-
niam, nisi praepeditus fuerit præpeditione canoni-
ca. Singulis annis visitabo Ecclesiam S. Trypho-
nis in suis solemnitatibus, nisi vestra, aut suc-
cessorum vestrorum absolvitur licentia. Hæc au-
tem omnia recta fide, & si in fraude observabo,
Sic me Deus adjuret, & ba sancta Dei evan-
gelia.*

Episkop Domnus (Pomponius)
? - 1328.

Siromaštvo kotorskog episkopa

⁷³Flaminije Kornelije ovo dodaje o Domnu: "Od Jovana pape XXII (kako je zabilježeno u bulama tog pape) boraveći u Rimu, zadobio je potpunu indulgenciju dana 30. januara 1324. god. Da bi ga u siromaštvu i nuždi (tako bilježe papski zapisi o milostinjama) potpomogli, Rim-ska kurija i Apostolska komora su ga darivali i odjećom dana 2. februara. Uskoro je (tako slijedi u navedenim milostinjama) dana 20. marta iste godine tom episkopu za kupovinu misala i brevi-jara, koje nije imao, i za troškove prilikom povratka u svoju zemlju, dato 20 zlatnih forinti. Dana 21. decembra 1325. apostolski poslanik rimskog pape zajedno sa travunijskim episkopom postav-ljen je da predna čuvanje palijum arhiepiskopu Raguze.

⁷³ Farlati, VI, 443.

De Domnio autem hæc addit Flaminius Cornelius: A Joanne Papa XXII. (ut notatum legitur in regestis Bullarum ipsius Pontificis) indulgentiam plenariam Romæ degens in articulo mortis obtinuit die xxx. Januarii anno 1324. cui etiam pauperi, & indigenti (ita notant regesta Pontificia eleemosynarum) Romanam ciuitatem sequenti subsidia pecunie, vestiumque clarifica est Camera Apostolica die 11. subsequentis Februarii. Mox (ita sequuntur citata eleemosynarum regesta) die xx. Martii ejusdem anni eidem Episcopo pro emendo libros Missalem, & Breviarium, cum non haberet, & pro subsidio expensarum in recedendo ad partes suas datis sunt Floreni xx. auri. Anno autem 1325. die xx. Decembris a Romano Pontifice Apostolicus delegatus simul cum Tribunensi Episcopo instituitur, ut Pallium assignaret, & traderet Archiepiscopo Ragusino.

**Episkop Sergije Drugi
1328-1331.**

CCXVIII

Kotorski kanonik Sergije se postavlja za episkopa Kotora⁷⁴

Jovan episkop itd. Prečasnom bratu Sergiju, episkopu Kotora šalje pozdrav itd. Pošto nas pastirska dužnost obavezuje da vodimo računa o svim crkvama svijeta, veoma nas brine kad vidimo da one trpe štetu zbog nemanja pastira; da im se za pastire postave odgovarajući ljudi, mi vodimo računa, pod čijom upravom bi te crkve napredovale i u duhovnom i u svjetovnom pogledu. Čim je Kotorska crkva ostala bez uprave pokojnog episkopa Domna, koji je predvodio tu crkvu, mi smo željeli da obezbijedimo Kotorskoj crkvi, koja je ostala upražnjena, prikladnu i korisnu osobu da je predvodi. Kada se bilo gdje i na bilo koji način dogodi da stolica ostane upražnjena, smatramo da treba obezbijediti našu vlast da je neko ne bi svjesno ili nesvesno zlouprijebio. A pošto je Kotorska crkva smrću pomenutog episkopa Domna, koji je ovdje okončao svoj vijek, ostala bez pastirske uprave, mi smo se pobrinuli da нико мимо нас не може biti rukopoložen u toj crkvi, odlukom o sprječavanju takvih koji bi to pokušali. Nakon brižljivog vijećanja, koje smo održali sa našom braćom, o osobi koja bi bila prikladna da se postavi toj crkvi, koja bi mogla da joj obezbijedi zaštitu od štetnih uticaja i da je srećno uveća nabolje, obratili smo pažnju upravo na tebe, tada kanonika te crkve, jer smo iz pouzdanih izvora saznali da si čovjek koji živi životom dostoјnjim hvale, predan književnom radu, častan u načinu života, brižan u duhu, a promišljen u svjetovnim stvarima i obdaren drugim vrlinama. Obrativši, dakle, pažnju, kako na pomenutu crkvu tako i na njenu pastvu, korisno i probitačno, odlučili smo apostolskom vlašću, posavjetu braće, da ti budeš taj koji će brinuti o Kotorskoj crkvi. Postavili smo te za njenog episkopa i pastira, potpuno ti povjerivši brigu i upravu nad njom u duhovnim i svjetovnim stvarima i, imajući potpuno povjerenje u tebe, pošto prečasni brat naš albanski episkop Gaucelin obavi čin rukopoloženja, uzdamo se da će ova crkva, pod tvojom srećnom upravom i uz povoljna znamenja Gospoda, tvojom marljivošću i brigom spasonosno se uvećati. Sa punom odanošću, i ponizno, podnesi jaram koji ti je Gospod stavio na ramena i upravljalj brižno, odano i mudro, obrazujući naukom, riječima i djelom, prema mudrosti koja ti je data sa nebesa, pastvu gospodnju koja ti je u toj crkvi povjerena, da bi Kotorska crkva marom tvoje razboritosti čvrsto napredovala prigodnim zakletvama i uvećala se napretkom, a ti zasluzio blagoslov božanski i Apostolske stolice i našu zahvalnost. U Avinjonu 8. oktobra, 13-te god. našeg pontifikata.

Na isti način i kapitulu Kotorske crkve, kleru i narodu grada i Kotorske dijeceze, prečasnom bratu... arhiepiskopu Barija i predragom u Hristu sinu Urošu, slavnom kralju Raške.⁷⁵

⁷⁴ Theiner, 165-6.

⁷⁵ Godine 1328.

CCXVIII.

Sergius canonicus Catharensis praeficitur ecclesiae Catharensi in episcopum. Reg. An. XIII. part. 1. ep. 193.

JOHANNES EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Sergio Episcopo Catharensi, salutem etc. Num ad universas orbis Ecclesias iuxta pastoralis officii debitum apostolice diffundimus considerationis intuitum, illarum nimirum propensior sollicitudo nos angit, quas propriis destitutas pastoribus subiacere dispensiose vacationis conspicimus detrimentis, ut per nostre providencie ministerium preficiantur illis viri ydonei in pastores, sub quorum regimine eadem Ecclesie tam in spiritualibus quam temporalibus iugiter prosperentur. Dudum siquidem bone memorie Dompnio Episcopo Catharensi regimini Catharensis Ecclesie presidente, Nos cupientes eidem Ecclesie Catharensi, cum vacaret, personam utilem ac etiam fructuosam per apostolice sedis providenciam presidere, provisionem ipsius Ecclesie Catharensis, quam primum eam quovismodo et ubicumque vacare contingeret, dispositioni nostre et sedis apostolice ea vice duximus reservandam, decernendo ex tunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigeret attemptari. Postmodum autem eadem Ecclesia Catharensi per obitum dicti Dompnii Episcopi, qui in illis partibus diem clausit extremum, pastoris regimine destituta, Nos attendentes, quod nullus preter nos hac vice de ordinatione ipsius Ecclesie se intromittere potest, reservatione et decreto obsistentibus supradictis, post deliberationem, quam de preficiendo eidem Ecclesie personam utilem, per quam dicta Ecclesia preservari valeret a noxiis et in prosperis feliciter adaugeri, habuimus cum nostris fratribus diligentem, demum ad te tunc Canonicum ipsius Ecclesie, in sacerdotio constitutum, vita laudabilem, litterarum sciencia peditum, morum honestate decorum, in spiritualibus providum et temporalibus circumspectum, aliquis virtutum donis, prout ex fidei ignorum testimoniis perceperimus, laudabiliter insignitum, direximus oculos nostre mentis. Intendentes igitur tam dicte Ecclesie, quam eius gregi dominico salubriter et utiliter providere, de persona tua ipsi Ecclesie Catharensi de ipsorum fratrum consilio auctoritate apostolica duximus providendum, teque illi in Epum prefecimus et pastorem, curam et administrationem ipsius tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committentes, ac facientes tibi postmodum per Venerabilem fratrem nostrum Gaucelinum Episcopum Albanensem munus consecrationis impendi, firma concepta fiducia, quod eadem Ecclesia per tue circumspectionis industriam et providenciam circumspectam sub tuo felici regimine, dextera domini tibi assistente propicia, salutaria recipiet incrementa. Iugum itaque domini tuis impostum humoris prompta devotione supportans et ferens humiliter, curam et administrationem predictas sic exercere studeas solicite, fideliter et prudenter, gregem dominicum in eadem Ecclesia tibi creditum doctrina verbi et operis iuxta datam tibi ex alto prudenciam informando, quod eadem Ecclesia Catharensis per tue circumspectionis industriam votivis iugiter proficiat commodis et successibus prosperis augeatur, ac priude divinam, apostolice sedis et nostram benedictionem et gratiam uberioris consequi merearis. Datum Avinione vi Idus Octobris, Pontificatus nostri Anno Tertiodecimo.

In e. m. Capitulo Ecclesie Catharensis, Clero et populo Civitatis et diocesis Catharensis, Venerabili fratri ... Archiepiscopo Barensi et Carissimo in Christo filio Urosio Regi Rasie Illustri.

Sukob Kotora i Barija

⁷⁶Izuzimanje od jurisdikcije arhiepiskopa i kapitula Barija, Sergija episkopa kotorskog i Kotorske crkve dokle god Sergije bude živ. Jer kad je pomenutoj crkvi, smrću Pomponijevom, kod Apostolske stolice, prethodnim zadržavanjem prava koje ima, spomenuti Sergije bio unaprijeđen u episkopa, ipak je Pandulf, arhiepiskop Barija, nepromišljeno postavio istoj toj crkvi za episkopa otpadnika iz Viterbijja, Jovana. Pisano u Avinjonu 12. decembra, god. 13-e pape Jovana.⁷⁷

⁷⁶ Farlati, VI, 444-5.

⁷⁷ Godina 1328.

Exemptio Ser-

gii Episcopi Catharensis & Ecclesiæ Catharensis
ab omni jurisdictione Archiepiscopi & Capituli
Barensis, quondiu ipse Sergius vixerit; ex eo
quod cum ad dictam Ecclesiam per obitum Pom-
ponii apud Sedem Apostolicam prævia reservatio-
ne vacantem dictus Sergius per Pontificem pro-
motus fuisset, tamen Pandulphus Archiepisc. Ba-
rensis Joannem ac Viterbio Apostolatam eidem Ec-
clesiæ temere de facto præfecit. Dat. Apenione
II. id. Decembr. an. Joannis PP. XIII.

Kotor nije više pod vlašću Barija

CCXXVI

*Isti Sergije za njegovog života i Kotorska crkva se izuzimaju od jurisdikcije arhiepiskopa i kapitula Barija i dužnosti prema njima.*⁷⁸

Jovan episkop itd. Prečasnom bratu Sergiju, episkopu Kotora, šalje pozdrav itd. Pošto nam je poznata iskrena tvoja odanost prema Apostolskoj stolici i prema nama, kao i mnogobrojne tvoje zasluge, veoma nas brinu mir i spokojstvo tvoje i tvoje Kotorske crkve i zbog toga osjećamo naklonost prema tebi. Zaista, kao što sadrži molba koju si nam uputio, premda smo, čim je pokojni episkop Domno, koji je upravljao Kotorskom crkvom preminuo, i kad se dogodilo da je ona ostala upražnjena, donijeli posebnu odluku, čim smo iz pouzdanih izvora saznali da je pomenuti Domno, koji je ovdje okončao svoj vijek, preminuo i pomenuta crkva ostala upražnjena, odlučili smo da ti upravljaš tom crkvom i postavili te za njenog episkopa i pastira i shodno tome te rukopoložili. Ipak je prečasni brat naš Landulf, arhiepiskop Barija, iako je dobro znao za ovo, jer je u roku bio zakonski obaviješten o tome, prenebregao odluku Apostolske stolice i tvoje postavljenje i osudu Jovana od Viterbija, pa je otpadnika postavio nepomišljeno za episkopa i pastira toj crkvi. Štaviše, nametnuo ga je toj crkvi povjerivši mu brigu i upravu nad njom u duhovnim i svjetovnim stvarima, tako da on, tim činom potpomognut sa moći istog arhiepiskopa, drži tu crkvu. Zbog toga si nas ponizno zamolio da se, pošto su pomenuti arhiepiskop i njegov kapitul uveliko oslabili Kotorsku crkvu i pošto se bojiš i strijepiš da ista crkva i dalje ne bude upropastavana od strane istog arhiepiskopa, umilostivimo da tebe i tvoju crkvu, za tvoga života, posebnom milošću oslobođimo. Mi, dakle, želeći da ti pružimo zaštitu, i spokojstvo tebi i tvojoj crkvi, naklonjeni tvojoj molbi apostolskom vlašću, za tvoga života ovom odlukom oslobođamo, posebnom milošću, tebe i Kotorsku crkvu od svake jurisdikcije, vlasti i moći pomenutog arhiepiskopa i njegovih nasljednika, arhiepiskopa Barija, koji će biti ubuduće, kao i voljenih sinova kapitula crkve Barija kojima ste, po mitropolijskom pravu, podložni ti i Kotorska crkva, kao i vikara i bilo kojih drugih njihovih službenika. Niko ne smije da prekrši ovu našu odluku o oslobođanju, niti da joj se nepomišljeno suprotstavi. A ako se neko usudi da to učini, neka zna da će izazvati gnjev prema sebi i svemoćnog Boga i blaženih apostola njegovih Petra i Pavla. U Avinjonu, 12. decembra, 13-te god. našeg pontifikata.⁷⁹

⁷⁸ Teiner, 171.

⁷⁹ Godina 1328.

CCXXVI.

Idem Sergius vita sua durante et ecclesia Catharensis a iurisdictione archiepiscopi et capituli Barensium eorumque officialium eximuntur. Reg. An. XIII. part. 1. ep. 647.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Sergio Episcopo Catharensi, salutem etc. Pure devotionis sinceritas, quam ad apostolicam sedem et nos habere dinosceris, necnon multiplicita tue merita probitatis mentem nostram non indigne solicitant, ut in hiis, que persone tue pacem ac quietem et commodum ecclesie tue Catharensis respiciunt, nos reddamur tibi favorabiles et benigni. Sane, sicut petitio tua nobis exhibita continebat, licet dudum bone memorie Dampnio Episcopo Catharensi regimini Catharensis ecclesie presidente, nos provisionem eiusdem ecclesie, cum per ipsius Dompnii obitum vel alio quocumque modo eam vacare contingaret, duxissemus specialiter reservandam, ac postmodum prefata ecclesia per obitum dicti Dompnii, qui in illis partibus diem clausit extremum, vacante, nos vacazione huiusmodi fidedignis relatibus intellecta, de persona tua eidem ecclesie duxerimus providendum proficientes te illi in Episcopum et pastorem, ac subsequenter tibi fecerimus munus consecrationis impendi: tamen Venerabilis frater noster Landulfus Archiepiscopus Barensis reservationis huiusmodi non ignarus, cum tempore debito huiusmodi reservatio sibi fuisset legitime intimata, in apostolice sedis contemptum, tuumque preiudicium et gravamen Iohannem de Viterbio apostamatam eidem ecclesie temere de facto prefecit in Episcopum et pastorem, immo verius in dicta ecclesia intrusit eundem, sibi curam et administrationem eiusdem ecclesie in spiritualibus et temporalibus committendo, qui huiusmodi intrusionis pretextu eiusdem Archiepiscopi fultus potencia dictam ecclesiam detinet occupatam: quare nobis humiliter supplicasti, ut cum dicta Catharensis ecclesia fuerit hactenus per dictum Archiepum eiusque Capitulum plurimum devastata, ac timeas et dubites per eundem Archiepiscopum eandem ecclesiam ulterius devastari, te et ecclesiam tuam predictam ad vitam tuam de speciali gratia eximere dignaremur. Nos igitur premissorum consideratione volentes te illius favoris presidio prosequi, per quod quieti tue et indemnitatis eiusdem ecclesie consulatur, tuis supplicationibus inclinati personam tuam et ecclesiam Cathareensem predictas ab omni iurisdictione, dominio et potestate predicti Archiepiscopi et successorum suorum Archiepiscoporum Barensium, qui erunt pro tempore, ac dilectorum filiorum Capituli Barensis ecclesie, quibus tu et Catharensis ecclesia estis Metropolitico iure subiecti, necnon Vicariorum et quorumlibet aliorum officialium suorum auctoritate apostolica ad vitam tuam tenore presentium prorsus eximus de gracia speciali. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre exemptionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Avinione ii. Idus Decembris, Pontificatus nostri Anno Tertiodecimo.

Sukob episkopa Sergija i Kotora

CCXXXVI

⁸⁰*Sudijama da kolegijum grada Kotora i kotorski kapitul prijave, da će se pokrenuti parnica protiv njih o interdikciji i ekskomunikaciji u sporu episkopa Sergija, ako se u određenom roku ne pokore apostolskim nalozima.*

Jovan episkop itd. Prečasnoj braći... patrijarhu Akvileje i... episkopu Stonskom i voljenom sinu... arhiđakonu Parme šalje pozdrav itd. Pošto se dogodilo da je Kotorska crkva ostala upražnjena smrću episkopa Domna, koji je njom upravljaо, željeli smo da joj obezbijedimo prikladnu i korisnu osobu da vodi računa o njoj; smatrali smo da posebno treba obezbijediti našu vlast, od tada bezuspješno i uzaludno razmišljajući šta (će se zbiti) ako se dogodi da neko, svjesno ili nesvesno, drugačije nešto pokuša. Pošto je pomenuta crkva, smrću Domnovom, koji je na ovom svijetu okončao svoj vijek, ostala bez pastirske uprave, mi smo se pobrinuli da niko mimo nas ne može da bude rukopoložen u ovoj crkvi, donoseći pomenute odluke o zabrani. Nakon pažljivog vijećanja sa našom braćom obratili smo istinsku pažnju na prečasnog brata našeg Sergija, episkopa kotorskog, tada kanonika te crkve, kao na čovjeka koji vodi život dostojan hvale, predanog književnom radu, koji se odlikuje mnogim vrlinama, kao što smo saznali iz vjerodosojnih izvora. Smatrali smo, po savjetu braće, da on treba da brine o Kotorskoj crkvi; postavili smo ga za episkopa i pastira toj crkvi koja je bila upražnjena, potpuno mu povjerivši brigu i upravu o crkvi u duhovnim i svjetovnim stvarima; pošto je rukopoložen dali smo mu posebnu dozvolu da stupi u tu crkvu sa milošću našeg blagoslova. No, kako što smo saznali iz žalostivih navoda istog episkopa Sergija, kolegijum grada Kotora donio je neku nepriličnu odluku, kako se tvrdi, koja je izdata protivno crkvenoj slobodi i ne zasniva se na njoj, u kojoj se kaže da niko ko je porijeklom iz tog grada ne može biti postavljen za kotorskog episkopa. Pomenutog episkopa Sergija koji je porijeklom iz tog grada i koji dolazi lično u taj grad odbili su da prihvate ne-promišljeno i prkosno. Štaviše, dozvolili su da u Kotorsku crkvu, kao episkop, uđe otpadnik Jovan od Viterbija, a nakon naše odluke, pokoravajući mu se kao vikaru, nanoseći tako uvredu i prezir Apostolskoj stolici i presuđujući episkopu Sergiju. Dovodeći u opasnost svoje duše čak su, po tekstu te odluke, uhvatili rođake, potomke i brata vikara istog episkopa Sergija i posredstvom premilog u Hristu sina svjetlog kralja Raške, Uroša, smjestili ih u zatvor. Povrh toga zaplijenili su svu očevinu episkopa Sergija i brata pomenutog. Zbog toga je episkop Sergije lično prišao Apostolskoj stolici i ponizno nas zamolio da se pobrinemo da se ovaj spor dostoјno riješi. Zbog toga mi zahtijevamo, i tražimo našim pismom, da se pojedinci iz ovog kolegijuma ekskomuniciraju, takođe i sudije, savjet, i njihovi savjetnici, i da se izrekne interdikt prema kolegijumu i gradu, pod koji želimo da potpadnu. Kolegijumu i ovom gradu, ako se voljno ne pokore ovim našim nalozima, veoma strого zapovijedamo da pomenutu uredbu, kao što je već rečeno, koja se protivi crkvenoj slobodi, u roku od mjesec dana, nakon prispijeća ovog pisma, bez imalo oklijevanja opozovu, izbrišu je iz svojih knjiga i statuta i da se ne usude neku sličnu ubuduće da objave. I, takođe, da Sergija kao svog istinskog poglavara i pastira svojih duša odano prime i prihvate za episkopa Kotorske crkve, što on i jeste; i po svim episkopskim pravima pošteno da se odazovu tom episkopu, da se potpuno pokore opomenama upućenim Kotoru, i nalozima, i pobrinu se da vrate predašnju slobodu njegovom bratu, rođacima i potomcima, i pošteno im vrate očevinu i da iz episkopata kotorskog otjeraju onoga koji je nasilno u njega ušao i zaposio ga. Dru-

⁸⁰ Theiner, 178-9.

CCXXXVI.

Iudicibus, ut universitatem civitatis Catharensis ac capitulo Catharensi in causa Sergii episcopi interdictos et excommunicatos denuntient et denuntiari faciant, nisi infra certum tempus mandatis apostolicis curaverint obedire. Reg. An. XIV. part. 2. ep. 715.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Venerabilibus fratribus ... Patriarche Gradensi et ... Episcopo Stagnensi, ac dilecto filio ... Archidiacono Parmensi, salutem etc. Dudum bone memorie Dompnio Episcopo Catharensi regimini Catharensis ecclesie presidente, nos cupientes eidem ecclesie, cum vacaret, personam providam ac etiam fructuosam per apostolice sedis providenciam presidere, provisionem dicte ecclesie, cum eam quovis modo vacare contigerit, dispositioni nostre ac sedis predictae vice duximus specialiter reservandam, decernendo ex tunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Deinde dicta ecclesia per obitum dicti Dompnii, qui in illis partibus diem clausit extremum, pastoris regimine destituta, nos attentes, quod nullus preter nos ea vice de ordinatione eiusdem ecclesie se intromittere poterat, reservatione et decreto obsistentibus supradictis, post deliberationem cum fratribus nostris super hoc prehabitam diligentem demum ad Venerabilem fratrem nostrum Sergium Epum Catharensem, tunc Canonicum ipsius ecclesie, in sacerdotio constitutum, vita laudabilem, litterarum scientia preditum, morum honestate decorum multisque virtutibus, sicut fidei dignorum percepimus testimonio, laudabiliter insignitum, direximus oculos nostre mentis, ac de persona ipsius dicte ecclesie Catharensi de ipsorum fratrum consilio duximus providendum, prefecientes eum dicte sic vacanti ecclesie in Episcopum et pastorem, curam et administrationem ipsius sibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, ac ipsi postmodum fecimus munus consecrationis impendi, sibique postea cum benedictionis nostre gratia ad dictam ecclesiam accedendi concessimus licentiam speciale. Verum, sicut eiusdem Sergii Episcopi lacrimabili insinuatione percepimus, dilecti filii Universitas Civitatis Catharensis cuidam iniquo statuto per eos, sicut asseritur, edito contra libertatem ecclesiasticam minus provide innitentes, in quo, sicut dicitur, continetur, quod nullus oriundus de Civitate predicta prefici possit in Episcopum Catharensem, dictum Sergium Episcopum de Civitate prefata oriundum ad Civitatem ipsam personaliter accedentem recipere temerarie et contumaciter recusarunt: quinimo Iohanni de Viterbio apostasie, ut dicitur, nota resperso, qui post reservationem et decretum nostra huiusmodi se in Episcopum Catharensem procuravit intrudi, eiusque Vicario in apostolice

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

gim našim pismom još posebno zahtijevamo, i molimo voljene sinove kapitula iste crkve, i veoma strogo im zapovijedamo pod prijetnjom kaznom ekskomunikacije za pojedince i suspenzijom kapitula i interdikcije prema crkvi ako se ne pokore, i želimo da ovim pismom tako i bude ako ne popuste u ovom dijelu našim nalozima; tražimo da ponovo i marljivo zahtijevaju od ovog kolegijuma da se našim zahtjevima, molbama i nalozima potpuno pokore i obrate pažnju na njih. Takođe, pošto prethodno isključe iz episkopata onoga koji je nasilno ušao u njega, da kapitul odano prihvati i blagonaklono postupa prema Sergiju kao svom pravom episkopu, i svom pastiru i pastiru njihove Kotorske crkve, i da se pokoravaju njegovim korisnim opomenama i nalozima. Zbog toga, ako pomenuti kolegijum, u roku od mjesec dana po prijemu ovog pisma, ne opozove pomenutu odredbu i ne izbriše je iz knjiga statuta, i usudi se da neku sličnu njoj ubuduće objavi, i ako odano ne prihvati Sergija kao svog istinskog poglavara i pastira svojih duša i Kotorske crkve, i ne odazove mu se časno po svim duhovnim zakonima, i odano se pokori njegovim korisnim savjetima i opomenama, i pomenuti kolegijum ne vrati predašnju slobodu njegovom bratu, rođacima i potomcima, i pošteno im ne vrati očevinu i ne istjera onoga koji je zauzeo i okupirao kotorski episkopat, da mu se više (građani i kapitul) ne pokoravaju, već da se ponizno i odano pokore Sergiju kao svom pravom poglavaru. Nalažemo vašoj diskreciji, apostolskim pismom, da vi, odnosno dvojica ili jedan od vas, preko vas ili preko drugog odnosno drugih, objavite da će se pokrenuti parnica protiv pojedinaca iz kapitula i kolegijuma koji su pomenuti, i da se, preko drugih, ovo objavi sa našim autoritetom u svim mjestima gdje vidite da tako treba; učinite da se ova kazna i odluka izvrše sve dok se potpuno ne pokore našim upućenim zahtjevima, opomenama i nalozima, i dok ne zasluže da dobiju dobročinstvo oprosta preko crkvene cenzure.

U Avinjonu, 1. juna, 14-te god. našeg pontifikata.⁸¹

⁸¹ Godine 1330.

sarunt: quinimo Iohanni de Viterbio apostasie, ut dicitur, nota resperso, qui post reservationem et decretum nostra huiusmodi se in Episcopum Catharensen procuravit intrudi, eiusque Vicario in apostolice sedis iniuriam et contemptum, eiusdem Sergii Episcopi preiudicium et animarum ipsorum pericula obediverunt hactenus et etiam obediunt, ac nichilominus consanguineos et nepotes ac fratrem et Vicarium eiusdem Sergii Episcopi dicti statuti pretextu ceperunt, et per Karissimum in Christo filium nostrum Urosium Regem Rasie illustrem in carcere faciunt detineri, ac insuper bona patrimonialia Sergii Episcopi ac fratribus predictorum tota occuparunt: propter quod presfatus Sergius Episcopus personaliter super hoc ad apostolicam sedem recurrens nobis humiliter supplicavit, ut providere sibi super premissis de oportuno remedio dignaremur. Propter quod nos Universitatem predictam per litteras nostras requirendam duximus et roganda, eis nichilominus sub excommunicationis in singulares personas dicte Universitatis, ac Iudicum, Consulum et Consiliariorum suorum, et interdicti in Universitatem et Civitatem predictas penis, quas eos necnon Universitatem et Civitatem predictas incurrere volumus ipso facto, nisi mandatis nostris huiusmodi efficaciter obedirent, districtius iniungentes, ut dictum statutum, ut prefertur, contra ecclesiasticam libertatem infra unius mensis spaciun post receptionem dictarum litterarum sine qualibet dilatione penitus revocare, ac de libris et capitularibus suis abradere studeant, aliud simile imposterum nullatenus edere presumpturi: ac nichilominus eundem Sergium tanquam verum presulem et pastorem animarum suarum in suum et eiusdem Catharensis ecclesie Episcopum, quantum in eis est, devote suscipiant et admittant, eidem Episcopo de omnibus iuribus episcopalibus integre respondentes, ac devote parentes eius salubribus monitis et mandatis, (et) fratrem, consanguineos et nepotes predictos restituant seu restitui procurent pristine libertati, eis nichilominus dictis bonis patrimonialibus integraliter restitutis, dictum intrusum ab occupatione et possessione dicti Episcopatus Catharensis penitus expellendo. Ac insuper dilectos filios Capitulum eiusdem ecclesie per alias nostras litteras speciales requirimus et rogamus attente, eis nichilominus in virtute sancte obediencie et sub excommunicationis in personas eorum, et suspensionis in Capitulum ac interdicti in ecclesiam prelibatos penis. quas eos incurrere volumus ipso facto, ubi mandatis nostris in hac parte non paruerint cum effectu, districtius iniungentes, ut penes dictam Universitatem solcite et diligenter instant, ut eadem Universitas dictis nostris requisitionibus, precibus et mandatis efficaciter pareant et intendant: ac nichilominus prefati Capitulum, dicto intrusu a predicto Episcopatu prorsus excluso, eundem Sergium tanquam verum Episcopum et pastorem eorum et eiusdem ecclesie Catharensis devote recipient et benigne pertractent, eiusque salubribus monitis et mandatis efficaciter intendere et obedire procurent. Quocirca discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel per alium seu alios, nisi prefata Universitas infra predictum mensem post receptionem dictarum litterarum eis directarum dictum statutum penitus revocare, ac de libris et capitularibus suis abradere studuerint cum effectu, aliud simile imposterum nullatenus edere presumpturi, ac nichilominus tam ipsi quam prefati Capitulum eundem Sergium tanquam verum presulem et pastorem animarum suarum in eorum, et eiusdem Catharensis ecclesie Episcopum devote recipient et admittant, ei de omnibus iuribus spiritualibus integre respondentes, ac devote parentes eius salubribus monitis et mandatis, dictaque Universitas fratrem, consanguineos et nepotes eiusdem Sergii Episcopi restituant seu restitui procurent pristine libertati, eis predictis bonis patrimonialibus integraliter restitutis, dictumque intrusum ab occupatione et possessione eiusdem Episcopatus Catharensis expellant, dictique Capitulum finaliter ab omni obediencia eiusdem intrusi, quantum in eis est, resilere studeant, et eidem Sergio tanquam vero eorum presuli devote et humiliter obedire, Capitulum et Universitatem predictos et prefatas singulares personas ipsorum denunciatis, et tandem denunciari per alios auctoritate nostra in omnibus locis, ubi expedire videritis, faciatis predictas penas et sentencias incurrisse, donec super premissis requisitionibus, monitis et mandatis nostris huiusmodi plene paruerint et absolutionis meruerint beneficium obtinere, Contradictores per censuram ecclesiasticam etc. Datum Avinione Kal. Iunii, Pontificatus nostri Quartodecimo.

Prijetnja pape Jovana Kotoru

CCXXXVII

Kolegijumu grada Kotora se nalaže, pod prijetnjom kazne ekskomunikacije i interdikcije, da prihvati Sergija za svog episkopa i poništi pomenuti statut.⁸²

Jovan, episkop itd. Voljenim sinovima kolegijumu grada Kotora šalje pozdrav itd. Vaša marljivost treba brižno da izbjegne ono što bi bilo neprilično i što bi vrijeđalo nas i Apostolsku stolicu, a vaše duše, bez sumnje, dovelo u opasnost. Kada je pokojni episkop kotorski Domno, koji je upravljao tom crkvom, mi smo željeli itd. Dali smo posebnu dozvolu. Naime, kako smo saznali iz žalostivih navoda episkopa Sergija, vi ste donijeli jednu nepriličnu odluku, kako se tvrdi, koja je izdata protivno crkvenoj slobodi i ne zasniva se na njoj, u kojoj se kaže da niko porijeklom iz tog grada ne može biti postavljen za kotorskog episkopa. Pomenutog episkopa Sergija, koji je porijeklom iz tog grada i koji dolazi lično u taj grad, nepromišljeno i prkosno ste odbili da prihvate. Štaviše, pokorili ste se i još se pokoravate otpadniku Jovanu od Viterbija, kao što se kaže, koji je poslije ove naše odluke nasilno ušao kao episkop u Kotor, nanoseći uvredu i prezir Apostolskoj stolici i presudi istog Sergija episkopa, te dovodite u opasnost svoje duše. Čak ste, po tekstu odluke, uhvatili rođake, potomke, brata i vikara istog Sergija i posredstvom premilog u Hristu sina našeg svjetlog kralja Raške, Uroša, smjestili ih u zatvor i povrh toga zaplijenili im svu očevinu, Sergija episkopa i brata. Zbog toga je episkop Sergije lično prišao Apostolskoj stolici i ponizno nas zamolio da se pobrinemo da se ovaj spor dostoјno riješi. Zbog toga mi zahtijevamo i tražimo, pod prijetnjom ekskomunikacije pojedinaca, sudija, službenika i vaših savjetnika koji upravljaju gradom, i interdikcije prema vašem kolegijumu i gradu, što će se zaista i dogoditi ako se potpuno ne pokorite ovim našim nalozima, i veoma strogo zapovijedamo da u roku od mjesec dana po prijemu pisma, bez imalo oklijevanja opozovete donijetu odluku, kao što je poručeno, koja se protivi crkvenoj slobodi i izbrišete je iz svojih knjiga i statuta. Nju mi, takođe, ukidamo i poništavamo i objavljujemo da je poništена i bezvrijedna po potpunoj apostolskoj vlasti i da se ubuduće ne usudite izdati odluku sličnu ovoj. Nalažemo da odano prihvate i primite Sergija kao istinskog poglavara i pastira vaših duša i episkopa Kotorske crkve, i pošteno mu se odazovete, po svim episkopskim pravima pokorite njegovim korisnim opomenama i da se potomcima vrati predašnja sloboda i pošteno im se vrati očevina i da iz episkopata kotorskog protjerate onoga koji je nasilno u njega ušao. Postupite tako da vas ne bi stigle kazne ekskomunikacije i interdikcije i da ne bi u vezi sa ovim bila primijenjena neka druga kazna.

U Avinjonu, 1. juna, 14-te godine našeg pontifikata.⁸³

⁸² Theiner, 179-80.

⁸³ Godina 1330.

CCXXXVII.

Universitati civitatis Catharensis mandatur sub poenis excommunicationis et interdicti, ut Sergium in eorum episcopum admittant, et dictum statutum annullent. Reg. An. XIV. part. 2. ep. 716.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Dilectis filiis Universitati Civitatis Catharensis, salutem etc. A vestra solicite vitari debet industria, quod prorsus indecens fore dinoscitur, et in nostram et apostolice sedis iniuriam animarumque vestrarum periculum non est dubium redundare. Dudum siquidem bone memorie Dompnio Episcopo Catharensi regimini Catharensis ecclesie presidente, nos cupientes etc. ut supra usque concessimus licentiam specialem. Verum, sicut eiusdem Sergii Episcopi lacrimabili insinuatione perceperimus, vos cuidam iniquo statuto per vos, sicut asseritur, edito contra libertatem ecclesiasticam minus provide innitentes, in quo, sicut dicitur, continetur, quod nullus oriundus de Civitate predicta prefici possit in Episcopum Catharensem, dictum Sergium Episcopum de Civitate prefata oriundum ad Civitatem ipsam personaliter accedentem recipere temerarie et contumaciter recusastis: quinimo Iohanni de Viterbio apostasie, ut dicitur, nota resperso, qui post reservationem et decretum nostrum huiusmodi se in Epum Catharensem procuravit intrudi, eiusque Vicario in apostolice sedis iniuriam et contemptum, eiusdem Sergii Episcopi preiudicium et animarum vestrarum periculum obedivitis hactenus et etiam obeditis: ac nichilominus consanguineos et nepotes ac fratrem et Vicarium eiusdem Sergii dicti statuti pretextu cepistis, et per Carissimum in Christo filium nostrum Urosium Regem Rasie in carcere facitis detinere, ac insuper bona patrimonialia Sergii Episcopi ac fratrī predictorum totaliter occupastis: propter quod prefatus Sergius Episcopus personaliter super hoc ad apostolicam sedem recurrens nobis humiliter supplicavit, ut providere sibi super premissis de oportuno remedio dignaremur. Quocirca vos requirimus et rogamus attente, vobis sub excommunicationis in singulares personas vestrar, ac Iudicum, officialium et consulariorum vestrorum, quorum consilio Civitas vestra regitur, et interdicti in Universitatem vestrā et Civitatem predictam penis, quas vos et ipsos ac Civitatem predictos incurrere volumus ipso facto, nisi mandatis nostris huiusmodi obediveritis cum effectu, districtius iniungentes, quatenus infra unum mensem post receptionem presentium dictum statutum editum, ut premittitur, contra ecclesiasticam libertatem sine qualibet dilatione penitus revocare, ac de libris et capitularibus vestrīs abradere studeatis, quod nos etiam irritamus, cassamus et annullamus, ac cassum et irritum nunciamus de apostolice plenitudine potestatis, aliud simile imposterum edere nullatenus presumpturi: ac nichilominus cundem Sergium tanquam verum presulem et pastorem animarum vestrarum et eiusdem ecclesie Catharensis Epum recipiatis devote et etiam admittatis, sibi de omnibus iuribus episcopalibus integre respondentes, ac devote parentes eius salubribus monitis et mandatis, ac predictos fratrem et consanguineos et nepotes eiusdem Episcopi restituentes seu restitui procurantes pristine libertati, eis nichilominus predictis bonis patrimonialibus integraliter restitutis, dictum intrusum ab occupatione et possessione dicti Episcopatus Catharensis nichilominus expellendo, sic vos in premissis habentes, quod predictas excommunicationis et interdicti sentencias vos incurrere non contingat, nec expediatur super hoc aliud remedium adhiberi. Datum Avinione Kal. Iunii, Pontificatus nostri Anno Quartodecimo.

Zapovijest pape Jovana

CCXXXVIII

Ono što se nalaže kapitulu Kotorske crkve pod prijetnjom kazne ekskomunikacije pojedinaca, suspenzije kapitula i interdikcije crkve.⁸⁴

Jovan episkop itd. Voljenim sinovima kapitulu Kotorske crkve šalje pozdrav itd. Vjerujemo da je u vašoj vlasti da obezbijedite spas svojih duša i mir i spokojstvo, čime se izbjegavaju opasnost i rđav glas i zadobija naša naklonost i dobro mišljenje Apostolske stolice. Kad je pokojni kotorski episkop Domno, koji je upravljao Kotorskom crkvom, mi smo željeli itd. Dali smo posebnu dozvolu. Zaista, kako smo saznali iz žalostivih navoda pomenutog episkopa Sergija, voljeni sinovi, kolegijum i gradani grada Kotora su donijeli nepriličnu odluku, kao što se kaže, protivno crkvenoj slobodi, koja se ne temelji na njoj, u kojoj, kako se tvrdi, stoji da niko ko je porijeklom iz tog grada ne može biti postavljen za kotorskog episkopa. Pomenutog episkopa Sergija, koji je porijeklom iz tog grada i koji je lično tamo došao, nepromišljeno i prkosno su odbili da prime. Štavise, pokorili su se i još se usuđuju da se pokoravaju Jovanu od Viterbija, otpadniku, koji je poslije ove naše odluke nasilno ušao u kotorski episkopat, nanoseći uvredu i prezir Apostolskoj stolici i presudi istog episkopa Sergija, te dovode u opasnost svoje duše. Čak su, po tekstu te odluke, uhvatili rođake, potomke, brata i vikara istog Sergija i posredstvom premilog u Hristu sina našeg slavnog kralja Raške, Uroša, smjestili ih u zatvor. Povrh toga zaplijenili su potpuno očevinu episkopa Sergija i brata pomenutog. Zbog toga je pomenuti episkop Sergije lično u vezi sa tim prišao Apostolskoj stolici i ponizno nas zamolio da se pobrinemo da se ovaj spor dosljedno riješi. Stoga smo smatrali da našim pismom treba da tražimo i molimo taj kolegijum, pod prijetnjom kazne ekskomunikacijom pojedinaca iz kolegijuma kao i sudija, službenika i savjetnika, i interdikcije prema kolegijumu i gradu, što će se zaista i dogoditi, ako se s uspjehom ne pokore ovim našim nalozima, i veoma strogo mu zapovijedimo da u roku od mjesec dana po prijemu našeg pisma, bez ikakvog odlaganja, opozove pomenutu odluku koja je donijeta, kako je rečeno, protivno crkvenoj slobodi, i da se pobrine da se izbriše iz njihovih knjiga i statuta i da se ne usude ubuduće da izdaju neku odluku sličnu ovoj. Takođe, da istog Sergija, kao istinskog poglavara i pastira svojih duša prihvate i prime za episkopa crkve i grada Kotora, i da mu se poštano odazovu po svim episkopskim pravima i odano i ponizno pokore njegovim korisnim opomenama i nalozima. Da bratu, rođacima i potomcima vrate predašnju slobodu, kao i njihovu očevinu, i da iz kotorskog episkopata protjeraju onoga koji je u njega nasilno ušao. Da, dakle, sa toliko više pokornosti i uspjeha pristanete na ove dobromjerne apostolske navode, koliko vam se sa više pokude pripisuje krivica za prezir i neposlušnost. Tražimo i molimo brižno vaš kolegijum da budete poslušni, a pod prijetnjom kazne ekskomunikacijom pojedinaca, suspenzije kapitula i interdikcije vaše crkve, što će se zaista i dogoditi, ako se sa uspjehom ne pokorite ovim nalozima. Stoga vam se nalaže da kod kolegijuma grada zdušno i brižno insistirate da se pokore i teže ovim našim zahtjevima, molbama i nalozima, i da, pošto isključite iz episkopata onoga koji je nasilno u njega ušao, odano primite istog Sergija kao istinskog episkopa i pastira našeg i Kotorske crkve i dobrohotno se odnosite prema njemu, i da mu se pokoravate i ponašate u skladu s njegovim korisnim opomenama i nalozima. Tako da se on sam raduje našavši u vama sinove koji su mu odani, a vi u njemu dobrostivog oca, i da zbog grijeha neposlušnosti ne dobijete pomenute kazne i da se mi ne moramo služiti nekim težim kaznama. U Avinjonu, 1. juna, 14-te god. našeg pontifikata.⁸⁵

⁸⁴ Theiner, 180.

⁸⁵ Godina 1330.

CCXXXVIII.

Capitulo ecclesiae Catharensis id ipsum mandatur sub poena excommunicationis in singulares, suspensionis
in capitulum et interdicti in ecclesiam. Reg. Au. XIV. par. 2. ep. 717.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Dilectis filiis Capitulo ecclesie Catharensis, salutem etc. Illa vos credimus discretione vigere, quod in hiis, que animarum vestrarum salutem respiciunt, tranquillitatem pariant et quietem, et per que fame dispendium et rerum pericula evitantur, vos promptis affectibus nostris et apostolice sedis beneplacitis coaptetis. Dudum siquidem bone memorie Dompnio Ep̄o Catharensi regimini Catharensis ecclesie presidente, nos cupientes etc. ut supra usque licentiam specialem. Verum, sicut prefati Sergii Episcopi lacrimabili insinuatione percepimus, dilecti filii Universitas et cives Civitatis Catharensis cuidam iniquo statuto per eos, ut dicitur, edito contra libertatem ecclesiasticam minus provide innitentes, in quo, sicut asseritur, continetur, quod nullus oriundus de Civitate predicta prefici possit in Episcopum Catharensem, dictum Sergium Episcopum de Civitate presata oriundum ad Civitatem ipsam personaliter accedentem recipere temerarie et contumaciter recusarunt: quinimo Iohanni de Viterbio apostasie, ut dicitur, nota resperso, qui post reservationem et decretum nostrum huiusmodi se in Episcopum Catharensem procuravit intrudi, eiusque Vicario in apostolice sedis iniuriam et contemptum, eiusdem Sergii Ep̄i preiudicium et animarum suarum periculum obediverunt hactenus, et adhuc etiam obediens presumunt: ac nichilominus consanguineos et nepotes ac fratrem et Vicarium eiusdem Sergii dicti statuti pretextu ceperunt, et per Carissimum in Christo filium nostrum Urosium Regem Rasie Illustrem in carcere faciunt detineri, ac insuper bona patrimonialia Sergii Episcopi et fratri predictorum totaliter occuparunt: propter quod prefatus Sergius Episcopus personaliter super hoc ad apostolicam sedem recurrens nobis humiliter supplicavit, ut providere sibi super premissis de oportuno remedio dignaremur. Propter quod nos Universitatem eandem per litteras nostras requirendam duximus et rogamus, eis nichilominus sub excommunicationis in singulares ipsius Universitatis, ac Iudicum et officialium et consiliariorum suorum personas, et interdicti in Universitatem et Civitatem predictas penit, quas eas incurtere volumus ipso facto, nisi mandatis nostris huiusmodi efficaciter obedirent, districtius iungentes, ut dictum statutum editum, ut premittitur, contra ecclesiasticam libertatem infra unum mensem post receptionem dictarum litterarum nostrarum sine qualibet dilatione penitus revocare, et de libris ac capituloibus suis abradere studerent, aliud simile imposterum edere nullatenus presumpturn: ac nichilominus eundem Sergium tanquam verum presulem et pastorem animarum suarum in suum et ecclesie ac Civitatis Catharensis Episcopum reciperent et admitterent, ac ei de omnibus iuribus episcopalibus integraliter responderent, eius salubribus monitis et mandatis devote et humiliiter intendendo, dictosque fratrem et consanguineos et nepotes restituerent pristine libertati, ac predictis bonis patrimonialibus ipsis integraliter restitutis, (et) dictum intrusum ab occupatione et possessione Episcopatus Catharensis nichilominus expellendo. Quia igitur tanto obedientius et efficacius vos decet super premissis apostolicis beneplacitis coaptare, quanto reprehensibilior in vobis reatus contemptus et inobedientie censeretur, Universitatem vestrarum requirimus et rogamus attente, vobis nichilominus in virtute sancte obediencie et sub excommunicationis in personas, ac suspensionis in Capitulum et interdicti in ecclesiam vestrarum penit, quas vos incurtere volumus ipso facto, nisi mandatis huiusmodi parueritis cum effectu, districtius iungentes, quatenus penes Universitatem Civitatis eiusdem diligenter et sollicite insistatis, ut predictis nostris requisitionibus, precibus et mandatis efficaciter pareant et intendant, vosque, dicto intruso a predicto Episcopatu prorsus excluso, eundem Sergium tanquam verum Episcopum et pastorem vestrum ac eiusdem ecclesie Catharensis devote recipientes et benigne tractantes, eius salubribus monitis et mandatis efficaciter intendere et obedire curetis, ita quod ipse in vobis devotionis filios inventis letetur, vosque in eo patrem habere benivolum gaudeatis, nec propter inobedientie culpam predictas penas vos contingat incurtere, nosque validioribus uti remediis oporteat in premissis. Datum Avinione Kal. Junii, Pontificatus nostri Anno Quartodecimo.

Papa Jovan premješta episkopa Sergija

⁸⁶"A kad nikakve nade nije bilo, da se pobijedi tvrdoglavost Kotorana, papa Jovan je povjerio Sergiju crkvu u Puli, kao što stoji u avinjonskim zapisima. Premještaj Sergija iz episkopata kotorskog u episkopat pulski, (obavljeno je) premještanjem Gvida u episkopat Konkordije, kod Apostolske stolice koja zadržava prethodno opšte pravo. Pisano u Avinjonu 15. aprila 15-te god. pontifikata pape Jovana XXII", što se poklapa sa god. 1331.

Kotor se oslobađa kazne ekskomunikacijom

⁸⁷Nalog Jovanu, đakonu kardinalu sv. Teodora, da kolegijum i službenike grada Kotora, kao i kapitul Kotorske crkve oslobodi odluke o ekskomunikaciji, koja se odnosi na njih, zbog toga što su odbili da prihvate za episkopa Sergija, episkopa Pule, nekadašnjeg episkopa Kotora, koji je porijeklom iz tog grada, pozivajući se na neku odluku koju su donijeli protiv crkvene slobode, po kojoj se određuje da niko ko potiče iz pomenutog grada ne može da se postavi za episkopa Kotora. Poznato je da su zbog mržnje, bez ikakvog razloga, rođake, potomke kao i brata, vikara tog Sergija, uhvatili i posredstvom kralja Raške, Uroša, strpali u zatvor. Zabrane bi se oslobodili i razriješili od neposlušnosti samo ako spomenuti Sergije dobije Pulsku episkopiju i njegov brat se osloboди kasacijom pomenutog statuta. Pisano u Avinjonu 12. juna, 15-te god. pontifikata Jovana pape XXII.

⁸⁶ Farlati, VI, 445.

⁸⁷Farlati, VI, 445.

Cum autem nulla spes esset vincenda Catharenium contumaciam Joannes Pontifex Sergio Ecclesiam Polensem decrevit, ut est in tabulis. Avenionensibus; Translatio Sergii de Episcopatu Catharensi ad Episcopatum Polensem per translationem Guidonis ad Episcopatum Concordiensem apud Sedem Apostolicam prævia generali reservatione vacante. Dat. Avenione xvi. Kal. Maji anno Pontif. Joannis Papæ XXII. decimoquinto; qui cohæret cum anno 1331.

Mandatum Johanni S. Theodori Diacono Cardinali, quatenus Universitatem & officiales civitatis Catharenis ac Capitulum Ecclesie Catharenis absolvat a sententia excommunicationis per ipsos incursa ex eo, quod Sergium Polen. olim Catharen. Episcopum de civitate præfata oriundum sub prætextu cuiusdam statuti per eos contra ecclesiasticam libertatem editi, quo caretur quod nullus oriundus de civitate prædicta possit præfici in Episcopum Catharen. recipere recusant; & in odium ipsius duntaxat absque alia causa rationabili consanguineos & nepotes ac fratrem & Vicarium ejusdem Sergii ceperunt, & per Uroscium regem Rascie detineri in carcere fecerunt; interdictionem relaxet, & super irregularitate dispenset, dummodo dictus Sergius Episcopatus Polensis possessionem adeptus sit, & frater ejus liberatus cum cassatione dicti Statuti. Dat. Avenione 2. Idus Junii anno Joannis XXII. 15.

CCXLII

Episkop Sergije se premješta iz Kotorske crkve u crkvu Pule⁸⁸

Jovan episkop itd. Prečasnom bratu episkopu Sergiju iz Pule šalje pozdrav itd. Sve nas više tišti pregolema briga koja nas podstiče da mnogostruko brižno motrimo na stanje u svakoj crkvi itd. Kad je nedavno crkva u Puli ostala upražnjena, zato što smo prečasnog brata našeg Gvida iz Konkordije, koji je tada bio u Puli, oslobođili zatvora u kome je držan u crkvi u Puli, kojoj je tada starješina bio, po savjetu naše braće i potpunoj apostolskoj vlasti, odlučili smo da ga treba premjestiti u crkvu Konkordije, koja je tada bila upražnjena; postavili smo ga za episkopa i pastira pomenutoj crkvi Konkordije. Želeći da očinskom brigom sačuvamo crkvu u Puli, da ne bi trpjela štetu zbog odugovlačenja, jer niko osim nas nema pravo da u toj crkvi izvrši rukopoloženje (mi odavno, prije ovog upražnjenja crkve u Puli, u svim katedralnim crkvama koje su upražnjene i koje će biti upražnjene, zbog premještaja episkopa koje smo izvršili i koje ćemo izvršiti bilo gdje da su postavljeni, u bilo koje crkve, htjeli smo i smatrali smo da treba obezbjediti pravo na rukopoloženje, pošto držimo za bezvrijedno i nezakonito sve što bi neko drugi mimo nas svjesno ili nesvjesno učinio) brzo smo, na svu sreću, obratili pažnju na tebe, želeći da crkvu u Puli predvodi pastir koji zna, hoće i može da je očuva u njenim zakonima, i da je još uveća. Nakon pomnog vijećanja koje smo u vezi sa tim održali sa braćom, obratili smo pažnju upravo na tebe, tada episkopa u Kotoru, imajući u vidu tvoje velike zasluge, kojima te je obdario Gospod i zato što ćeš ti zbog marljivosti tvoje vrline znati i moći korisno da upravljaš crkvom u Puli. Znajući da ćeš voditi računa kako o pastvi tako i o crkvi u Puli, po savjetu pomenute braće i sa potpunom apostolskom vlašću oslobođili smo te obaveze prema crkvi u Kotoru, koju si tada predvodio, pa premještamo te u crkvu Pule i postavljamo te za njenog episkopa i pastira, potpuno ti povjeravajući brigu i upravu nad njom kako u duhovnim, tako i u svjetovnim stvarima. Dajemo ti slobodu da pređeš u crkvu Pule, čvrsto se nadajući da ćeš, uz Božju pomoć i tvoju marljivost, njome korisno i na dobrobit upravljati. Stoga tvom bratstvu apostolskim pismom nalažemo da sa milošću našeg blagoslova pristupiš crkvi u Puli i pomno vodiš brigu i upravu nad njom, da se crkva, koja je povjerena brižnom upravitelju, raduje i da se dobar glas o tvojim uspjesima dalje širi, a da ti osim vječne nagrade zaslužiš veliku zahvalnost našeg blagoslova. U Avinjonu, 15. april 15-te god. našeg pontifikata.

Na isti način (piše) kapitulu i svim vazalima crkve Pulske, kleru i narodu grada i dijeceze Pule i... patrijarhu Akvileje.⁸⁹

⁸⁸ Theiner, 183-4.

⁸⁹ Godina 1331.

CCXLII.

Sergius episcopus ab ecclesia Catharensi ad eccliam Polensem transfertur. Reg. An. XV. part. 3. ep. 1212.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Sergio Episcopo Polensi, salutem etc. Angit nos cura propensior multipharie multisque modis ab intimis excitamur, ut circa cuiuslibet statum ecclesie sic attente prospicere etc. Nuper siquidem vacante Polensi ecclesia, pro eo quod nos Ven. fratrem nostrum Guidonem Concordieusem, tunc Poleusem, Ep̄um licet absentem a vinculo, quo tenebatur eidem ecclesie Polensi, cui tunc preerat, de fratribus nostrorum consilio et apost. potestatis plenitudine absolventes, ipsum ad Concordiensem ecclesiam tunc vacantem duximus transferendum, preficiendo eum dictae Concordiensi ecclesie in Ep̄um et pastorem: Nos volentes eidem Poleusi ecclesie, ne dispendia prolixe vacationis incurseret, paterna sollicitudine precavere, cum nullus preter nos hac vice de ipsius Polensis ecclesie ordinatione se intromittere possit, pro eo quod nos diu ante vacationem huiusmodi eiusdem ecclesie Polensis omnes ecclesias Cathedrales tunc vacantes, et vacaturas inantea per translationes per nos factas et imposterum faciendas de prelatis earum ubilibet constitutis ad alias ecclesias tunc vacantes, et inantea vacaturas apud sedem apostolicam vacare intelleximus et volumus, earumque provisiones ordinationi nostre duximus reservandas, decernendo extunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingenter attemptari, ac ad provisionem ipsius ecclesie Polensis celerem et felicem sollicitis studiis intendentes, et cupientes talem eidem Polensi ecclesie pastorem preesse, qui sciret, vellet et posset eam in suis conservare iuribus, et etiam adaugere, post deliberationem, quam super hiis cum eisdem fratribus habuimus diligentem, demum ad te, tunc Catharensim Episcopum, consideratis grandium virtutum meritis, quibus personam tuam dominus insignivit, et quod tu propter diligencie tuarumque virtutum studia dictam Polensem ecclesiam scies et poteris salubriter gubernare, direximus oculos nostre intentis. Intendentis itaque tam gregi dominico quam eidem Polensi ecclesie utiliter providere, (te) a vinculo, quo tenebaris prefate ecclesie Catharensi, cui tunc preeras, de dictorum fratribus consilio et apostolice potestatis plenitudine absolventes, te ad predictam Polensem ecclesiam transcriimus, teque illi preficiimus in Ep̄um et pastorem, curam et administrationem ipsius ecclesie Polensis tibi tam in spiritualibus quam in temporalibus plenarie committendo, liberamque tibi dando licenciam ad prefatam Polensem ecclesiam transeundi, firma spe fiduciaque conceptis, quod dextera domini tibi assistente propitia, prefata Polensis ecclesia per tue industrie fructuosum studium regetur utiliter et prospere dirigetur. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus ad prefatam Polensem ecclesiam cum gratia nostre benedictionis accedens curam et administrationem predictas sic diligenter geras, et solicite prosequaris, quod eadem Polensis ecclesia gubernatori circumspecto et fructuoso administratori gaudeat se commissam, ac bone fame tue odor ex laudabilibus tuis actibus latius diffundatur, tuque preter retributionis eterne premium nostre benedictionis augmentum, ac dicte sedis gratiam exinde uberioris consequi merearis. Datum Avinione xvii. Kal. Maii, Pontificatus nostri Anno Quintodecimo.

In e. m. Capitulo et universis Vassallis ecclesie Polensis, Clero et populo Civitatis et diocesis Polensis et ... Patriarche Aquilegensi.

Papa Jovan poništava kazne Kotoru

CCXLV

Jovanu, kardinalu sv. Teodora, poslaniku Apostolske stolice, da kolegijum i kler grada Kotora razriješi kazni koje su im izrečene u slučaju Sergija sadašnjeg Pulskog, a nekadašnjeg kotorskog episkopa.⁹⁰

Jovan episkop itd. Voljenome sinu Jovanu đakonu, kardinalu sv. Teodora, poslaniku Apostolske stolice, šalje pozdrav itd. Nije prošlo dugo kako smo prečasnog brata našeg Sergija iz Pule, tada iz Kotora, smatrajući da treba da se Kotorskoj crkvi, koja je tada bila upražnjena, obezbijedi episkop, postavili njoj za episkopa i pastira; pošto mu je po nalogu Apostolske stolice obavljen čin rukopoloženja, dali smo mu posebnu dozvolu da sa milošću našeg blagoslova stupi toj crkvi. Onda je do naših ušiju došla tužba istog Sergija, jer je kolegijum grada Kotora obznanio neku odredbu koja se protivi crkvenoj slobodi, u kojoj стоји, kako se kaže, da niko porijeklom iz Kotora ne može biti postavljen za episkopa ovog grada. Nepromišljeno i prkosno su odbili da prime pomenutog Sergija episkopa, koji je porijeklom iz tog grada, kada je lično došao u grad. Štaviše, bijahu se postarali da za kotorskog episkopa nametnu nekog Jovana od Viterbija, otpadnika, kako se govorilo, i to nakon i protiv naše odluke koju smo izdali o pomenutoj crkvi, odlučivši da je bezvrijedno i nezakonito što god bi neko pokušao da učini protiv njihove odluke i nepromišljeno su mu se pokorili kao vikaru. Još su uhvatili, po odredbi pomenutog statuta, rođake, potomke, brata i vikara istog Sergija, i posredstvom predragog u Hristu sina našeg Uroša, kralja Raške, držali su ih u zatvoru. I pošto je pomenuti episkop Sergije, u vezi sa svim ovim lično prišao Apostolskoj stolici, i ponizno zamolio da se slučaj riješi, mi smo pomenutom kolegijumu, pod prijetnjom kazne ekskomunikacijom prema pojedincima, sudijama, službenicima i njihovim savjetnicima, koji upravljaju tim gradom, i interdikcije prema njihovom kolegijumu i gradu (što smo htjeli i učiniti prema pojedincima, kolegijumu i gradu ako se ne pokore ovim našim nalozima), našim pismom veoma strogo naredili da u roku od mjesec dana po prijemu pisma opozovu za ubuduće pomenutu odredbu i da se postaraju da se izbriše iz njihovih knjiga i statuta. Mi smo potpunom apostolskom vlašću, takođe, objavili da je njihovo bezvrijedno i jalovo, te da pomenutog Sergija, kao svog istinskog poglavara i pastira, prime odano kao svog i episkopa Kotorske crkve, i pošteno mu se odazovu po svim episkopskim pravima i odano se pokore njegovim korisnim opomenama i nalozima i da pomenutim, bratu, rođacima i potomcima istog episkopa vrate, odnosno učine da se vrati predašnja sloboda, a da pomenutog uljeza smjesta protjeraju iz episkopata koji je usurpirao. Takođe smo, veoma strogo, drugim našim pismom, zahtijevali od kapitula Kotorske crkve (pod prijetnjom kazne ekskomunikacijom prema pojedincima, suspenzije tog kapitula i interdikcije pomenute crkve, što bismo i učinili, ako se, u vrlini svete pokornosti ne pokore ovim našim nalozima) da nastoji, kod kolegijuma tog grada, brižno i s marom da se prikloni i pokori našim nalozima i da, pošto kapitol otjera pomenutog uljeza iz episkopata, odano primi i blagonaklono se ophodi prema Sergiju, kao svom istinskom episkopu i pastiru svom i Kotorske crkve, da se prikloni i pokori njegovim korisnim opomenama i nalozima, kako opširnije stoji u tom pismu. A pošto je pomenuti Sergije, po savjetu naše braće i potpunom apostolskom vlašću, oslobođen iz zatvora u kome je držan u pomenutoj Kotorskoj crkvi, po savjetu pomenute braće smo smatrali da se treba postarati za crkvu u Puli, koja je tada bila upražnjena, i postavili smo ga za episkopa i pastira pomenute crkve u Puli.

⁹⁰ Theiner, 185-6.

CCXLV.

Ioanni s. Theodori cardinali aport. sedis legato, ut universitatem et clerum civitatis Catharensis absolvat a sententiis in eos latis, instanto Sergio nunc Polensi olim Catharensi episcopo. Reg. An. XV. part. 3. ep. 1218.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Dilecto filio Iohanni sancti Theodori diacono Cardinali, apostolice sedis legato, salutem etc. Dudum de persona Vanerabilis fratris nostri Sergii Polensis, olim Catharensis, Epi Catharensi ecclesie tunc vacanti de fratum nostrorum consilio auctoritate apostolica duximus providendum, preficientes ipsum eidem ecclesie in Episcopum et pastorem, sibique post munus consecrationis apud sedem apostolicam de mandato nostro impensum, eidem accedendi ad dictam ecclesiam cum benedictionis nostre gracia licenciam concessimus specialem. Ac subsequenter ad audienciam apostolatus nostri eiusdem Sergii insinuatione deducto, quod Universitas Civitatis Catharensis cuidam statuto edito per eos contra ecclesiasticam libertatem minus provide innitentes, in quo, sicut dicitur, cavebatur, quod nullus oriundus de Civitate prefata posset prefici in Episcopum Catharensem, dictum Sergium Epi de Civitate prefata oriundum ad Civitatem ipsam personaliter accedentem recipere temerarie et contumaciter recusarunt: quinimo cuidam Iohanni de Viterbio apostasie, ut dicebatur, nota resperso, qui post et contra reservationem nostram, quam feceramus de ecclesia supradicta, decernendo irritum et inane, quicquid contra reservationem predictam contingere attemptari, se procuraverat in Catharansem Epi intrudi, eiusque Vicario obedire temerarie presumebant; ac nichilominus consanguineos et nepotes ac fratrem et Vicarium eiusdem Sergii dicti statuti pretextu ceperant, et per Carissimum in Christo filium nostrum Urosum Regem Rasie detineri in carcere faciebant, dictoque Sergio Episcopo super premissis ad eandem sedem personaliter recurrente, sibique super hiis humiliter supplicante de oportuno remedio provideri: Nos Universitati prefate sub excommunicationis in singulares personas eorum, ac Iudicum, officialium et consiliariorum suorum, quorum consilio dicta Civitas regebatur, et interdicti in Universitatem ipsorum et Civitatem predictam penis, quas singulares personas ac Universitatem et Civitatem predictas incurrere volumus ipso facto, nisi mandatis nostris huiusmodi efficaciter obediret, per nostras litteras districtius duximus iniungendum, ut infra unum mensem post receptionem dictarum litterarum dictum statutum penitus revocare ac de libris et capituloibus suis abradere studerent, quod nos eciam irritavimus et cassavimus ac cassum et irritum nuntiavimus de apostolice plenitudine potestatis, dictum Sergium tanquam verum presulem et pastorem eorum in suum et eiusdem ecclesie Catharensis Epi devote reciperent, sibi de omnibus iuribus Episcopalibus integre respondentes, ac devote parentes eius salubribus monitis et mandatis, dictosque fratrem, consanguineos et nepotes eiusdem Epi restituentes

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Zbog određenih razloga koji su nam navedeni, posredstvom prokuratora i glasnika kolegijuma tog grada, koji su u vezi sa ovim posebno bili poslani, povjeravamo i nalažemo apostolskim pismom tvojoj diskreciji da svi pojedinci kapitula i pomenutog kolegija, koji su možda potpali pod odluke o ekskomunikaciji, suspenziji i interdikciji, iz pomenutih razloga, zbog našeg pisma, kao i drugi koji su bili umiješani u slučaj episkopa Sergija, kapitul, kler, pojedinci, crkva, sudije, savjetnici, službenici, kolegijum i grad Kotor, budu razriješeni od tih kazni, ako su ponizno zamolili; i to kad ti se prethodno dokaže, da je pomenuti episkop Sergije, kako je rečeno, premješten u crkvu Pule i da je mirno preuzeo episkopat i upravu nad dobrima te crkve, i da je brat istog Sergija, koga zbog mržnje prema Sergiju drži u zatvoru kralj Raške, bez ikakvog drugog razloga, oslobođen iz zatvora. Onda, prema crkvenoj odluci možeš da razriješiš, ti ili neko drugi, s našom vlašću, zajedno ili pojedinačno od izrečenog interdikta, kapitul, kler, crkvu, kolegijum i grad. Takođe i pojedince crkvenih kapitula, odnosno klera, ako su držali Božju službu iz prostote ili neznanja, iako su bili obavezani tim odlukama, ili su se nametnuli zbog neregularnosti koje su izazvane, da urediš našim autoritetom, naredivši im spasonosno pokajanje i drugo što je po pravu naređeno. Drugo, nikako nam nije namjera da odobrimo pomenuti statut, jer izdajemo ovaku odluku, već odlučujemo i naređujemo da se pomenuti statut smatra bezvrijednim i nezakonitim, kao što smo odlučili u prethodnim pismima. I da se pomenuti kolegijum i njegovi službenici obavežu da se pokore, ako se već nijesu pokorili, da opozovu i ponište pomenuti statut prema našoj naredbi i da ubuduće paze da nikada takav ili njemu sličan ne obznanе.

U Avinjonu, 12. juna, 15-te god. našeg pontifikata.⁹¹

⁹¹ Godina 1331.

seu restitui facientes pristine libertati, dictum intrusum ab occupatione et possessione dicti Episcopatus Catharensis nichilominus expellendo. Insuper Capitulo ciudem ecclesie Catharensis in virtute sancte obediencie et sub excommunicationis in singulares personas eorum, ac suspensionis in ipsum Capitulum et interdicti in prefatam ecclesiam penis, quas eos incurtere volumus ipso facto, nisi parerent mandatis hiusmodi cum effectu, districtius per alias nostras litteras duximus iniungendum, ut penes dictam Universitatem Civitatis eiusdem solcite et diligenter instantent, ut predictis mandatis nostris intenderent efficaciter et parerent, dictique Capitulum, prefato intruso a prefato Episcopatu prorsus excluso, eundem Sergium tanquam verum Episcopum et pastorem eorum ac eiusdem ecclesie Catharensis devote recipere et benigne tractare, eiusque salubribus monitis et mandatis intendere et obedire curarent, prout in eisdem litteris plenius continetur. Cum autem postmodum prefatum Sergium a vinculo, quo dicte Catharensi ecclesie tenebatur, de fratrum nostrorum consilio et apostolice potestatis plenitudine absolventes, de persona ipsius Polensi ecclesie tunc vacanti de dictorum fratrum consilio duxerimus providendum, proficientes eundem dicte Polensi ecclesie in Episcopum et pastorem: Nos ex certis rationabilibus causis, que per procuratores et nuncios eiusdem Universitatis Civitatis prefate propter hoc ad presenciam nostram specialiter destinatos fuerunt propositae coram nobis, moti pariter et inducti, discretioni tue per apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus omnes singulares personas Capituli et Universitatis predictorum, que ex causis premissis excommunicationis et suspensionis ac interdicti sentencias, per processus per dictas litteras nostras, et alios quoscumque quavis auctoritate factos et habitos ad instanciam eiusdem Sergii Episcopi premissorum occasione vel causa contra dictos Capitulum, ac clerum et singulares personas eorum et ecclesiam, Iudices quoque, consiliarios, officiales, Universitatem et Civitatem Catharenses, forsan incurrerunt, ab eisdem sententiis, si ab eis humiliter pecierint se absolviri, dummodo tibi prius constiterit, quod prefatus Sergius Episcopus ad dictam ecclesiam Poleensem, ut preferitur, translatus possessionem Episcopatus et administrationem bonorum ciudem ecclesie Polensis pacificum fuerit assecutus, et quod frater eiusdem Sergii, qui per dictum Regem Rasie in odium dicti Sergii dumtaxat absque alia causa rationabili in carcere dicitur detineri, a prefato carcere fuerit liberatus, per te vel per alium seu alios auctoritate nostra iuxta ecclesie formam absolvias, ac eciam interdictum in prefatos Capitulum, clerum et ecclesiam ac Universitatem et Civitatem predictos simul vel separatim, communiter vel divisim promulgatum auctoritate predicta studeas relaxare; ac nichilominus cum personis ecclesiasticis singularibus dictorum Capituli sive cleri, si que predictis ligate sententiis per simplicitatem et iuris ignoranciam divina officia celebrarunt, vel se ingesserunt eisdem, super irregularitate, quam propterea contraxisse noscuntur, auctoritate predicta dispenses, iniungens eisdem super premissis penitenciam salutarem et alia, que de iure fuerint iniungenda. Ceterum nostre intentionis nequaquam existit per commissionem et mandatum huiusmodi et alia contenta presentibus statutum approbare predictum, sed dictum statutum, prout est, cassum et irritum fore decernimus et mandamus, prout eciam decrevimus in litteris supradictis: quodque prefati Universitas et officiales ipsius mandato nostro super revocatione et irritatione statuti predicti per dictas litteras eis facto, si non paruerunt, parere efficaciter teneantur, illud deinceps nullatenus servatur, nec tale vel simile ullo unquam tempore edituri. Datum Avinione ii. Idus Iunii, Pontificatus nostri Anno Quintodecimo.

**Episkop Rajmundus Agouti
1331-1334.**

CCXLIII

*Rajmund Agouti od Klareta postavlja se za episkopa Kotora.*⁹²

Jovan episkop itd. Voljenom sinu Rajmardu Agoutiju od Klareta, izabranom u Kotoru, šalje pozdrav itd. Dug prema pastirskoj službi itd. Nedavno je Kotorska crkva ostala upražnjena. Prečasnog brata našeg Sergeja episkopa Pule, a tada Kotora, pošto je oslobođen zatvora u kome je držan u samoj Kotorskoj crkvi, koju je predvodio, po savjetu naše braće i potpunom apostolskom vlašću oslobodili smo i odlučili da ga treba premjestiti u crkvu Pule, koja je tada bila upražnjena, postavivši ga tamo za episkopa i pastira. Želeći da očinskom brigom sačuvamo crkvu u Kotoru da ne bi trpjela štetu zbog odugovlačenja (sa odlukom), jer niko sem nas nema pravo da u toj crkvi izvrši rukopolожење (mi odavno, prije ovog upražnjenja crkve kotorske, sve katedralne crkve koje su upražnjene i koje će biti upražnjene, premještajem prelata koje smo izvršili i koje ćemo izvršiti, bilo gdje da su postavljeni, u druge crkve tada upražnjene i koje će biti upražnjene, kao Apostolska stolica smo htjeli i smatrali da imamo isključivo pravo na rukopolожењe i postavljenje, smatrajući bezvrijednim i nezakonitim sve što bi neko drugi svjesno ili nesvjesno učinio), poslije pominog vijećanja, koje smo održali sa našom braćom o postavljenju probitačne i prikladne osobe, obratili smo pažnju upravo na tebe iz Reda braće sv. Marije od Monte Karmela, profesora i sveštenika, čovjeka predanog religiji, književnoj nauci i obdarenog drugim vrlinama, kako smo saznali iz mnogih vjerodostojnih izvora. Nakon dugog razmišljanja o tvojoj ličnosti postarali smo se apostolskom vlašću da te postavimo za episkopa i pastira Kotorske crkve, potpuno ti povjeravajući brigu i upravu nad njom u duhovnim i svjetovnim stvarima, uzdajući se u onoga koji daruje milost i nagrade da će Kotorska crkva pod tvojom srećnom upravom marljivošću i promišljenošću, uz Božju pomoć, zaslužiti spasenje. Stoga sa spremnom odanošću prihvati jaram koji ti je Gospod stavio na pleća i smjerno pogni vrat pod njegovim slatkim teretom i trudi se da brižno upravljaš, odano i mudro, obrazujući pastvu koja ti je povjerena u toj crkvi, naukom riječi i djelâ, mudrošću koja ti je data sa visina, da bi Kotorska crkva tvojom marljivošću napredovala neprekidno zavjetima i uvećala se napretkom, kao i da ti zbog toga zaslubiš blagoslov i milost božansku, Apostolske stolice i našu. U Avinjonu, 15. aprila, 15-te godine našeg pontifikata.⁹³

⁹² Theiner, 184-5.

⁹³ Godina 1331.

CCXLIII.

Raymundo Agouti de Clareto ecclesiae Catharensi praeficitur in episcopum. Reg. An. XV. part. 3. ep. 1182.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Dilecto filio Raymundo Agouti de Clareto electo Catharensi, sal. etc. Pastoralis officii debitum etc. Nuper siquidem vacante ecclesia Catharensi, pro eo quod nos Venerabilem fratrem nostrum Sergium Polensem, tunc Catharensem, Episcopum licet absentem a vinculo, quo ipse Catharensi ecclesie, cui tunc preerat, tenebatur, de fratribus nostrorum consilio et apostolice potestatis plenitudine absolventes, ipsum ad Polensem ecclesiam tunc vacantem duximus transferendum, preficiendo eum illi in Epum et pastorem: Nos volentes eidem ecclesie Catharensi, ne dispendia prolixe vacationis incurreret, paterna solicitudine providere, cum nullus preter nos hac vice de provisione ipsius Catharensis ecclesie se intromittere possit, pro eo quod nos diu ante vacationem ipsius ecclesie Catharensis omnes ecclesias Cathedrales per translationes per nos tunc factas, et imposterum facientes de prelatis earum ubilibet constitutis ad alias Cathedrales ecclesias tunc vacantes, et imposterum vacatas apud sedem apostolicam vacare intelleximus et etiam volumus, et earum provisiones dispositioni et ordinationi nostre duximus reservandas, decernendo extunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari, post deliberationem, quam de preficiendo eidem ecclesie personam utilem ac etiam fructuosam habuimus cum eisdem nostris fratribus diligentem, demum ad te ordinis fratribus sancte Marie de Monte Carmeli professorem et in sacerdotio constitutum, virum utique de religionis zelo, litterarum sciencia, aliisque virtutum meritis nobis et dictis fratribus fidedignis testimoniis multipliciter commendatum, direximus oculos nostre mentis: quibus omnibus debita meditatione pensatis, de persona tua ipsi Catharensi ecclesie auctoritate apostolica providemus, teque illi in Epum preficimus et pastorem, curam et administrationem ipsius tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, in illo qui dat gratias et largitur premia confidentes, quod eadem Catharensis ecclesia per tue circumspectionis industriam et providenciam circumspectam sub tuo felici regimine, dextera domini tibi assistente propitia, salutaria recipiet incrementa. Iugum itaque domini tuis impositum humeris prompta devotione suscipiens, et reverenter suavi eius oneri collum submittens, curam et administrationem predictas sic exercere studeas solcrite, haenter et prouenter, gregem dominicum in eadem ecclesia tibi creditum doctrina verbi et operis iuxta datam tibi ex alto prudentiam informando, quod ipsa ecclesia Catharensis per tue circumspectionis industriam votivis iugiter proficiat commodis et successibus prosperis augeatur; ac tu proinde divinam et apostolice sedis et nostram benedictionem et graciam uberius consequi merearis. Datum Avinione xvii. Kalendas Maii, Pontificatus nostri Anno Quintodecimo.

In e. m. Capitulo ecclesie Catharensis, Clero et populo Civitatis et diocesis Catharensium et Archiepiscopo Barensi.

CCXLIV

Istom izabranom episkopu Kotora se dopušta da može biti rukopoložen od bilo kog katoličkog poglavara.⁹⁴

Jovan episkop itd. Voljenom sinu Rajmundu, izabranom u Kotoru, šalje pozdrav itd. Kad je onomad Kotorska crkva ostala bez pastirske skrbi, pošto smo mi i naša braća saznali za tvoje izuzetne vrline, po savjetu te braće apostolskom vlašću odlučili smo da te postavimo za episkopa i pastira te crkve, kao što stoji pouzdano u našim pismima. Naklonjeni smo ti u onome što može da ti koristi i milostivi smo prema tvojim molbama da budeš rukopoložen od strane katoličkog poglavara koga budeš želio, a koji je u milosti i zajedništvu sa Apostolskom stolicom, u društvu i uz pomoć dva ili tri katolička episkopa, koji su, takođe, u milosti i zajedništvu sa Apostolskom stolicom, i tom poglavaru našom vlašću dajemo slobodu da te rukopoloži, potpunu i slobodnu mogućnost ti ovom odlukom dopuštamo. I hoćemo da taj poglavavar koji te bude rukopoložio, pošto to uradi, primi u naše i u ime Rimske crkve tvoju zakletvu na vjernost, kako je uobičajeno, čiji smo ti sadržaj poslali u našoj buli i da tu zakletvu, kojom ćeš se zakleti, od riječi do riječi tvojim pismom, koje bude zapečaćeno tvojim pečatom, preko svog glasnika što prije se postara da nam pošalje. I da se kasnije ne napiše nikakva osuda u vezi sa tim prečasnom bratu našem arhiepiskopu Barija, kome je pomenuta crkva po mitropolitskom pravu podložna.

U Avinjonu, 31. maja, 15-te god. našeg pontifikata.⁹⁵

O izboru manastirskih prokuratora crkve sv. Trifuna, gl. XVIII⁹⁶

Takođe, treba da se izaberu, kao što je rečeno, po starom običaju, dva plemića prokuratora i defensora za bilo koji manastir našeg grada i okruga, koji bi brinuli o svemu što je korisno i što će biti dobromanjerno i bez prevare u toku godine dana, kao što su manastiri Sv. Đordja iz Zaliva, manastiri Poncelara ili Sv. Mare od Kotora i manastiri Sv. Petra od Surana i svi drugi manastiri koji su u našoj opštini. A ako neko od njih bude odbio da prihvati dužnost, neka plati 25 perpera kazne i neka se odmah izaberu dva prokuratora za crkvu Sv. Trifuna.

⁹⁴ Theiner, 185.

⁹⁵ Godine 1331.

⁹⁶ Farlati, VI, 446.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

CCXLIV.

Eidem electo Catharensi conceditur, ut a quocumque maluerit antistite catholico consecrationis munus recipere valeat.
Reg. An. XV. part. 3. ep. 1189.

JOHANNES EPISCOPUS etc. Dilecto filio Raymundo Electo Catharensi, salutem etc. Cum pridem ecclesie Catharensi tunc pastoris solatio destitute de persona tua, nobis et fratribus nostris ob tuorum meritorum exigenciam accepta, de ipsorum fratrum consilio auctoritate apostolica duxerimus providendum, preficiendo te ipsi ecclesie in Episcopum et pastorem, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur: Nos ad ea, que ad tue commoditatis augmentum cedere valeant, favorabiliter intendentes, tuis supplicationibus inclinati tibi, ut a quocumque malueris catholico Antistite gratiam et communionem apostolice sedis habente, ascitis et in hoc sibi assistentibus duobus vel tribus catholicis Episcopis similem gratiam et communionem habentibus, munus consecrationis percipere valeas, et eidem Antistiti, ut huiusmodi munus auctoritate nostra libere tibi possit impendere, plenam et liberam concedimus tenore presentium facultatem. Volumus autem, quod idem Antistes, qui tibi predictum munus impendet, postquam illud impenderit, a te nostro et Ecclesie Romane nomine recipiat iuxta formam, quam tibi sub bulla nostra mittimus inclusam, fidelitatis debite solitum iuramentum, et formam iuramenti, quod tu prestabis, de verbo ad verbum per tuas patentes litteras tuo sigillo signatas per proprium nuntium nobis quamtotius destinare procuret: quodque per hoc Venerabili fratri nostro Archiepiscopo Barense, cui prefata ecclesia metropolitico iure subesse dinoscitur, nullum preiudicium imposterum generetur. Datum Avinione II. Kalendas Iunii, Pontificatus nostri Anno Quintodecimo.

Decreta
Catharensia
de rebus
ecclesiasticis.

De electione Procuratorum Monasteriorum & Ecclesie S. Tryphonis, Cap. XVIII.
Item eligi debant, sicut praedictum est, secundum antiquam consuetudinem, duo nobiles viri Procuratores & defensores pro qualibet Monasterio nostrae civitatis, & districtus, qui procurent omnia, quae utilia sunt & erunt ipsis Monasteriis bona fide & sine fraude per unum annum, ut est Monasterii S. Georgii de Gulpbo, Monasterii ponceollarum, sive Sanctæ Clæræ de Gaibaru, & Monasterii S. Petri de Surana, & omnia alia Monasteria, quae pertinent ad nostram Communitatem. Si vero quis eorum recusabit acceptare officium, solvat yperporos vigintiquaque de pena, & similiter elegantur duo Procuratores Ecclesie S. Tryphonis.

**O izboru crkvenjaka sv. Trifuna
gl. XIX**

Kad god bude prilike, toliko puta neka opština Kotor zajedno sa gospodarem našim episkopom i svojim kapitulom jednako voljno, po starom običaju, neka izaberu i traže nekog časnog i odanog čovjeka crkvenjaka u crkvi Sv. Trifuna, koji bi odano i časno upravljao, brinuo se i obavljao službu crkvenjaka, na čast pomenute crkve i opštine i da svake godine podnese izvještaj o crkvenim prilikama.

O huliteljima Boga, gl. 97

Ako neko bude hulio na Boga ili njegove svece neka plati 10 perpera, a ako ne bude mogao da plati neka se sveže za stub čija je polovina opštinska, a druga tužiteljeva.

De electione Sacristæ S. Tryphonis, Cap. XIX.

*Quotiescumque fuerit opportunum, toties Com-
munitas Cathari una cum Domino Episcopo no-
stro, & suo Capitulo de pari voluntate secun-
dum antiquam consuetudinem eligant & postante
aliquem honestum & fidelissimum virum Sacri-
stiam in Ecclesia Sancti Tryphonis, qui devote
& honorifice regat & procuret ac faciat offi-
cium Sacristæ ad honorem dictæ Ecclesie & Com-
munitatis, & quod de rebus ecclesiasticis omni an-
no reddat rationem.*

D. blasphemantibus Deum, Cap. LXXXVII.

*Siquis blasphemaret Deum vel sanctos suos,
solvatur de bando yperperos decem, quos si sol-
vere non poterit, ligetur ad columnam, cuius
medietas sit Communitatis, alia accusatoris.*

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

O crkvenim pokroviteljima, gl. 168 20. oktobra 1334. god.

Mi, opština Kotor, po običaju okupljeni na zvuk zvona. Razmišljajući i uvidjevši veliku opasnost za naše duše i želeći da poslušamo i obavimo naloge svete Majke crkve, odlučujemo i naređujemo da ako neki patron ili patroni, kako javni tako i građani, budu htjeli da izaberu nekog klerika crkava za opata pomenutih crkava i veći dio porodice se saglasi sa tim, neka ga izaberu za opata pomenutih crkava, kao što je od starine utvrđeno. Onaj ko bude učinio protivno rečenom neka izgubi svoj udio u pomenutim crkvama, koji ima da pripadne drugim porodicama.

Da ne možemo založiti ni prodati crkveno blago, gl. 260

Desetog februara god. Gospodnje 1334.

Mi, opština Kotor, po običaju, okupljeni na zvuk zvona na čast i dobrobit crkve Sv. Trifuna i drugih crkava našeg grada i za spas naših duša odlučujemo i naređujemo da od sada pa ubuduće ne možemo založiti ni prodati ili otuditiblago ili svojinu Sv. Trifuna, ni drugih crkava našeg grada ili njegovog okruga. A ako se neki sudija, savjetnik ili neko drugi usudi da učini protiv ovoga što je rečeno, svu štetu i troškove koje pomenuta crkva bude pretrpjela od toga neka plati i nadoknadi od svog imetka i tu prodatu, založenu ili oskrnavljenu stvar obavezan je da odmah od svog imetka obnovi.

De Patronis Ecclesiarum, Cap. CLXVIII.

Millefimo CCCXXXIV. mense Octobris die xx.

Nos Communitas Cathari ad sonum campanæ solito more congregati. Videntes & considerantes periculum magnum animarum nostrarum, & dolentes obedire eorum exercere mandata Sanctæ Matris Ecclesiæ statuimus & ordinamus, quod si aliquis patronus vel patrōni tam forenses quam cives aliquarum Ecclesiarum voluerint aliquem clericum in Abbatem eligere Ecclesiarum prædictarum, & major pars familiarium se concordaverit, illum in Abbatem Ecclesiarum prædictarum elegant, ut antiquitus extitit ordinatum; qui fecerit contra prædicta, amittat partem suam Ecclesiarum prædictarum quia sit aliorum familiariorum.

Quod non possumus ponere in pignore, nec vendere thesaurum Ecclesiæ, Cap. CCLX.

Anno Domini MCCCXXXIV die decima Februarii. Nos Communitas Cathari ad sonum campanæ more solito congregati pro honore & bono statu Ecclesiæ Sancti Tryphonis & aliarum Ecclesiarum nostrarum statuimus & ordinamus, quod ex nunc in antea non possimis ponere in pignore, nec venare aut affidare thesaurum aut possessiones Sancti Tryphonis, nec aliarum Ecclesiarum nostrarum civitatis, vel ejus districtus: & si aliquis iudicū vel consiliariorum, vel aliquis alter præsumeret contra prædicta facere, omne damnum & expensas, quod & quas prædicta Ecclesia sustinuerit exinde, solvant & compoñant de suo proprio, & illam rem venditam vel oppignoratam vel affidatam teneatur similiter de suo proprio rescatare.

Thomas præfuit annos sere decem

**Episkop Tomas de Ripatronsis
1334-1343.**

XI

Grad Kotor i Mleci⁹⁷
1335 decembra 30

Kotorski ugovori. Dana 26-og aprila, godine Gospodnje 1335. pretposljednjeg dana mjeseca decembra, u odaji gospode providura, u prisustvu razboritih ljudi: Gvečela, kultrarija Sv. Bartolomeja, Petra Skarpaca Sv. Eustahija, Nikole Rosa Sv. Basija, Marka prekona Sv. Julijana, Bartolomeja de Đirarda Sv. Eustahija, Brata Slovena iz Kotora i drugih, ova razborita gospoda su utanačili doljenavedeni ugovor, u ime opštine Venecije, s jedne i Marin iz Kotora, u ime opštine Kotor, s druge strane.

I. Kao prvo, da svaki Kotoranin može da ide u Kotor sa listinom Venecije imajući nalog, odnosno pravo, kao što ga ima Venecijanac i kako sa svojom sopstvenom listinom tako i bez nje, na bilo koji način bude učinjen ugovor.

II. Takođe, da majka ne može da rasproda imovinu svojih sinova, koju su stekli svojom marljivošću i poštenjem na štetu Mlečana; da su majke koje ostanu udovice u obavezi da u roku od petnaest dana od smrti svojih muževa sačine popis u odjeljenju vijećnice gdje se nalazi registar, kako bi mogle da imaju uvid u imovinu svojih muževa; ako to ne učine samim tim neka se sva imovina za koju se zna potpuno predala povjeriocima Mlečanima.

III. Takođe da su braća, koja su u bratskom udruženju, u obavezi prema dugovanju nekoga od braće, pod uslovom da onaj brat koji ne bude želio da se obaveže za dugovanje svog brata, prije sačinjenog ugovora posredstvom telala te zemlje na trgu javno objavi i pisar (napiše) u opštinskom kvartu, da ne želi da se obaveže za dugovanja svog brata, i na taj način se brat, koji to tako bude objavio i napisao, ne obavezuje za dugovanja svog brata.

IV. Takođe da su članovi koji imaju udruženje u obostranoj obavezi prema dugovanju koje ima neko od njih, osim ako neko javno ne objavi i napiše da ne želi da se obaveže, kao što je prethodno napisano za braću.

V. Takođe da opština Kotor treba da drži u svojim zatvorima svakoga ko je mletački dužnik, čiji je dug dokazan, ili njegovog brata ili člana koji je u udruženju sa njim i da se on ili oni ne mogu pustiti sve dok ne izmire dug prema pomenutom Mlečaninu; i ako on ili oni, koji budu zatvoreni, imaju posjede unutar ili izvan grada, treba da se njegova ili njihova imovina, u roku od mjesec dana, proda na javnoj dražbi, pošto bude u zemlji objavljena; a sudije, koji tada budu na položaju, u obavezi su da oglase dražbu onog dana kad to bude tražio pomenuti povjerilac Mlečanin; ako sudije ili drugi od njih ne bude pazio na vrijeme, bilo ko od njih, naravno, treba da plati kaznu od 300 perpera, koja treba da se da gospodaru Raške.

VI. Takođe, da grad ili sudije koje je postavio grad treba da zasijedaju svi ili dvojica od njih dva dana u sedmici, tj. ponедјeljkom i subotom, ili drugim danima, da bi se isplatio račun Mlečanima, pod uslovom da ako Mlečani budu došli kod sudija na istragu, koju građani Kotora prije toga treba da čuju i ako se, osim toga, pomenute sudije obavežu da ih saslušaju, mi ne možemo da se povučemo sa suđenja, sve dok ne budu saslušali pitanja Mlečana, izričući presudu, kako u tom slučaju bude moguće i pravedno, da se preko svojih sudija ili njihovog većeg dijela potpuna pravda ispuni prema Mlečanima, u roku od petnaest dana na više pošto istraga pred sudijama bude pokrenuta ili započeta.

VII. Takođe, da ako ne Kotoranin bude Mlečaninu dužnik u Sklavoniji, što znači u cijelom kraljevstvu Raške, i ne isplati dug pomenutom Mlečaninu u roku koji je naveden u dokumen-

⁹⁷ S. Stanojević, 33-37.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Град Котор и Млєци

1335 дејембра 30

Утврђује се погодба с Млєцима о заједничком трговању.
S. Ljubić, Listine I, Zagreb 1868, стр. 464.

Pacta Catari. Die vigesima sexta aprilis, anno domini millesimo trecentesimo trigesimo quinto, die penultimo decembris, in camera dominorum provisorum, presentibus discretis viris Guecelli cultrario sancti Bartholomey, Petro Scarpaza sancti Eustachii, Nicolino Roso sancti Basi, Marco precone sancti Juliani, Bartholomeo de Girardo sancti Eustachii, Brato Sclavo de Cataro, et aliis, pacta infrascripta fuerunt tractata per dominos provisores nomine communis Venetiarum ex una parte, et Marinum de Cataro nomine communis Catari ex alia.

I. In primis, quod quilibet Catarinus possit petere in Cataro cum carta Veneti, habendo commisionem sive potestatem eius, sicut ipse Venetus, et sicut cum sua carta propria quam sine carta, quo cumque modo debitum contractum fuerit.

II. Item quod mater non possit subtrahere bona filiorum suorum, que acquisiverint sua industria et probitate in detrimentum Venetorum; quod matres, vidue remanentes, teneantur inter dies quindecim a morte suorum virorum fieri facere inventarium, in quaternis curie inde facere registrari, ut sciri possint bona suorum virorum; quod si hec non fecerint, ipso facto bona omnia sic reperta sint creditoribus Venetis totaliter obligata.

III. Item quod fratres, existentes in fraterna societate, teneantur cuilibet debito facto per aliquem ipsorum cum hac conditione, quod ille frater, qui noluerit teneri debito fratris sui, ante debitum contractum debeat fecisse cridari per riparium dicte terre in plathea (et scribi) per notarium in quaterno communis, se nolle tenere ad aliquod debitum fratris sui, et taliter frater, qui sic fecerit cridari et scribi, ad debitum fratris sui minime teneatur.

IV. Item quod socii, habentes societatem, ad invicem teneantur ad debitum factum per aliquem ipsorum, quod, si fecerit cridari et scribi, se nolle teneri, ut de fratribus proxime scriptum est superius.

V. Item quod commune Cathari debeat tenere in carceribus suis quemlibet debitorem Veneti per rationem convictum, aut fratrem sive socium eius, habentem societatem fraternalm cum illo, nec possint eum vel eos dimittere, quousque dicto Veneto de suo credito integre fuerit satisfactum; et si ille vel illi, qui sic fuerint carcerati, haberent possessiones intra vel extra civitatem, debeat ipsius vel ipsum bona vendi per terram ad incantum infra unum mensem, postquam incepta fuerint incantari; et iudices, qui per tempora fuerint, teneantur facere incantari predicta illa die, qua fuerint requisita a Veneto creditore predicto; quod si iudices vel ipsorum alter non observaverint suo tempore, ipsorum quilibet non observans dumtaxat, ut est dictum, penam tercentorum ypperorum incidat, domino Rascie applicandam.

VI. Item quod civitas sive iudices ordinati per eam debeant sedere omnes vel duo ipsorum duobus diebus in hebdomada, videlicet lune et sabbati, vel alias, ad redendum rationem Venetis, cum hac conditione, quod si Veneti ad questione autem venerint coram iudicibus, quam cives Catarini ante debeant audiri, et si preterea dicti iudices eos audire teneantur, inde nos valentes recedere a iudicio, quousque Venetorum questiones non audierint, diffiniendo, ut fuerit possibile et iustitie casus suadebit, quod per suos iudices vel maiorem partem eorum ius summarie reddi debeat Venetis infra dies quindecim ad plus, postquam questio coram ipsis mota sive incepta fuerit.

VII. Item quod si aliquis Catarinus debtor Veneti fuerit in Sclavonia, videlicet per totum regimen Rascie, et non soluto infra terminum in instrumento contentum Veneto supradicto, quod iudices duo vel tres, requisiti ab ipso Veneto, debeant mittere pro illo debitore, et eum compelli facere,

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

tu, da dvojica ili trojica sudija, koje bude tražio sam Mlečanin, treba da pošalju po tog dužnika, i da ga natjeraju, da u roku od dva mjeseca, više ili manje, u zavisnosti od udaljenosti mjesta gdje se bude nalazio dođe u Kotor da bi u potpunosti pružio zadovoljštinu pomenutom Mlečaninu, prema sadržaju svoje listine, ili da mu po zakonu odgovori; ako ne pruže zadovoljštinu, da se pošalju u zatvor, i da se drže u njemu, sve dok ne izmire dug, i njihova dobra, ako ih budu imali, da se prodaju na dražbi, i da se tako izmiri dug povjeriocu; ako onaj dužnik bude požuren da u vremenskom roku koji mu je određen izmiri dug, ili on ili odgovarajući zastupnik, a on to ne bude mogao da učini od svojih dobara, da taj dužnik treba da se protjera iz Kotora i cijele njegove oblasti, odakle ne može izići, niti biti od ugleda, sve dok potpuno ne izmiri dug prema povjeriocu.

VIII. Takođe da se svi pomenuti ugovori odnose na prošle, sadašnje i buduće zajmove pomenutih Mlečana, koji toliko treba da traju, znači, približno deset godina između ovih stranki, naviše, sve dok neka stranka ne bude ponovo tražila pomenuto, što treba da se zabilježi kroz jednu godinu prije nego želi da opozove ono što je pomenuto, a u tom terminu Mlečani lično i materijalno otuda slobodno mogu da budu odsutni.

IX. Pod prijetnjom kazne od 1000 perpera, bilo da je kazna plaćena ili ne, ovaj dokument ostaje i dalje na snazi.

Sve ono što Marin Filipov iz Kotora, podanik gospodara kralja Raške, legitimni prokurator, djelatelj, činitelj, opštinar i posebni glasnik da bi plemići... koji brinu o opštini Veneciji odobrili i ratifikovali, s punomoćjem i u ime opštine Venecije (obećava) da motri i pazi i da ne protivrječi ili da čini de iure i de facto, pod prijetnjom kazne od 1000 perpera od svojih i od dobara gospodara kralja Raške.

X. Dana 27. aprila. U ime Hrista amen, 1335, dana 19. decembra, dolje navedeni ugovori bili su potvrđeni na savjetu poglavara, da bi vlast mogla da nadoknadi štetu plemiću Nikoli Briosu, za što su se okupili popisani trgovci, koji su obično išli i pogadali svoje stvari i robu u Kotoru i tamo obavljali svoje poslove, ali preko spisa koji su sačinjeni protiv Kotorana, što upravo ostaje na snazi, zbog štete ne mogu sa dužnika Kotorana da dobiju mnogo novca na svom sudu tako da i opština i njeni pojedinci trpe štetu zbog toga. Traži se od nas, naime, da od svakog komada sukna koji prodaju ili daju na prodaju u Kotoru, bilo koji trgovac iz Venecije strogim zavjetom se obavezuje i treba da dobije od kupca jedan mletački groš, i od bilo koje druge robe koju prodaje ili daje na prodaju u pomenutom mjestu, obavezuju se po tom zavjetu da na sličan način dobiju od kupca polovinu procenta vrijednosti pomenute robe u roku od petnaest dana i ako u pomenutom roku ne dobije ili ne plati naši trgovci koji imaju takvu robu obavezuju se da od svoje sopstvene robe to plate.

XI. Takođe, da novac koji je na taj način dobijen od kupca ili od sopstvene robe trgovaca, ne brinu da ga tako dobiju od kupca, obavezuju se mletački trgovci, da prilikom prodaje sukna ili druge robe u Kotoru plate i daju konsignaciju mletačkom konzulu, koji će tamo biti, kao što je običaj u drugim zemljama u kojima se nađu mletački trgovci.

XII. Takođe, da se konzul, pod strogim zavjetom obaveže i mora da dobije te pare od trgovaca koji plaćaju našoj vlasti, i da ih okupi i odano i brižno pošalje u Veneciju u vlast ljudi koji brinu o opštini, kojima je vlast povjerila da vide da što bolje iskoriste one pare i plate gospodinu Nikoli Briosu za nadoknadu njegove štete, nastavljujući tako, sve dok pomenutom plemiću za tu štetu ne bude pružena pravedna i razumna nadoknada prema procjeni štete koja je nastala zbog toga; i pošto se namiri pomenuta šteta, neka ne dolazi na sud nova; i ako bi se slučajno kasnije otkrilo neko opravdanje, treba da se obeštete trgovci, kao što je pravedno. Po tom pitanju pomenuti providuri su obavezni da daju da se u opštinskom kvartu napiše i ubilježi sve po redu, da se odmah šalju pomenuti konzuli i da se isplati cijela suma pomenutom plemiću, da bi uvijek mogao da se vidi račun da je šteta zadovoljena, kad sve bude završeno.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

quod infra duos menses ad plus et minus secundum distantiam loci, ubi fuerit, perveniat Catarum ad satisfaciendum dicto Veneto cum integritate secundum tenorem carte sue, vel ad respondendum sibi de iure; quod si non satisfacerent victi per rationem, ponantur in carcere, et teneantur in ea, quo usque satisficerint, et bona sua, si qua habuerint, vendantur ad incantum, et satisfiat creditoru supradicto; quod si debitor ille citatus fuerit, et infra diurnum sibi assignatum terminum comparuerit per se vel procuratorem idoneum, et de bonis ipsius reperiri non posset, quod dictus debitor forbaniri debeat de Cataro et totius eius districtus, de quo non valeat exire, nec sibi aliquo modo gratiam fieri, donec integraliter suo creditoru satisficerit.

VIII. Item quod pacta omnia supradicta refferrantur ad credita dictorum Venetorum preterita, presentia et futura, que durare tantum debeant observando usque ad decem annos proxime venturos inter ipsas partes, et tantum plus, quo usque predicta fuerint requisita per aliquam partium revocari debere, que teneatur debere denotari per unum annum antequam predicta vellit revocare, infra quem terminum Veneti cum suis personis et bonis inde libere valeant absentari.

IX. Cum pena ypperperorum mille, et pena soluta vel non, nihilominus presens instrumentum carte in suo robore perseveret.

Que quidem omnia et singula Marinus Philippi de Cataro, fidelis domini regis Rascie, legipimus procurator, actor, factor, sindicus et nuncius specialis ad probandum, ratificandum nobilibus viris... provisoribus communis Venetiarum, recipientibus vice et nomine communis predici Venetiarum, (promittit) attendere et observare, et non contrafacere vel venire de iure vel de facto, sub pena et in pena ypperperorum mille in bonis et de bonis dicti domini regis Rascie.

X. Die XXVII aprilis. In nomine Christi amen, millesimo trecentesimo trigesimo quinto, die XIX decembris, pacta videre posset dominatio in subventionem dampni viri nobilis Nicolay Brioso, ad que contentantur inscripti mercatores, qui solebant ire et conducere res et mercationes suas Catari, et ibi facere facta sua, sed per scrituram factam contra Cata- rinos, que potissime firma remanet, propter damnum predictum nequeunt cum personis nec mercibus suis ire ad dictum locum, nec a Catarinis suis debitoribus excutere multam pecuniam in suum preiudicium et gravamen et in dampnum etiam communis et specialium personarum de civitate ista. Nam contentamur, quod de qualibet pecia pani, quam amodo vendent seu vendi facient in Cataro, quilibet mercatorum de Veneciis per sacramentum astrictum teneatur et debeat excutere ab emptore grossum unum venetum, et de qualibet alia mercatione, quam vendere seu vendi facient in loco predicto, teneatur ipsorum quilibet sub dicto debito sacramenti excutere similiter ab emptore dimidiā pro C de valore dictae mercationis infra XV dies, et si infra dicto tempore non sic excussum fuerit vel solverit, teneatur de bursa sua propria mercatores nostri habentes huiusmodi solvere illud.

XI. Item quod denarios modo predicto excusso ab emptore vel de bursa propria mercatorum sic excutere ab emptore non curassent, teneantur mercatores Veneti, factis venditionibus pannorum vel aliarum mercationum in Cataro, solvere et consignare consuli Venetorum, qui fiet ibidem, secundum quod mos est fieri in terris aliis, in quibus mercatores Veneti conversantur.

XII. Item quod consul, prefacto sacramento astrictus, teneatur et debeat excutere dictos denarios a mercatoribus dominio nostro predicto solventibus, et illos congregare ac Venecias fideliter et solicite mittere ad manus dominorum provisorum communis, quibus per dominum sit commissum, quod sicut et quando melius videret expedire illos denarios, et solvant predicto domino Nicolao Brioso pro subventione sui dampni, sic continuando, quo usque dicto nobili de ipso

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

XIII. Takođe da bi pomenuti konzul mogao što bolje u Kotoru da izvršava i slijedi sve što je prethodno napisano, trgovci neka se potrude da vlast pošalje istome i da se naloži pod zakletvom da kad barke ili brodovi trgovaca iz Venecije budu došli u Kotor, on treba da vidi i pregleda robu sa barki i brodova i da popiše stvari i robu Mlečanima, koje se tu budu našle, i čijih su trgovaca, po redu i pažljivo, imajući pravo da izrekne kaznu i kazne gazdama i zapovjednicima tih barki i brodova i da ih stavi pod zakletvu, kako mu se najkorisnije učini.

XIV. Takođe, da se pomenutom konzulu povjeri da, kad mletački trgovci budu nešto prodavali na pomenutom mjestu, treba da naplati od tih trgovaca, prema onome kako je rečeno, i da pošalje u Veneciju u vlast pomenutih providura, dok se potpuno ne izmiri dug prema pomenutom plemiću. Novac od te štete prema pomenutoj taksi neka vlast da istom konzulu, da ga i on ima kod sebe.

XV. Ovaj konzul može, da bi se što bolje izvršilo ono što je rečeno, da izrekne kaznu i kazne mletačkim trgovcima, i da ih stavi pod zakletvu, kako bude pogodno. Već pomenuti trgovci kazuju zakletvu sa svakim poštovanjem za dobru namjeru i preporuku, prinuđeni da se uvijek pokoravaju vlasti, i da su pokorni, u pomenutim stvarima za koje im se slučajno bude činilo da treba da budu.

dampno satisfactum fuerit secundum taxationem iuste et rationabiliter fienda de ipso; et satisfactione dampni predicti sic facta, cesset ista novitas; et si quid forte ultra reperiatur excussum, restitui debeat mercatoribus, sicut fuerit iustum. Per quam causam dicti provisores teneantur in quaterno scribi facere et notari totum ordinare, quod ex hoc mittent consules predicti, et totum quod solvent nobili prelibato, ut semper ratio videri possit de satisfactione dampni huiusmodi, quando fuerit percompleta.

XIII. Item ut consul prefatus melius possit in Cataro facere et exequi omnia suprascripta, contentantur mercatores, quod per dominationem committatur eidem ac precipiatur sub debito sacramenti, quod quando condure seu alia navigia mercatorum de Veneciis applicerint Catarum, teneatur videre et examinare mercationes condure et navigiorum dictorum et scribere res et mercationes Venetorum, que conducte fuerint in eisdem, et quorum mercatorum sunt, per ordinem et distincte, possendo superinde imponere penam et penas patronis et scribanis dictarum condurarum et navigiorum, et eos etiam ponere ad iurandum, sicut ei melius videbitur expedire.

XIV. Item quod committatur consuli predicto, quod, cum mercatores Veneti vendiderint aliiquid in loco predicto, teneantur excutere a mercatoribus ipsis, secundum quod plene dictum est, et mittere Veneciis ad manus predictorum provisorum, donec satisfactio dicti nobilis fuerit adimpta. Summa cuius dampni secundum taxationem predictam eidem consuli per dominationem detur, ut illam etiam habeat apud se.

XV. Qui consul pro dicta melius exequenda possit etiam ponere penam et penas mercatoribus Venetis, et ipsos ad sacramentum ponere, sicut fuerit opportunum. Que omnia cum omni reverentia dicunt mercatores iam dicti ad bonam fidem et recommendationem, contentati semper parere dominationi, et sunt contentati, que forte in predictis sibi fienda videbitur.

Povjerava se sudijama da izvrše pravdu po pitanju Marina Domanha i grada i službenika Kotora.⁹⁸

Benedikt episkop itd. Prečasnoj braći... arhiepiskopu Splita i... episkopu Trogira i voljenom sinu Klementu de Gangulisu kanoniku Raguze, šalje pozdrav itd. Dug prema našoj službi zahtijeva da prema svima koji traže pravdu budemo dužni da je izvršimo. Stoga nam je tužba voljenog sina Marina Domanha de Bualiha građanima Kotora, pošto je odavno Kotorska crkva smrću blaženopočivšeg Domanha, kotorskog episkopa koji je okončao svoj vijek na ovom svijetu, ostala upražnjena, blaženopočivši naš prethodnik papa Jovan XXII, koji je prije smrti pomenuog Domanha posebno obezbijedio pravo nad ovom crkvom, prečasnog brata našeg Sergija episkopa Pule, a tadašnjeg kanonika i građanina Kotora, rođenog brata istog Marina, postavio je Kotorskoj crkvi za episkopa i pastira. I kad je taj Sergije, po nalogu našeg prethodnika, kod Apostolske stolice u episkopa proizveden u toj Kotorskoj crkvi, došao je, kao što je trebalo, a sudije, službenici i kolegijum grada Kotora su protivno crkvenoj slobodi izdali nekakav statut, po kome, kako se kaže, niko ko je porijeklom iz tog grada ne može se proizvesti u kotorskog episkopa i prkosno su odbili da prihvate za episkopa pomenutog Sergija i još su uhvatili Marina i neke rođake i potomke Sergijeve i, po posebnom nalogu Uroša, tada kralja Raške, učinili da ih drže u groznim zatvorima i uzeli su sva pokretna i nepokretna dobra Sergija i Marina i svojevoljno ih rasprodali, tražeći da Sergije i Marin prema tom statutu isplate pomenutom kralju 2000 perpera, i ostalim službenicima, tj. Kasnezu 1000, Sevestu Krara 500, Vridonu 500, sudiji 200, Celiutu Velikom 200, Stanilozu 200, opštini Kotor 1000 i svakom građaninu tog grada 500 perpera. U vezi sa svim tim, Sergije je podnio tužbu našem prethodniku i on je kolegijumu grada pod prijetnjom kazne ekskomunikacijom pojedinaca, sudije, službenika i savjetnika, koji upravljaju gradom i interdikcije grada i kolegijuma, što bi se stvarno i učinilo, ako se u ovom dijelu ne pokore njegovim naložima, naredio svojim pismom da u roku od mjesec dana po prijemu pisma, opozovu taj statut i da ga izbrišu iz svojih knjiga i zakona. I naš prethodnik je objavio da je taj statut bezvrijedan i nevažeći po pravu apostolske vlasti, kao i da Sergija kao njihovog istinskog episkopa prihvate, a Marin, rođake i potomke njegove oslobode i vrate im njihova dobra. Pošto je Sergija naš prethodnik premjestio iz Kotorske u Pulsku crkvu, u svom pismu je naložio blaženopočivšem Jovanu đakonu, kardinalu Sv. Teodora, koji je tada bio poslanik Apostolske stolice u Toskani, da razriješi kazne pojedince i kolegijum pošto se Marin oslobodi iz zatvora; i da ih on ili drugi apostolskom vlašću oslobode kazni ako budu ponizni, da im se naredi da izvrše sve što je po zakonu, donijevši odluku da je statut bezvrijedan i nevažeći, kao što je bilo navedeno i u prethodnom pismu, i da se kolegijum i službenici, po apostolskom nalogu, obavezuju da opozovu i ponište taj statut, i da se pokore toj naredbi. Pomenuti kardinal je za zastupanje prokuratora kolegijuma prečasnom bratu našem... episkopu Skutara (Skadra) povjerio u ovom dijelu potpuno svoja ovlašćenja; ovaj ih je svojevoljno oslobodio, na osnovu pisma i naredbe, od kazni, iako je Marin još uvijek bio u zatvoru, i nijesu mu bila vraćena dobra, i nije bio pozvan, već odsutan, i on je to dobro znao. Zbog toga je odani Marin došao kod nas i ponizno nas zamolio (pošto se oprost od ovih kazni protivi pismu našeg prethodnika koje je poslao kardinalu, ne temelji se na pravu, jer su kolegijum i pojedinci dijelom prodali imovinu Sergija i Marina, a dijelom je međusobno protivzakonito podijelili i imaju je u posjedu), da se ovaj oprost od kazne koji je izrekao episkop Skutara objavi nevažećim i da naredimo da se kolegijum, službenici i pojedinci, i svi dru-

⁹⁸ Theiner, 191-3.

CCLIV.

Iudicibus committitur, ut de quaestione (vide supra pag. 178-181 et 185.), quae vertitur inter Marinum Domanha et civitatem officialesque Catharenses, faciant iustitiae complementum. Reg. An. II. par. 2. ep. 508.

BENEDICTUS EPISCOPUS etc. Venerabilibus fratribus ... Archiepiscopo Spalatensi et ... Episcopo Traguriensi, et dilecto filio Clementi de Gangulis Canonico Ragusino, salutem etc. Officii nostri debitum exigit, ut nos, qui sumus omnibus in iusticia debitores, cunctis eam poscentibus faciamus eius plenitudinem ministrari. Sane dilecti filii Marini Domanha de Bualicha civis Catharensis querelosa nobis expositio patefecit, quod olim ecclesia Catharensi per obitum bone memorie Domanhe Ep̄i Catharensis, qui in partibus illis diem clausit extreum, vacante, felicis record. Iohannes papa XXII. predecessor noster, qui provisionem eiusdem ecclesie illa vice ante dicti Domanhe obitum provisioni sue specialiter reservaret, Venerabilem fratrem nostrum Sergium Polensem Episcopum, tunc Canonicum et civem Catharensem, eiusdem Marini germanum, prefecit ipsi Catharensi ecclesie in Episcopum et pastorem: et quod cum idem Sergius de mandato dicti predecessoris apud apostolicam sedem in Ep̄um consecratus ad dictam Catharensem ecclesiam, prout tenebatur, ex sui officii debito accessisset, Iudices, officiales ac Universitas Civitatis Catharensis cuidam statuto per eos contra ecclesiasticam libertatem edito, quo, sicut dicitur, cavebatur, quod nullus oriundus de Civitate prefata prefaci posset in Ep̄um Catharensem, minus provide innitentes dictum Sergium in Episcopum Catharensem recipere contumaciter denegarunt, et nichilominus dictum Marinum et quosdam consanguineos et nepotes eiusdem Sergii ceperunt, et de speciali mandato condam Urosii tunc Regis Rascie diris carceribus detineri fecerunt, omniq[ue] bona mobilia et immobilia Sergii ac Marini predictorum ceperunt et distraxerunt pro libito voluntatis, asserentes Sergium et Marinum predictos statuti predicti pretextu ad solvendum Regi prefato duomilia perperorum, et certis officialibus, videlicet Casnezo mille, Sevesto Crarorum quingentos, Wrinode quingentos, Iudici ducentos, Celiuto magno ducentos, Stanilozo ducentos, Communitati Catharensi mille et unicuique Ci- vium dicte Civitatis quingentos perperos pro pena teneri et debere compelli: super quibus omnibus per eundem Sergium coram dicto predecessore querela exposita, idem predecessor Universitati Civitatis predicte sub excommunicationis in singulares personas eorum, ac Iudicium, officialium et consiliariorum, quorum consilio dicta Civitas regebatur, et interdicti in Civitatem et Universitatem predictas penit et sentenciis, quas eos et eas ac eorum quemlibet incurrire voluit ipso facto, nisi mandatis eius in hac parte efficaciter obedirent, duxit per suas litteras iniungendum, ut infra mensem post receptionem dictarum litterarum dictum statutum penitus revocare, illudque de libris et capitularibus eorum abradere ac abolere studerent, quod eciam statutum idem predecessor irritavit et cassavit, ac cassum et irritum nunciavit de apostolice plenitidine potestatis, et nichilominus eundem Sergium tanquam eorum verum Episcopum reciperent, dictosque Marinum, consanguineos et nepotes restituerent et restitui facerent pristine libertati, eisque bona redderent supradicta. Postmodum vero prefato Sergio de dicta Catharensi ecclesia ad ecclesiam Polensem per eundem predecessorem translato, idem predecessor ad nunciorum Universitatis predictorum instanciam bone memorie Iohanni sancti Theodori diacono Cardinali, tunc in partibus Tuscie apostolice sedis legato, suis dedit litteris in mandatis, ut singulares personas et Universitatem predictas, que prefatas sentencias incurrerant, dummodo prius constaret eidem, quod dictus Marinus esset a dicto carcere relaxatus, et sub certis aliis conditionibus a dictis sentenciis, si ab eis peterent humiliter se absoluvi, per se vel alium seu alios auctoritate apostolica absolveret, ipsasque sentencias relaxaret, iniunctis eis omnibus que de iure existerent iniungenda, decernens nichilominus statutum predictum irritum et inane, prout eciam decreverat in prioribus litteris supradictis, quodque prefati Universitas et officiales ipsius mandato apostolico suo super revocatione et irritatione dicti statuti per easdem priores litteras eis facto parere efficaciter tenerentur: dictusque Cardinalis ad instanciam procu-

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

gi koji posjeduju njegova dobra, prinude da vrate njegovu imovinu sa prihodima koje su u međuvremenu imali od nje, kao i da nadoknade štetu i troškove Marinu i Sergiju. Pošto mi nijesmo imali siguran izvještaj o tome i pazeći da to, ako se pokaže istinitim, ne bude, kao primjer, velika opasnost, želeći upravo stoga da se u ovom slučaju izmiri dug prema pravdi, povjeravamo i nalažemo apostolskim pismom vašoj diskreciji da vi, odnosno dvojica ili jedan od vas, od strane vas ili drugog odnosno drugih, pozvavši one koji budu trebalo da se pozovu, učinite da se ispuni pravda prema svim pojedincima, potpuno i jasno i bez buke. A svjedoček koji budu imenovani, kad se budu priveli, oprostom, neprijateljstvom ili strahom, crkvenom cenzurom, bez apelacije, prisiliti da istinito svjedoče, a istom cenzurom prigovarače, zapostavljujući apelaciju, da zauzdate. Ne protivite se (odluci) blaženopočivšeg prethodnika našeg pape Bonifacija VIII, kojom se kaže da se niko izvan svog grada i dijeceze, osim u izuzetnim slučajevima i u onima preko jedne djetete⁹⁹ od granice svoje dijeceze, ne poziva na sud. I kako po dvije dijete (važe) za generalni koncil, tako važe i za bilo koji drugi konstitutivni organ, od prethodnika naših (je rečeno) rimskih papa. Za sudije koji su delegirani, da se na sud ne pozove nijedna osoba više od određenog broja; ili od drugih imenovanih koji mogu u ovom dijelu da izađu u susret vašoj jurisdikciji ili vlasti i zadatku; ili ako je nekima odobreno, zajedno ili pojedinačno, od Apostolske stolice da se ne mogu apostolskim pismom interdicirati ili ekskomunicirati. Ne pominjite potpuno i jasno i od riječi do riječi o ovoj dozvoli.

U Ponte Sorgiju, dijeceze Avinjona 17. avgusta, druge godine našeg pontifikata.¹⁰⁰

⁹⁹ Dan puta pješke.

¹⁰⁰ Godina 1336.

fati Universitas et officiales ipsius mandato apostolico suo super revocatione et irritatione dicti statuti per easdem priores litteras eis facto parere efficaciter tenerentur: dictusque Cardinalis ad instanciam procuratorum Universitatis eorumdem Venerabili fratri nostro ... Episcopo Scutarensi commisit in hac parte totaliter vices suas, qui quidem Episcopus Scutarensis ex abrupto et de facto dicto Marino, tunc adhuc diro carceri et crudeli detento, nec ad bona sua predicta restituto, nec vocato, sed absente, non per contumaciam idque penitus ignorante, prefatas sentencias pro sue voluntatis libito pretextu litterarum et commissionis huiusmodi relaxavit. Quare prefatus Marinus super hiis ad nos devote recurrens nobis humiliter supplicavit, ut cum relaxatio sentenciarum huiusmodi utpote contra formam litterarum dicti predecessoris eidem Cardinali directarum facta iuribus non subsistat, ac Universitas et singulares personae predicte dicta bona Sergii et Marini predictorum partim vendiderint, partimque inter se absque legitima causa divisorint, et ea detineant taliter occupata, relaxationem sentenciarum huiusmodi per dictum Episcopum Scutareensem sic de facto presumptam denunciari nullam, ipsosque Universitatem, officiales et singulares personas, et quolibet alios bonorum huiusmodi detentores ad restitutionem bonorum ipsorum cum fructibus medio tempore perceptis ex eis, necnon dampnis et expensis prefatis Marino et Sergio faciendam compelli per discretum aliquem mandaremus. Nos igitur de premissis certam noticiam non habentes, ac attendentes, quod premissa, si veritas suffragetur eisdem, in gravem exempli perniciem redundare noscuntur, et propterea volentes super hiis iusticie debitum exhiberi, discretioni vestre per apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios, vocatis qui fuerint evocandi, faciatis super premissis omnibus et singulis summarie et de plano sine strepitu et figura iudicii iusticie complementum. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, per censuram ecclesiasticam, appellatione cessante, cogatis veritati testimonium perhibere, Contradictores eadem censura, appellatione postposita, compescendo. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacii pape VIII. predecessoris nostri, quibus cavetur, ne aliquis extra suam Civitatem et diocesim nisi in certis exceptis casibus, et in illis ultra unam dietam a fine sue diocesis ad iudicium evocetur, et tam de duabus dietis in Concilio generali, quam aliis quibuscumque Constitutionibus a predecessoribus nostris Romanis Pontificibus tam de Iudicibus delegatis, quam personis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, aut aliis editis, que vestre possent in hac parte iurisdictioni aut potestati eiusque libero exercitio quomodolibet obviare, seu si aliquibus communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum, quod interdici vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum apud Pontem Sorgie Avignonensis diocesis xvi. Kal. Septembris, Pont. nostri Anno Secundo.

61. 1336, septembra 16.¹⁰¹

Papa Benedikt XII piše Splitskom arhiepiskopu o nesuglasicama između grada Kotora i episkopa Sergija Bolic¹⁰²

Benedikt episkop itd. Prečasnoj braći... arhiepiskopu Splita i... episkopu Trogira i voljenom sinu Klementu de Gangulisu, kanoniku Raguze, pozdrav itd. Ono što dugujemo našem poslu zahtijeva da mi, koji smo dužni da budemo pravični prema svima, učinimo da pravda svima koji je traže bude potpuno data. Voljeni sin Marin Domanha de Bualih, građanin Kotora, uputio nam je žalbu da, kad se upraznila Kotorska crkva, smrću blaženopočivšeg Domanha, kotorskog episkopa, koji je okončao svoje dane na ovom svijetu, blaženopočivši naš prethodnik papa Jovan XXII, koji je prije smrti pomenutog Domanha bio posebno sačuvao brigu prema toj crkvi, ovom službom, postavio je za episkopa i pastira Kotorskoj crkvi prečasnog brata našeg episkopa Sergija Bolicu, tada kanonika i građanina Kotora, rođaka tog Marina. I kad je taj isti Sergije, po nalogu pomenutog prethodnika, kod Apostolske stolice, posvećen za episkopa Kotorske crkve, kako je bio u obavezi, pristupio je svojoj dužnosti, sudije, zvaničnici i opština grada Kotora izdali su neki statut protivan crkvenoj slobodi, kojim, kažu, bijaše određeno da nikо ko vodi porijeklo iz pomenutog grada ne može biti postavljen za episkopa Kotora, neoprezno se odupirući i drsko su odbili da prihvate pomenutog Sergija za kotorskog episkopa. Štaviše, uhvatili su pomenutog Marina i neke rođake i potomke istog Sergija i po posebnom nalogu Uroša, tadašnjeg kralja Raške, bacili ih u užasne tamnice, a Sergiju i Marinu uzeli sva pokretna i nepokretna dobra i rasprodali ih po sopstvenoj volji, oglašavajući da pomenuti Sergije i Marin, prema sadržaju tog statuta treba da plate, kao kaznu, pomenutom kralju 2000 perpera, kao i određenim zvaničnicima, tj. knezu¹⁰³ 1000, sebastokratoru¹⁰⁴ 2000, vojvodi¹⁰⁵ 500, sudiji 200, velikom čelniku¹⁰⁶ 200, stavilezu¹⁰⁷ 200, opštini Kotor 1000 i svakom građaninu pomenutog grada 500 perpera. Isti Sergije je protiv svih njih uputio žalbu mom prethodniku, koji je zaprijetio kaznom i odlukom o ekskomunikaciji prema opštini, pojedincima kao i sudijama, zvaničnicima i savjetnicima, koji upravljaju tim gradom i interdikcijom prema gradu i opštini, čime je želio da ih sve pogodi, samom činjenicom, ako se ne pokore. Naredio je svojim pismom da treba sprovesti da za mjesec dana po prijemu pisma pomenuti statut skroz opozovu i da ga iz njihovih knjiga izbrišu i uklone i da se pobrinu da ga po nište, jer je taj statut prethodnik poništio i objavio ga nevažećim i poništenim, potpunošću apostolske vlasti, kao i da istog Sergija prihvate kao svog istinskog episkopa i da pomenutog Marina, rođake i potomke vrati kao i da učine da se oslobole i da im se vrati pomenuta dobra. U Ponte Sorgiju, dijecezi Avinjona, 16 dana prije septembarskih kalenda (17. avgusta), druge godine našeg pontifikata.

Prepis u regestama papskih pisama u Vatikanu. Theiner, 1, 191-193.

¹⁰¹ Treba 17. avgusta.

¹⁰² A. Solovjev, col. 61.

¹⁰³ Komes.

¹⁰⁴ Zapovjednik jednog dijela vojske.

¹⁰⁵ Sreski načelnik.

¹⁰⁶ Praefectus, starješina bratstva.

¹⁰⁷ Izvršilac sudskih presuda.

61. 1336, септембра 16.

Папа Бенедикт XII пише Сплитском архиепископу о несласицама између града Котора и епископа Серија Болице.

Benedictus episcopus etc. Venerabilis fratribus . . . archiepiscopo Spalatensi et . . .) episcopo Traguriensi et dilecto filio Clementi de Gangulis canonico Ragusino, salutem etc. Officii nostri debitum exigit, ut nos, qui sumus omnibus in iustitia debitores, cunctis eam poscentibus faciamus eius plenitudinem ministrari. Sane dilecti filii Marini Domanha de Bualicha civis Catharensis querelosera nobis expositio patefecit, quod olim ecclesia Catharensi per obitum bone memorie Domanhe Epi Catharensis, qui in partibus illis diem clausit extremum, vacante, felicis recordationis) Johannes papa XXII predecessor noster, qui provisionem eiusdem ecclesie illa vice ante dicti Domanhe obitum provisioni sue specialiter reservaret, venerabilem fratrem nostrum Sergium Polensem episcopum, tunc canonicum et civem Catharensem, eiusdem Marini germanum, prefecit ipsi Catharensi ecclesia in episcopum et pastorem; et quod cum idem Sergius de mandato dicti predecessoris apud apostolicam sedem in episcopum consecratus ad dictam Catharensem ecclesiam, prout tenebatur, ex suo officio debito accessisset, judices, officiales ac universitas civitatis Catharensis cuidam statuto per eos contra ecclesiasticam libertatem edito, quo sicut dicitur, cavebatur, quod nullus oriundus de civitate prefate prefici posset in episcopum Catharensem, minus provide innitentes dictum Sergium in episcopum Catharensem recipere contumaciter denegarent, et nichilominus dictum Marinum et quosdam consanguineos et nepotes eiusdem Sergii ceperunt, et de speciali

^{*}) тачке у извору.

mandato condam Urosii tunc regis Rascie diris carceribus detineri fecerunt, omniaque bona nobilia ac immobilia Sergii ac Marini predictorum ceperunt et distraxerunt pro libito voluntatis, asserentes Sergium et Marinum predictos statuti predicti pretextu ad solvendum Regi prefato duo milia perperorum, et certis officialibus, videlicet Casnezo mille, Sevastocrator¹⁾ quingentos, Woivode¹⁾ quingentos, Judici ducentos, Celnico¹⁾ magno ducentos, Stavilezo¹⁾ ducentos, communitati Catharensi mille et unicuique ci-vium dicte civitatis quingentos perperos, pro pena teneri et debere compelli. Super quibus omnibus per eundem Sergium coram dicto predecessor quereola exposita, idem predecessor universitatii civitatis predicte sub excommunicationis in singulares personas eorum, ac Judicum, officialium et consiliariorum, quorum consilio dicta civitas regebatur, et interdicti in civitatem et universitatem predictas penis et sententiis, quas eos et eas ac eorum quemlibet incurrire voluit ipso facto nisi mandatis eius in hac parte efficaciter obedirent, duxit per suas litteras iniungendum, ut infra mensem post receptionem dictarum litterarum dictum statutum penitus revocare, illudque de librīs et capitularibus eorum abradere ac abolere studerent, quod eciam statutum idem predecessor irritavit et cassavit, ac cassum et irritum nunciavit de apostolice plenitudine potestatis, et nichilominus eundem Sergium tamquam eorum verum Episcopum reciperent, dictosque Marinum, consanguineos et nepotes restituerent et restitui facerent pristine libertati, eisque bona redderent supradicta

Datum apud Pontem Sorgie Avinionensis diocesis XVI kal. Septembris, Pont. nostri Anno Secundo.

Препис у речестама папских писама у Ватикану. Theiner, I, 191-193.

Odluka za praznik Sv. Tripuna

¹⁰⁸15. februara 1343. Odlučili smo: ako neko zbog nekog duga, pljačke, obaveze, kazne ili tuče, nije se usudio doći u naš grad zbog smrtne opasnosti, da može doći slobodno i bezbjedan od svih, tri dana prije praznika bl. Trifuna i tri dana poslije praznika.

¹⁰⁸ Farlati, VI, 447.

MCCCCXLIII. die xv. Februarii. Statuimus,
quod si aliquis propter aliquod debitum, vel
prædationem, aut obligationem, aut verberatio-
nem, vel percussionem non de morte ad nostram
civitatem non effet aiusus venire, tribus diebus
ante festum B. Tryphonis, & tribus postea possit
venire libere ex omnibus, & secure.

**Episkop Sergije Treći
1343-?**

Donacija novog manastira dominikancima¹⁰⁹

U Božje ime, Amen. 12. oktobra ljeta Gospodnjeg 1344, XII indikta. Mi, Nikola Bukja, komornik preuzvišenog gospodara kralja Raške, zbog poštovanja i odanosti koju gajimo i osjećamo prema Redu braće propovjednika i za spas naše duše, kao lijek za naše grijehe jer smo grješni, dugo vremena smo mislili na čast i poštovanje prema svemoćnom Bogu i njegovoj majci Blaženoj Djevici Mariji i svim svetiteljima i svetiteljkama, kao i sv. Nikoli; neka bude da se učini i sagradi za red pomenute braće propovjednika crkva i njihov manastir. Želimo da se crkva nazove po sv. Nikoli i obećavamo da tu crkvu i manastir od sada sagradimo, načinimo i opremimo na mjestu koje se zove Patijana, kraj rijeke Kotor i kraj vrta Đorda Gimanija i kraj vrta sv. Sergija, koji je u vlasništvu žene negdašnjeg Petra Katene, sve do česme na spomenutom mjestu, i sve to o mom trošku. I obećavamo da damo u zemaljski posjed spomenutu crkvu i manastir spomenutoj braći propovjednicima, i nudimo da se načini crkva sa manastirom od (...), i dajemo bratu Konstantinu iz Drača iz pomenutog reda Braće propovjednika da postupa u ime i s punomoćjem čitavog reda pomenutog na ovaj način, da braća pomenutog reda vladaju, upravljaju i vrše dužnost u toj crkvi kao što nalaže Bog i sveta Rimska crkva. I da u pomenutoj crkvi i manastiru, koji treba da se sagrade, svakog dana bude najmanje šestorica dobre braće pomenutog reda koji će vršiti dužnost i upravljati pomenutom crkvom, kao što je gore rečeno, za našu i duše naših pokojnika. I još se dodaje da, ako pomenuti red u toj crkvi ne održi tu braću, kao što je rečeno, da ta crkva i manastir... sa svim svojim dobrima, vrati se i ostane pod upravom mene, Nikole, i brata mog Mihe, i svih naših potomaka po muškoj liniji, i mog pomenutog brata Mihe, da se staraju, biraju i upravljaju pomenutom crkvom, da vrše službu i vladaju, kako se njima bude činilo da je za njeno dobro. A ako pomenuti red Braće propovjednika i braća tog reda ili neka druga osoba bude htjela da uveća broj pomenute braće i da u njoj učini neku milostinju iz gospodarstva ili posjeda, ili od bilo koje druge stvari, može to slobodno da učini i bez straha da će se usprotiviti tome mi ili naši rodaci. A svemu ovome što je gore rečeno prisustvovala je i saglasila se gospođa Dobra, supruga pomenutog gospodara komornika, sa njihovim sinom Petrom.

Načinjeno u Kotoru, preko sluge sudije pod zakletvom Marka Simeonovog i svjedoka Kateodona Golika.

Ja, plemenik, sluga plemenski, sa carskim ovlašćenjem, a sada javni bilježnik kotorski pod zakletvom, dva puta sam prisustvovao svemu, zamoljen da napišem, napisao sam i objavio.

¹⁰⁹ Farlati, VI, 446-7.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

In Dei nomine Amen. Anno Domini 1344. Donatio na-
vidicte. XII. die 12. Octobris. Nos Nicolaus Buc-
chus Comes Camerarius Excellentissimi Domini
Regis Raxie ob reverentiam & devotionem quam
gerimus & habuimus Ordini Fratrum Prædica-
torum, & pro salute animæ nostræ in remedio
peccatorum nostrorum, quia sumus peccatores,
cogitavimus in corde nostro a magno tempore
citra ad honorem & reverentiam Omnipotentis
Dei, siveque Matris B. V. Marie & omnium
Sanctorum ac Sanctorum ac Sancti Nicolai fieri
facere & adficare Ordini dñorum Fratrum Præ-
dicatorum Ecclesiam & Conventum eorum, que
Ecclesia volumus quod non invenimus S. Nicolaus,
quam Ecclesiam & Conventum ex nunc promit-
timus eam adficare facere & complere in loco,
ubi dicitur Patiana, juxta flumen Catharen, &
juxta hortum Georgii Gimani, & juxta hor-
tum S. Sergii, quam possidet uxor quondam Pe-
tri Catena usque ad fontanam in dicto loco omni-
bus meis expensis; & promittimus dictam Ec-
clesiam & Conventum dare & investire in te-
nuntam, & possessionem corporalem dñorum Fra-
trum Prædicatorum, & ex ~~dicta Ecclesia~~ Eccle-
siam faciendam cum Conventu offerimus, & da-
mus F. Constantino de Duratio de dicto Ordine
Fratrum Prædicatorum accipienti nomine & vi-
te totius Ordinis predicti hoc modo, quod dicti
Frates dicti Ordinis regant, gubernent, & offi-
ciant dictam Ecclesiam secundum quod mandat
Deus, & Sancta Ecclesia Romana, & quod in
dicta Ecclesia facienda & Conventu ad minus quo-
tidie sicut sex Frates dicti Ordinis boni, qui
officiant & gubernent dictam Ecclesiam, ut supra
est dictum, pro anima nostra & nostrorum de-
functorum, hoc addito, quod si dictus Ordo in
dicta Ecclesia dictos Fratres non retineret, ut est
dictum, quod dicta Ecclesia & Conventus . . .
suisque omnibus bonis revertatur & remaneat in
potestate nostra Nicolai, & fratris mei Mibo.
& omnium descendientium de linea masculina no-
stra, & dicti Mibo fratris mei, providendi, eli-
gendi, & ordinandi de dicta Ecclesia, quod offi-
cietur, & gubernetur, prout eis pro meliori vi-
sum fuerit. Et si dictus Ordo Fratrum Prædic-
torum, & dicti Fratres ipsius Ordinis vel ali-
qua alia persona voluerit in dicta Ecclesia cre-
scere numerum dñorum Fratrum, & in ea fa-
cere aliquam elemosynam de domibus, vel pos-
sessionibus, aut de aliqua quacumque re, possint
hoc facere libere, & securè sine alia contradic-
tione nostra, & nostrorum consanguineorum. His
autem omnibus supradictis praesentibus, & con-
sentientibus Domina Dobra uxore dicti Domini
Comitis, & Petro filio eorum.

Actum Cathari per ser Jur. Jud. Marchi Si-
meouls, & Aud. Catheodoni Golic.

Ego Gentilis Ser Gentilicii de Imperiali au-
toritate, & nunc Com. Cathar. Jur. Not. bis
omnibus interfui, rogatus scribere scripti & pu-
blicavi.

CCLXXXI

*Ludvigu, kralju Ugarske da Sergija episkopa Kotora ne ometa u uzimanju desetka i u upravi nad nekim crkvama, i da ne dozvoli drugima da ga ometaju u tome.*¹¹⁰

Kliment episkop itd. Premilom u Hristu sinu Ludvigu, ugarskom kralju, šalje pozdrav itd. Za pomoć crkvenim prelatima u dubini duše, a posebno onim koji se izdvajaju episkopskim položajem, a za njihova dobra i prava, pozivamo te stoga u našim molitvama, itd. kako da se to stekne. Od prečasnog brata našeg kotorskog episkopa Sergija, koga smo nedavno zbog izuzetnih zasluga postavili za episkopa i pastira tada upražnjenoj Kotorskoj crkvi, saznali smo da je kotor-ski i slovenski episkop, koji je bio tada, iz Mazonije, Golubeza i Albije, koja se zove Relgard Kastro, odnosno gradova i nekih drugih mjesta preko Save i Dunava, prema Raškoj, premda pod tvoju vlast potpada Kotorska dijeceza, kao namjesnik tih mjesta, navikao je od starine da vlada i upravlja i ubiranje desetka od ljetine, posjeda i drugih dobara u pomenutim crkvama, gradovima i mjestima i njihovim posjedima, da vrši. Iz (Sergijevog pisma smo saznali da) manji dio od crkvene parohije, odnosno parohijskih crkava, ne postoje, a tiču se episkopa Kotora, koji je trenutno na vlasti. Neki sinovi iz nevaljalstva, koji su ga slavili kad smo ga postavili, poduprijeti tvojom pomoći, pomenutom episkopu i njegovim vikarima i službenicima ne dozvoljavaju da vladaju, upravljaju i uzimaju desetak od crkava, gradova i mjesta, svojevoljno ih u tome sprječavaju i dalje to čine, čineći grijeh i sablazan za svoje duše i prema episkopu i prema toj crkvi. Pošto je tako, premili sine, potrebno je pomoći milostivo crkve i crkvene ljude, posebno episkope, i podržati ih u njihovom pravu radi slave vječnog vladara, i odbraniti ih od neprilika od strane pakosnih. Usrdno molimo i bodrimo kraljevsku presvjetlost da tog episkopa i tu crkvu smatrati, iz poštovanja prema nama i Apostolskoj stolici, dragovoljno za odabранu, i da pomenutom episkopu u upravi i vladavini nad tim crkvama, gradovima, mjestima, i ubiranju ovog desetka pomognete kraljevskom darežljivošću, kao i u drugim prilikama, i da ga ne ometaš u upravi i vladavini nad tim crkvama, gradovima, mjestima i ubiranju desetka, i da ne dozvoliš, kao što dolikuje kraljevskoj uzvišenosti, da ga neko drugi ometa; zbog toga da zaslužiš milost dostonu od nas a od Boga nagradu vječnog života.

U Avinjonu, 7. januara, 4-te godine našeg pontifikata.¹¹¹

¹¹⁰ Theiner, 216.

¹¹¹ Godina 1346.

CCLXXXI.

Ludovico regi Hungariae, ut Sergium episcopum Cathareensem circa perceptionem decimorum et gubernationem quorumdam
castrorum molestet, neque ab aliquo molestari permittat. Reg. An. IV. Tom. 1. ep. 253.

CLEMENS EPISCOPUS etc. Carissimo in Christo filio Ludovico Regi Ungarie, salutei etc. Ad foven-
dum in caritatis visceribus ecclesiarum prelatos, et eos precipue, qui pontificali preeminent dignitate,
ac eorum bona et iura eo te facilius nostris precibus invitamus, quo in etc. ut supra usque acqui-
ratur. Sane Venerabili fratre nostro Sergio Catharensi Episcopo, quem nuper suis exigentibus meri-
tis Catharensi ecclesie tunc vacanti prefecimus in Episcopum et pastorem, nobis insinuante perce-
pimus, quod licet Catharensis et Slavoniensis Episcopus, qui fuit pro tempore, de Mazonia, Golubezi
et Albia dicta Relgard Castra seu villas, et nonnulla alia loca ultra fluvium Save, eciam Danubii, versus
Rassiam sub tuo dominio consistentia Catharensis diocesis, tamquam ipsorum locorum diocesanus; regere
et gubernare consueverit ab antiquo. ac perceptio decimorum provenientium de preventibus terrarum,
possessionum et aliorum bonorum in dictis [locis] Castris, villis et locis ac eorum pertinenciis consisten-
tium, ex quo infra parrochias ecclesie seu ecclesiarum parochialium non existunt, ad Episcopum Catha-
rensem, qui est pro tempore, pertinere noscatur: tamen nonnulli iniquitatis filii, qui cum malefecerint,
gloriantur, tuo suffulti favore dictum Episcopum eiusque Vicarios et officiales, quominus dicta Castra,
villas et loca regere et gubernare ac decimas percipere valeant, pro eorum libito voluntatis impediverunt
hactenus et impedire presumunt in animarum suarum periculum, ac Episcopi et ecclesie predicte non
modicum preiudicium et scandalum plurimorum. Cum itaque, fili Carissime, sit virtutis opus ecclesias
et personas ecclesiasticas, presertim dignitate pontificali preditas, benigno favore prosequi, ac eas pro
Regis eterni gloria in suis manuteneri iuribus et a malignantium molestiis defensare: Serenitatem Re-
giam rogamus et hortamur attente, quatenus eundem Episcopum et ecclesiam predictam habens pro
nostra et apostolice sedis reverencia propensius commendatos, dictoque Episcopo in regimine et gubernatione
dictorum Castrorum, villarum, locorum, et perceptione decimorum huiusmodi et aliis suis opor-
tunitatibus regia benignitate assistens, eum super regimine et gubernatione dictorum Castrorum, vil-
larum et locorum et perceptione decimorum huiusmodi non molestes, nec permittas, prout decet Regiam
excellentiam, ab aliquo molestari, ita quod exinde tibi a deo perennis vite premium et a nobis condigna
proveniat actio graciarum. Datum Avinione vii Idus Ianuarii, Pontificatus nostri Anno Quarto.

CCLXXXII

O istoj stvari Stefanu, bosanskom banu¹¹²

Kliment episkop itd. Voljenom sinu Stefanu, bosanskom banu, šalje pozdrav itd. Od prečasnog brata našeg kotorskog episkopa Sergija, koga smo nedavno, zbog izuzetnih zasluga, postavili za episkopa i pastira tada upražnjenoj Kotorskoj crkvi, saznali smo da je kotorski episkop, koji je tada bio iz Helmije (Huma), Save, Lipinih Kastra, odnosno gradova i nekih drugih mjesta preko Save, Dunava i Drave prema Raškoj, premda pod twoju vlast potpada Kotorska dijeceza, kao namjesnik tih mjesta navikao od starine da vlada i upravlja i ubiranje desetka od ljetine, posjeda i drugih dobara u pomenutim crkvama, gradovima i mjestima i njihovim posjedima, iz kojeg manji od crkvene parohije odnosno parohijalnih crkava ne postoje, da vrši, a tiču se episkopa Kotora koji je trenutno na vlasti. Neki sinovi iz nevaljalstva, koji su ga slavili kad smo ga postavili, poduprijeti twojom naklonosću i pomoći, pomenutom episkopu, njegovim vikarima i službenicima ne dozvoljavaju da vladaju, upravljaju i uzimaju desetak od tih mjesta, sprječili su ih i još ih sprječavaju, čineći grijeh i sablazan za svoje duše i prema episkopu i toj crkvi. Pošto je tako, sine, potrebno je milostivo pomoći crkve i crkvene ljude, posebno episkope, i podržati ih u njihovom pravu, radi slave vječnog vladara, i odbraniti ih od neprilika od strane pakosnih. Usrdno molimo i bodrimo twoju plemenitost da tog episkopa i tu crkvu smatraste, iz poštovanja prema nama i Apostolskoj stolici, za dragovoljno odabранe, i pomenutom episkopu u upravi i vladavini nad tim crkvama, gradovima, mjestima i ubiranju ovog desetka i drugim prilikama, svojom darežljivošću pomogneš, da ga ne ometaš u upravi i vladavini nad tim crkvama, gradovima, mjestima i ubiranju desetka, i da ne dozvoliš, koliko bude u twojoj moći, da ga neko drugi ometa, tako da zbog toga zaslužiš dostoјnu milost od nas, a od Boga vječni život kao nagradu.

U Avinjonu, 7. januara, 4-te god. našeg pontifikata.¹¹³

¹¹² Theiner, 216.

¹¹³ Godine 1346.

CCLXXXII.

Stephano bano Bosnensi de eodem arguento. Reg. An. IV. Tom. 1. ep. 254.

CLEMENS EPISCOPUS etc. Dilecto filio Stephano Bano Bosnensi, salutem etc. Ad fovendum etc. Sane Venerabili fratre nostro Sergio Catharensi Episcopo, quem nuper suis exigentibus meritis Catharensi ecclesie tunc vacanti prefecimus in Episcopum et pastorem, nobis insinuante percepimus, quod licet Catharensis Episcopus, qui fuit pro tempore, de Chelmia, de Save, de Lipinch Castra seu villas et nonnulla alia loca ultra fluvium Save et Danubii et Drive versus Rassiam sub tuo dominio consistentia Catharensis diocesis, tamquam locorum ipsorum diocesanus, regere et gubernare consueverit ab antiquo, et perceptio decimarum provenientium de proventibus terrarum et possessionum et aliorum bonorum in dictis Castris, villis et locis et ipsorum pertinenciis consistentium, ex quo infra parrochias ecclesie seu ecclesiarum parochialium non existunt, ad Episcopum Catharensem, qui est pro tempore, pertinere noscatur: tamen nonnulli iniquitatis filii, qui cum malefecerint, gloriantur, tuo suffulti presidio et favore eundem Episcopum eiusque Vicarios et officiales, quominus loca ipsa regere et gubernare ac decimas ipsas percipere valeant, impediverunt hactenus et eciam impedit in animarum suarum periculum, et ipsius Episcopi et predice ecclesie preiudicium et scandalum plurimorum. Cum itaque, fili, sit virtutis opus ecclesias et personas ecclesiasticas, presertim pontificali dignitate preditas, benigno favore prosequi, ac eas pro Regis eterni gloria in suis manuteneri iuribus et a malignantium molestiis defensare: Nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatenus eundem Episcopum et ecclesiam predictam habens pro nostra et apostolice sedis reverencia propensius commendatos, et eidem Episcopo in regimine et gubernatione dictorum Castrorum, villarum et locorum, et perceptione decimarum huiusmodi et aliis suis oportunitatibus tua benignitate assistens, eum super regimine et gubernatione dictorum Castrorum, villarum et locorum ac perceptione decimarum huiusmodi non molestes, nec permittas, quantum in te fuerit, ab aliquo molestari, ita quod exinde tibi a deo perennis vite premium et a nobis condigna proveniat actio graciarum. Datum Avinione vii. Idus Ianuarii, Pontificatus nostri Anno Quarto.

Papa Kliment dominikancima u Dalmaciji

¹¹⁴*Klement, episkop, sluga slugu Božjih, voljenim sinovima generalnom vikaru, učiteljima i braći reda Propovjednika u Dalmaciji šalje pozdrav i apostolski blagoslov.*

Darom nebeske milosti vjerujemo da ovaj dar u vašem redu i njegovim članovima započinje, jer na bilo kom mjestu na kome se nalazite pozivate učenjem vjernike i riječju, i djelom, na milost spasenja. Dakle, postoji i mora nam biti, kao i Apostolskoj stolici, potpuna briga da se vaši položaji nadaleko i naširoko razgranaju, da koliko dalje ih rasprostranimo, kako se uzdamo u tvorca svih milosti, toliko više osjećamo uvijek veći miomiris vaših djela na jačanju Hristovih vjernika. Otuda, naklonjeni vašim molbama za preuzimanje jednog mjesta u Kotoru i drugog u Skadru, gradovima provincije Hungarije¹¹⁵ pod vlašću kralja Raške, kao i tri druga u drugim gradovima, odnosno crkvama i varošima, ili osobitim zemljama ovih oblasti, preko reda propovjednika, tebi, brate vikaru, odluka...: Koja tri mjesta, za korist pomenutog reda i crkve Božje i Hristovih vjernika, vam se učine korisnim za dobro djelovanje i korist braće i reda propovjednika, pod uslovom da u pojedinim, već pomenutim i drugim gradovima, crkvama, varošima ili zemljama, možete časno i skladno da ih održite sa dvanaestoro braće pomenutog reda, potpuno i slobodno dopuštenje imate. I za gradnju na tim mjestima crkve ili molionice, sa grobljem, kućama i drugim potrebnim objektima, bez prethodne odluke parohijskih crkvi i bilo kog drugog sa strane, potpuno i slobodno dopuštenje imate apostolskom odlukom blaženopocivšeg pape Bonifacija VIII., našeg prethodnika i po drugim apostolskim odlukama bez protivljenja bilo kog drugog. Dakle, nikome nije dopušteno da prekrši ovu našu odluku ili nepromišljeno da joj se suprotstavi. A ako neko pokuša to, neka zna da će izazvati gnjev svemoćnog Boga i blaženih njegovih apostola Petra i Pavla. Pisano u Avinjonu, 17. decembra, IV god. našeg pontifikata.¹¹⁶

¹¹⁴ Farlati, VI, 447.

¹¹⁵ Očigledna je greška u geografiji, jer niti su Kotor niti Skadar tada bili pod vlašću mađarske provincije. Ja bih radije čitao "Bugarske", jer je taj naziv za ove oblasti možda bio i dugo je opstajao kad je Vladislav, bugarski kralj, osvojio Rašku. Kotor se zaista baš u to vrijeme pokoravao raškim kraljevima. A u XIV vijeku zaista je potpao pod vlast mađarskog kralja Ludviga i sve do godine 1384. bio je pod vlašću panonskog odnosno mađarskog gospodarstva.

¹¹⁶ Godina 1346.

Clemens Episcopus Servus Servorum Dei, Dilectis Filiis Vicario Generali, Magistris, & Fratribus Ordinem Prædicatorum in Dalmatia salutem & Apostolicam Benedictionem. Ex munere cœlestis gratia illud Ordini velre & personis ejusdem donum inesse credimus, quod ubique locorum, in quibus degitis, Fideles populos doctrina verbi pariter, & exemplo ad salutis gratiam evocatis. Est igitur & esse debet nobis, & Apostolica Sedi cura sollicita loca vestra longe latèque diffundere, ut quanto ipsa diffusus propaganus, tanto amplius, prout in gratiarum omnium auctore confidimus, majorem semper operum vestrorum fragrantiam ad ædificationem Christi Fidelium sentiamus. Hinc est quod nos vestris supplicationibus inclinati recipiendi unum locum in Catharo, & alium in Scutari civitatibus provinciæ (1) Hungaria sub dominio regis Rascie, nec non tria alia in aliis civitatibus, vel castris, villis, seu terris insignibus illarum partium per Ordinem Prædicatorum tibi, Fili Vicarie, decretarum . . . de quibus tribus locis pro utilitate dicti Ordinis, ac Ecclesia Dei, & Christi Fidelium vobis videbitar expedire, ad bonum opus & usum Fratrum & Ordinis Prædicatorum, dummodo in singulis prænominatis & aliis civitatibus, castris, villis, seu terris hujusmodi duodecim fratres dicti Ordinis honeste & congrue valeant sustentari, ac adificandi in eisdem singulis locis Ecclesiam seu Oratorium cum cæmeterio, ac domibus & aliis necessariis officiis, sive juris præjudicio Ecclesiarum Parochialium, & cuiuslibet alterius alieni, fel. rec. Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, & aliis Apostolicis Constitutionibus in contrarium non obstantibus quibuscumque, plenam ac liberam auctoritate Apostolica vobis licentiam elargimur. Nulli ergo omnino hominum licet hauc paginam nostra concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatarum Petri & Pauli Apostolorum ejus reverentia incursum. Dat. Avenione XVI. Kal. Jan. Pontificatus nostri anno IV.

Nota.

I Patet error geographicus, cum neque Catharum, neque Scodra Hungaricæ provinciæ tunc fuerint attributa. Legerem potius Bulgariae, quod cognomen illis regionibus forte obtigit, diuque perduravit, cum Vladislavus Bulgariae rex regnum Rascianum occupavit; & Catharam quidem Rascianis regibus hoc ipso tempore obtemperabat; sæculo autem decimo quarto revera in Ludovici Hungariæ regis potestatem cessit, & ad annum usque 1384. Pannonico, seu Hungarico dominio subjecta civitas perflitit.

**Episkop Bartolomej
1348-1349.**

XII

Car Stefan Dušan
1348. aprila 1, indikta 1¹¹⁷

potvrđuje i produžuje *na daljih osam godina Mletačko-kotorsku pogodbu gore pomenutu*. S. Ljubić,
Listine III, Zagreb 1870, str. 72.

Stefan, milošću Božjom grčki car, našem prijatelju, voljenom gospodaru Andreju Dandolu, koji je istom milošću preuzvišeni dužd Venecije, Dalmacije i Kroacije, kao i gospodar četvrtine i polovine cijelog Rimskog carstva, šalje povoljan i srećan pozdrav, kao svom mnogoljubljenom bratu.

Sa zahvalnošću smo primili vaše pismo koje ste nam poslali radi utvrđivanja sloge i ugovora, kako je i ranije bilo, između vaše i naše opštine i podanika našeg veličanstva iz grada Kotora, radi ugovora, koji su ranije bili potvrđeni na dvije godine, koji već naredne godine ističu. Baš sada je vaše bratstvo tražilo i pitalo naše veličanstvo, da po našem nalogu ugovor i slogu, kako nam valja, između vaše i naše opštine Kotor treba da produžimo na osam godina, što mi iz ljubavi prema vama i čistog osjećaja prijateljstva hoćemo da učinimo, da ubuduće uvijek vaša preuzvišenost zna, da smo vam mi poseban prijatelj. Stoga pošaljite odgovarajućeg čovjeka iz vaše opštine sa vašim pismom našim podanicima iz Kotora, da sa njima potvrdi ugovor i slogu, koji su i ranije postojali; jer mi našim podanicima Kotoranima ozbiljno i strogo nalažemo i naređujemo da najskorije potvrde ugovore i slogu na osam godina, kako je ranije bilo, između vaše i opštine Kotor, jer uvijek hoćemo i nastojimo da, što više možemo, ispunimo vašu volju.

Molimo, takođe, da se udostojite da naložite vašim ljudima da našim Kotoranima ne nenesu, nepravedno, neki namet.

¹¹⁷ Stojan Novaković, V, col. 12. Povelju cara Dušana Kotoru vidjeti u tomu "Vrijeme kraljeva". (Prim. piređ.)

XII

Цар Стефан Душан

1348 априла 1, индикта 1

потврђује и продужује на даљих осам година Млетачко-
которску погодбу горе поменуту. S. Ljubić, Listine III, Zagreb 1870,
стр. 72.

Stephanus, Dei gratia Grecorum imperator amico nostro
predilecto domino Andree Dandulo, eadem gratia dignissimo
duci Venetiarum, Dalmatiae atque Chroacie, nec non domino
quarte partis et dimidie tocius imperii Romanie, salutem pro-
speram et felicem, tanquam fratri premantissimo.

Litteras vestras nobis missas gratuanter recepimus pro con-
firmatione concordie et pacti, ut prius fuit, inter commune vest-
rum et commune nostrum et hominum fidelium nostre majestatis
civitatis Catarensis, pro pactis, ut prius confirmata fuerunt ad
biennium, que iam in proximo finen habent. Modo iam fraternitas
vestra apud maiestatem nostram petivit et requisivit, quod
nostro mandato pactum et concordiam, ut nobis patet, inter
commune vestrum et commune nostrum Catari deberemus
prolongare ad octo annos, quod amore vestri et intuitu ami-
citie animo volenti facere volumus, quod imposterum semper
dignitas vestra cognoscat, nos esse vobis amicum specialem.
Unde transmittatis virum idoneum vestri communis cum litteris
vestris ad fideles nostros Catari, qui cum ipsis Cata-
rensis confirmet pacta et concordia, ut antea fuerunt; quia
nos fidelibus nostris Catarensis dictis seriose et districte
mandamus, et precipimus, quod facta pacta et concordia usque
ad octo annos proxime venturos confirment, ut prius fuit, inter
commune vestrum et commune ipsorum Catarensum, quia
semper volumus et intendimus adimplere voluntatem vestram
quantum magis possumus.

Rogamus etiam, ut dignemini precipere vestratibus ne
nostri Catarenses ab eis sine iure aliquod gravamen non
habeant.

CCXCVI

*Kotorski episkop Bartolomej se premješta u Trogirsku crkvu.*¹¹⁸

Kliment episkop itd. Prečasnom bratu Bartolomeju, episkopu Trogira, šalje pozdrav itd. Rimskog pape itd. Kad je nedavno Trogirska crkva, smrću blaženopočivšeg Lampredija, episkopa Trogira, koji je svoje posljednje dane okončao kod Apostolske stolice, ostala bez pastirske brige, mi smo zbog te crkve, da ne bi dugo ostala upražnjena, očinski brinuli o njoj; niko osim nas ne može da vodi brigu o njoj, zato što smo mi mnogo prije obezbijedili posebno pravo na rukopoloženje u svim katedralnim crkvama koje su upražnjene i koje će ubuduće biti upražnjene, i odlučili od tada da je bezvrijedno i nevažeće ako neko svjesno ili nesvjesno pokuša da ugrozi njen autoritet. Nakon pomnog vijećanja koje smo održali sa našom braćom, u vezi sa postavljenjem toj crkvi korisne i probitačne osobe, naš izbor je pao upravo na tebe, kotorskog episkopa, zbog izuzetnih zasluga kojima te je obdarila Božja milost; zato što si do sada korisno upravljaš Trogirskom crkvom, znaćeš i moći ćeš, uz Božju pomoć, da korisno i srećno upravljaš Trogirskom crkvom, vodeći računa kako o Trogirskoj crkvi tako i o njenoj pastvi. Oslobođili smo te obaveze prema Kotorskoj crkvi koju si predvodio. Po savjetu braće i sa vlašću Apostolske stolice premještamo te u Trogirsku crkvu i postavljamo za njenog episkopa i pastira, potpuno ti povjeravajući brigu i upravu nad tom crkvom, kako u duhovnim tako i u svjetovnim stvarima; dajući ti slobodu da pređeš u Trogirsku crkvu, čvrsto se uzdamo da će tvoja djela, vođena blagošću onoga koji daruje milost svemu, tvojom brigom i upravom mnogostruko napredovati. Zbog toga tvom bratstvu apostolskim pismom nalažemo da sa milošću našeg blagoslova pristupiš Trogirskoj crkvi, da marljivo vodiš brigu i upravu da bi se Trogirska crkva radovala što je povjerenia brižnom upravitelju i korisnom administratoru, i da se dobar glas o tvojim pohvalnim djelima raširi, te da ti osim vječne nagrade zaslužiš naš blagoslov i milost Apostolske stolice. U Avinjonu, 30. januara, sedme godine našeg pontifikata.

*Na isti način piše kapitulu Trogirske crkve, kleru i narodu tog grada i trogirske dijeceze.*¹¹⁹

118 Theiner, 222-3.

119 Godina 1348-9.

CCXCVI.

Bartholomaeus episcopus Catharensis ad Traguriensem ecclesiam transfertur. Reg. An. VII. Tom. 3. ep. 212.

CLEMENS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Bartholomeo Episcopo Traguriensi, salutem etc. Romani Pontificis etc. Nuper siquidem Traguriensi ecclesia per obitum bone memorie Lampredii Episcopi Traguriensis, qui apud sedem apostolicam diem clausit extremum, pastoris solatio destituta, Nos ad provisionem ipsius ecclesie, ne prolixo vacationis subiaceret incommodis, paternis et solicitis studiis intendentes, cum nullus preter nos de provisione ipsius ecclesie se hac vice intromittere possit, pro eo quod nos diu ante vacationem huiusmodi omnes provisiones omnium ecclesiarum Cathedralium tunc apud predictam sedem vacantium, et vacaturarum imposterum apud eam ordinationi et dispositioni nostre specialiter reservantes decrevimus ex tunc irritum et inane, si secus super hiis a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari, post deliberationem, quam de preficiendo eidem ecclesie personam utilem et etiam fructuosam cum fratribus nostris habuimus deligentem, demum ad te tunc Catherensem Epum, consideratis grandium virtutum meritum, quibus personam tuam divina gratia insignivit, et quod tu, qui regimini Catherensis ecclesie hactenus utiliter prefuisti, dictam Traguriensem ecclesiam scies et poteris, auctore domino, utiliter regere ac feliciter gubernare, nostrum animum duximus dirigendum. Intendentes itaque tam dicte Traguriensi ecclesie, quam eius gregi dominico salubriter providere, a vinculo, quo tenebaris eidem Catherensi ecclesie, cui tu preeras, de dicto fratrum consilio et apostolice potestatis plenitudine absolventes ad dictam Traguriensem ecclesiam te transferimus, teque illi in Episcopum preficimus et pastorem, curam et administrationem dicte Traguriensis ecclesie tibi tam in spiritualibus quam in temporalibus plenarie committendo, liberamque tibi dando licenciam ad eandem Traguriensem ecclesiam transeundi, firma ducti fiducia, quod tuos actus et opera illius clemencia dirigente, a quo Universorum carismatum dona proveniunt, prelibate Traguriensi ecclesie per tuam curiosam solerciam, tuumque ministerium studiosum honoris et prosperitatis multiplicium votiva provenient incrementa. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus ad prefatam Traguriensem ecclesiam cum gratia nostre benedictionis accedens, curam et administrationem predictas sic diligenter geras et solicite prosequaris, ut ipsa Traguriensis ecclesia gubernatori circumspecto et fructuoso administratori gaudeat se commissam, ac bone fame tue odor ex laudabilibus tuis actibus latius diffundatur, tuque preter retributionis eterne premium nostre benedictionis augmentum, ac ipsius sedis gratiam uberius consequi merearis. Datum Avinione III. Kalendas Februarii, Pontificatus nostri Anno Septimo.

In e. m. Capitulo ecclesie Traguriensis et Clero ac populo Civitatis et diocesis Traguriensis.

**Episkop Adam
1349-1352.**

Adam, episkop Kotora

Voljenom sinu Jovanu iz Montesona, izabranom za Albijen. Prečasnog brata našeg Adama iz Kotora,¹²⁰ tada episkopa Albijena iz zatvora u kome je držan po odluci u Albijenskoj crkvi koju je tada predvodio, oslobođamo i odlučujemo da se premjesti u Kotorsku crkvu i da u njoj obavlja službu kao episkop i pastir. Pisano god. 1349.¹²¹

¹²⁰ Riječ je o episkopu jeretičke Albižanske crkve. U fragmentarnim zapisima stoji da je Adam "electo Albiensis" i "electo Albi(g)ensis Ecclesiae in Gallia". (Prim. prir.)

¹²¹ Farlati, VI, 448.

*Dilecto filio Joanni
ni de Montesono electo Abensi. Venerabilem Fra-
trem nostrum Adam Catharen. tunc Abien. Epi-
scopum e vinculo, quo Abensi Ecclesiae, cui tunc
præerat, tenebatur de consensu Episc. absolventes
ipsum ad Ecclesiam Catharensem tunc vacantam
duximus transferendum & proficiendum ipsum
Ecclesie Catharensi in Episcopum & Pastorem Episc.*
Dat. an. 1349.

**Episkop Dujmus Drugi
1352-1368.**

Prečasnom bratu Dujmu, kotorskom episkopu¹²²

Kako je iscrpljujuća, puna opasnosti, i koliko odlučnosti sa sobom nosi dugotrajna briga o crkvi, pa rado ulažemo napor da, uz brižljivu istragu onako kako zahtijeva vrijeme i nalaže mjesto, postavimo, uz obavezu dužnog proviđenja, pogodne pastire crkvama koje su prazne i da se odrede brižljivi službenici koji će toj crkvi, potpomognuti stražom ojačanom (našom) podrškom, uz Božju pomoć koristiti da ojača. Odavno želeći da Kotorskoj crkvi, koja je ostala bez uprave, nakon smrti episkopa Adama, koji ju je vodio, postavimo korisnog itd. Pošto je, zaista, pomenuta crkva, smrću episkopa Adama, koji je izvan Rimske kurije odužio dug prirodi, ostavljena bez pastirske brige, pošto smo obaviješteni iz pouzdanih izvora, brzo smo za brigu o toj crkvi itd. Sa namjerom da Kotorskoj crkvi postavimo za upravitelja čovjeka koji zna, hoće i može da je sačuva od štete i nesreće, i da je održi u okviru njenih zakona i da je još ojača, nakon dugotrajnog razmišljanja itd. Uvezši u obzir tvoje zasluge zbog velikih vrlina kojima te je obdario Preuzvišeni, jer si do danas pohvalno vodio Risansku crkvu, obratili smo pažnju na tebe, sadašnjeg episkopa Risna. Namjeravajući, stoga, da korisno i probitačno vodiš brigu o stadu Gospodnjem u pomenutoj Kotorskoj crkvi, oslobađajući te apostolskom odlukom iz zatvora u kome si držan u Risanskoj crkvi kojoj si tada predsjedavao po odluci te braće, prebacujemo te u Kotorsku crkvu i postavljamo te za njenog poglavara; povjeravajući ti potpuno brigu i upravu i dajući ti slobodu da predeš u Kotorsku crkvu, čvrsto se uzdajući da će, pod vođstvom Gospoda, tvoja djela kroz plodnu marljivost i korisnu budnost voditi Kotorsku crkvu naprednom upravom, i da će ona biti cijenjena i od laika i od duhovnika i da će pod vođstvom Gospoda napredovati. U vezi sa tim nalažemo tvom bratstvu itd. da pristupiš toj crkvi i, milošću našeg blagoslova, trudiš se da upravljaš Kotorskom crkvom brižno, odano i mudro i da ona napreduje i uveća se kroz tvoju službu i stalno bude uspješna. A ti ćeš tako zaslužiti božanski blagoslov i zahvalnost pomenute stolice. Pisano u Avinjonu, 24. novembra XI god. našeg pontifikata tj. 1352.

Na isti način piše i arhiepiskopu Barija, čiji je sufragan bio kotorski episkop.

¹²² Farlati, VI, 448-9.

Venerabili Fratri Davno Episcopo Catharenſi.

Quam sit oniſta diſpendiſis, quam plena periculis, quantaque diſcrimina ſecum trahat diuitia Eccleſiarum vacatio, ſollicita considerationiſ indagine perſcrutantes libenter operarias manus apponimus, & ſtudium eſſicax impendimus, ut viduatis Eccleſiis prout temporum qualitas exigit, & locorum utilitas perſuadet, nunc per debitæ provisioniſ officium, quaſque vero per ministerium translationiſ accommoda pastores preſificiantur idonei, & miniftri providi deputentur, quorum Eccleſia ipſe fulga preſidiis & favoribus communite votiſ & proſperis autore Domino proſciant incrementis. Dudum ſiquidem bona memorie Adam Episcopo Catharen, regimiſi Catharen. Eccleſia preſidente, nos cupientes eidem Eccleſia cum eam vacare contingere, utilem &c. Postmodum vero dicta Eccleſia per obitum ipſius Ade Episcopi, qui extra Romanam curiam debitum naturæ perfolvit; Pastoris ſolatio defiſita, nos vacatione bujuſmodi fide dignis re latibus intellecta, ad provisionem ipſius Eccleſia celerem &c. intendentes, cupientes quoque ipſi Eccleſia Catharen. talem preſeffe personam, que ſciret, vellet & poſſet eam preſervare a noxiis & adverſis, ac in ſuis manutenere juribus, ac etiam adaugere, poſt deliberationem, quam &c. diligentem, demum ad te nunc Episcopum Refinen, conſideratis grandium virtutum tuarum meritiſ, quibus personam tuam Altissimus iſignivit, & quod tu Refinen. Eccleſia habenus laudabiliter preſuisti, convertimus oculos mentis noſtre. Intendentes itaque tum diſce Catharen. Eccleſia, quam gregi Dominico ejusdem ſalubriter & utiliter previdere, & vinculo, quo ipſi Refinen. Eccleſia, cui tunc preveras, tenebaris, de Fratrum ipſorum confilio, & Apoſtolicæ poſtulatiſ plenitudine abſolventes te ad preſatam Catharen. Eccleſiam tranſerimus, teque illi preſicimus in Episcopum curam & administrationem &c. plenarie committendo, liberamque tibi dan do licentiam ad preſatam Catharen. Eccleſiam tranſeundi, firma ſpe fiduciaque tenentes, quod dirigente Domino actus tuos preſata Catharen. Eccleſia per tua industria & fructuosa circum ſpectioniſ ſtudium fructuofum regetur utiliter, & prospere dirigetur, grataque in eisdem ſpiritualibus & temporalibus, autore Domino, ſuſcipiet incrementa. Quocirca Fraternitati tua per &c. mandamus, quatenus ad diſtam Eccleſiam cum gratia noſtra benedictionis accedere curam & administrationem preſatas ſic exercere ſtudeas ſollicite, fideliter, & prudenter, quod ipſa Catharen. Eccleſia per tua cooperationis mi niſterium votiſ jugiter proſciat commodis, & ſuccesſibus proſperis augeatur; ac tu praiude diuinam, preſatae ſedis, & noſtram benedictionem & gratiam uberioriſ conſequi mercaris.

Dat. Avenione viii. Kalu. Decemb. anno
Pontif. noſtri XI. idest 1352.

In eundem modum Archiep. Baren, cujus erat
ſuffraganeus Episcopus Catharenſis.

CCCXII

Opat Paskal se postavlja za opata manastiru Sv. Đordja od Zaliva iz reda sv. Benedikta, Kotorske dijeceze.¹²³

Episkop Inokentije itd. Voljenom sinu Paskalu opatu manastira Sv. Đordja od Zaliva iz reda sv. Benedikta Kotorske dijeceze, šalje pozdrav itd. Između različitih briga itd. Kada je manastir Sv. Đordja od Zaliva iz reda sv. Benedikta, dijeceze Kotorske, smrću nekog Bonaventure, opata tog manastira, koji je okončao svoj vijek izvan Rimske kurije, ostao bez uprave, mi smo, pošto smo obaviješteni o tome, posebno odlučili da obezbijedmo nadzor nad tim manastirom preko Apostolske stolice, odlučivši tada da je bezvrijedno i nevažeće sve što bi neko u vezi sa tim pokušao da svjesno, poslije ovakve naše odluke, vrši vlast, da ne bi manastir trpio štetu zbog odugovlačenja. Očinski brinući, nakon pomnog vijećanja koje smo održali sa našom braćom o postavljenju u tom manastiru korisne i probitačne osobe, obratili smo pažnju upravo na tebe, tada opata manastira Sv. Pavla, pomenutog reda te dijeceze, uzimajući u obzir tvoje velike zasluge, kojima si obdaren, kao što smo pouzdano saznali. O svemu ovome duboko razmislivši, po savjetu braće i apostolskom vlašću, postavljamo te za opata tog manastira Sv. Đordja, pomenutog reda te dijeceze, uzimajući u obzir tvoje velike zasluge, kojima si obdaren kao što smo pouzdano saznali. Potpuno ti povjeravajući brigu i upravu nas manastirom Sv. Đordja u duhovnim i svjetovnim stvarima, darujemo te apostolskim blagoslovom preko prečasnog brata našeg Petra Penestrinskog episkopa, u onome koji daje milost i daruje nagrade vjernima, da uz pomoć Gospoda, manastir Sv. Đordja naporom tvoje brige napreduje i, dao Bog, korisno se razvije.

Zbog toga ti apostolskim pismom nalažemo da smjerno prihvatiš teret koji ti je nametnuo Gospod, da se manastir Sv. Đordja raduje zbog probitačnog upravitelja kome je povjeren, i da ti zbog toga stekneš vječnu nagradu, i možeš da zaslužiš i naš i blagoslov Apostolske stolice.

U Vilanovi, Avinjonske dijeceze, 7. jula, druge god. našeg pontifikata.

Na isti način konventu manastira Sv. Đordja od Zaliva i... episkopu Kotora.¹²⁴

¹²³ Theiner, 232-3.

¹²⁴ Godine 1354.

CCCXII.

*Paschalis abbas monasterio s. Georgii de Culfo ord. s. Benedicti Catharensis dioecesis praeficitur in abbatem.
Reg. An. II. cod. chart. Tom. 6. fol. 70.*

INNOCENTIUS EPISCOPUS etc. Dilecto filio Paschali Abbati monasterii sancti Georgii de Culfo ordinis sancti Benedicti Catharensis diocesis, salutem etc. Inter solicitudines varias etc. Dudum siquidem monasterio sancti Georgii de Culfo ordinis s. Benedicti Catharensis diocesis per obitum quondam Bonaventure Abbatis dicti monasterii, qui extra Romanam curiam diem clausit extremum, vacante, nos, vacatione huiusmodi fidei dignis relativis intellecta, intendentis dicto monasterio per apostolice sedis providenciam salubriter provideri, provisionem ipsius monasterii dispositioni nostre ea vice duximus specialiter reservandam, decernentes ex tunc irritum et inane, si secus super hiis a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari, ac ad provisionem ipsius monasterii celerem et felicem, de qua nullus preter nos ea vice post reservacionem et decretum huiusmodi disponere potuit neque potest, ne longe vacacionis detrimenta subiret, paternis et solicitis studiis intendentis, post deliberacionem, quam de preficiendo eidem monasterio personam utilem et eciam fructuosam cum fratribus nostris habuimus diligentem, demum ad te tunc Abbatem monasterii sancti Pauli dicti ordinis Civitatis diocesis, consideratis grandium tuarum virtutum meritis, quibus personam tuam fidei dignorum testimoniis perceperimus insignitam, direximus oculos nostre mentis: quibus omnibus debita meditatione pensatis, de persona tua eidem monasterio sancti Georgii de dictorum fratrum consilio auctoritate apostolica providemus, teque illi preficimus in Abbatem, curam et administrationem ipsius monasterii sancti Georgii tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, ac per Venerabilem fratrem nostrum Petrum Episcopum Penestrinum apud sedem apostolicam tibi fecimus munus benedictionis impendi, in illo qui dat gracias et largitur premia confidentes, quod dextera domini tibi assistente propitia prefatum monasterium sancti Georgii per tue circumspectionis studium prospere dirigetur, et salubria, dante dño, suscipiet incrementa. Quocirca discrezioni tue per apostolica scripta mandamus, quatenus impositum tibi onus a domino suscipiens reverenter, curam et administracionem predictas sic salubriter geras et sollicite prosequaris, quod dictum monasterium sancti Georgii administratori fructuoso gaudeat se commissum, tuque proinde premium eterne retributionis acquiras, ac nostram et dicte sedis gratiam et benedictionem valeas uberioris promerer. Datum apud Villamnovam Avignonensis diocesis Nonis Iulii, Pontificatus nostri Anno Secundo.

In e. m. Conventui Monasterii sancti Georgii de Culfo et ... Episcopo Catharensi.

CCCXXXVII

Episkopu Kotora, da manastiru Sv. Đordja od Zaliva te dijeceze postavi za opata Nikolu, benediktinskog monaha iz Kroma ili nekog drugog.¹²⁵

Inokentije episkop itd. Prečasnom bratu... episkopu kotorskom šalje pozdrav itd. Među mnogobrojnim brigama koje nas neprekidno tište i podstiču nas na stalno razmišljanje, najviše nas brine da se obezbijedi pravilan nadzor nad upražnjenim crkvama i manastirima. Kad smo nadzor nad svim crkvama i manastirima kod Apostolske stolice, koje su tada bile upražnjene i koje će biti upražnjene, obezbijedili našim pravom na rukopoloženje, odlučili smo da je bezvrijedno i nevažeće sve što bi neko pokušao svjesno ili nesvesno da učini na svoju ruku. Iz pouzdanih izvora smo saznali da je nedavno manastir Sv. Đordja od Zaliva, iz reda sv. Benedikta Kotorske dijeceze, smrću nekog Paskvala, opata tog manastira, koji je kod pomenute stolice okončao svoj vijek, ostao bez uprave opata, te da je voljeni sin Nikolaj Benediktinac, monah manastira blažene Marije od Kroma iz tog reda dijeceze Raguze, očito predan tom redu i zakonito uveden u sveštenstvo, koristan da bude upravitelj manastira Sv. Đordja. Pošto želimo da manastir Sv. Đordja, u koga niko nije imao, niti ima pravo da uđe osim nas, pošto smo objavili dekret koji to obezbjeđuje, ne bi dugo bez uprave trpio štetu, (žečeći da) korisno i brzo obezbijedimo nadzor, jer o zaslugama tog Nikole nemamo pouzdan izvještaj, tvom bratstvu, u koje se u ovoj, kao i u drugim stvarima, posebno uzdamo u Gospodu, povjeravamo i nalažemo apostolskim pismom: da se podrobno obavijestiš o zaslugama tog Nikole i da otkriješ da li je koristan i podoban za taj posao. Opterećujemo tvoju savjest da se pobrineš, s našim punomoćjem, za njega ili drugu neku podobnu osobu, koja bi znala i mogla da korisno upravlja i srećno vlada pomenutim manastrom u duhovnim i svjetovnim stvarima. Onoga za koga budeš smatrao da treba da vrši nadzor nad manastrom Sv. Đordja postavi za opata, potpuno mu povjeravajući brigu i upravu nad tim manastrom u duhovnim i svjetovnim stvarima, i blagoslovi ga, ili ti ili neki drugi poglavatar koji ima milost i u zajednici je sa Apostolskom stolicom. I neka mu njegovi potčinjeni ukažu dužnu pokornost i poštovanje, umiri one koji protivrječe crkvenom cenzurom, odbacivši pritužbe. I želimo da ti ili taj poglavatar, od onoga koga budeš postavio za opata manastira Sv. Đordja, kao što je rečeno, primiš u naše i u ime Rimske crkve zakletvu na vjernost prema odredbi koju smo poslali u našoj buli. Zakletvu koju je obavezan položiti nama svojim pismom, zapečaćenim pečatom, pobrinućeš se ti ili će se pobrinuti taj poglavatar da nam preko glasnika što prije bude dostavljena. Ovime nastojimo da se ništa loše ne dogodi tebi ili tvojim nasljednicima kotorskim episkopima kojima je po zakonu potčinjen taj manastir.

U Avinjonu, 23. maja, 10-te god. našeg pontifikata.¹²⁶

¹²⁵ Theiner, 245-6.

¹²⁶ Godine 1362.

CCCXXXVII.

Episcopo Catharensi, ut monasterio s. Georgii de Gulfo (al. Culfo) suae dioecesis Nicolaum Benedicti monachum de Croma vel alium praeficiat in abbatem. Reg. An. X. cod. chart. Tom. 28. fol. 523.

INNOCENTIUS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri . . . Episcopo Catharensi, salutem etc. Inter curas multiplices, ex quibus iugiter angimur et meditationis assiduitate pulsamur, illud potissime excitat mentem nostram, ut viduatis ecclesiis et monasteriis provisio, deo auctore, proveniat fructuosa. Dudum siquidem provisiones omnium ecclesiarum et monasteriorum apud apostolicam sedem tunc vacantium, et vacaturorum imposterum apud eam ordinationi et dispositioni nostre reservantes, decrevimus ex tunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingenterat attemptari. Postmodum vero fide dignis relatibus intellecto, quod nuper monasterium sancti Georgii de Gulfo ordinis sancti Benedicti Catharensis diocesis per obitum quondam Pasqualis Abbatis eiusdem monasterii, qui apud dictam sedem diem clausit extremum, Abbatis regimine destitutum existebat, et quod dilectus filius Nicolaus Benedicti monachus monasterii beate Marie de Croma dictis ordinis Ragusine diocesis, ordinem ipsum expresso professus, et in sacerdotio ac estate legitima constitutus, utilis esset ad regimen et gubernationem monasterii sancti Georgii supradicti: Nos cupientes eidem monasterio sancti Georgii, de quo nullus preter nos hac vice se intromittere potuit neque potest, reservatione et decreto obsistentibus supradictis, ne longe vacationis subiaceret detrimentis, utiliter et celeriter providere, quia de ipsis Nicolai meritis certam noticiam non habemus, fraternitati tue, de qua in hiis et aliis gerimus in domino speciale fiduciam, per apostolica scripta committimus et mandamus, quatinus de ipsis Nicolai meritis diligencius te informans, si eum ad hoc utilem et ydoneum esse repereris, de ipso, alioquin de alia persona ydonea, que sciat et possit dictum monasterium in spiritualibus et temporalibus salubriter regere et feliciter gubernare, super quibus tuam conscientiam oneramus, hac vice auctoritate nostra providere procures, illumque, de quo taliter duxeris providendum eidem monasterio sancti Georgii, preficias in Abbatem, curam et administrationem ipsius monasterii sancti Georgii sibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, eique si et prout est moris munus benedictionis impendas, vel por alium Antistitem gratiam et communionem apostolice sedis habentem impendi facias, et a suis subditis obedientiam et reverenciam debitam exhiberi, Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Volumus autem, quod tu vel idem Antistes ab illo, quem ipsi monasterio sancti Georgii prefeceris, ut prefertur, nostro et ecclesie Romane nomine recipias vel recipiat fidclitatis debite iuramentum iuxta formam, quam sub bulla nostra mittimus interclusam, ac formam iuramenti, quod prestabit, nobis per eius patentes litteras suo sigillo signatus tu vel idem Antiste procures vel procuret per proprium nuncium quantocius destinare. Per hoc autem nullum tibi vel successoribus tuis Episcopis Catharensibus, quibus dictum monasterium est ordinario iure subiectum, intendimus preiudicium generari. Datum Avinione x. Kal. Iunii, Pontificatus nostri Anno Decimo.

Papa Urban kotorskom episkopu

Kotorski episkop osveštava oltar

¹²⁷Mi, Brat Dujmo, milošću Božjom i Apostolske stolice kotorski episkop u Božju slavu i čast bl. Trifuna osveštasmo ovaj veliki oltar pontifikata... za vrijeme oca gospodara pape Inoken-tija VI i našeg vladara presvjetelog Uroša u god. od inkarnacije Gospoda našeg Isusa Hrista 1362., 15-og indikta.

Papa Urban kotorskom episkopu

¹²⁸Urban itd. Prečasnom našem bratu, kotorskom episkopu itd. Pobožnim zavjetima vjernika rado itd. Nedavno nam je stigla molba od strane Kotorske opštine u vezi sa nekim manastirom monahinja reda sv. Benedikta, koji odavno u tom gradu postoji, a koji je zbog starosti većim dijelom porušen i od tada u njemu ne stanuju opatica i druge monahinje. Pošto opština osjeća posebnu odanost za red sv. Klare i želi da zemaljsko promijeni za nebesko, za pohvalu Boga, božjeg kulta i uvećanje vjere, obećava da će izgraditi, i od sopstvenih dobara dovoljno izdvojiti, onamo gdje je bio stari manastir, jedan drugi manastir monahinja ili sestara reda iste svetice, sa crkvom ili molionicom, zvonikom i zvonom i drugim neophodnim objektima za opaticu i 30 monahinja ili sestara koje će tamo stalno boraviti. Zbog toga je od strane pomenute opštine stigla ponizna molba da im se dozvoli gradnja. Pošto smo naklonjeni ovoj molbi mi, dakle, povjeravamo i naređujemo apostolskim nalogom tvom bratstvu, u koje se posebno uzdamo u Gospodu, da, ako je to tako, po apostolskoj odluci daš slobodu toj opštini da ovakav manastir, u kome će, pod Božjom paskom obavljati službu opatica i 30 monahinja ili sestara pomenutog reda, sa crkvom ili molionicom, grobljem, zvonikom, zvonom, kućama i drugim neophodnim objektima (pošto se da dovoljno sredstava za opremanje svega, i ono što ti kao prvo procijeniš po tvom суду, i po zakonu parohijske crkve i svakog drugog, a u svemu na pomenutom mjestu, gdje je postojao, kao što je rečeno, pomenuti manastir) da mogu da ga utemelje i sgrade. Такode da sa ovim prvim punomoćjem primiš po rečenoj odluci, i učiniš da se prime, monahinje ili sestre u taj manastir, pošto bude sagrađen i poklonjen. Da postaviš jednu od njih, ili neku drugu monahinju, ili sestrju iz reda sv. Klare, koja je zaredena u tom redu, da upravlja tim manastirom kao opatica, a koja je sposobna i spretna, i povjeriš joj brigu i upravu nad manastirom u duhovnim i svjetovnim stvarima, i učiniš da joj se ukazuju poslušnost i dužno poštovanje od strane njoj potčinjenih. Povrh toga, pošto se manastir sagradi i pokloni, kao što je rečeno, da od strane Apostolske stolice dopustiš opatici i monahinjama reda sv. Klare da imaju stalne privilegije i indulgencije. Pisano u Avinjonu, 11. decembra 3-će god. našeg pontifikata, tj. 1364.

¹²⁷ Farlati, VI, 451.

¹²⁸ Farlati, VI, 451.

Nos frater Duymus Dei & apostolicæ sedis gratia Episcopus Catarenensis ad laudem Dei & honorem beati Tryphonis consecravimus altare iſud magnum pontificatus patris domini Innocentii papæ sexti sub tempore serenissimi Uroſſii Imperatoris nostri anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi Millesimo trecentesimo sexagesimo secunda Indictione quinta decima.

Urbanus &c. Venerab. Fratri nostro Episcopo Catharenſi &c. Piis votis fidelium libenter &c, Petiſio ſiquidem pro parte dilectorum Communis Catharenſum nobis nuper exhibita continebat, quod cum olim in civitate prædicta quoddam Monasterium Monialium Ord. S. Benedicti fuerit, quod per ſui retuſatatem a multis iam elapsis temporibus pro majori parte eſt dirutum, nec ex tunc ibidem Abbatissa seu aliae Moniales habitarunt, iudea Communis habentes ad Ordinem S. Clarae ſpecialem devoſionis affectum, ac cupientes terrena cum caleſib⁹ coramutare, ad laudem Dei, & divini cultus & religionis augmencum in loco, ubi antiquum Monasterium exiſtebat, unum aliud Monasterium Monialium, seu Sororum Ordinis ejusdem Sancta cum Ecclesia seu Oratorio, campanili & campana & aliis neceſſariis officiis pro Abbatissa & triginta Monialibus seu Sororibus inibi perpetuo moraturis fundare & adiſicare ac de bonis propriis ſufficienter dotare proponant. Quare pro parte dictorum Communis nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut eis faciendi premissa licentiam concedere dignaremur. Nos igitur hujusmodi ſupplicationibus inclinati Fraternitat⁹ tuae, de qua fiduciā in Domino gerimus ſpecialem, per Apostolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus, ſi ita eſt, eidem Communi, ut Monasterium hujusmodi, in quo Abbatissa, & 30. Moniales seu Sorores ditti Ordinis ſub religionis observantia Deo famulentur, cum hujusmodi Ecclesia seu Oratorio, cæmeterio, campanili & campana, domibus & aliis neceſſariis officiis, dote ſufficienti pro præmissis omnibus ad cui arbitrium primitus assignata, ac juze parochialis Eccleſiae & cuiuslibet alterius in

omnibus ſalvo, in loco prædicto, ubi prædictum Monasterium, ut præmittitur, exiſtebat, fundare & conſtruere valeant, auſtoritate Apoſtolica licentiam largiaris. Et nibilominus in bac vice primaria Moniales seu Sorores hujusmodi in eodem Monasterio, poſquam conſtructum & do- tam fuerit, ut præfertur, auſtoritate prafata recipias & recipi facias; & anam ex iis ſive aliam Monicam seu Sororem Ordinis S. Clarae Ordinem iſum poffam ad regimen prafati Mo- naſterii utilem & idoneam iſi Monasterio in Abbatiffam praficias, curam & administrationem iſius Monasterii ſibi in ſpiritualibus & tem- poralibus committendo, ſi que facias a ſuis ſubditis obedientiam & reverentiam debitas exhiberi. Et insuper poſquam idem Monasterium con- ſtructum & do- tam fuerit, ut præfertur, ut Abbatissa & Moniales prædictæ omnibus & ſingulis privilegiis & indulgentiis ejusdem Ordinis S. Clarae per Sedem Apoſtolicam conceffis perpe- tuo uti & gaudere valeant, eisdem Abbatiffa & Monialibus prafata auſtoritate concedas. Dat. Avenion. 3. id. Decemb. an. 3. Pontif. nostri, id est an. 1364.

Opština Kotor izgradila je manastir Sv. Klare

¹²⁹Kad mi sudije, savjet i opština, prilogom vjernika, u našem gradu sagradismo i učinimo manastir Sv. Klare istog reda, kao što nam je dopušteno odlukom apostolskog pisma presvetog u Hristu oca i gospodara, božjim proviđenjem, pape Urbana V. Za opaticu je, u tom manastiru, po pomenutoj odluci, postavljena prečasna i pobožna gospoda Klara iz Foro Julija. Stoga mi želimo da tom manastiru, opatici i sestrama koje sada borave u njemu, i koje će boraviti, razumno pomognemo i brinemo se o onome što je neophodno.

Pismo pape Urbana Mlečanima za Kotorane¹³⁰

Marku Kornariju, mletačkom duždu. Sa gorčinom u duši smo saslušali pobožnu molbu voljenih sinova građana i opštine grada Kotora, koja kao glavnu tačku sadrži to da su, premda se oni nalaze između jeretika i šizmatika, Albanije i Raške, ipak, kao što je poznato, katolici, koji istrajavaju u jedinstvu i pokornosti prema sv. Rimskoj crkvi, i da su poneki plemići i drugi obrlaćeni od strane tih jeretika i šizmatika (namjerni) da ih pokore i neprijateljskim nasrtajima da ih prevedu na njihov štetni običaj, i da će se naći u velikoj opasnosti i za dušu i za tijelo, ako ih ne potpomogneš ti i drugi vjernici. Zbog toga, u vezi sa ovim, traže zaštitu Apostolske stolice. A mi koji saosjećamo sa tim građanima i opštinom očinskom brigom, tražimo i odano molimo tvoju plemenitost i brižno bodrimo da svima, koji su ti potčinjeni, strogo naložiš da ne pruže nikakvu pomoć ili potporu pomenutim jereticima i šizmaticima, preko mora ili kopna, protiv već pomenutih građana i opštine. Da, štaviše, želiš da pomogneš tim građanima i opštini u odbrani od takvog neprijateljskog djelovanja, zbog poštovanja prema Bogu i svojoj vjeri, kao i prema Apostolskoj stolici i prema nama, da im pritekneš u pomoć, u takvoj nuždi, s ljubavlju, s pomoći i s potporom. Zato ćeš dobiti od Boga nagradu, a od nas i pomenute stolice potpunu dobrostivost. Pisano u Rimu kod sv. Petra 24. novembra.¹³¹

¹²⁹ Farlati, VI, 451.

¹³⁰ Farlati, VI, 452.

¹³¹ Godina 1367.

Cum igitur nos Judices, Consilium, & Com-
munitas ex subventione fidelium in nostra civi-
tate ædificaverimus, & fecerimus Monasterium
S. Clare ejusdem Ordinis, prout nobis auctorita-
te Apostolica per litteras Sanctissimi in Christo
Patris & Domini Domini Urbani divina provi-
dencia Papa V. est concessum; in quo Monaste-
rio prima Abbatissa Venerabilis & religiosa Do-
mina Clara de Foro Julio auctoritate predicta ex-
titit constituta; ideoque nos ipsi Monasterio, Ab-
batissa, & Sororibus presentibus & futuris in
dicto Monasterio residentibus cupientes digne &
rationabiliter de opportunitate remediis subvenire &
de necessariis providere &c.

Urbani pp. Marco Cornario Duci Venetiarum. Dilectorum
liberte & filiorum civium & Communis civitatis Catharen-
Venetos pro Cath renfi- sis piam querelam audivimus cum amaritudine
bus, mentis nostræ, continentem quod licet ipsi sint
inter hæreticos & schismaticos Albani & Ras-
sia constituti, tamen prout notorium est, sunt
Catbolici, in unitate & obedientia sanctæ Romæ
Ecclesie persistentes: quodque nonnulli nobiles
& alii ex dictis hæreticis & schismaticis eos
subjugare, & ad damnabilem ipsorum ritum ad-
ducere hostilibus aggressionibus moliuntur; &
quod, nisi a te & allis Christi fidelibus adjuren-
tur, sunt in maximo animarum & corporum ac-
rerum periculo constituti: quare super hoc apo-
stolici favoris praesidium implorarunt. Nos igi-
ur eidem civibus & Communi paterno compa-
tientes affectu, nobilitatem tuam devote requiri-
mus, rogamus, & bortamur attente, quatenus
omnibus subditis iuis districte præcipias, ne præ-
fatis hæreticis & schismaticis per mare vel ter-
ram contra jam dictos cives & Commune præ-
beant aliquod auxilium vel favorem: quinimmo
ipas cives & Commune pro eorum defensione ab
hujusmodi hostibus facienda velis ob reverentiam
Dei, suæque fidei, ac Apostolice Sedis & no-
stram in tantæ necessitatibus articulo charitativis
auxiliis & favoribus, de quibus eis subvenire
commode poteris, adjuvare; proinde a Deo præ-
mium & a nobis dictaque Sede pleniorem bene-
volentiam obtenturus. Dat. Roma apud S. Pe-
trum VIII. Kal. Decembbris.

**Episkop Stefan
1369. godina**

Stefan, kotorski episkop XXVI¹³²

Za koga Flaminije Kornelije kaže: "Stefan iz Nigra, Venecijanac iz reda Slugu bl. Marije Djevice, kotorski episkop, koga pominje Đanio istoričar iz reda Slugu u analima od god. 1348. do god. otprilike 1380. Vjerovatno je tada upravljao Kotorskom crkvom. Naravno, Ugel je rekao da u Kotoru nije bilo episkopa od 1353. sve do 1416.

¹³² Farlati, VI, 452.

De quo Flaminius Cornelius: Stephanus de
Nigris Veneris Ordinis Servorum B. Mariæ Virg.
Episcopus Catharensis memoratur a Gianno Ordi-
nis Servorum Historico in Annalibus ab anno
1348. usque ad annum circiter 1380, probabi-
lius est circa hæc tempora Ecclesiam Catbaren-
sem administrasse; siquidem ab anno 1353. usque
ad annum 1416. Ughellus nullum exposuit Ca-
thari Episcopum.

**Episkop Jovan
1375-1397.**

Budim, 11. april 1383.

*Marija, kraljica Ugarska, na molbu Dubrovčana, zabranjuje svojim podanicima u Dalmaciji i Hrvatskoj da dovoze vino i so u Novi, u Dračevici.*¹³³

Mi Marija, milošću Božjom kraljica Ugarske, Dalmacije, Hrvatske itd. Objavljujemo dokument koji će svima biti od koristi da su naši podanici: rektor, sude, savjet i opština našeg grada Raguze poslali našoj Visosti brižne ljude Petra de Gondola i Stefana de Lukara, njihove sugrađane, glasnike i ambasadore, koji su nam ponizno natuknuli da neki stranci u našem Kraljevstvu Dalmacije i Hrvatske, posredstvom gospodina kralja Raške i Bosne, ispred našeg pomenutog grada Raguze i našeg grada koji se zove Kotor, (lađama) nose i prevoze vino i so u neko utvrđenje de Novi, koje je sagrađeno na mjestu koje se zove Dračevica, kao i na druga neuobičajena mjesta, protivno slobodi i starom običaju našeg grada Raguze, kao i na štetu i poništenje zakona tog našeg grada, i zamolili su nas da u vezi sa tim preduzmem odgovarajuće mjere. Stoga mi, želeći da pomenuti naš grada Raguza očuva svoju staru slobodu i običaje, da bi odatle naši građani mogli da nauče da odano služe slavnog vladara, kao i da iz toga proizađe korist i čast i plodonosna dobit za kraljevsko Visočanstvo, po savjetu, uz saglasnost i dobru volju presvjetle i uzvišene vladarke, gospođe Elizabete, Božjom milošću prethodne kraljice Ugarske, Polonije, Dalmacije itd., naše premile roditeljke, i uz prethodnu odluku prelata i barona našeg kraljevstva, odlučili smo da naredimo da se od sada, pa ubuduće, nijedan stanovnik našeg kraljevstva ne usudi da nosi i prevozi pomenuto vino i so u utvrđenje Novi, koje je, kao što je rečeno, sagrađeno na mjestu Dračevica, i na druga neuobičajena mjesta protivno staroj slobodi i običaju našeg pomenutog grada Raguze i na štetu zakona tog našeg grada, pod prijetnjom kazne zaplijene i oduzimanja pomenutog vina, soli (i brodova). Želimo da se ovo objavi na svim javnim mjestima u našem Kraljevstvu Dalmacije i Hrvatske; obećavamo objavljivanje povelje kad nam bude data na uvid.

U Budimu, sa našim velikim pečatom, posljednje subote poslije petnaestodnevног praznika Pashe, godine 1383.

Spolia: 1383 Privilegio per re(gna) Maria contra quelli che porta vin e sal a Novi ne in altri luogi non ussadi.

U vrhu povelje: Commissio domine regine.

¹³³ Jovan Radonić, I, 1, col. 66.

LXVI

Будим, 11 април 1383.

Марија, краљица угарска, на молбу Дубровчана, забрањује својим ћоданицима у Далмацији и Хрватској да не довозе вино и со у Нови у Драчевици.

Nos Maria, Dei gracia regina Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Notum facimus tenore presencium quibus expedit uniuersis, quod fideles nostri Rector, judices, Consilium et Commune ciuitatis nostre Ragusii, missis ad nostram Maiestatem prouidis viris, Petro de Gondola et Stephano de Lucaro, eorum conciubus, nunciis et ambasiatoribus, nobis humiliter significarunt, quod nonnulli forenses homines in dictis regnis nostris Dalmacie et Croacie, qui vinum et sal ad quoddam castrum de Nouo, per dominum regem Rascie et Bozne ante predictam ciuitatem nostram Ragusii et ciuitatem nostram Catari appellatam, in loco Drachawycha nominato, constructum, et etiam ad alia loca inconsueta contra libertatem et antiquam consuetudinem ipsius ciuitatis nostre Ragusii et in obprobrium et diminucionem iurium eiusdem nostre ciuitatis [in nauibus] portarent et deferrent, supplicantes nobis ipsis super hoc de remedio prouideri oportuno. Nos itaque, volentes dictam ciuitatem nostram Ragusii in suis libertatibus et consuetudinibus antiquis illibate conseruare, ut exinde dicti ciues nostri discant sub principe gloriose deuocius famulari atque ab ipsis utilitatis et honoris materia, lucrumque fructiferum regie proueniat Maiestati, de consilio, consensu et beneplacita voluntate serenissime et excellentissime principis, domine Elizabet, premissa Dei gracia regine Hungarie, Polonie, Dalmacie etc., genitricis nostre carissime, prelatorumque et baronum regni nostri prematuro sancientes duximus committendum, ut a modo et deinceps nullus incolarum regnorum nostrorum memorata vinum et sal ad predictum castrum Nouum in loco Drachawycha, ut prefertur, constructum, et ad alia loca inconsueta contra antiquam libertatem et consuetudinem dicte ciuitatis nostre Ragusii et in diminucionem iurium eiusdem ciuitatis nostre portare presumant vel deferre sub pena amissionis et priuacionis vinorum et salium [et nauium] predictorum. Et hec volumus in foris et locis publicis in dictis regnis nostris Dalmacie et Croacie palam ubique facere proclamari; presentes priuilegiari promittimus dum nobis in specie fuerint reportate.

Datum Bude sub magno nostro sigillo, sabbato proximo post quindenas festi Passce domini, anno eiusdem M-o CCC-mo LXXX o III-o.

Спома: 1383 Privilegio per re(gina) Maria contra quelli che porta vin e sal a Novi ne in altri luogi non ussadi.

У врху повеље: Commissio domine regine.

8. maj 1384.

Marija, kraljica Ugarske, na molbu Dubrovčana, svoju raniju odredbu od 11. aprila 1383. o zabrani dovoza vina i soli u Novi, unosi u ovu povelju, te je ponovo osnažuje.¹³⁴

Marija, milošću Božjom kraljica Ugarske, Hrvatske, Rame, Srbije, Lodomerije, Komanije i Bugarske, vladarka Salernitana i Honora, kao i gospodarica Brda Svetog Andela, sve Hristove vjernike, kako sadašnje tako i buduće, koji će saznati za povelju, pozdravlja u Spasitelju svih. Kraljevskoj ekselenciji priliči da blagonaklono sasluša zakonite molbe svojih podanika i, pošto ispriporijedaju o pravičnosti svojih molbi, lako se saglasi posebno u onome što se učini korisnim za njihove podanike. Stoga, želimo da svi zaista znaju da blaženopočivši, hvale dostojni presvjetli vladar gospodar Ludvig, istom milošću Božjom slavni kralj Ugarske, Poljske, Dalmacije itd; naš predragi roditelj, koji je voljom Gospodnjom na nebu, čijom odlučnom voljom se svime vlada i upravlja, koji je preminuo ne ostavivši muški porod i nama po nasljednom pravu i redu rođenja tron i krunu pomenutog Kraljevstva Ugarske, kao i kraljevski skiptar našeg roditelja srećno ostavio, naši vjerni i brižni podanici, Petar de Gondola i Junije de Surgon, građani našeg grada Raguze, u svoje kao i u ime i s punomoćjem upravitelja, sudija, konzula i opštine našeg grada Raguze, pošto smo ih primili u audijenciju, pokazali su nam neka naša pisma, napisana i obznanjena, koja su ovjerena našim velikim, originalnim pečatom, iz čijeg sadržaja se vidi da smo zabranili da se vino i so odnose i prenose, od strane gospodara kralja Raške, između pomenutog našeg grada Raguze i našeg grada koji se zove Kotor u neki grad koji je sagrađen na mjestu koje se zove Dračavica, i na druga neuobičajena mjesta. Zamolili su, odano i ponizno, naše Visočanstvo da se udostojimo da potvrđimo, na osnovu našeg pisma, da se unese i prepiše, od riječi do riječi, da prihvatamo, odobravamo i ratifikujemo našu stalnu privilegiju koja se odnosi na iste pomenute upravitelje, sudije, konzule i opštine pomenutog našeg grada Raguze, čiji je sadržaj sljedeći: Mi Marija, milošću Božjom kraljica Ugarske itd. (doslovno kao u prethodnom pod brojem LXVI).

Stoga mi na osnovu tako poniznih i odanih molbi, koje su upućene preko Petra i Junija, da ih Visočanstvo kraljevskom pobožnošću milostivo sasluša, na osnovu našeg pisma koje je stavljen na uvid, dali smo se da se od riječi do riječi unese i prepiše da prihvatamo, odobravamo i ratifikujemo, uz saglasnost i dobru volju naše predrage roditeljke i po prethodnom savjetu naših prelata i barona da potvrđujemo ovim spisom da su pomenuti upravitelj, sudije, konzuli i opština pomenutog našeg grada Raguze, pod okriljem povelje koja će stalno biti na snazi. U spomen na ovaj spis i njegovu stalnu trajnost ostavili smo naše pismo o povelji koje je dvostruko ovjeren našim originalnim valjanim pečatom.

Napisano rukom prečasnog u Hristu oca i gospodara, gospodina Demetrija, božanskom milošću presvitera kardinala presvete Rimske crkve Četvorice Ovjenčanih, stalnog upravitelja svete crkve Strigona, kao i stalnog komesa istog mesta i vjernog kancelara našeg dvora, ljeta Gosподnjeg 1384. 8-og maja, treće godine našeg kraljevanja, za vrijeme prečasnih i poštovanih u Hristu otaca tj; istog gospodina Demetrija, stalnog upravitelja crkve u Strigonu, arhiepiskopa Ludviga iz Kolocena, Petra iz Zadra, Ugolina iz Splita i Petra iz Raguze, episkopa Emerika iz Agrije, Pavla iz Zagreba, Gublina iz Transilvanije, propovjednika Valentina iz Pete crkve, Jovana iz Varaždina, Guljema iz Jaurije, Benedikta iz Vesprimije, Jovana iz Kanadije, Đordja iz Bosne, Petra iz Vacije, brata Jovana iz Sirmijuma, Dominika iz Nitrijena, Pavla iz Tininije, Demetrija iz None, Hrisogona iz Trogira, Mateja iz Sibinicija, Benvenuta sa Fara, Jakova iz Makarske, Mihaila

¹³⁴ Jovan Radonić, I, 1, col. 70.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

LXX

8 мај 1384.

*Марија, краљица Угарске, на молбу Дубровчана,
своју ранију наредбу од 11 априла 1383 о забрани
довоza вина и соли у Нови, уноси у ову повељу, па
је јошново оснажује.*

Maria, Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Serbie, Galicie, Lodomerie, Comanie, Bulgarieque regina, princeps Salleritana et Honoris ac Montis Sancti Angeli domina, omnibus Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris, presencium noticiam habituris, salutem in omnium salvatorem. Regalem decet excellenciam suorum fidelium preces legitimas fauorabiliter exaudire et eorum fidelitatibus recensisitis iustis ipsorum petitionibus facilem prebere consensum in hiis precipue, que videntur suorum subditorum comodis utiliter conuenire. Proinde ad uniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod serenissimo principe domino Lodouico, eadem Dei gracia inclito rege Hungarie, Polone, Dalmacie etc, genitore nostro carissimo, laudande recordacionis, volente domino celi, cuius nutu omnia reguntur et disponuntur, absque prole masculina de medio sublatu, nobisque jure successorio et ordine geniture solium et coronam dicti regni Hungarie ac scepta regiminis ipsius genitoris nostri feliciter adeptis, fideles nostri prouidi viri, Petrus de Gondola et Junius de Surgon, ciues ciuitatis nostre Ragusii, suis ac vice et nomine et in personis Rectoris, judicum, Consulum et Comunis ciuitatis nostre Ragusii, ad nostre serenitatis accedendo presenciam, exhibuerunt nobis quasdam licteras nostras patentes, maiori et autentico sigillo nostro consignatas super eo, quomodo nos vinum et sal ad quoddam castrum, per dominum regem Rassie inter predictam ciuitatem nostram Ragusii et ciuitatem nostram Cathari appellatam, in loco Drachauicha nominato, constructum, et ad alia loca inconsueta deduci et deferri prohibuerimus confectas et emanatas tenoris et continencie per omnia infrascripte, supplicantes exinde nostre Maiestati humiliter et devote, ut eisdem presentibus licteris nostris de verbo ad verbum inseri et transscribi faciendo, acceptare, approbare, ratificare et nostro pro eisdem ac dictis rectoribus, judicibus, consulibus et comitate dicte ciuitatis nostre Ragusii priuilegio perpetuo dignaremur confirmare, quarum tenor talis est: Nos Maria, Dei gracia regina Hungarie etc. (ad verbum ut supra Nro LXVI).

Nos itaque premissis humilimis et et(sic) deuotis supplicationibus ipsorum Petri et Junii nominibus, quo supra, nostre per eosdem porrectis Maiestati reginali pietate exauditis clementerque admissis, pretactas licteras nostras patentes presentibus de verbo ad verbum inseri et transscribi faciendo, acceptamus, approbamus, ratificamus ac de consensu et beneplacita voluntate prefate genitricis nostre carissime, prelatorumque et baronum nostrorum consilio prematuro predictis rectore, judicibus, consulibus et communis dicte ciuitatis nostre Ragusii nostro priuilegio perpetuo valituras confirmamus presentis scripti patrocinio mediante. In cuius rel memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus licteras nostras priuilegiales pendentes et autentici sigilli nostri duplicitis munimine roboratas.

Datum per manus reuerendissimi in Christo patris et domini, domini Demetrii, miseratione diuina titulo sanctorum Quatuorcoronatorum sacrosante Romane ecclesie presbiteri cardinalis, sancte Strigoniensis ecclesie gubernatoris perpetui, locique eiusdem comitis similiter perpetui et aule nostre fidelis cancellarii, anno domini millesimo CCC-mo LXXX-mo quarto, octauo idus Maii, regni autem nostri anno tertio, reuerendis et venerabilibus in Christo patribus eodem domino Demetrio, gubernatore ecclesie Strigoniensis perpetuo, Lodouico Colocensi, Petro Jadrensi, Vgulinio Spalatensi et Petro Ragusiensi archiepiscopis, Emerico Agriensi, Paulu Zagabiensi, Gublino Transsiliuanensi, Valentino Quinqueecclesiensi, decretorum doctore, Johanne Waradiensi, Guillermo Jauriensi, Benedicto Wesprimensi, Johanne Chanadiensi, Georgio

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

iz Skadra i Toma iz Scenije, koji srećno upravljaju Božjim crkvama, dok je u Korbaiju upražnjena stolica. U prisustvu plemića činovnika Nikole de Gara, palatina¹³⁵ našeg kraljevstva i sudije iz Komane Pontske, Ladislava vojvode iz Transilvanije i komesa od Zonula, komesa Nikole de Zeeka, sudije naše kurije, Stefana de Lindva, cijelog Kraljevstva Sklavonije, Templina od Svetog Đorda Dalmacije i Kroacije, kao i Stefana sina Filipa od Mahov bana, Nikole zvanog Zambo Tauarnijski, Blasija zvanog Forgah Pincernarski, Nikole sina Nikole de Telegd janita, Ladislava sina Nikole de Vesen dapifera i Stefana sina nekadašnjeg gospodina Dionisija vojvode naših agazona, pomenutog Nikole zvanog Zambo, komesa Posonije, i drugih mnogih komesa iz našeg kraljevstva.

Spolja: 1384, 8-og maja de Ragusio. Brevilegio dela confirmation del brevilegio del vin e sal anno portar a Novi ne altri luogi non ussadi per serenissimam et inclitam dominam Mariam, Ungarie reginarum etc.

Ispod toga drugom rukom: Cor(ecta) et coll(ationata).

¹³⁵ Zvanična titula za činovnike kancelarije comes sacrarum largitionum ili comes privatarum.

Boznensi, Petro Waciensi, Johanne Sirmensi fratre, Dominico Nytriensi, Paulo Tyniniensi, Demetrio Nonensi, Grisogono Traguriensi, Matheo Sybinicensi, Beneuenuto Pharensi, Jacobo Makarensi, Michaele Scardonensi, et Thoma Sceniensi, ecclesiārum episcopis, ecclesias Dei feliciter gubernantibns, Corbauensi sede vacante. Magnificis viris Nicolao de Gara, regni nostri palatino et judice Comanorum, Ladizlao woyuoda Transsiluano et comite de Zonul, comite Nicolao de Zeech, judice curie nostre, Stephano de Lyndwa, tocius regni Sclauonie, Templino de Sancto Georgio Dalmacie et Croacie, ac Stephano filio Phylius de Machow banis, Nicolao dicto Zambou tauarnicorum, Blasio dicto Forgach pincernarum, Nicolao filio Nicolai de Telegd janitorum, Ladizlao filio Nicolai de Wessen dapiforum, et Stephano filio quondam domini Dyoniisi woyuode agazonum nostrorum magistris, predicto Nicolao dicto Bamboo, comite Posoniensi, aliisque quampluribus regnī nostri comitatus tenentibus et honores.

Спомља: 1384 VIII Idus Maii De Ragusio. Breuilegio dela confirmation del breuilegio del vin e sal anno portar a Noui ne altri luogi non ussadi per serenissimam et inclitam dominam Mariam, Vngarie reginam etc.

Испод тога другом руком: Cor(recta) et coll(ationata).

Оригинал на пергаменту, 55,5×30,5 см. Готска курсива. Велики печат краљице Марије од mrкога воска. Виси на гајтану од зелене свиле. Исти као и ранији.

Два преписа ове повеље начињена су у Дубровнику 1403 са овим нотарским белешкама.

XIII

Stjepan Tvrtko, kralj bosanski

1385, avgusta 23. utvrđuje mletačka ranija prava i povlastice u Kotoru.
(Ljubić S., Listine IV, Zagreb 1874, str. 221.)

Mi Stjepan Tvrtko, milošću Božjom kralj Raške, Bosne i dijela Primorja itd.

I. Neka cijelo vaše bratstvo vidi kroz ovu povelju da smo primili i razumjeli ambasadore i poslanike preuzvišenog i presvjetlog gospodara, gospodina Antonija Venerija koji je istom milošću Božjom Mletački dužd itd. Kao i istog vovodstva preko plemića i mudrog čovjeka njihovog građanina i ambasadora voljenog gospodina Jakoba de Ripa, koji nam je milostivo i mudro izložio da trgovci tog vovodstva, koji su sa svojom robom uvijek po starom običaju bili u gradu Kotoru, budu slobodni i izuzeti od svakog davanja i poreza.

II. Mi želimo da sa istima očuvamo jedinstvo, očinstvo i staro prijateljstvo, iskreno i bez prevare, i u svim dopuštenim stvarima svog vovodstva najprijezniye da ugodimo, zrelim razmišljanjem i čistim srcem, radi najiskrenije opomene tom vovodstvu objavljujemo ovaj dokument, da kad Kotor, grad naših prethodnika, milošću darežljive Božje dobre volje i preslavne naše sestre, gospodarice kraljice Ugarske srećno u vlast našeg veličanstva trajno dođe, na pohvalu i milost vrhovnog tvorca svega koji je svojima pripremio sva nevidljiva dobra, našim dobronamernim prijateljima na radost i slavu, da im bude dopušteno da budu sudionici u nebeskom daru božanske dobre volje. Stoga, kao što je prethodno rečeno, radi najiskrenije opomene tome vovodstvu, sve pojedinačno trgovce tog vovodstva osiguravamo poveljom, da isti trgovci sa svojom robom pod bilo kojim uslovom postoje, mogu uvijek slobodno i sigurno i bez ikakvog straha da dođu u naš pomenuti grad Kotor bez ikakvog davanja i poreza, da uđu, ostanu i borave kako na zemlji tako i na moru sa svojom robom, što znači sa svim povoljnositima. A kad im se bude svidjelo da se vrate na svoje, imaju slobodnu, bezbjednu, potpunu i gotovu mogućnost da to učine uz ličnu i imovinsku sigurnost.

III. Takođe, da ako se neki građanin pomenutog našeg grada Kotora ili bilo koji naš podanik obaveže nekom Mlečaninu dugom, pod bilo kojim ugovorom, da uprava pomenutog našeg grada ili drugi naši podanici, na koje se bude odnosila uredba, obavezuju se da pruže svaku zadovoljštinu, tj. da se pomenuti dužnici lično i materijalno kazne zatvorom, da im se rasproda pokretna i nepokretna imovina da bi se isplatio dug, i da se ne puste iz zatvora sve dok se povjeriocu potpuno ne isplati dug.

IV. S druge strane, ako se neki Mlečanin ili podanik vovodstva obaveže da da nekom Kotoraninu ili našem podaniku bilo kakav ugovor, da treba njega požuriti da ode kod mletačkog konzula u pomenutom našem gradu i da se pomenuti mletački konzul obavezuje da svaku potpunu zadovoljštinu tim povjeriocima pruži, tj. da se pomenuti dužnici lično i imovinski kazne zatvorom, da se njihova pokretna i nepokretna imovina rasproda da bi se isplatio dug, i da se ne puste iz zatvora sve dok se povjeriocu potpuno ne isplati dug. A ako pomenuti konzul u našem gradu tada trenutno ne bude, neka se izabere jedan Mlečanin i jedan Kotoranin, ili neki naš podanik, i njih dvojica između ovih neka presude o onome što je rečeno i o činjenicama. A ako njih dvojica ne budu mogli da ih pomire u roku od osam dana, tada neka im se priključe druga dvojica, koji treba da im presude u roku od četiri dana i za osam dana ili u roku koji oni odrede, neka se da potpuna zadovoljština odlukom većine od te četvorice.

XIII

Стјепан Твртко, краљ босански
1385, аугуста 23

Утврђује млетачка ранија права и повластице у Котору.
Лјубић S., Listine IV, Zagreb 1874, стр. 221.

Nos Stephanus Tvertcko, Dei gratia rex Rassie, Bossine,
Maritimamque parcium etc.

I. Hinc vestre universitati fraternitati elucescat per presentes, quod perceptis et intellectis ambasiatis et legacionibus serenissimi ac illustrissimi domini, domini Anthonii Venerio eadem Dei gratia duci Veneciarum etc. ac eiusdem ducalis dominii per nobilem et sapientem virum eorum civem et ambasiatorum dilectum dominum Jacobum de Rippa, nobis gratiose et sapienter expositis, videlicet, quod mercatores eiusdem ducalis dominii cum suis mercimoniis semper de consuetudine antiqua fuerint in civitate Cathari liberi et exempti ab omni dacio et gabella.

II. Nosque volentes cum eisdem unitatem, paternitatem et antiquam amiciciam sincere et sine fallo observare, et in omnibus licitis sui ducali dominio gratissime complacere, matura deliberatione ac puro corde ad ipsius ducalis dominii sincerissimam monitionem concessimus presens instrumentum, quod cum per gratiam largiflue Dei dispositionis et preclarissime sororis nostre, domine regine Ungarie civitas predecessorum nostrorum Catharensis feliciter ad manus nostre mai-

statis perpetualiter pervenit, ad laudem et gratiam summi creatoris omnium qui suis cuncta bona invisibilia preparavit, amicis vero et benivolis nostris ad gaudium et exultacionem, ut ipsi sint participes dono divine dispositionis nobis celitus concessso. Idcirco ut prefertur ad eiusdem ducali dominio sincerissimam monitionem universos singulosque mercatores eiusdem ducali dominacione presentibus assecuramus, quatenus idem mercatores cum ipsorum mercimoniis cuiuscumque conditionis existant, possint semper libere et secure et absque omni pavore ad prefatam nostram civitatem Cathari absque omni dacio et gabella venire, intrare, stare et morari tam per terram quam eciam per mare cum ipsorum mercimoniis, intelligendo eciam de omni pinguedine. Cum autem eisdem placuerit ad propria remeari. salvis rebus ac personis liberam ac securam, plenam et expeditam habeant facultatem.

III. Item quod si aliquis civis dicte nostre civitatis Cattari vel quiscumque fidelis noster tonetur alicui Veneto debitum cuiuscumque condicionis contracto, quod regimen dicte nostre civitatis vel alii subditi nostri, quibus racio pertinebit, teneantur eidem omninodam satisfaccionem adhibere videlicet quod predicti debitores realiter et personaliter constringantur carceribus, mobilia ipsorum et immobilia vendantur ad solvendum debitum, et de carcere non dimittantur, usque quo non fit integra satisfaccio debitori.

IV. Et en converso, si aliquis Venetus vel subditus ducalis dominii dare teneretur alicui Catharensi vel fidieli nostro debitum quocumque modo contractum, quod debeat ipsum citare ad presenciam consuli Venetorum moranti in predicta nostra civitate, et quod predictus consul Venetorum teneatur omnino-dam et plenam satisfaccionem super predictos debitores adhibere, videlicet quod prefati debitores realiter et personaliter carceribus constringantur, mobilia ipsorum et immobilia vendantur ad solvendum debitum, et de carcere non dimittantur, usque non fit integra satisfaccio debitori. Si vero prefatus consul in predicta nostra civitate tunc temporis non reperiatur, ex tunc eliget unum Venetus alium vero Catharensis, vel quiscumque noster fidelis, et hii duo inter ipsos iudicent de dicto et de facto. Si autem illi duo ipsos concordare non poterunt inter VIII dies, tunc adhibeant sibi alios duos, qui illi IV inter ipsos iudicet, et usque ad octo dies vel terminum per ipsos deputatum per maiorem partem de predictis quatuor plenisima satisfaccio adhibeatur.

**Episkop Bartolomej Drugi
1400-1409.**

Viktor Pisano odnosi krst Sv. Trifuna

¹³⁶... Takođe se ovdje u crkvi Sv. Fantina čuva krst sv. Trifuna, koji je za vrijeme zauzeća Kotora odnio gospodar Viktor Pisano. Stoga molimo vašu uzvišenu vlast da nam dopusti da ga donesemo u domovinu u crkvu Sv. Trifuna, gdje se od starine čuvao. Odgovaramo da je inače slična molba došla do nas od strane vaših ambasadora, kojima smo odgovorili da im ne možemo udovoljiti u toj stvari i tako i sada odgovaramo da im za dobru i časnu stvar ne možemo udovoljiti... (oko 1400. g.)

¹³⁶ Farlati, VI, 453.

Item hic in S. Fantiui Ecclesia affer-
vatur Crus Domini S. Tryphonis, quod tempore
expugnationis Catbaro abstulit Dominus Victor Pi-
sanus; ea propter rogamus excelsam vestram do-
minationem, ut dignetur nobis permittere, quod
ipsum in patriam referamus ad S. Tryphonis Ec-
clesiam, ubi antiquitus aſervabatur. Responde-
mus, quod alias ſimilis requifitione facta fuit no-
stro Dominio per alios suos ambasciatores, qui
bus respondimus, quod pro certa, & rationabili
cauſa non poteramus eis complacere, & ſic ad
præſens respondimus, quod pro bona & honesta
cauſa non poſſumus eis complacere.

**Episkop Antonio de Bitonto
1410-1421.**

1413. Na subotu 22. decembra.

*Neka je sa nama milost sv. Duga
Duh neka nadahnjuje gdje želi.*

Dekret - Kad je najposlijepo pobožnost prema Gospodu, koja svima koji dobro čine ukazuje na put istine, nadahnula Kapitul kotorski, tako da ne samo kanonicima, već i svima drugima koji žele da slijede pobožne zakletve, mogu da koriste riječju i primjerom kako da glavni članovi uprave mogu da pokažu put narodu, koji im je potčinjen. Tako da, ako ne baš svaku žetvu, a ono bar jednaku rukovet prije Strašnog suda, tribunal može da pokaže. Jer svi smrtnici svjesno ili nesvjesno kad uvrijede svemoćnog Tvorca, prema Davidovim riječima: "Ko shvata greške?" - "Od tajni mojih očisti me, Gospode, i od tuđih poštedi svog slугу". Njima se činilo pohvalno da se obrate na hvalu njegovu i vječno upravljuju i živima i mrtvima u Katedralnoj crkvi Sv. Trifuna, čija je slava čitavom gradu donijela božansku milost, da se uveća božanski kult i taj čuvani svetac izlije na Kotorane svoje milosrđe i zaštiti ih od svih nesreća, i održi ih u svetom nalogu. Nadahnuti, kao što je rečeno, božanskom svjetlošću i zadojeni zrakom čuvene ljubavi svi kanonici, okupljeni, kao što je običaj, na zvuk zvana, stali su u sakristiji u jednu kongregaciju bratstva u katedralnoj crkvi... u slavu jedinstvenog Trojstva i Bogorodice preblage Djevice Marije i bl. Trifuna zaštitnika našeg, da odaju počast bl. Mariji od Milosrđa i sv. Trifuna svečanom zakletvom. Ova sadašnja odluka je donijeta, bez ijednog glasa protiv, i prihvaćena od prisutnih koji su u velikom broju bili okupljeni. Da bratstvo ne bi bilo neodlučno bez zakona ili odluka, na istom kapitolu su se složili da bratstvo potvrди ovu odluku.

Kao prvo, da svi oni koji žele da pristupe ovom bratstvu, prvo, ako je klerik da plati jedan perper ili da održi 12 misa na ovim oltarima, na kojima je ustanovljeno ovo bratstvo. A ako bude laik da plati samo jedan perper kad bude htio da stupi u bratstvo.

- Takođe, da se svake subote, pred slikom preslavne Djevice, koja se nalazi iznad krstionice, opoje svečana misa za slavnou Djericu.

- Da se onog istog dana kad bude praznik bl. Trifuna opoje svečana misa nad relikvijama bl. Trifuna, zaštitnika grada Kotora.

- Da se svakog dana... na oltar Gospe (tj. Djevice) opoje jedna misa za duše sve braće i sestara iz tog bratstva i onome koji održi misu da se plati od prihoda tog bratstva koji svake godine pristižu.

- Ako se neki brat ili sestra iz bratstva zaupokoji, obavezni su presviteri da ih donesu odano u crkvu i polože u grob.

- Takođe, da taj kapitol Sv. Trifuna uvijek i stalno treba da upravlja i naređuje i ima vlast nad tim bratstvom, a ne neko drugi.

- Da se pojedinih godina postave u tom bratstvu dva činovnika da raspoređuju pravedno i savjesno prihode tog bratstva, isplaćujući od toga službu za oltare. Od ostatka treba da brinu o siromašnoj braći i sestrama iz bratstva i drugim siromasima, kako se njima bude činilo da treba.

- Takođe se obavezuju da svake godine jednom održe generalnu komemoraciju za duše svih umrlih vjernika, a najprije za braću i sestre.¹³⁷

¹³⁷ Farlati, VI, 454.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

*Adsit nobis Spiritus Sancti gratia; Spiritus
ubi vult spirat.*

Cum tandem Domini pietas, que omnibus be-
ne gerentibus riam abstrit veritatis, Ven. Catha-
rensi Capitulo inspirare dignata fuerit, ut non
modo sibi ipsis Canonis, verum & ceteris
omnibus pia vota sequi voluntibus prodesse pos-
sent cum verbo & exemplo, tanquam principa-
lia capitis membra, salutis vestigia subiectis po-
pulis monstrare debeat; ut si non omnem meyem,
salem manipulos aliquos ante tremendi Judicis
aquisissimum tribunal queant offendere. Nam cum
omnes mortales nescienter, neum scilicet, Crea-
torem omnipotentem offendant, iuxta Davidicum
dilectum: Delista quis intelligit? & Ab occultis
meis munda me, Domine, & ab alienis parce
servo tuo; laudabile ipsis visum fuit super omnem
laudem ejus adverte, perpetuoque ordinare, ut
tam pro vivis quam pro defunctis in Cathedrali
Ecclesia S. Tryphonis, cuius Caput toti civita-
ti Catharense divine intulit clementia, divinus
cultus augeretur in melius, & suam misericordiam
piissimum illo Catharinis impendere, & au-
omnibus adversis protegere, & in sancto confer-
vare proposito dignetur; divino ut praesertim lu-
mine inspirati, & inclite charitatis suffusi ra-
dio omnes ad sonum campana pariter congregati
Canonici, ut moris est, in sagraria flauerant
inter se unam Fraternitatis Congregationem in
ipsa Cathedrali Ecclesia ad individua
Trinitatis gloriam, & Genitricis Beatissima Vir-
ginis Maria, & B. Tryphonis Protectoris no-
stri reverencionem instituere, que Beatissima Ma-
ria de Misericordia & S. Tryphonis vocabula
nuncupetur. Captum igitur hoc praesens Statutum
fuit, & nemini discrepante illorum, qui aderant,
obtemptum, cum major ibi pars fuisse aggregata;
& ne bujusmodi Fraternitas sine legibus,
aut constitutionibus fluctueret, eodem Capitulo
consentiente, huc statuta ad ipsam Fraternitatem
roborandam constituta.

In primis ut omnes Fraternitatem hanc ingre-
di volentes, primo si clericus fuerit, aut unum
solvat yperperum; aut duodecim Missas celebret
in ipsis altaribus, quibus instituta est ipsa Fra-
ternitas. Si vero fuerit Laicus, unum exsolvat
yperperum semel tantum, cum ingredi voluerit.

Item quod omni Sabbatho ante glorioissima
Virginis Imaginem, que super Baptisterium est
posita, Missa de Virgine gloria cauteatur sole-
mniter.

Item eodem die, quo Beatissimi Tryphonis fe-
stivitas venire contigerit, una Missa solemniter
cantetur super reliquias Beatissimi Tryphonis Pro-
tektoris Catharense civitatis.

Item omni die ad altare dictum Gospe
(hoc est Dominæ Virg.) una Missa cantetur
pro animabus omnium Fratrum; & confororum
Fraternitatis ejusdem, & illi, qui celebrat, de
reditibus ipsius Fraternitatis, que annuatim ad-
venerint, solvatur.

Item si quis frater, vel soror Fraternitatis
eius diem suum transferit, eos ad Ecclesiam Pres-
byteri portare teneantur devote, & in sepulta-
ra collocare.

Item quod semper, & in perpetuum Capitu-
lum ipsum S. Tryphonis ordinare & disponere
debeat, & potestatem habeat, de ipsa Fraterni-
tate, & non aliis.

Item singulis annis duo officiales in ipsa Fra-
ternitate constituantur, quod dispensare justissi-
me, & conscientiose introitus ipsis Fraterni-
tatis debeat, solvendo altaribus ipsius offician-
tes; de reliquo vero providere debeat paupe-
ribus fratribus, vel sororibus Fraternitatis
ipsius, & aliis egenis, ut melius videbitur
expedire.

Item omni anno semel teneantur unam genera-
lem commemorationem facere pro animabus omnium
fidelium defunctorum, & maxime pro fratribus,
& confratribus.

Odluka Velikog savjeta Kotora
(dokument 1)

¹³⁸Da se crkvi sv. Trifuna daju tri procenta od svih zavještanja iz testamenta. Gl. VII. Na Velikom generalnom savjetu donijeta je odluka sljedećeg sadržaja: Da se javno objavi odluka ovog savjeta donijeta 23. aprila 1416. 9-og indikta, da svako, kome je neko nešto zavještalo testamentom, izuzimajući nasljednike pokojnika i one kojima je zavještavalac bio dužan, pa je pokojnik bio u obavezi da mu zavješta, treba da plati tri procenta od svega što mu je zavještano, da se potroši na obnovu ili izgradnju crkve Sv. Trifuna od strane arhiđakona i prokuratora crkve Sv. Trifuna. Jer, zaista je pravedno i sveto da ova crkva, kako za spas duša umrlih, tako zbog časti ovog grada, ne propadne. Ova odluka, odnosno naredba, nije zapisana u svitku odluka, odnosno statuta, pa bi neko zlonamjeran mogao poželjeti da se sprijeći izvršenje tako pravedne i svete stvari, o čemu je prethodno govoren. Stoga treba obratiti pažnju da se, zbog prethodno pomenutih razloga, ova odluka, odnosno naredba sačuva kao pravedna i sveta. Odluka je ponovo došla na savjet da svako, kao što je prethodno rečeno, izuzimajući nasljednike i one kojima je zavještanjem izmiren dug, kojim je testamentom nešto zavještano, obavezuju se da daju tri procenta od svega što im je ostavljeno, za obnovu, radove ili izgradnju crkve Sv. Trifuna. Tako da će budući arhiđakoni i prokuratori te crkve morati da natjeraju svakoga da dâ tri procenta i koliko budu smatrali da je neophodno, obavezujući se da od tog računa, kako prihoda tako i rashoda, što god im ostane ili pretekne predaju iz ruke u ruku arhiđakona i prokuratora. Pod ovu odluku potпадaju svi kojima je nešto zavještano od dana stupanja na snagu odluke do danas, izuzimajući one koji su prethodno pomenuti.

¹³⁸ Farlati, VI, 455-6.

Quod de omnibus legatis testamentorum tres pro centenario dentur Ecclesiae S. Tryphonis Cap. VII. In dicto majori generali Consilio capta fuit pars infra scripti tenoris, videlicet: Cum, & ceu habetur ex voce & publica fama, atque ex eo appareat sententia facta in hoc Consilio in anno MCCCCXVI. Indictione 9. die XXIIII. mensis Aprilis per partem capitum & ordinatum fuerit, quod quilibet, foret quisvis, cui quid per ullum testatorem in testamento fuerit legatum, exceptis hereditibus defuncti, aut quibus legatum fuerit debitum, in quo defunctus sibi teneretur, debet solvere tres pro centenario de toto illo, quod sibi foret legatum, dispensandos in reparatione seu adiicio S. Tryphonis per Archidiaconos & Procuratores Ecclesiae S. Tryphonis prelibatae. Quid equidem justum & sanctum erat tum pro antinarum defunctorum salute, tum pro honore istius Civitatis, quod Ecclesia prefata non iurat; & pars dicta sive ordo in volumine partium sive statutorum scripta vel scriptus non appareat; unde quis contrarius seu perversus ad ipsius ordinis seu partis observationem obstat vellet ad tantæ justæ sancteque rei oppositum, de qua ut supra dicitur; ideoque providendum sit quod pars sive ordo dictus tanquam justus & sanctus causis prænarratis observetur; radit pars de novo in isto Consilio, quod quicunque ut supra sit quisvis, demptis hereditibus, & quibus relictum fuerit per suum creditum, cui quid in testamento per testatorem aliquem legatum fuerit, & teneatur Ecclesia S. Tryphonis, & dare debeat tres pro centenario de toto illo, quod sibi relictum fuerit pro reparatione, labororio, seu adiicio memoratae Ecclesiae; & ita Archidiaconi, Procuratoresque ipsius Ecclesiae, qui pro tempore erunt, dictos tres pro quolibet centenario a quolibet dare debente exigere debeant, & de ipsis reparare dictam Ecclesiam, seu eam edificare teneantur, quantum fore necessarium cognoscent, tenendo de prædictis computum ordinatum tam de receptis quam de expensis quomodocumque, & quidquid sibi superfuerit aut abundaverit ab eisdem, de una manu Archidiaconi Procuratorumque in aliam usque in perpetuum assignando; ad quam conditionem sine insuper omnes quibus quid relictum fuerit a tempore isto, quo dictam partem captam fuisse dicitur usque in presenti, & ita exceptis superioris exceptatis.

Praznik sv. Trifuna

¹³⁹O održavanju svečanosti i o ponudama na praznik preblagog mučenika sv. Trifuna, zaštitnika grada Kotora od strane službenika tog grada, glava XXXIV

1417. g. 17. januara, 10-og indikta.

Svjetlost vječne riječi i neograničene mudrosti ne prosvjetjava samo ljudski razum, pa se ne samo Hristovi poštovaoci već i ostali dobri ljudi upinju i nastoje da spoznaju istinsko dobro. Jer ništa nije svetije došlo prije, ni časnije, nego čista srca upraviti razum ka vrhovnom vladaru svih i dostojnim kultom proslaviti praznične svečanosti svakog sveca. A naročito onog sveca koji je posebni zaštitnik, branitelj i pomagač grada gdje se održava njegov praznik. I budući da čuda sv. mučenika Trifuna nijesu ni mala ni beznačajna, on jeste i bio je zaštitnik ovog grada. Njemu bi se činilo nezahvalnim ako mu neki plemić ili glavar ovog grada ne bi ukazao počast i obred. Stoga, da se ne bi uvrijedila svetost bl. Mučenika, već da se ovom gradu pomogne i da bude od dobra na bolje, plemići ovog grada su htjeli dostoјno i korisno, na dolje pomenute načine da to obezbijede. Tako, na Velikom generalnom savjetu ovog grada, pomenutog dana, u velikoj sali, okupljeni, po običaju, na zvuk zvona, kojem je prisustvovao 51 savjetnik, o čemu je bilo govora u uvodnoj riječi, pošto su podijeljene glasačke kuglice, povraćajem njihovim od pomenute gospode komite, sudija i savjetnika Malog tajnog savjeta, prema običaju je odlučeno: Da se javni upravitelj, koji je sada i koji će biti, obavezuje i mora na svaki praznik sv. Trifuna Velikog u mjesecu februaru da donese jednu voštanici prema količini i broju plate, od tri groša na 100 perpera. Ako upravitelj bude građansko lice obavezuje se i mora da ponudi jednu voštanici u vrijednosti 12 groša najmanje, svake godine na dan praznika. A sve sudije sadašnje i buduće se obavezuju ponuditi i pokazati jednu voštanici od dvije libre na dan pomenutog praznika. Svaki savjetnik Malog savjeta se obavezuje da pokaže i da da jednu voštanici od najmanje jedne libre. Svaki savjetnik velikog generalnog savjeta obavezuje se da dâ i pokaže na taj praznik jednu zublju ili voštanici po svojoj dobroj volji od jednog groša na više. Svaki službenik i svi zaposleni, kao što su ljekari, pisari, sekretari, specijalisti, berberi, obavezuju se dati i pokazati voštanici od tri groša na 100 perpera od njihove plate. Pod uslovom, na način i pod prijetnjom globe, tako da ako javni upravitelj učini suprotno plati 10 perpera opštini. Ako civilni upravitelj učini suprotno da plati 5 perpera, sudija 2 perpera, savjetnik Malog savjeta dva perpera, a savjetnik Velikog savjeta jedan perper. Isto toliko koliko i savjetnik Malog savjeta, neka plati onaj zaposleni koji suprotno učini. Takođe, oni koji čine suprotno ovoj odluci i naredbi, plativši globu, još su u obavezni da učine ponudu i pokažu je u crkvi bl. mučenika Sv. Trifuna. Naglašava se još i to da ako neko od pomenutih slučajno bude bolestan, spriječen ili u vojsci, obavezan je da neko drugi umjesto njega ponudi i ono što duguje. U suprotnom biće kažnjen globom kao što je rečeno. Ova ponuda treba da se da, kao što je prethodno rečeno, na dan sv. Trifuna Velikog. Moraju da pronesu presvetu glavu presvetog mučenika sa vošanicama i ponudama kroz grad, sa litanijama i svečanim ophodom, po starom običaju. Kad se sveštenici vrati sa procesije i litanije sa preblagom glavom bl. sveca Trifuna, svi imenovani sa njima, čija je voštanica, odnosno zublja. Ovaj vosak i ponude neka daju i popišu, u čast bl. mučenika sv. Tripuna gore pomenuta gospoda: upravitelji, sudije, savjetnici i službenici. Neka se položi na ruke arhiđakona i prokuratora Sv. Trifuna za obnovu te crkve i ukrašavanje relikvija. Radi svega ovoga, sadašnji i budući upravitelji se obavezuju da okupe kako sudije, tako i savjetnike i službenike, svake godine, pod prijetnjom kazne od ovog sakramenta.

¹³⁹ Farlati, VI, 455.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

De ceremonia fienda, seu offerenda in solemnitate Beatissimi Martyris Sancti Tryphonis, Protectoris Civitatis Catbari, per officiales ipsius Civitatis, Cap. XXXIV.

Mill. CCCC. XVII. Indit. X. die xxii. mensis Januarii. Eterni Verbi ac infinitae sapientiae fulgor non semel humanos illuminat intellectus, ut non solum Christicola, sed remoti ad veri cognitionem boni sollicitent, & intendant; cum nihil sanctius dignusque ac honorabilius, quam omnium Summo Imperatori puro corde dirigere intellectum, ac festivas ceremonias eiuslibet Sancti cultu digno & venerabili celebrare; & maxime illius Sancti, qui est specialis Protector, defensor, & adjutor sua civitatis, ubi colitur ejus cultum. Et quoniam Beatissimus S. Martyr Tryphon non moditis miraculis, insignibusque operibus, se hujus Civitatis Protectorem ostendit, & fuit; cui ingrata videretur ejusdem Nobilitas, si quilibet Nobilis ac salariaius ipsius Civitatis decus, ac dignas ceremonias non referrent; idcirco ne ipsius Beatis Martyris sanctitas indignetur, sed de bono in melius huic prænominatione Civitati auxiliatur & saveat, per infra-scriptos modos, & regulas Nobiles dictæ civitatis voluerunt digne & salubriter providere. Et etiam majori & generali Consilio Civitatis prædictæ, die prædicta in sala magna adiunctum campanæ more solito congregato, in quo Consilio Consiliarii fuerunt 51. facto exordio super hoc, ac narratione, & missa partito ad bussulos & balottas per reductionem dictorum Dominorum Comitis, Judicum, & Consiliariorum minoris & secreti Consilii, secundum consuetudinem fuit capitum: Quod Rektor forensis, qui nunc est, & qui pro tempore fuerit, teneatur & debeat omnifesto S. Tryphonis Magni de mense Februarii portari facere unum cereum secundum quantitatam & numerum ipsius salarii, trium grossorum pri quilibet centenario yperperorum, per rationem centenarii. Rektor autem si civis fuerit, teneatur, & debeat offerri facere cereum unum valoris grossorum duodecim ad minus quilibet anno in die festo. Quilibet autem Judicum qui sunt, vel qui pro tempore fuerint, teneantur offerre cereum unum librarum duarum in dicto die festo, & presentare; & quilibet Consiliariorum Minoris Consilii teneatur presentare, & dare cereum unum libræ unius ad minus; & quilibet Consiliarius Majoris & generalis Consilii teneatur dare, & presentare in dicto festo facultatem unam, sive cereum secundum ipsius benefacienti ab uno grossso supra; & quilibet foresterius, & salariatutus, ut sunt Medici, Notarii, Cancellarii, speciarii, barberii, teneantur dare & presentare cereum de grossis tribus de quilibet centenario yperperorum de ipsorum salario, per rationem centenarii; cum hac condicione, patto, & pacnis, quod si Rektor forensis contrafecerit, solvat

yperperos decem Communi; si vero civis Rektor contrafecerit, solvat yperperos quinque, sin autem Judicūm aliquis contrafecerit, solvat yperperos duos, sin autem Consiliarius aliquis Minoris Consilii contrafecerit, solvat yperperos duos; siquidem Consiliarius Majoris Consilii contrafecerit, solvat yperperum unum; & totidem ille salariatutus, qui contrafecerit, solvat quod idem Consiliarius Minoris Consilii, & nihilominus contrahientes contra præsentem partem & ordinationem, solrendo paenam, etiam debitam oblationem facere & præsentare teneantur Ecclesia Beatissimi Martyris Sancti Tryphonis. Hoc autem expresso, quod si aliqui prædictorum omnium a casu fuerit infirmus, vel fuerit in districtu, vel Comitatu Catbari, per alium dictam oblationem, & debitum facere fieri loco sui teneatur; aliter supradictæ paenæ subjaceat, ut est dictum: quæ oblatione fieri debeat, ut supra dictum est, in die S. Tryphonis Magni; & sociare debeat prænominationum Sanctissimum Caput dicti Sanctissimi Martyris cum dictis cereis & oblationibus per civitatem eam letaniis & solemnitatibus, secundum antiquam consuetudinem; & dum Clerus reveretur a processionibus & letariis cum dicto Beatissimo Capite Beatissimi Sancti Tryphonis, omnes prænominati teneantur prædictos cercos & faculas præsentare Ecclesie supradictæ, cum scripta uominis illius, cuius surit cereus sive facula; quæ cera & oblatio detur & consignetur ad honorem dicti Beatissimi Martyris S. Tryphonis, per suprascriptos Dominos Rektores, Judices, Consiliarios & salariatos; & deponatur penes D. Archidiaconum, Procuratoreisque S. Tryphonis, pro reparacione dictæ Ecclesie, & ornamento reliquiarum faciendo. Super quibus omnibus Rektor præsens, & qui fuerint, teneantur omni anno facere congregari tam Judices, quam Consiliarios, & salariatos, sub pena prædicti Sacramenti incurrienda.

Odluka Velikog savjeta Kotora
(dokument 2)

¹⁴⁰Posljednjeg dana mjeseca jula, 1419. 13-og indikta. Na Velikom generalnom savjetu grada Kotora, po običaju okupljeni u velikoj sali palate, prisustvovala su (savjetu) 52 savjetnika. Odlučeno je, raspuštanjem Malog savjeta, prema običaju, da svaki kotorski plemić koji je poslao ili hoće da pošalje, od danas pa ubuduće, svoju kćer ili kćerke u manastir Sv. Klare da bi ih posvetio Bogu, da umjesto miraza, po starom običaju treba da dâ 50 iperpera.¹⁴¹ A ako ne bude imao para ili ne bude htio da da pare, umjesto toga može da dâ zemlju ili vinograd, dobro obradivu i plodnu, u vrijednosti 50 iperpera groša koji su sada u upotrebi u Kotoru. Tu zemlju ili vinograd treba da procijene savjesno dva procjenitelja opštinska sa jednim prokuratorom tog manastira. Od tog zemljista ili vinograda, tako procijenjenih, manastir neka ima neznatan dio. U godini može da ima od prihoda i dobitka odnosno koristi tri iperpera, inače pomenuti manastir ne može posjedovati, imati, pokloniti, prodati, prenijeti, zamijeniti ili otuđiti ni na koji način bez saglasnosti i volje Velikog generalnog savjeta grada Kotora. Ako se drugačije učini, djelovanje, poklanjanje, prenos, zamjena, otuđenje ili prodaja neće imati nikakvu vrijednost, učinak, snagu ili značaj.

Spor oko zajma i relikvija

¹⁴²Ponovo smo 7-og poslali vašoj gospodarskoj crkvi poslanike zbog molbe u vezi sa novcem koji nam je pozajmio gospodar Antonije od Bokule i zbog kojeg je odnio neke relikvije i putire Sv. Trifuna. Stoga molimo Vašu preuzvišenost da nam pomogne u tome i naredi da nam se vrate ove relikvije.

Odgovaramo da je, kao što i sami znaju, Antonije od Bokule dao u zajam svoje sopstvene pare i mi ne želimo da se upličemo u to, jer su one vlasništvo njegovih sinova. Ali oni mogu da se pobrinu za povraćaj tih stvari, kako sami odluče. No, da bi znali da gajimo najbolje namjere prema njima naložićemo našem providuru u Kotoru da za povraćaj tih stvari da pomenutoj opštini 200 vreća od naše soli, koje potom mogu prodati i novcem dobijenim od te soli platiti pomenute relikvije i putire. (1420. g.)

¹⁴⁰ Farlati, VI, 456.

¹⁴¹ Zlatna moneta vizantijskih careva tako nazvana kao da je bila iskovana od izvanredno sjajnog i pretopljenog zlata.

¹⁴² Farlati, VI, 457.

*MCCCCXIX, Indictione XIII, die ultimo mensis
Julii. Majori, & Generali Consilio civitatis Ca-
thari ad sonum campanæ more solito congregato
in sala magna palatii consuetâ, in quo Consilio
fuerunt Consiliarii 32. sult captum per reductio-
nem minoris Consilii fetendum confuetudinem,
quod quilibet Nobilis Cathartensis, qui miserit, au-
mittere voluerit ab hodierna die in antea ejus
filiam seu filias in Monasterium S. Clare Deo
ipas dedicando, pro dote ipsius secundum anti-
quam confuetudinem (1) yperperos quinquagin-
ta dare debeat; sed si denarios non habuerit,
aut dare noluerit, loco denariorum dare possit ac
terris aut vineis, bonis cultivis & laborativis,
qua sint valoris yperperorum quinquaginta gros-
orum usualium nunt in Catharo. Quæ terra,
sive vineæ debent estimari secundum bonam con-
scientiam per duos estimatores Communis cum
uno Procuratore dicti Monasterii. De quibus ter-
ris sive vineis sic estimatis ad minus dictam Mo-
nasterium habeat, & habere possit in anno de in-
troitu, & envolvendo sive utilitate yperperos
tres, & quod nulla possessio de cetero dicti Mo-
nasterii possit afflari, donari, vendi, transla-
tri sive cambiari sive alienari quoquo modo sine
consensu & voluntate Majoris, & Generalis Con-
siliis dictæ tritatis. Quod si secus factum fuerit,
afflatio, donatio, translatio seu cambium,
alienatio & venditio sit nullius valoris; efficacia,
roboris & momenti.*

Nota.

*i Moneta aurea Imperatorum Byzantinorum
sic appellata, quasi ex auro exiuste rutilo &
recocto confecta esset. Ducangius in Glōssi.*

*Ad vii. item misimus olim Excelſe Reſtre
Dominationi Legatos, cuius Legationis causa pe-
cuniā nobis mutuatus est Dom. Antonius a Boc-
culis, & ob hoc abstulit nouellas reliquias &
calices S. Tryphonis; ideo rogamus Excelſam Do-
minationem vestram, ut in hoc subveniens nobis
Reliquias basce restitui jubeat.*

*Respondemus, quod sicut ipſiſciunt, Antonius
& Bocculis mutaravit ipſos denarios de suis pro-
priis denariis, de quibus denariis nolimus noi-
impedire, quia sunt filiorum suorum, sed ipſi
possunt ad exactiōne dictarum rerum, prout eiſ
placet, providere; sed ut cognoscant optimam in-
tentidinem nostram erga eos, mandabimus Provi-
ſori nostro Cathari, quod pro exactiōne dictarum
rerum debeat dare Communitati prædictæ de no-
stro ſale deinde ſacros ducentos, quod poferunt
vendi facere, & de denariis extrahendis de di-
clo ſale exigent Reliquias, & calices prædictos.*

O proslavi svečanosti sv. Marka zaštitnika blagoslovenog grada Venecije, Gl. 1.¹⁴³

2. februara 1421. god. 14-og indikta na Malom savjetu grada Kotora, sa plemićima, koji su se okupili, kao što je običaj, u velikoj sali tog grada. Pošto su utvrđena pravila za glasanje od strane pomenutog i uglednog gospodara Antonija od Bokule, po nalogu presvjetlog dužda mletačkog, časnog izaslanika i kapetana u Kotoru. U čast i slavu bl. Jevandeliste sv. Marka pod čijom paskom se vlada i upravlja ovim gradom, jednoglasno je odlučeno da se na svaki dan sv. Marka, ubuduće svake godine, gospodar komes koji je sada i koji će ubuduće biti, obavezuje pod prijetnjom kazne ovog sakramenta da mora održati i činiti da se održi ova odluka i red dat umjesto Glave sv. Trifuna, u čast i poštovanje prema sv. Marku sa proslavom i ponudama, kao što je u vezi sa tim donio odluku Veliki generalni savjet grada Kotora 17. januara 1417. god. 10-og indikta. Zavedena je u ovoj knjizi odluka pod gl. 34. Ova odluka je ponovo prošla kroz Veliki savjet i svi njegovi članovi, kojih je bilo 52, donijeli su je i potvrdili.

Iz povelje mletačkog dužda¹⁴⁴

Tomas Mocenigo, milošću Božjom, mletački dužd, plemićima i mudrim ljudima, Antoniju od Bokule, po duždevom nalogu, komesu u Kotoru i njegovim nasljednicima, voljenim vjernicima šalje ljubav i pozdrav. Obznanjujemo vam da je u našim... predlagacha u 1421. god. indikta XIV, 7. februara, donijeta odluka sljedeće sadržine:

U našem gradu Kotoru postoji jedna crkva po drugi put sagrađena pod imenom i u čast sv. Marka Jevandeliste, našeg zaštitnika, u kojoj se, kako zbog nebrige tako zbog slabih ljetina, ne obavlja Božja služba, jer, kao što se priča, nema od godišnjeg prihoda više od pet dukata. Ovu crkvu je održavao neko ko je nedavno umro. I kao što smo obaviješteni, ako bi naša vlast poklonila toj crkvi onoliko zemlje koliko je dovoljno za 10 sjetvi ili 12 starija po mletačkim mjerama, što se može izvesti bez troška za našu vlast, jer u tim oblastima ima mnogo zemlje od koje nema nikakve koristi, u pomenutoj crkvi bi se mogla držati služba u čast bl. Marka i naše vlastelinstvo. Donosi se odluka da se ta crkva daruje sa onoliko vinograda i zemljišta na ostrvu Sv. Mihaila, koje je pribavio u tim oblastima sir Petar Lauredan naš generalni kapetan Zaliva, jer na tom ostrvu postoje neobrađena zemljišta i u izgledu je, kao što smo obaviješteni, neko zemljište odnosno vinograd, koji je te veličine ili približne, a nekad ga je držao neki Rade Đurović, slovenski monah, za neku crkvu koja je porušena. Ti vinograd i zemlja će biti dovoljni za to, tj. da se toj crkvi Sv. Marka obezbijedi jedan sveštenik, koji će voditi računa o njoj, obavljati službu u čast Boga i bl. Marka Jevandeliste i moliti se za dobrobit naše države. Tog sveštenika će birati i slati naš komes u Kotoru, koji je sada tamo i oni koji će ubuduće biti, da misli na to da je naše vlastelinstvo darovalo tu crkvu. I tako da se naloži našem komesu u Kotoru i njegovim nasljednicima da moraju to održati i učiniti da se održi i u buduće. Zato vam, zajedno sa našim savjetnicima, nalažemo da morate da održite i činite da se održi ova odluka i ono što ona sadrži. Pismo je registrirano, da bi se sačuvalo, u kancelariji naše uprave. Pisano u duždevoj palati dana 10. februara, indikta XIV, 1421. god.

¹⁴³ Farlati, VI, 458.

¹⁴⁴ Farlati, VI, 457-8.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

*De ceremonia fienda in solemnitate Beatissimi S.
Marci Protectoris Almae Civitatis Ven-
tis etiam. Cap. I.*

& ex De-
cimo Civil-
tatis Catha-
ratis. *MCCCCXXI. Indictione decima quarta, die se-
cunda Februario, in minori Consilio Civitatis Ca-
thariorum, cum Nobilibus de additione iudiciorum
campagna opinae Civitatis; fulta propositione, & missa
partito ad suffitulos & balottas per magnificum,
& generosum virum D. Antonium u Boctulim de-
mandato illustrissimi Ducalis Domini Vngularum
honorablem C. Iuris & Capitanei Cathariorum Ad bo-
porem & laudem Beatissimi Evangelista Sancti
Marci sub eius umbra huc Civitas regitur,
& gubernatur, sicut videtur & obtemperat pur-
omnes humilis discrepant, quod omni die 6. Ma-
rti in perpetuam propulsione anno Damnum Comerio
qui nunc est & pro tempore quaeque per annos
primiti Sacramentum tenetur, & obtemperat
& obseruat facere illum modum & ordinem
deorum pro Capite S. Tryphonius, ad au-
tem & reverendissimum Sancti Marci cum cerimonia
& oblationibus ordinatis, ut de dicto ordine ap-
petat pars capta in Majori, & Generali Consi-
lio Civitatis Cathariorum in MCCCCXVII. Indictione de-
cima die xxi. mensis Januarii, & scilicet nota-
ta in presenti libro patrum cap. 34. Daa per
reducta in Majori Consilio per omnes dicti Majori
Consilli, qui fuerunt 32, fuit capta, & con-
firma a.*

*Thomas Mocenigo Deligr. Dux Venet. Nobilis,
& sapientibus viris Antonio a Boccinis de suo
mandato Comiti Cathari, & successoribus suis,
fidelibus dilectis salutem, & dilectionis affectum.
Significamus vobis, quod in nostris Rogatorum
in MCCCCXXI. Indict. XIV. die vii. men.
Februario capta suis pars tenoris infra scripti,
videlicet: Cum in nostra Civitate Cathari sit
quodam Ecclesia, alias adscripta sub rebabulo,
& ad honorem Beatissimi Marci Evangelista Pro-
tectoris nostri, in qua tam propter negligitiam,
quam propter tenues preventus suos divina offi-
ciorum non celebrantur, quia sicut fertur, non ha-
bet de redditibus annuali, ultra ducatos quinque;
qua Ecclesia tenebatur per quendam, qui modo
mortuus est; & sicut informatus sumus, si Do-
minatio nostra doaret ipsam Ecclesiam de ter-
ritoriis, qua ebeat per seminationem x, vel xii.
floriorum ad mensuram Venetam, quod fieri po-
test absque expensa nostri Domini, quia multa
sunt in illis partibus territoria, de quibus nulla
habetur utilitas, dicta Ecclesia colectetur dilesio
ficiens ad honorem Beatissimi Marci, nostrique Do-
minii, recte para quod dicta Ecclesia doatur de-
beat tot vinces & territorios super insula S. Mi-
chaelis, qua per N. V. Ser Petrum Laureano
Capitanum nostrum Generalem Gulpini fuit acqui-
sita in diliis partibus, quia in dicta insula sunt
territoria inculta, & in specie, sicut informati
sumus, est quodam terra vel vinea, qua est di-
cta quantitatis vel incirca, que olim tenebatur
per quendam Rude Giuropich Monachum Scelerum
pro quodam Ecclesia, que destruta est; que vi-
nica & terra sufficit ad hoc factum, ad hoc ut
unus Sacerdos pro tali donationem ad dictam Ec-
clesiam S. Marci habeat, attenuare, & recuperare
possit ad honorem Del, & Beatissimi Marci Evan-
gelistae, & orare pro bono statu nostro; qui Si-
cerdos per Comitem nostrum Cathari, qui pro
tempore est, nam & quando in futurum vaca-
bit, ad dictum beneficium delegatur, & departe-
tur, considerato quod dicta Ecclesia per nostrum
Dominum est donata; & si mandatus Comiti no-
stro Cathari, & successoribus suis, quod debent
observar & facere futuris temporibus observa-
till. Quare un diliis nostris Consiliariorum vobis
mandamus, quatenus partem praeclaram, & con-
tentam in ea prout facias, observare, & facere
inviolabilitate observar & observare, facientes has
litteres in Cancelleria nostra regimini ad futu-
rem memoriam registrari. Dat. in nostro Palacio
Ducali die x. Febr. Indict. xvi MCCCCXXI.*

**Episkop Sekundus Nani
1425-1428.**

Odluka Velikog savjeta Kotora
(dokument 3)

Da se imovina pokojnika procijeni u roku od mjesec dana i da se crkvi Sv. Trifuna isplati tri procenta. Gl. I.¹⁴⁵

U četvrtak 7-og marta 1426. g. 4-og indikta. Na Velikom savjetu, kome je prisustvovalo 58 savjetnika, jednoglasno, izuzimajući jedan glas, odlučeno je sljedeće: Zbog propusta pravozastupnika pokojnika, koji se nijesu brinuli da izvrše svoj posao, crkva Sv. Trifuna je na gubitku, jer joj nijesu isplaćena tri procenta od zavještanja pokojnika toj crkvi, prema Statutu kotorskem i da bi se u vezi sa tim obezbijedila dobrobit donijeta je ova odluka. Da se od danas, pa ubuduće, svaki pravozastupnik, odnosno zastupnici testamenta (izvršioci) obavežu da u roku od mjesec dana od dana smrti pokojnika, daju da opštinski procjenitelji procijene sva pokretna i nepokretna dobra pokojnika koja postoje kako u Kotoru tako u njegovoj okolini i ataru. U tom roku, od mjesec dana treba, odnosno biće potrebno da plate, prokuratorima Sv. Trifuna tri procenta od cijelokupne imovine pokojnika na osnovu procjene procjenitelja. A ako pravozastupnici ne učine to ili ne vode računa o tome ili ne plate, kao što je prethodno rečeno, da se prisile da plate od svog sopstvenog imetka, onoliko koliko bude iznosila imovina pokojnika, zato što nijesu platili ni dali da se procijeni imovina, i još da se oglobe sa pet groša od svakog perpera i od svega onoga što nijesu platili. Ova globa ide u opštinsku blagajnu.

Odluka Velikog savjeta o kontroli prihoda i rashoda

Da su prokuratori (upravitelji dobara) Sv. Trifuna obavezni da imaju knjige računa svoje prokuratorije i da polože račun svojim nasljednicima u toj službi. Gl. II¹⁴⁶

Na pomenutom savjetu, jednoglasno je odlučeno i usvojeno da su prokuratori Sv. Trifuna, sadašnji i budući, obavezni i moraju da imaju jedan tefter u kome su ubilježena sva dobra i imovina crkve Sv. Trifuna, kao i svi prihodi i troškovi, tako da uvjek može da se vidi račun o toj imovini kao i račun o prihodima i rashodima. Takođe se prokuratori obavezuju, i moraju kad odlaze iz službe, u roku od 15 dana od dana odlaska, da polože račun svojim nasljednicima kako o imovini i stvarima, tako i o prihodima i rashodima crkve Sv. Trifuna, kao i račun o čitavoj svojoj upravi, pod prijetnjom kazne, u visini od 10 perpera, koji idu u opštinsku kasu. Isto tako, da se te stvari i imovina ni na koji način ne mogu uzeti, prodati, otuđiti, ni založiti bez tri odluke Velikog savjeta grada Kotora.

¹⁴⁵ Farlati, VI, 456.

¹⁴⁶ Ibid.

Quod astimetur bona defuncti infra unum mensem, & solvantur tres pro centenario Ecclesie S. Tryphonis. Cap. I.

MCCCCXXVI. Indit. 4. die Iovis septimo Martii. In majori Consilio, nemine discrepante, excepta balotta una contraria, in quo Consilio fuerunt Consiliarii 58. capta sunt pars tenoris infra scripti. Quia desclu Commissariorum defunctorum non carthium exequi suas Commissarias, Ecclesia S. Tryphonis patitur detrimentum, quia nou solvuntur tres pro centenario de legatis factis per defunctos dictae Ecclesie juxta statuta, Cathari, & bonum sit super inde providere, radit ideo pars, quod ex nunc in antea unusquisque Commissarius, sive Commissarii testamenti teneatur & teneantur infra unum mensem a die obitus dicti defuncti in antea astimari secisse per estimatores Communis omnia bona mobilia & immobilia dicti defuncti, & tam in Catharo quam in suo districtu & Comitatu existentia, & infra dictum terminum ipsius mensis debeant seu debeant solvisse Procuratibus S. Tryphonis tres pro centenario de omnibus bonis ipsius defuncti juxta estimationem ipsorum dictorum estimatorum. Quod si ipsi Commissarii non fecerint seu observaverint, aut non solverint, ut supra dicitur, de suo proprio solvere cogantur tantum, quantum summabunt bona defuncti, pro quibus non solverint, & estimari non fecerint, & ultra hoc casuant ad pannam grossorum quinque pro qualibet yperpro, & pro qualibet ipsorum de omni eo, quod non solvissent, que pana vadat in Commune.

Quod Procuratores S. Tryphonis teneantur tenere computum suæ Procuratiæ, & reddere rationem successoribus suis in dicto officio.

Cap. II.

In dicto Consilio, nemine discrepante, sicut obtinendum & captum, quod Procuratores S. Tryphonis qui ad præsens sunt, & pro tempore erunt, teneantur & debeant tenere unum quaternum, in quo sint notata omnia bona & res Ecclesia S. Tryphonis, & similiter introitus & expensæ ita & taliter quod semper videri possit computus dictorum bonorum & rerum, quam introituum & expensarum dictæ Ecclesia S. Tryphonis, & totius administrationis dictæ suæ Procuratiæ sub pana yperpetorum decem pro qualibet, quæ vadat in Commune: Item quod dictæ res & bona nullo modo tang possint nec vendi, neque alienari seu pignorari, nisi per tres partes majoris Consilii civitatis Cathari.

Episkopi Risna

**Episkop Sebastijan
591-595.**

Papa Gregorije Sebastijanu, episkopu Risna¹⁴⁷
(dokument 1)

Premda nijesam dobio od vašeg blaženstva nijedno pismo, ja ipak ne zaboravljam onoga koji mene zaboravlja, podstičem onoga koji je nemaran, napadam ponukom onoga koji je neosjetljiv na ljubav, da onaj koji sam od sebe ne želi da odmjeri ni podstaknut (da učini?) ono što mora. Osim toga objavljujem da sam uz najveće molbe postigao kod pobožnih gospodara da su morali pustiti preblagog gospodara patrijarha Anastasija, pošto mu je dopuštena upotreba palijuma, do kuće prvaka apostolskog bl. Petra, da bi sa mnom održao svečanu misu. Jer, ako mu nije dozvoljeno da se vrati na svoju stolicu, neka makar sa mnom živi u svojoj službi. Ali od donosioca ovog pisma ćete saznati šta se dogodilo da sam zadržao ta pisma. Saznajte ipak mišljenje gospodara Anastasija i što god mu se u ovom slučaju bude svidjelo, javite mi putem vaših pisama.

Papa Gregorije Sebastijanu, episkopu Risna¹⁴⁸
(dokument 2)

Primio sam premila i predraga pisma vašeg bratstva, koja su učinila da vaša svetost bude kao da je prisutna, premda mi je ona uvijek u srcu. No, svemoćnog Boga molim da svoju desnicu pruži ka vama, a nama dopusti da nam ovaj život protekne u miru i kad se njemu bude svidjelo da nam da vječnu nagradu. Ali, molim, ako me volite onom ljubavlju kojom ste me do sada uviđek voljeli, da se za mene uvijek silno molite da me svemoćni Bog što brže razriješi okova mojih grijeха i liшенog tereta ove pokvarenosti učini da kao slobodan dođem njemu na viđenje. I premda je neprocjenjiva slast nebeskog carstva koja vuče, ipak postaje mnogi bolovi u ovom životu, koji ka ljubavi nebeskoj svakodnevno podstiču, i koji se meni silno sviđaju samo zbog toga što ne dozvoljavaju da se svidi nešto na ovome svijetu. Ne možemo govoriti, presveti brate, o onome što trpimo na ovoj zemlji zbog vašeg prijatelja rimskog (romejskog) gospodara. Ukratko, ipak, kažem da je njegova zloba prema nama pobijedila langobardske mačeve, tako da se neprijatelji koji usmrćuju čine milostivijim od državnih sudija koji nas svojom zlobom, pljačkom i prevarama satiru u namjerama. U jedno vrijeme voditi brigu za episkope, klerike, manastire, čak i narod, budno motriti na neprijateljske zamke, biti uvijek sumnjičav prema spletkama i zlobi dukseva, o čijem naporu i bolu vaše bratstvo toliko istinskije neka prosuđuje koliko mene, koji ovo trpim, čistije voli. Osim ovog pozdrava na koji sam bio obavezan, objavljujem da je do mene došlo izvještajem defensora Bonifacija, da je presveti brat naš gospodar Anastasije patrijarh htio da nam, u jednom od svojih gradova, povjeri upravu nad crkvom i da se vi nijeste htjeli složiti. Ja sam sa radošću razmislio o ovoj vašoj zdravoj pameti i mudrosti i veoma je pohvalio, i cijenio sam vas srećnim koliko sebe nesrećnim što sam se složio da u ovakovom vremenu prihvativam upravu nad crkvom. Ako se, ipak, možda, saglasivši se sa braćom i podstaknut činom milosrđa budete saglasili sa ovim, molim vas da ljubavi mojoj ne prepostavite drugoga. Na Siciliji postoje crkve koje su bez episkopa, ako vam se svidi da, s Božjom pomoći, upravljate crkvom blizu kuće bl. apostola Petra. A ako ne, ostaj sa srećom, da istrajete u ovoj namjeri. Moli se za nas nesrećne. A svemoćni Bog neka vas čuva pod svojim okriljem i dovede do nebeskih darova, na bilo kom mjestu da se nalazite.

¹⁴⁷ Farlati, VI, p. 411.

¹⁴⁸ Farlati, VI, p. 412.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

*Gregorius Sebastianus Episcopo Rhizinensi.
Quamvis nulla merui beatitudinis vestre scripta
pta suscipere, tamen ego etiam obliviscentem me
non oblituscor, negligenter pulso, torpem
amoris stimulis inquieto: ut qui ~~admetit~~ non
vult impendere, vel pulsatus sensu ~~admetit~~ quod
debet. Praterea indico suggestionem me apud pri-
fimos Dominos summis precibus plenam scise.
ut virtum beatissimum Dominum Anastasium Pa-
triarcham, concessu usu pallii, ad Beati Petri
Apostolorum Principi limina, mecum celebratu-
rum solemnia Missarum, transmittere debuissent:
quatenus si ci ad sedem suam minime reverti li-
ceret, saltem mecum in honore suo viveret. Sed
que causa contigerit, ut eadem scripta resine-
rem, presentium lator vobis innotescat. Eiusdem
tamen Domini Anastasi animum cognoscite; Et
quidquid ei de hac re placuerit, vestris mibi e-
pistolis indicate.*

*Gregorius Sebastianus Episcopo Rhizinensi.
Dulcissima, atque suarissima fraternitatis tua
scripta suscepisti, que mibi, quamvis numquam
deisti a corde, sanctitatem tamen vestram quasi cor-
poraliter praesentem fecerunt. Sed omnipotens
Dominum rogo, ut sua vos dextera protegat,
nobisque Et sic tranquillam vitam, Et quando
ei placuerit, premia aeterna concedat. Sed peto,
si illo amore me diligitis, quo praesentem semper
amaatis, ut pro meenixius semper exoretis, qua-
tenus omnipotens Deus a peccatorum meorum ne-
xibus me cito solvat, Et corruptionis hujus pon-
dere exicum, suq conspectui liberum exilere fa-
ciat. Quamvis enim inestimabilis sit caelstis pa-
tris dulcedo, que trahat, multi tamen in hac
rita dolores sunt, qui ad amorem caelustum quo-
tidie impellant. Qui mibi in hoc solum rebe-
menter placent, quia placere in hoc mundo alt-
iquid non permittunt. Quia enim, Frater Sanctissime,
de amici vestri Domini Romani persona in
hac terra patimur, loqui minime valamus. Bre-
viter tamen dico, quia ejus in nos malitia gla-
dios Longobardorum vicebat; ita ut benigniores vi-
deantur hostes, qui interdimunt, quam recipit
judices, qui nos malitia sua, rapinis, atque fal-
lacia in cogitatione consumunt. Et uno tempore
curam Episcoporum atque Clericorum, monaste-
riorum quoque Et populi generi, contra boſium
infidias sollicitum vigilare, contra Duceum fal-
lacias atque malitias suspectum semper existere,
cujus laboris, cuius doloris sit, vestra fraterni-
tas tanto verius penet, quanto me, qui haec pa-
tior, purius amat. Praterea debitum salutatio-
nis aliquoſ solvens, indica quod ad me, Bo-
nifacio Defensore referente, pervenerit, quia vir
sanctissimus Frater noster Dominus Anastasius Pa-
triarcha in una suarum civitatum regendam vo-
bis Ecclesiam committere voluit, Et consentire
voluerit. Quem sentimus, ac sapientiam vestram
valde ego libenter amplexus sum, laudavi rebe-
menter, Et felices, me infelicem deputavi,
qui hoc tali tempore regemus Ecclesie suscipere
consensi. Si tamen animus vestre fortasse fratris
bus condescendendo, Et misericordia opertius in-
tentus, ad hoc umquam consentire decreverit,
peto ut amori meo adiunca minime proponatis.
Sunt enim in Sicilia insula Ecclesie vacantes E-
piskopis Et si vobis placet auctore Deo Eccle-
siam regere, juxta B. Petri Apostoli limina, cum
eius adiutorio melius poteris. Si vero non pla-
ceret, feliciter ista, ut ista in vobis intentio per-
maneat; Et pro nobis infelicitibus exora. Omni-
potens autem Deus in quemque vos esse loco
voluerit, sua protectione custodiat, Et ad eccl-
esia vos dona perducat.*

Papa Gregorije svim episkopima Ilirika¹⁴⁹

Presvjetlom Jobinu, našem sinu, poglavaru Ilirika je, kao što se zna, iz pisma koja nam je poslao, bilo naređeno svetim krunama koje su mu poslate, da episkope koje je sa njihovih položaja otjerao bijes neprijatelja, pripoe onim episkopima, koji do sada borave na sopstvenim položajima, kao odgađanje i plata u sadašnjem životu. I premda vaše bratstvo na ovo opominje vrhovna naredba, ipak je od ovog veći nalog vječnog vladara koji nas snažnije tjera da ovo izvršimo, da ne samo braću i koepiskope naše, već i one koje podnosimo kao protivnike, jer to zahtijeva prilika, volimo u pribavljanju zaštite od tjelesnog udesa. Vi, dakle, treba u prvom redu da budete poslušnici nebeskog vladara i da se u ovoj stvari saglasite sa carskim naredbama. Da braću i koepiskope naše, koje pritiska tjeskoba zarobljeništva i raznih sudbina, treba da utješite i da rado prihvate one koji će sa vama zajedno živjeti u crkvenim podrškama. I to ne da se dosljedanstvo podijeli zajednicom episkopskog trona, već da od crkve prime hranu prema mogućnosti za zadovoljenje. Tako se, naime, potvrđuje da volimo bližnjeg u Bogu i Boga u bližnjem. Mi im u vašim crkvama nijesmo dodijelili nikakvu vlast, ali ipak savjetujemo da ih veoma okružuje vaša utjeha. Mjeseca juna, devetog indikta, "što odgovara god. 591".

¹⁴⁹ Farlati, VI, 413.

Gregorius Universis Episcopis per Illyricum.

Jobinus excellensissimus vir, filius noster, præpositus per Illyricum, scriptis suis nobis indicasse dignoscitur, ad se sacris apicibus destinatis, jussum fuisse, Episcopos, quos a propriis locis hostilitatis furor expulerat, ad eos Episcopos, qui nunc usque in locis propriis degunt, pro sustentatione & stipendiis praesentis vitæ esse jungen-dos. Et licet ad hoc fraternitatem vestram jussio principalis admoneat, habemus tamen majus his mandatum æterni Principis, quo ad hæc terribilius peragenda compellimur, ut non dico fratres & Coepiscopos nostros, sed ipsos etiam, quos nobis conterarios patimur, cum opportunitas postulat, in conferendis subsidiis necessitatum carnarium diligamus. Oportet ergo vos ad hanc rem & cœlesti primitus Principi obedientes existere, & Imperialibus etiam jussionibus consentire; quantum fratres Coepiscoposque nostros, quos & captivitatis, diversarumque, necessitatum angustiæ compriment, debeatis consolando, convicturosque vobis cum in ecclesiasticis sustentationibus libenter suscipere, non quidem, ut per communionem Episcopalis throni dignitas dividatur, sed ut ab Ecclesia, juxta possibilitatem sufficientiæ, debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in Deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in vestris Ecclesiis au-
toritatem tribuimus; sed tamen vestris solatiis contineri summopere hortamur. Mense Junio, Indictione nona, quæ evanuit cum anno Æræ vulgaris 591.

Mitropolija Risan
(?)639 - 921-3

Noticija sedam¹⁵⁰

u unutrašnjosti (not. 2-4) samostalne

15 Rosano

17 Hidrous

18 Nike

19 Napulj

20 Selge

23 Garela

24 Brizis

25 Derkos

26 Sere

27 Karabizie

29 Lemnos

30 Leukas

31 Nakoleia

32 Misteia

33 Koloneia

34 Khonai

35 Teba

36 Soteriupolis

38 Germe

41 Roina

45 Risan

46 Gotija

47 Sougdaja

48 Fuloi

50 Egina

51 Kerkira (Krf)

¹⁵⁰ J. Darrouzes: "Notitiae episcopatum ecclesiae constantinopolitanae", p. 73.

Créations (notice 7)	
antérieures (not. 2/4)	propres
	15 Rhousion —
	17 Hidrous
	18 Nikè
19 Néapolis	
20 Selgè	
23 Garella	
25 Derkos	24 Brysis
	26 Serrai
	27 Karabizyè
	29 Lemnos
	30 Leukas
	31 Nakoleia
32 Mistheia	33 Koloneia
	34 Chonai
35 Thèbai	36 Sotériopolis
	38 Germè
	41 Rhoina
	45 Rhizaion —
	46 Gotthia
	47 Sougdaia
	48 Phoulloï
50 Aigina	51 Kerkyra

**Episkop Dujmus
1350-1352.**

Voljenom sinu Dujmu Splićaninu, episkopu Risna¹⁵¹

Naredbom vrhovnog upravitelja za upravu nad čitavim crkvenim deputatom, uznemireni smo stalnom brigom da odmjerimo moć i posao koji nam je povjeren sa visine, da se tijelo čitave crkve koja je lišena pastirske uprave, povjeri podobnim ljudima koji znaju, hoće i mogu da crkvama koje su im povjerene, brižno upravljuju, mudro rukovode i valjano vladaju. Mi želimo da Risansku crkvu, kojoj je donedavno predsjedavao pokojni episkop Nikola, pošto se dogodilo da je ostala prazna, predvodi, proviđenjem Apostolske stolice, korisna i probitačna ličnost. Posebno smo odlučili da treba sačuvati brigu o istoj crkvi, našoj naredbi i pomenutoj stolici, odlučujući od tada uzalud i nekorisno, ako se svjesno ili nesvjesno dogodi da bilo ko ili bilo koji autoritet pokuša nešto drugačije. Zatim je, zaista, pomenuta crkva, zbog smrti Nikole, koji je nedavno izvan Rimske crkve isplatio dug prirodi, ostala bez pastirske brige. Pošto smo saznali iz izvještaja za odsustvo vjere iz ovog razloga, staramo se za brzu i srećnu brigu o ovoj crkvi, o kojoj niko mimo nas, kojima je to dužnost, ne može da vodi brigu, rezervacijom i odlukom, da ne bi zbog duge upražnjenosti mjesta bila na udaru spomenutih protivnika, očinski i brižno nastojeći i žečeći da Risanskoj crkvi predsjedava ličnost koja zna, hoće i može da je sačuva od protivnika koji joj nanose štetu, da je zadrži u okviru njenih zakona i još je i ojača. Nakon pažljivog vijećanja koje smo održali u vezi sa ovim sa našom braćom, obratili smo pažnju na tebe iz reda Male braće koji si zaređen, kao čovjeka predanog književnosti, koji se odlikuje dobrim načinom života i navikama, koji se brine za duhovne stvari, a u zemaljskim je promišljen i hvale vrijedan u drugim mnogostrukim zaslugama vrline, prema vjerodostojnim svjedočanstvima koja smo dobili. Pošto smo o svemu dobro razmislili i mi, i naša braća, primili izvještaj o tebi, po savjetu te braće i apostolskom odlukom staramo se da te postavimo za episkopa i pastira spomenutoj Risanskoj crkvi, povjeravajući ti potpuno brigu i upravu nad njom u duhovnim i svjetovnim stvarima.

Vođeni čvrstom vjerom da tvoja djela i poslovi proizilaze od onoga od koga proizilaze darovi svih duhovnih darova, ako blagost upravlja, spomenuta Risanska crkva će, s tvojom brižnom pažnjom i tvojom savjesnom upravom, biti korisno vođena i napredno usmjerena. Od Gospoda, dakle, na tvoja pleća postavljen jaram smjerno prihvatajući i povijajući ponizno vrat pod tim prijatnim teretom, odano se brini o Risanskoj crkvi i stadu Gospodnjem koje je povjreno tvojoj budnosti, obrazujući ih naukom riječi i djela. Tako da se Risanska crkva raduje zbog promišljene uprave i plodnog upravitelja koji joj je povjeren i neka se miris tvog dobrog glasa tvojim hvale vrijednim djelima dalje širi. A ti neka bi, osim nagrade vječne, zaslužio da dobiješ milost našeg blagoslova.

Pismo u Vilanovi u dijecezi Avinjona 1. aprila u XI-oj god. našeg pontifikata, tj. 1350.

¹⁵¹ Farlati, VI, p. 414.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Epistola
Clementis
VI. ad Quin-
tum.

Summi dispositione Rektoris, ad regimen uni-
versalis Ecclesiae deputati, angimur curis affiduis,
ut open & operam, quantum nobis ex alto con-
ceditur, impendamus, ut Orbis Ecclesiae univer-
sa Pastoris regimine substituta, per nostræ pro-
videntia studium, viris committantur idoneis,
qui sciant, velint, & valeant Ecclesias ipsas
eis commissas studiose regere, prudenter dirige-
re, & salubriter gubernare. Nuper siquidem bo-
nae memoria Nicolao Episcopo Resinensi, regimi-
ni Resinensis Ecclesiae presidente, nos cupientes
ipsi Ecclesie, cum eam quovis modo vacare con-
tingeret, utilem & fructuosam, per Apostolicæ
Sedis providentiam, praesesse personam; provisio-
nem ejusdem Ecclesiae dispositioni nostræ, ac di-
cta Sedi duximus specialiter reservandam; decer-
nendo ex tunc irrum & inane, si secus super
bis per quoscumque, quavis auctoritate, scienter
vel ignoranter contingentes attentari. Postmodum
vero predicta Ecclesia, per obitum ipsius Nico-
laï, qui nuper extra Romanam Curiam debitum
nature persolvit, Pastoris solatio substituta; nos
vacatione hujusmodi fide dignis relativis intelle-
cta, ad provisionem ipsius Ecclesie celerem &
felicem, de qua nullus præter nos se hac vice
intromittere potest, reservatione & decreto obsi-
stentibus supradictis, ne longæ vacationis deplo-
raret incommoda, paternis & sollicitis studiis inten-
dentes, cupientes quoque ipsi Ecclesie Resinensi ta-
lemp præsse personam, quæsciret, vellet, ac posset
eam præservare a noxiis & adversis, ac insuis
manuteneare juribus, & etiam adaugere: post de-
liberationem, quam super his cum fratribus no-
stris habuimus, diligentem, demum ad te Ordini
Fratrum Minorum, in Sacerdotio constituum,
quem literarum scientia preeditum, pite ac morum
bonestate decorum, in spiritualibus providum, & in
temporalibus circumspicuum, ac aliis multiplicum
virtutum meritis laudabiliter, prout ex testimoniis
fide dignis accepimus, insignitum, conver-
timus oculos nostræ mentis: quibus omnibus de-
bita meditatione pensatis, de persona tua nobis,
& eisdem fratribus nostris, consideratione præ-
missorum accepta, præfata Resinensi Ecclesia, de
fratrum ipsorum consilio, auctoritate Apostolica,
providemus, teque illi præficimus in Episcopum
& Pastorem; curam & administrationem ipsius
tibi in spiritualibus, & temporalibus plenarie
committendo; firma duæ fiducia, quod tuos actus
& opera, illius, a quo universorum charisma-
tum dona proveniunt, clementia dirigente, præ-
fata Resinensis Ecclesia, per tuam curiosam soler-
tiam, tuumque ministerium studiosum, regetur
utiliter, & prospere dirigetur. Jugum igitur a
Domino humeris tuis impositum suscipiens reve-
renter, & suavi ejusdem oneri humiliiter colla-
sticens ipsius Resinensis Ecclesie sollicitam curam
geras, gregem Dominicum tue vigilantiæ credi-
tum doctrina verbi & operis informando; ita
quod eadem Resinensis Ecclesia gubernatore cir-
cumspello, & fructuoso administratore gaudeat
se commissam, ac bonæ famæ tuae odor ex lauda-
bilibus tuis altibus latius diffundatur; ac tu pre-
ter aeternæ retributionis præmium, nostræ bene-
dictionis gratiam uberioris consequi merearis.

Datum apud Villam novam Avenionensis Dia-
cesis Kal. Aprilis, anno Pontificatus nostri IX.
idest Æra vulgaris 1350.

**Episkop Egidije
oko 1400. godine**

Egidije, risanski episkop¹⁵²

"Egidije, episkop Risna, iz reda karmelićana, podanik presvjetlog velečasnog episkopa Vilhelma i vladara Argentora(?). Ali, pošto su dijeceza i domovina tako bila oslabljene ratovima, da i sam gospodar episkop i vladar Vilhelm jedva može odbraniti svoj položaj, specijalnom dozvolom Apostolske stolice naš Egidije je prešao u dijecezu Trevire i onamo je obavljao episkopsku dužnost sve do god. 1412. kada je umro. Imovinu je zavještao trevirskom manastiru i spomenuti manastir Trevire se obavezao da u stalnom trajanju od četiri godine sačuva sjećanje na njega."

Ovo piše u rukopisu kapitulskih djela provincije Donje Njemačke, iz koje je prenio u Istoriju provincije Karmelitane prior i koepiskop Jakob Milendunk, kao što svjedoči Danijel od Djevice Marije, tom II, str. 1105, br. 3919.

¹⁵² Farlati, VI, 416.

ÆGIDIUS EPISC. RHIZINIENSIS

*Ægidius Rossensis Episcopus ejus elo-
ex Ordine Carmelitano assumptus, Illustrissimi ac gium.
Reverendissimi Wilhelmi Episcopi, & Principis
Argentoratensis Suffraganeus: ast dum diœcesis &
patria ista per bella adeo attrita esset, ut ipsem
D. Episcopus & Princeps Vilhelmus pro sua di-
gnitate subsistere in eadem vix posset, ex specta-
li Sedis Apostolice licentia Dominus noster Ægi-
dius transiit in diœcesim Trevirensim, ibique Pon-
tificalia administravit usque ad annum 1442. quo
mortuus fuit, & Conventui Trevirensi sua le-
gavit; pro quibus dictus Conventus Trevirensis,
se ad memoriam ipsius in quatuor anni temporibus
servandam perpetuis temporibus obligavit.*

*Hæc scribuntur in cod. ms. Actorum Capitula-
rium Provincie Alemaniæ inferioris, & ex illo
retulit in Historiam Provincie Carmelitanæ præ-
fatæ Alemaniæ Jacobus Milendunck Prior &
Provincialis, teste Daniele a Virgine Maria Tomo
II. Spec. Carmel. pag. 1105. num. 3919. Hacte-
nus Biblioth. Carmel. Tomo I. pag. 10.*

**Episkop Adrijan Arnoldi
1517-1536. (?)**

Doktor teologije postavljen za episkopa Risna

¹⁵³Adrijan Arnoldi ili de Arnoldis, po nacionalnosti Belgijanac, u manastiru braće preblage Djevice Marije od Monte Karmela, ispovijedao je vjeru Brugima u Flandriji u god. od Hristovog rođenja 1483. Na tom istom mjestu je Bogu prinio prvu euharistiju god. 1490. Za lektora je postavljen 1500. god., a 1507. je unaprijeden u bakalaureusa¹⁵⁴ svete teologije. Proglašen je za doktora u Parizu 1518. god. Episkop Risna u krajevima nevjernika 18. septembra 1517. god. sa platom na trpezi crkve Kamarakenske, za obavljanje pontifikata u dijecezi Kamarakenskoj. Tamo je prihvaćen za vikara u duhovnim stvarima, u nedjelju 24-og poslije Trojstva osveštan od episkopa Morinskog, odnosno Teroana Morinskog i njegovog sufragana i episkopa Sareptana, sufragana Tornaka. God. 1518. dana 18. februara osveštao je oltar prečasnog sakramenta u horu karmelićana u Antverpenu, u čast prečasnog sakramenta i svetih mučenika djevica Katarine i Ursule. God. 1525. dana 24. aprila osveštao je kapelu sa sjeverne strane hora iste crkve. Otišao je u Brisel i tamo je sahranjen u karmelićanskom samostanu mjeseca novembra 1536. god. Karmelićanski Brugi svake godine sve do danas slave njegovu godišnjicu 8-og dana iza praznika mrtvih vjernika. Napisao je: "Protiv učitelja", 4 knjige izreka, "U sv. Bibliji", "Godišnji govori" 1 knjiga.

Adrijana de Arnoldisa pominju: konzistorijalni spisi Lava X za dan 18. septembar 1517, rukopisni kodeks Bruga karmelićana, rukopis znamenitih djela manastira u Antverpenu Karmelićana, Danijel od Djevice Marije u tomu II, biskup karmelićanski na str. 906, br. 3151. Isto na koricama karmelićanskim str. 506 br. 906.

¹⁵³ Farlati, VI, 417.

¹⁵⁴ Bakalaureus - najniži akademski stepen, ispit koji prethodi licencijatu, magistriranju i doktoratu.

Ejus, el-
gium. *Adrianus Arnoldi, seu de Arnoldis, natione
Belga, in Conventu Fratrum Beatissimæ Virginis
Mariæ de Monte Carmeli, Brugis in Flandria
vitam religiosam professus est, anno a Christi
nativitate 1483. Ibidem primum Deo Missæ sa-
crificium obtulit an. 1490. Lector institutus an.
1500. promotus sacræ Theologie Baccalaureus an.
1507. Doctor Parisiensis an. 1518. renuntiatus.
Episcopus Rossensis in partibus infidelium an.
1517. die 18. Septembbris cum pensione super
mensam Ecclesiæ Cameracensis ad exercenda Pon-
tificalia in diœcesi Cameracensi, vicarius in spi-
ritualibus ibi assumptus, post Trinitatem Domi-
nica 24. consecratus ab Episcopo Morinensi, seu
Teroanæ Morinorum, eiusque Suffraganeo, &
Episcopo Sireptano, Suffraganeo Tornacensi. An-
no 1518. die 8. Februarii consecravit altare Ve-
nerabilis Sacramenti in choro Carmelitarum An-
tuverpiensium, in honorem Venerabilis Sacramenti,
ac Sanctarum Catharinae & Ursulæ Virginum &
Martyrum. Anno 1525. die 24. Aprilis conse-
cravit capellam a la ere aquilonari chori ejusdem
Ecclesiæ. Decessit Bruxellis, & ibi in Carmeli-
tarum Conventu sepultus est mense Novembri an.
1536. Brugenses Carmelitæ Anniversarium ejus
hactenus celebrant infra octavam Fidclium Defun-
ctorum. Scripsit; in Magistrum Sententiarum li-
bros IV., in Biblia sacra, Conciones per annum,
lib. I.*

*Adrianum de Arnoldis memorant acta Consi-
floria Leonis X. ad diem 18. Sept. 1517. Co-
dex ms. Carmelitarum Brugensium, lib. ms. verum
memorabilium Conventus Antuerpiensis Carmelit.
Daniel a Virgine Maria Tomo II. Spec. Carmel.
pag. 906. num. 3151. idem in vinea Carmeli
pag. 500. num. 906.*

Dodatak

Ujedinjenje Bosne i Dalmacije

Višegrad, 26. maj 1358.

Prvobitna redakcija ugovora između kralja Ludviga i Republike dubrovačke.¹

Ludvig, Božjom milošću kralj Ugarske, svojim vjernim upraviteljima, slijedima pod zakletvom, građanima, domaćinima, kao i cijeloj zajednici opštine Raguze šalje pozdrav i milost. Želimo da kolegijum vaše vjere zna, da su u audijenciji kod naše Visosti bili prečasni brat, gospodin Ilija, našom i apostolskom milošću vaš arhiepiskop, kao i mudri i razboriti ljudi, Petar de Ragima, Jovan de Bona, Jovan de Gondola i Jovan de Kseria, vaši prokuratori i činovnici, sa potpunim i zadovoljavajućim naporom i nalogom, kao što se vidi iz javnog dokumenta, koji je napisan rukom Gofreda, ser Parinija de Pistorija, redovnog sudske i bilježnika vaše opštine, pisara pod zakletvom, u našem i u prisustvu gospođa kraljica, tj. naše majke i supruge, kao i naših prelata i barona, koji su tada bili sa nama, i da su izjavili sljedeće:

Da, premda grad Raguza, praktično od pamтивјекa nije bila pod vlašću, odnosno gospodstvom svjetlih gospodara, kraljeva Ugarske, naših predaka i prethodnika i premda ne priznaju da na nju treba da se odnosi pravo pomenutih kraljeva, već da je, otprilike 120 godina, po utvrđenim ugovorima i pogodbama pod vlašću Mlečana, jer je, ipak, uz pomoć Spasitelja, naše Kraljevstvo Dalmacije pobjedničkom silom došlo u vlast našeg kraljevskog Veličanstva, pošto su dužd i Mletačka republika objavili, s punim pravom i punomoćjem, ako su ga imali u tome, pošto je mudro i zrelo promislio, odlučio je da čitava vaša opština treba da se prebaci na brigu naše uzvišenosti i da nas i našeg sina ili sinove, ako Bog da da ih imamo, kao i slavnog gospodara dužda Jovana, sina našeg brata, gospodina dužda Stefana, naše nasljednike, kao i one koji će nas naslijediti u našem kraljevstvu, smatraju svojim prirodnim gospodarima i da njihov grad treba da bude u našem vlasništvu pod našom jurisdikcijom i vlašću, kao i sa njihovim punim pravom, tražeći i na koljenima ponizno moleći našu ekselenciju da njen priznanje i vlast nad tim gradom, u ime prokuratora i činovnika i u vaše ime, s punovažnim dokumentom, uvjeravali su nas, sa uobičajenom blagošću, da se udostojimo da blagonaklono prihvativmo doljenapisano. Mi, dakle, koji od vremena našeg unapređenja neumorno nastojimo da dobijemo, ponovo imamo, i zadobijemo granicu i oblasti našeg kraljevstva, usmjerivši pažnju na tu tako neprijateljsku silu, koju drugim putevima i prikladnim načinima ne prestajemo da stalno odmjeravamo, kao što je čitavom svijetu poznato, sa sigurnošću poznajući već pomenutu zajednicu i vašu opština, koje su osnovane u našem Kraljevstvu Dalmacije i sljedstveno tome odnose se na našu oblast, razumno obrativši pažnju na vašu molbu i na pomenute vaše prokuratore, ovim svjedočanstvom ratifikujemo, odobravamo i prihvativamo da nam je, kao što je već poručeno, ponuđena vlast nad pomenutim gradom Ragurom. Vaši prokuratori i činovnici koji su dovoljno upućeni u našu namjeru i prihvatanje već pomenute vlasti, od srca su se zakleli, na svetom jevangelju, jer su imali od vas poseban nalog za to i za druge stvari, prema pomenutom dokumentu, obećavši svaku vjernost u pokoravanju nama i sinu ili sinovima, ako nam milost Stvoritelja dozvoli da ih imamo, preslavnom gospodaru duždu Jovanu, našem nećaku, koju vi pojedinačno i sveukupno treba da ispunite, u znak pokoravanja i priznavanja pomenutih u pojedinim godinama, koje treba da se računaju od danas, da nam se plati 500 dukata poštene i pravične težine, kao i onima koji će nas naslijediti na vlasti. Takođe su obećali da se za nas i pomenutog sina odnosno sinove, ili nećaka u katedralnoj crkvi Raguze godišnje svečano pjevaju spomeni, kao što je običaj. Da će se, od vremena kada budemo naložili i ubuduće, stalno koristiti našim zastavama i obilježjima na kopnu i na vašim plovilima na moru. Napokon, ako bi se dogodilo da mi ili sin odnosno sinovi ili naš nećak doputujemo među vas o do-

¹ Jovan Radonić, I, 1, col. 49.

XLIX

Вишеград, 26 мај 1358.

*Правобитна редакција уговора између краља Лудвига
и републике дубровачке.*

Lodouicus, Dei gratia rex Hungarie, fidelibus suis rectoribus, judicibus juratis, ciulbus et hospitibus ac toti comunitati ciuitatis Ragusine salutem et gratiam. Uniuersitatem fidelitatis vestre volumus non latere, quod accedentes ad nostre Maiestatis presenciam venerabilis pater, dominus Helyas, eadem et apostolica gratia archiepiscopus uester, ac sapientes et discreti viri, Petrus de Ragima(!), Johannes de Bona, Johannes de Gondola et Johannes de Xeriuia, procuratores et sindici vestri cum plena et sufficienti procuracione et mandato, ut appareat ex instrumento publico, scripto manu Gofredi, condam ser Parinii de Pistorio, judicis ordinarii et notarii vestri communis jurati scribe, in nostri ac dominarum reginarum genitricis videlicet nostre et consortis, immo prelatorum et baronum nostrorum, qui pro tunc nobiscum adherant, presentia propo-
suerunt in hunc modum:

Quod licet ciuitas Ragusina antedicta a tempore cuius non extat memoria in potestate seu dizione illustrium dominorum Hungarie regum, progenitorum et predecessorum nostrorum, non fuerit actualiter, licet eam ad jus dictorum regum non diffherentur debuisse pertinere, sed ab annis circiter centum viginti sub certis pactis et conditionibus sub regimine extiterit Uenetorum, quia tamen, opitulante gratia salvatoris, regnum nostrum Dalmatiae triumphali potentia in manus deuenerat nostre regie Maiestatis, renuntiantibus Duce et comuni Venetiarum omni juri simul cum titulo, si quod habebant in eodem, tota communitas vestra prouida et matura deliberatione prehabita, ipsos ad nostre celsitudinis conspectum decreuerat transmittendos ad recognoscendum nos et filium seu filios, si quos Deus nobis donauerit, ac inclitum dominum Johannem ducem, quondam domini Stephani ducis, fratris nostri filium, heredes nostros ac in regno nostro successores, in eorum dominos naturales et ad subiciendum ciuitatem eandem nostro dominio, jurisdictioni et potestati ac ipsorum pleno jure, petentes et prouoluti genibus humiliter nostre excellentie supplicantes, ut recognitionem ipsam et dominium dicte ciuitatis que iidem procuratorio et sindicario nomine in vestri persona, uigore instrumenti prelibati, nobis asse-
rebant, clementia solita, sub gratis et fauoribus infrascriptis accep-
tare dignaremur. Nos igitur, qui a tempore nostre promotionis so-
licitudine indefessa ad recuperandum, rehabendum et reoptimendum regnum nostrorum limites et terminos, habentes cor intentum ad id tam hostili potentia quam aliis viis et modis oportunis in-
desinentes et continuas operas inpendentes, prout est notum toti orbi, certitudinaliter cognoscentes comunitatem iamdictam, vestrumque comune in regno nostro Dalmatiae constitutos et per consequens ad ius noster regium pertinentes, rationabilem pe-
titionem vestram et in vestri persona procuratorum vestrorum predictorum attendentes, dominium ciuitatis Ragusii antedicti nobis, ut premissum est, oblatum ratificamus, approbamus et presentium testimonio acceptamus. Qui quidem vestri procura-
tores et syndici de nostra intentione et dominii iamdicti accepta-
tione sufficienter edocti jurauerunt corporaliter, tactis sacrosanctis

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

đemo u taj grad da čemo, od gorenavedenih, biti primljeni, sa dužnim poštovanjem, sa 100 osoba, dajući nama ili njima dva ručka i dvije večere. Povrh toga obećali su da, ako bi se dogodilo da mi ili oni sastavimo opštu vojsku na moru od naših sopstvenih troškova ili njihovih, vaš grad odnosno opština bude u obavezi da nama ili njima da od trideset galija i preko toga jednu galiju, o svom trošku, koja će biti u našoj i njihovoj službi toliko dugo koliko dugo bude trajala vojska pomenutih galija. Ako, pak, sastavimo vojsku sa ljudima iz gradova Dalmacije bez vojničke plate, moraće nama i njima da daju od deset galija i preko toga jednu galiju i koju od tih budemo izabrali biće u našoj vlasti. Pošto smo uočili vaše čisto i iskreno osjećanje prema nama i našoj počasti, obećali smo im, zauzvrat, da vas i pomenuti grad Raguzu branimo od gospodara i kraljeva Raške i Bosne, kao i od bilo koga drugog ko bi želio da vas napadne. Povrh toga, vaši ambasadori, prokuratori i činovnici su potvrdili da isti grad nema pogodnu teritoriju, i pošto su nas pitali i ponizno zamolili, da biste mogli osjetiti darežljivost našeg dobročinstva, dali smo vam, poklonili i prepisali jednu nenastanjenu teritoriju blizu mora, koja počinje od granica Ragužanske republike, od mjesta koje se zove Kurila i spaja se sa mjestom koje se zove Stagnum (Ston), da je po sopstvenom pravu posjedujete. Takođe smo odobrili da uprava pomenutog grada i njegovog distrikta na kopnu i dalje budu u vašoj vlasti, bilo gdje i u kojoj god mjeri ste do tada posjedovali sa postavljenom stražom, što se tiče običaja i pristupa pomenutom gradu i distriktu. A one teritorije koje imate na ostrvima zadržite i služite se njima, sa istim pravom kojim ste se služili u vrijeme kad ste bili pod vlašću Mlečana. Potvrđujemo, napokon, sve ono što sada posjedujete, kako na kopnu tako i na moru. Takođe želimo da, ako neko iz našeg Kraljevstva Ugarske bude imao ugovor sa nekim Ragužanom ili Ragužanom sa nekim iz Kraljevstva Ugarske u obavezi je da tužitelj prosljedi presudu prema krivcu, osim ako se osobe ne otkriju na mjestu ugovora ili prestupa, a tada su u obavezi da jedan drugome odgovaraju pred sudijom pomenutog mesta. A ovo neka ne važi u gradovima Dalmacije, u Holmu, Brezni i Zeti, sa kojima, kažu, vaš grad ima pouzdan ugovor, koji je potvrđen, i platni promet po želji tih gradova i zema-lja. Napokon, odobrili smo da, ako bismo mi, naš sin, odnosno sinovi ili naši nećaci koji su često pominjani, bili u neslozi sa kraljem Raške ili Mletačkom republikom, pominjani Ragužani bi mogli slobodno, bez ikakve prepreke da se služe svojom robom, kako u Raškoj tako i u Veneciji, sve dok se to ne obavlja tako da se protivi našem statutu i časti. I svi ovi stavovi su zakletvom zdušno potvrđeni od vaše i od strane vaših prokuratora, glasnika i činovnika. Zaista, jer našoj Visosti se nije činilo da se treba zadovoljiti samo sa pomenutim, mi smo ih sa nekim našim prela-tima i baronima zakleli sa određenim dodacima koji će se sačuvati, na ono što slijedi:

Kao prvo, da se vi zauvijek morate zakleti na vjernost i sačuvati zakletvu na koju su se zakleli vaši prokuratori i činovnici prema nama, sinu odnosno sinovima ili nećacima, nama i njima, kao i prema bilo kojim našim nasljednicima. Takođe, ako se bude vidjelo da vas možemo braniti od pomenutih kraljeva Raške, bana Bosne ili bilo koga drugog, nama ili našim nasljednicima treba da platite 2500 za kralja Raške, a za bana Bosne 500 za podmirivanje vaših potreba, u iznosu koji ste plaćali ili biste platili nekom drugome. Takođe, da morate prihvati ovog komesa, za koga smo odlučili da kao izabranik treba da bude potvrđen, od naših vjernih, sa kompetentnim salarijem i prigodnim običajima. Takođe, ako bi se dogodilo da se neki naš vjernik iz Dalmacije ili nekog grada odnosno zemlje digne na ustanak, pripomoći ćete nam sa jednom galijom na moru da se on povrati. Takođe želimo da sve naše prijatelje smatraste svojim prijateljima, a sve naše neprijatelje svojim neprijateljima. Ove dodatke u ugovoru zajedno sa prethodnim ugovorima šaljemo vašoj opštini, posredstvom prečasnog oca, gospodina Petra, bosanskog episkopa, našeg savjetnika, sa našim cijenjenim pečatom, povjeravajući mu da u naše ime od vas i vaše opštine može da traži i potvrdi, jer vaši prokuratori i činovnici su poricali da su imali odnosno da imaju vaše ovlašćenje da sa nama to potvrde, pa smo smatrali da treba otposlati iste vaše prokuratore sa gospodinom episkopom, da se vi, kad o našoj namjeri bude postojala potpunija

ewangeliis, habentes a uobis ad id et ad alia ex instrumento predicto mandatum speciale omnem fidelitatem et subiectionem nobis et filio seu filiis, si quos procreare nobis concederet clementia creatoris, inclito domino Johanni duci, nepoti nostro, per uos generaliter et singulariter inpendendam, promittentes in signum subiectionis et recognitionis predictorum annis singulis, a presenti tempore computandis, quingentos ducatos boni et iusti ponderis nobis soluere et eisdem, cum eos post nos in regni regime contingerit successisse. Item a suprascriptis nobis et dictis filio vel filiis aut nepoti in cathedrali ecclesiae Ragusina laudes ter in anno solemniter facere decantari, ut est moris, preterea promiserunt. Quod a tempore quo mandabimus et deinceps continue utemini nostris uxillis et insigniis in terra firma et in nauigiis vestris in mari. Denique, si contingat nos vel filium aut filios seu nepotem nostrum in vestri medium proficisci et ciuitatem eandem intrare a suprascriptis, quod nos aut eos cum centum personis debito recipietis cum honore, dando nobis aut ipsis duo prandia et duas cenas. Insuper promiserunt quod, si contingat nos aut ipsis facere uniuersalem exercitum in mari nostris propriis expensis aut ipsorum, ciuitas vestra seu vestrum comune tenebitur nobis aut ipsis dare a triginta galeis et supra unam galeam, suis expensis, moraturam tam diu in seruitio nostro et ipsorum, quam diu durabit exercitus galearum predictarum. Si autem faceremus exercitum cum hominibus ciuitatum Dalmatie absque stipendio, debebitis nobis et eis dare a decem galeis et supra unam galeam, et quam istarum elegerimus, in nostra erit potestate. Cum quibus vestrarum puram et sinceram affectionem erga nos nostrumque honorem attendentes, promisimus ipsis viceversa ciuitatem predictam Ragusii ac vos constitutos in eadem a dominis et rege Rasscie et bano Bozne, fidele nostro, ac aliis quibuslibet offendere volentibus defensare. Certificati insuper per eosdem quod ciuitas eadem territorio opportuno indigebat, per dictos vestros ambasiatores, procuratores et syndicos requisiti et humiliter rogati, ut nostre sentiatis munificentie largitatem, dedimus, donauimus et contulimus vobis quodam territorium inhabitatum prope mare, quod incipit a finibus comitatus Ragusii a loco qui dicitur Curilla et coniungitur loco qui dicitur Stagnum, jure proprio possidendum. Item annuimus quod regimen ciuitatis predice eiusque districtus in terra firma, ubicunque et qualitercunque hactenus possedistis cum custodia ipsius statuta, consue-

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

informacija, pošto ste preko njih obaviješteni o pomenutim stvarima lakše saglasite i odobrite našu volju, premda su oni odbili da se vrate, uvjeravajući nas da su od vas imali nalog da ne pokušaju da se vrate bez konačno obavljenog zadatka.

U Višegradu, mjeseca maja, dana 26-og, 11-og indikta, ljeta Gospodnjeg 1358.

Takođe želimo da statuti i odluke u tom našem gradu budu na snazi kako se našoj časti i vašoj dobrobiti bude činilo prikladnim. A sve prethodno neka se obdrži sa najvećom trajnošću, kad oni budu to prihvatali pod zakletvom na gorepomenuti način. Pisano kad i prethodno.

Spolja poznjijom rukom: Copia del privilegio del re Ludovico d Ungaria.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

tudines et introitus dicte ciuitatis et districtus sint in potestate vestra. Ea autem que in insulis maris optinetis, teneatis et eis utamini eo jure quo tenuistis et ipsis usi fuitis tempore quo sub Venetorum dominio fueratis. Confirmamus denique cuncta que ad presens possidetis, tam in terra quam in mari. Volumus etiam quod si aliquis regni nostri Hungarie habuerit aliquod placitum cum aliquo Ragusino vel Ragusinus cum aliquo regni Hungarie, actor teneatur sequi forum rei, nisi persone reperiantur in loco contractus vel delicti, tunc alter alteri teneatur respondere coram judice loci predicti. Et hoc non habeat locum in ciuitatibus Dalmatiae, terra Holm, Brezna(^l) et Zentha, cum quibus dicta ciuitas vestra habere dicitur certa pacta et consuetudines de uoluntate ipsarum ciuitatum et terrarum approbata. Postremo concessimus quod, si nos vel filius seu filii aut nepotes nostri sepedicti habemus discordiam cum rege Rassie aut comuni Venetiarum, eo non obstante, Ragusini antedicti possint libere uti cum mercibus suis tam in Rasscia quam Venetiis, dummodo ea non exerceantur vel fiant per eos, que sint obuia nostro statui vel honori. Et hi omnes articuli per dictos vestros procuratores et nuntios ac syndicos jurati fuerunt in vestras animas et ipsorum. Verum quia nostre Maiestati de predictis solummodo non videbatur debere contentari, nos cum quibusdam nostris prelatis et baronibus ipsos iurauimus cum certis additametis(^l) seruaturis que sequuntur:

In primis, quod fidelitatem, quam supradicti vestri procuratores et sindici nobis, filio vel filiis aut nepoti jurauerunt, vos nobis et ipsis ac quibuslibet nostris successoribus perpetuo jurare debeatis et seruare. Item quod si vos a dictis rege Rassie, bano Bozne vel aliis quibuslibet valuerimus defensare extiterit, solutiones ipsarum duarum milium et quingentarum regi Rassie et aliarum quingentarum bano Bozne pro redimenda vexatione vestra hactenus que soluistis aut aliquibus aliis soluissetis, nobis et successoribus nostris soluere debeatis. Item quod comitem illum assumpmtere debeatis, quem ex nostris fidelibus electum vobis decreuerimus confirmandum, cum salario competenti et consuetudinibus oportunitatis. Item si contingit aliquem fidelem nostrum de Dalmatia aut aliquam ciuitatem vel terram rebellare, ad ipsius recuperationem nobis in mari cum subsidio unius galee assistetis. Item volumus quod omnes amicos nostros habere debeatis in amicos et pro inimicis inimicos. Quas additiones simul cum pactis premissis vestro communi per venerabilem patrem, dominum Petrum Boznensem episcopum, consiliarium nostrum, sub nostro pendentii sigillo, destinamus, committentes ut ipse in nostri persona a vobis et vestro comuni predicta petere valeat exigere et firmare, quia ad eas nobiscum firmandas procuratores et syndici vestri prelibati se a uobis auctoritatē habuisse vel habere denegabant, cum quo domino episcopo eosdem vestros procuratores ad vos duximus remittendos, ut cum de nostra intentione existant plenius informati vos per ipsos edicti nostre voluntati facilius consensum prebeat et assensum, licet ildem reuerti recusarent, asserendo habuisse a uobis in mandatis ne absque finali complemento negotii reuerti attemptarent.

Datum in Vissegrad mensis May, die vigesimo sexto, indicione undecima, anno domini millesimo CCC-o quinquagesimo octauo.

Volumus etiam ut statuta et ordinationes in eadem ciuitate nostra facere valeatis, que honoris nostro vestroque comodo videbuntur opportuna. Premissa autem omnia cuncta robur firmitatis optineatur, cum per eos assumpta fuerint et jurata modo supra dicto. Datum ut supra.

Спома познијом руком: Copia del priuilegio del re Ludoico d Vngaria.

На пергаменту 54×33 см. Готска курсива. Велики краљев печат од белога воска, утврђен спома пергаментском врпцом, сасвим уништен.

O bl. Bernardu od Fose iz reda Male braće²

1453. kada je Nikola V želio da sazna da li je porodici braće po volji uprava koju je nametnuo Eugen IV, generalni vikar je pozvao, iz pojedinih provincija, više važnije braće. Iz ove naše provincije smo došli, pozvani u Rim, petorica braće sa ocem vikarom, koji tada bijaše brat Matej iz Narne. Braća su jednoglasno odobrila upravu. Tada rekoh: "Sa braćom se ne bojim čitavog svijeta; pobjednici smo".

1454. dana 9. juna (za vrijeme Duhova) na skupštini opservanata provincije Aprutine, bl. Bernard je, u mjestu sv. Nikola, kraj grada Sulmona, prvi put bio izabran za vikara da upravlja porodicom ove naše provincije sv. Bernardina.

1454. dana 12. avgusta, prema pismima napisanim u manastiru Sv. Frančeska Akvile, brat Bernardin iz Akvile, vikar provincije sv. Bernardina je poslao braću Jovana iz Taljakote i Ambrožiju iz Akvile, bratu Jovanu iz Kapistrane, koji ih je pozvao da mu u svemu budu na usluzi.

1455. 1. novembra prisustvuje u Asiriju, na sv. Mariju de Andelis, generalnoj kongregaciji braće opservanata i konventualaca, koju je sazvao Kalikst Treći, da bi se mirno izgladile nesuglasice među njima. Papa je kao poslanika u toj stvari poslao nekog opata sv. Ambroza iz Milana.

1455. 6. novembra, sam Bernardin iz Akvile i ostala braća opservanti, koji su prisustvovali kongregaciji, potpisuju ugovor o miru, koji se nudi braći konventualcima.

1456. u mjesecu junu zapisah Žitije bl. Filipa iz Akvile (4. maja 1456.) samo na narodnom jeziku za zajedničku utjehu braći. Ali, čuda koja su nastala nakon njegove smrti djelimično je zabilježio episkop Sulmona, a djelimično braća. Sva se nalaze u gradu Sulmonu, gdje počiva njegovo tijelo. U to vrijeme je bl. Bernardin boravio u Sulmonu kod sv. Nikole, kao vikar provincije sv. Bernardina, kao što on sam izjavljuje.

1457. Ova naša provincija, koja se u starini zvala Pena, na generalnoj skupštini održanoj u Milunu (1457. naravno), u vrijeme preuzvišenog vojvode Frančeska Sforce, na koju je došao čitav red kako prečasnih očeva konventualaca, tako, takođe, pomenutih opservanata, kojoj sam i ja lično prisustvovao (kao vikar te provincije), okupljeni na zvuk zvona, uz zajednički pristanak čitave generalne skupštine, promijenili smo ime Pene u provinciju sv. Bernardina, iz poštovanja prema novom sveću, koji je zaslužio da se njegovim imenom nazove provincija u kojoj počiva.

1457. Kada je čitavi red iz Milana sporazumno okupljen, bili smo odlučili da se ta skupština, na sličan način, održi u Padovi, ako ne bude provizije.³ Dodosmo kod preuzvišenog vojvode Frančeska da mu procitamo ono što je ispričano. On reče: "Ne vjerujem: razgovarao sam sa generalnim". I dodade: "Ne bih želio ni za čitavi svijet da se u mom gradu dogodi ono što se priča da se dogodilo na skupštini u Padovi". Ovo sam čuo sopstvenim ušima. I kad reče braći koja su stajala: "Vec sam vam rekao da ne vjerujem; ipak, evo me!" Da su braća htjela, mislim da bi pripremio veliku vojsku za našu odbranu.

1458. dana 20. maja prisustvuje generalnoj skupštini u Rimu, u manastiru Araceli. Pošto je papa dao mogućnost izabrali su generalnog vikara reda opservanata od četvorice braće i četvorice onostrane braće.

1458. poslije 28. maja na redovnoj skupštini otac generalni vikar je mene i Marka iz Bolonje zadržao sa sobom u Rimu. Tada novi generalni... je počeo sa nama da razgovara o novim kulama i novom sporazumu.

1458. početkom mjeseca avgusta, otpovavši iz Rima, bl. Bernardin se vratio u Akvilu.

1462. dana 3. oktobra Bernardin je boravio u manastiru Sv. Andreja kraj Theate (Kjeti), kako stoji u nekolicini kopija knjige Rajmonda Lule.

1464. Bl. Bernardin je sastavio spis u kome se nabrajaju manastiri provincije D. Bernardina, sa veoma kratkim žitijama, kako blaženih, tako i plemića rođenih u toj provinciji, kao i izva-

² "Acta sanctorum", mensis novembris, 698-9.

³ Provizija - u katoličkoj crkvi postavljanje na neko crkveno zvanje ili u neku parohiju.

ventualium, quam etiam de observantia nuncupatorum, in quo et ego ipse praesens fui (*tamquam vicarius illius provinciae*), de communi consensu totius capituli generalis ad sonum campanellae congregati, mutato nomine Pennae, provincia S. Bernardini ob reverentiam sancti novelli in illa quiescentis vocari promeruit.

1457. Cum esset totus ordo Mediolani capitulo congregatus, advisati fuimus quod illud capitulum Paduano simile foret, nisi fieret provisio. Accessimus ad illustrissimum ducem Franciscum recitantes narrata. Qui dixit: "Non credo; cum generali locutus sum." Et adiecit: "Nolle pro toto mundo quod in civitate mea contingere quod in capitulo Paduano contingesse refertur." Hoc auribus meis audivi. Et cum fratres instanter, dixit: "Iam dixi vobis, non credo; tamen ecco mi!" Puto quod, si fratres voluissent, pro nostra defensione magnum exercitum praeparasset.

1458, die 20 maii, capitulo generali Romae in conventu Aracaeli interest. E quattuor fratribus citramontanis fuit qui cum quattuor fratribus ultramontanis, data a Summo pontifice facultate, observantiae regularis vicarium generalem elegi-
Erunt.

1458, post 28 maii, soluto vero capitulo, pater vicarius generalis me secum Romae retinuit et patrem fratrem Marcum de Bononia. Tunc generalis novus... de novis bullis et nova concordia coepit nobiscum habere sermonem.

1458, initio mensis augusti, B. *Bernardinus Roma prefectus Aquilam rediit.*

1462, die 3 octobris, degebat *Bernardinus in coenobio Sancti Andreae, prope Theatem (Chieti), totus in aliquot Raimundi Lulli opusculis transcribendis.*

1464, B. *Bernardinus ovoidulum concinnarit in quo recensentur provinciae D. Bernardini coenobia cum vitis quam brevissimis cum beatorum tum optimorum a provincia ipsa oriundorum ac exterorum Minorum patrum observantium in iis fere singulis coenobiis sepultorum ad annum 1464.*

1464, 20 maii, *Assisii in generali familias observantiae regularis capitulo, cui interfuit, designatus est frater *Bernardinus de Aquila* vicarius provinciae Bosnae et Dalmatiae, quas Pius II pontificis litteris unendas esse decreverat. Quo munere triennio functus est.* Ego vero tribus annis quasi incus inter tres malleatores vixi, et tamen Dominus meus bonam mihi gratiam fecit; nam nostro triennio fuerunt in unione coniuncti. Ex uno latere Bosnenses, ex alio Ragusini et ex alio Dalmatini me cruciabant.

1464, mense iunio, *Dalmatiam petiurus, B. Bernardinus Anconam venit.*

1453, cum Nicolaus V scire cuperet placere regimen ab Eugenio IV fratribus familiae impositum, vicarius generalis de singulis provinciis plures principaliores fratres vocavit. De hac nostra provincia quinque fratres cum patre vicario, qui tunc erat frater Matthaeus de Narnia, vocati Romam accessimus. Fratres regimen unanimiter approbarunt. Tunc dixi: "Cum fratribus totum mundum non timeo; victores sumus."

1454, die 9 iunii (tempore Pentecostes), in capitulo Observantium provinciae Aprutinae, B. *Bernardinus* prima vice in loco Sancti Nicolai prope civitatem Sulmonis fui vicarius electus ad huius nostrae provinciae Sancti Bernardini regendam familiam.

1454, die 12 augusti, litteris in conventu S. Francisci Aquilae datis, frater *Bernardinus Aquilanus*, vicarius provinciae S. Bernardini, fratres *Iohannem de Taliacotio et Ambrosium de Aquila ad fratrem Iohannem de Capistrano, qui ipsos ad se accersiverat, mittit, ut ei in omnibus rebus morem gerant.*

1455, 1 novembris, adest Assisii, ad Sanctae Mariae de Angelis, generali fratribus observantium conventionaliumque congregationi, a Calixto III praecriptae, ut eorum discidia pacifice comparentur. Sunimus pontifex legatum in ista causa misil quendam abbatem Sancti Ambrosii de Mediolano.

1455, 6 novembris, pacis articulos fratribus conventionalibus proponendos ipse *Bernardinus Aquilanus et ceteri fratres observantes qui congregationi interfuerunt subscrivunt.*

1456, mense iunio, Vitam vero beati Philippi de Aquila († 4 maii 1456) notavi tantum in sermone vulgari pro consolatione communi fratribus. Sed miracula post mortem ipsius acta

Cpro parte episcopus Sulmontinus notavit, pro parte fratres. Et omnia habentur in loco Sulmonae, ubi corpus eius requiescit. Degebat tunc temporis B. *Bernardinus Sulmonae apud Sancti Nicolai, vicarius provinciae Sancti Bernardini, ut ipse declarat.*

1457. Ista vero nostra provincia, quae antiquitus Pennensis vocata fuit, in capitulo generali Mediolani celebrato (nempe anno 1457), tempore illustrissimi ducis Francisci Sforza, in quo totus ordo convenit tam patrum reverendorum con-

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

vanjaca opservanata iz reda Male braće, koji su sahranjeni u ovim zaista jednostavnim manastirima, za godinu 1464.

1464. 20. maja u Asisiju, na generalnoj skupštini porodice reda opservanata, kojoj je prisustvovao, određen je brat Bernardin iz Akvile za vikara provincije Bosne i Dalmacije, za koje je Pije II papskim pismom bio odlučio da treba ujediniti. Taj posao je obavio za tri godine. Ja sam, zaista, tri godine živio kao neki nakovanj između trojice kovača i ipak mi je moj Gospod uzvratio zahvalnost. Jer su tokom te tri naše godine bili povezani u uniji. Sa jedne strane Bosanci, sa druge Ragužani, a sa treće Dalmatinci su me razapinjali.

1464. dana 3. jula bl. Bernardin je pristao u Zadar, glavni grad Dalmacije. Ipak, jer mu je savjetovano da doputuje u luku Flavonije dana 24. juna. Uoči tog dana je morao, koristeći se povoljnom plovidbom, proći mimo krajnjeg ugla Kvarnerskog zaliva, dugog 68 kilometara. No odbačeni nepovoljnim sjevernim vjetrom blizu Vela Luke, poslije mnogih opasnosti, napokon smo praktično trebalo da uđemo u Zadar.

1464. dana 31. avgusta brat Bernardin iz Akvile, vikar provincije Bosne i Dalmacije, pošto je otisao u spomenutu provinciju, sazvao je provincijsku skupštinu obje familije u mjestu Pašman, koje je pod nadzorom sv. Hijeronima, posljednjeg dana avgusta. Skupština je trajala barem do 7. septembra.

1465. dana 20. februara i narednih dana, bl. Bernardin je propovijedao u Šibeniku četrdesetodnevne propovijedi. Ali po nalogu generalnog vikara Marka iz Bolonje, nezadovoljan ostavih propovijed usred Kvadragesime⁴ i dodoh u Raguzu da bih privolio braću iz istog grada da se saglase sa odlukom o ujedinjenju sa braćom iz Bosne i Dalmacije.

1467. dana 24. maja, na praznik Duhova bl. Bernardin je prisustvovao generalnoj skupštini familije opservanata u Mantovi. Braća su me, zaista, na skupštini izabrala za prokuratora ili komesaru u Rimskoj kuriji. Tu tešku službu je zadržao sve do generalne skupštine koja je sazvana god. 1469. u uobičajeno vrijeme Duhova, zbog prerane smrti brata Baptiste iz Levanta, generalnog vikara.

1469. dana 7. juna bl. Bernardin, komesar u kuriji izrađuje dekret od pape Pavla II kojim se propisuje da potom, prilikom izbora prelata reda, oni koji prebrojavaju glasove jednostavno kažu koliko glasova ima svaki izabrani, ne saopštavajući imena birača, jer se na ovaj način, zdravije i bolje, uz mir i spokojstvo svih, bez mržnje i zavisti, pristupa samom izboru u Gospodu.

1469. bl. Bernardin iz Akvile i drugi važniji oci, kojima je bila povjerena briga da osujete izgovor od uzdržavanja od mesa u dane srijede, koju je svetkovao Baptista iz Levanta, nedavno preminuli generalni vikar, na generalnim skupštinama odlučiše da izloženi problem treba prepustiti pobožnoj revnosti pojedinih provincija.

1472-75. po drugi put u provinciji sv. Bernardina vikar prepozit je prečasni sluga Božji.

1480. bl. Bernardin Okvenski je počeo da obnavlja manastir Sv. Andjela kraj Akvile, koji je odobrio Sikst Četvrti i dana 20. avgusta naredne godine nastanio se u njemu sa nekolicinom braće iz porodice uz odobravanje, odskora, stanovnika ovog mjesta koji samom Bernardinu i njegovoj braći objaviše: "Noi prima vi semo stati contravii, e mo ne semo piu contenti che li altri".

1486. ostaje u manastiru Sv. Nikole kraj Sulmone, gdje je održao seriju predavanja kojоj je dao naziv *Centurio*.

1491. Bernardin u Amoniciju piše mali katehizis duhovnog života u kome se jasno objavljuju vjerske stvari, Božji zakoni i crkveni, uglavnom o isповijesti, kao i pobožno tumačenje molitve "Oče naš". Primjerak ove knjižice, možda kao unikat, nalazi se u Vatikanskoj biblioteci.

1503. dana 27. novembra presveti umire.

⁴ Kvadragesima - 40-ti dan prije Uskrsa, prvi dan uskršnjeg posta.

1464, die 3 iulii, B. Bernardinus Iadram, Dalmatiae caput, applicuit. Nam cum consilium ei esset ad portum Flavoniensem die 24 iunii appellere, pridie extremum sinus Quarnero 68 chilometris longi angulum, prospera navigatione usus, praetervehi debuisset; ast mala bestia borea reiecti prope Porto Lungo, post multa pericula, quae per XIII dies in mari passi fuimus, demum artificiose Iadram opus fuit intrare.

1464, die 31 augusti, provinciae Bosnae et Dalmatiae vicarius frater Bernardinus Aquilanus ad praedictam provinciam se conferens, provinciale capitulum utriusque familiae in loco Pasmani, custodie Sancti Hyeronimi, ultima die augusti congregavit. Quod saltem usque ad diem 7 septembris protractum est.

1465, die 20 februarii et sequentibus, quadragesimales contiones Sibinici B. Bernardinus praedicabat. Sed, mandante generali vicario Marco de Bononia, praedicationem in media quadragesima male contentus reliqui et Ragusium accessi, ut huius urbis fratres ad consentiendum decretae fratrum Bosnae et Dalmatiae unioni adduceret.

1467, in festo Pentecostes, die 24 maii, B. Bernardinus generali capitulo familiae observantium Mantuae interfuit. Patres vero capitulo me procuratorem sive commissarium in curia Romana fecerunt. Grave illud munus retinuit usque ad capitulum generale, quod ob praematuram fratriss Baptiste de Levanto, generalis vicarii, mortem, anno 1439 consueto Pentecostes tempore convocatum est.

1469, die 7 iunii, B. Bernardinus, in curia commissarius, decretum a Paulo II, summo pontifice, impetrat, quo praescribitur ut deinceps in eligendis

ordinis praelatis per illos, qui scrutinia agunt, simpliciter dicatur quot voces quisque electus habeat, suppressis silentio eligentium nominibus. Nam hac via salubrius et melius cum pace et quiete omnium, sine rancore et invidia, ad ipsam electionem in Domino procedetur.

1469, in comitiis generalibus, B. Bernardinus Aquilanus aliquique e gravioribus patribus, quibus concredata fuerat cura dirimendi causam de abstinentia a carnis diebus mercurii, quam agitaverat Baptista de Levanto, vicarius generalis nuper extinctus, decreverunt propositum onus pio singularum provinciarum studio relinquendum esse,

1472-75, iterum provinciae Sancti Bernardini vicarius praepositus est ven. servus Dei,

1480, B. Bernardinus Ocrensem Sancti Angeli conventum, prope Aquilam, a Sixto IV concessum, incepit reparare et a die 20 augusti anni sequentis, cum aliquot fratribus familiae inhabitavit, applaudentibus brevi huius loci incolis, qui ipsi Bernardino eiusque sodalibus declararunt: Noi prima vi semo stati contrarii, e mo ne semo più contenti che li altri, E

1486, in conventu Sancti Nicolai prope Sulmonam residet, ubi mense septembri ducentarum contionum seriem exegit, cui nomen Centurionis indidit.

1491, Bernardinus Ammonizioni vitae spiritualis seu parvulum catechismum conscribit, in quo perspicue explanantur fidei articuli, praecepta Dei et Ecclesiae, potissimum de confessione, ac piae commentationes orationis Pater noster. Cuius opusculi exstat exemplar forsitan in Biblioteca Vaticana.

1503, die 27 novembris, sanctissime moritur.

AUCTORE
F. V. O.

Iz djela A. Amicija⁵

Glava 29 - *O Generalnoj skupštini sv. Marije od Andela i kongregaciji krstaša u Ankoni, i našem prelasku u oblast Dalmacije.*

Taj papa Pije je bio odvažan čovjek, jer ekskomunicirao je dva svjetovna gospodara od velikog ugleda, jednog prekobrdskog, po imenu Sigismund i drugog iz Italije, koji se isto tako zvao.⁶ Povrh toga, poslao je po svijetu mnoge propovjednike krstaše i odredio da se svi okupe u Ankoni, gdje se pripremaše sve što je neophodno za pohod. Kad je, napokon, došlo vrijeme za okupljanje, mnogi prekobrdski dodoše u Ankonus veoma pripravni. Mislili su da će sve biti pripremljeno, u skladu sa obećanjem, a kad nadoše da uopšte ništa nije pripremljeno, smatrajući da su izigrani, veoma negodovahu. Naposljetku u Ankonus dođe venecijanski dužd, što, kažu Venecijanci, nikada nijesu učinili. Napokon dode i papa. Božja volja je htjela da nakon razgovora između presvetog pape i preuzvišenog dužda, papa se iznenada razboli i umre.⁷ I tako pošto je utihнуulo svako negodovanje, siromašni krstaši se vratiše kućama i za ovaj put krstaški pohod se izjalovi.

U to vrijeme je generalna skupština naše porodice, prema odobrenju Eugenovih bula, održana u Sv. Mariji od Andela.⁸ Zaista, jer su vikarija Bosne i provincija Dalmacija živjele u ne maloj prepirci⁹ i od početka su tako živjele i gotovo sva važnija braća naše familije su im dolazila, poslana iz poslušnosti, i nikada se za njih nije mogao naći prikladan lijek, mislili su da preko ovih papinih pisama ujedine braću.¹⁰ Pošto su dobili papino pismo i održali skupštinu čita se zapis, na

⁵ "Acta sanctorum", mensis novembris, 718-23.

⁶ Sigismund, austrijski vojvoda dana 8. avgusta 1460. i Sigismund Malatesta iste godine, dana 25. decembra, su ekskomunicirani. Rajdald, Crkveni anali za god. 1460. br. 34 i 72.

⁷ Bl. Bernardin griješi. Jer je Pije II., dana 9. jula 1464. pristao u Ankonus, kad su se venecijanski dužd i njegovo neznatno brodovlje, poslije mnogog oklijevanja, dana (to se zna) 12. avgusta pojavili u luci. Pastor - *Istorija papa*, tom II, knj. I, gl. VIII, str. 249 i 256. Papa Pije II je umro nakon dva dana. O tome ima kod Bosija, pisca iz tog vremena op. cf. 134: "19. decembra, rimski papa Pije II, izmoren od putovanja i groznice, dok je očekivao brodovlje, koje bijaše, krajnjim naporom, pripremio protiv Turaka, umire u Ankoni (pogrešno *tudione*). Ipak, prije nego što je umro, video je sa gradskih zidina da dolazi (brodovlje)".

⁸ U Asiziju, dana 21. maja 1464.

⁹ Naročiti povod za prepirke bijaše taj što nekoliko manastira koji se nalaze u Dalmaciji i koji odvajkada pripadaju vikarijatu Bosne, braća iz provincije Dalmacije na svaki način i svim snagama pokušavaju da uklone i žele da ih uzurpiraju. Tako stoji u buli koju je 8. maja 1460. izdao Pije II. A. Theiner - *Istorijski dokumenti Majarske*, tom II, str. 235.

¹⁰ Već odavno braća iz familije bijaju zabrinuta zbog ujedinjenja koje treba da se izvrši. Da bi se lakše shvatilo ovo i ono što slijedi pomaže veći dio pisama koja je napisao Pije II 16. februara 1463. u kojima se kaže: "Odavno je bilo naloženo, putem naših pisama, voljenom bratu ocu Baptisti iz Levanta, tada vašem generalnom vikaru (naravno u god. 1458-61) da lično dođe onamo da bi se sklopio mir između provincije Bosne i Dalmacije. Napisali smo još voljenim sinovima, provincijskim vikarima i ostalim blagoglasnim iz vašeg reda, kao i porodicu opservanata okupljenog na generalnoj skupštini kod Auksimana (god. 1461) da svi pomognu da se dogovore, odrede i označe pojedine razlike među našim provincijama, a posebno između Dalmacije i Bosne. Ipak smo shvatili da svi ovi pomenuti ništa nijesu svojevoljno odredili ili označili, već su, štaviše, neka braća provincije Dalmacije, protivno apostolskom odobrenju, uz pomoć i zaštitu nekih svjetovnih gospodara udaljili od pokornosti tom vikaru. Uvidajući da je to veoma opasno, naložili smo naposljetku i povjerili voljenom sinu bratu Ludoviku Vinčentinu, vašem generalnom vikaru (1461-1464) da što prije može, prema prilici, lično dođe i pozove kod sebe spomenutu braću buntovnike i da im zabrani takvo buntovništvo i bezobzirnu uzurpaciju mjesta. Otuda je, naposljetku, do naših ušiju došlo da spomenute provincije još ne nastoje da se uzajamno slože u miru. Želeći im dakle, apostolskim autoritetom, naložiti da prekinu sa tim, objavljujemo vam niženapisano i apostolskim pismenom nalažemo da, kao prvo, od dvije provincije Dalmacije i Bosne bude jedna, koja će se zvati provincija Bosna i Dalmacija. Drugo, da se ovoj provinciji postavi jedan vikar Italijan koji će se ravnopravno odnositi prema obje strane. Da se ovaj vikar izabere na pojedinačnim vašim generalnim kongregacijama, preko generalnog vikara i definitora vaše generalne kongregacije. Treće, da na dužnosti bude tri godine, koliko traje i dužnost vašeg generalnog vikara. Ovaj, ipak, vikar Dalmacije i Bosne da je podređen i pokoran generalnom cismontanskom vikaru". Eus. Fermendžin - *Dogadaji u Bosni, posebno crkveni, dokumenti koji se odnose na istoriju Južnih Slovena*, tom XIII (Zagreb, 1892), str. 152.

Cap. 29. De capitulo generali Sancte Marie de Angelis, et congregatione cruciatorum in civitate Anconensi, et nostro transitu ad partes Dalmatiae.

Iste pontifex Pius animosus homo fuit; nam duos dominos temporales magne reputationis excommunicavit, quemdam ultramontanum, nomine Sigismundum, alterumque Ytalicum, eodem nomine vocatum (2). Iste insuper multos predicatorum cruciate per orbem transmisit et ut omnes Ancone congregarentur, ubi omnia necessaria ad expeditionem pararentur, instituit. Adveniente denique tempore quo convenire debebant, multi ultramontani paratissimi venerunt Anconam et putantes omnia secundum promissionem fore parata, nullam preparationem penitus invenierunt; putantesque se fore delusos, in multa murmuratione manebant. Venit denique Anconam dux Venetiarum, quod nunquam Venetos fecisse ferunt. Denique venit et pontifex; et divine voluntati placuit ut post collocutionem sanctissimi pontificis et illustrissimi ducis pontifex repente infirmatur et moritur (3). Et ita omni murmuratione sedata, pauperculi cruciati redierunt ad propria, et cruciata pro illa vice fuit infumum conversa.

Illis temporibus generale capitulum nostre familie secundum concessionem bullarum Eugenii in Sancta Maria de Angelis fuerat celebratum (4). Verum quia vicaria Bosne et provincia Dalmatiae in non parva contentione vivebant ab

initioque vixerant (5), et quasi omnes principaliores nostre familie fratres ad illas per obedientiam missi accesserant, et nunquam de remedio opportuno his potuit provideri, cogitaverunt illas¹ per litteras summi pontificis fratres unire (6).

Obtentis litteris summi pontificis capituloque expleto, tabula legitur, in qua inter alia dicitur: *Frater Bernardinus de Aquila² vicarius provincie Bosne et Dalmatie.* Quod cum audissem, in magna fui tribulatione constitutus, cogitans quod omnes principaliores fratres nostre familie ad partes illas accesserant, eorumque differentie nunquam quietate fuerunt. Si ergo patres ex omni meliores me parte vix quidquam boni facere potuerunt, quid ego vermiculus facere potero? Tandem recognoscens quod principale religionis fundamentum obedientia esse decernitur, vere, inquam, si mori deberem, omni mea fiducia in domino nostro Iesu Christo et eius matre gloriosa et patre nostro beato Francisco³ et in virtute obedientie sancte posita, animosus accedam, sperans quod, tali fiducia sumpta, Dominus meus dirigit gressus meos et oves suas ipse fovebit.

Sumptis sociis atque obedientia aliisque necessariis, versus Anconam gressus dirigo ibique cruciatos, ut supra, vidi (7); navemque intravimus, ut ad terram Fluminis (8) applicaremus ad festum nativitatis Ioannis Baptiste⁴ (9), quo festo ibidem nundine celebrantur; transactisque promonturiis et canali Quarnarii (10) iam sumpto, ut ad Flumen iremus, mala bestia borea contra nos mirabili furore surgente, vix Portum Longum (11) cum maximo labore capere⁵ potuimus; ibique quidam iuvenis de partibus Sclavonie ad propria redire volens, peste infirmatus mortuus et in litore maris sepultus fuit. Omissis denique multis periculis et tribulationibus, quas per XIII dies in mari passi fuimus, demum artificiose

E

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

kome se, između ostalog, kaže: "Brat Bernardin od Akvile, vikar provincije Bosne i Dalmacije". Kad sam ovo čuo stavljen sam na veliku muku, misleći o tome kako su sva važnija braća naše porodice bila došla u ove krajeve i nikada ih nijesu pomirili zbog njihove različitosti. Ako su, dakle, oci, koji su bolji od mene, mogli da učine jedva nešto dobroga, šta će, onda, moći da učinim ja, neznatni crv? Napokon, razmislivši ponovo o onome što je odlučeno da je glavni temelj vjere poslušnost, zaista, kažem, ako moram umrijeti, pristupiću, srčano, čitavom svojom vjerom koja leži u Gospodu našem Isusu Hristu i njegovoj slavnoj majci, i ocu našem blaženom Frančesku i u vrlini svete poslušnosti, nadajući se da će moj Gospod, uz takvo uzdanje, usmjeriti mnoge korake i sam pomoći svom stadu.

Pošto sam izabrao poslušne drugove, kao i drugo neophodno, krećem za Ankonus i onamo vidjeh, kao što je gore rečeno, krstaše.¹¹ Ukrasmo se u brod da pristanemo u Rijeku,¹² za praznik rođenja Jovana Krstitelja,¹³ kada se, takođe, održava sajam. Pošto smo se provezli vrh grebena i već se dohvatali Kvarnerskog zaliva¹⁴ da idemo za Rijeku, podiže se na nas strašna bura nevjerovatnom žestinom, tako da smo, uz najveći napor, jedva uspjeli da se dokopamo Vele Luke.¹⁵ Tamo se neki mladić iz krajeva Slavonije, koji je želio da se vrati kući, razbolio od kuge, umro i sahranjen je bio na obali mora. Pošto smo, napokon, izbjegli mnoge opasnosti i muke koje smo, tokom 13 dana trpjeli na moru, zaista je bila potrebna vještina ući u Zadar.¹⁶ Braća nas tamo, zaista, s poštovanjem i velikom ljubaznošću primiše. U Zadru nađosmo, čak, brata prečasnog Kristifora, vikara provincije Dalmacije, koji mi, obaviješten o volji pape i generalne skupštine, odmah, drage volje, predade pečat svoje provincije. Kad sam uzeo pečat obavio sam razgovor sa braćom o planu koji je načinjen i oni svi rekoše da su spremni. Ipak sumnjaju da će braća iz Raguze pružiti otpor.

Pošto sam se posavjetovao sa braćom šta treba činiti, sa već pomenutim bratom Kristiforom i mnogim Dalmatincima dođosmo u Raguzu. Zaista, priličan broj važnije braće Bosanaca je boravio u mjestu Pašman,¹⁷ gdje je bilo odlučeno da se održi skupština. I njima se, takođe, svidio prihvaćeni zaključak. Napokon, dođosmo u Raguzu, gdje nas, takođe, usrdno primiše.

Da bi se, ipak, razumjelo mnogo čega što je rečeno treba zabilježiti da je povelja papina naređivala, pod kaznom ekskomunikacije, široke presude da sva braća moraju da se pokore ovom ujedinjenju. Isto tako treba zabilježiti da su Ragužani, dok su braća bila okupljena u Sv. Mariji od Anđela, zadobili neke tajne bule, po čijim odredbama su samovoljno prisvojili četiri bosanska mjesta, tj. mjesta Ston, Slano, Umble i Kanal.¹⁸ Započesmo, dakle, sa braćom iz Raguze da razgovaramo o ujedinjenju. Pošto su oni ova četiri mjesta bili uzeli pod svoje, držali su ih ne namjeravajući da ih vrate, a ipak su se bojali ekskomunikacije, poslije dugog razgovora me zamoliše da izvolim da se okanim izvršenja povelje, sve dok mogu da se povrate na važnije. Sao-sjećajući sa njihovom nemoći i vidjevši da su prilično spremni da se pokore, obećah da odustanem.

Treba zabilježiti drugo da mi generalna skupština bijaše naredila da sa onom stranom koja me prihvati ostanem kao vikar. Dodoh na Korčulu,¹⁹ da se vratim u Zadar i onamo nađoh braću Bosance, okupljene u priličnom broju, kako očekuju nova dobra. Ispravljedah događaje i upitah da li žele da se ujedine samo sa Dalmatincima. Pristali su slučajno što Ragužani nijesu

¹¹ P. 76.

¹² Rijeka, mađarska luka na Jadranskom moru.

¹³ 24. juna.

¹⁴ Prema Kvarnerskom zalivu, koji se prostire između poluostrva Istre i obale Dalmacije, plove lađe koje ispljavaju iz luke Rijeke. Nadvisujući dio prema krajnjem vrhu Istre, vidi se kraj Pule.

¹⁵ Porto Lungo (Vela Luka) je jednako udaljena od prvog ulaza u Kvarnerski zaliv i luke Rijeke.

¹⁶ Dana 3. jula Bernardin je došao u Zadar, glavni grad Dalmacije, prema izvoru onamo kazanom.

¹⁷ Ostrvo u Jadranskom moru, blizu Zadra.

¹⁸ Cf. Pisma brata Marka iz Bolonje, generalnog vikara, nalaze se kod Fermendžina c. str. 261.

¹⁹ Korčula, luka na sjevernoj obali istoimenog ostrva, udaljena je 78 kilometara od Raguze.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

A Iadram (1) opus fuit intrare. Fratres vero illi honorifice et cum magna caritate nos acceptarunt. Iadre quoque fratrem venerabilem Christoforum provincie Dalmatie vicarium reperimus, qui statim certificatus de voluntate pontificis et capituli generalis, sue provincie michi sigillum liberaliter assignavit. Et cum cepisset de dispositione facta cum fratribus habere sermonem⁷, omnes dicunt se esse paratos; tamen fratres Ragusinos renitentes fore suspicantur.

Inito denique cum fratribus consilio quid facto opus sit, Ragusium accessimus, frater Christoforus antedictus et plerique Dalmatini una nobiscum. Fratres vero Bosnenses in aliqua bona quantitate et principaliores in loco Pasmani (2) morabantur, in quo statutum fuit debere celebrari capitulum⁸; quibus etiam conclusio suscepit complacuit. Perrexiimus denique Ragusium, et⁹ ipsimeth nos etiam gratiore acceptaverunt.

B Ad intellectum tamen plurium dicendorum est notandum quod breve summi pontificis sub pena excommunicationis late sententie precipiebat ut omnes fratres huic unioni obedire deberent. Item est notandum quod Ragusini, existentibus fratribus congregatis in Sancta Maria de Angelis, quasdam bullas subreptitiis¹⁰ obtinuerunt, quarum auctoritate quatuor loca Bosnensium, que iuxta Ragusium sunt, de facto suscepserunt, scilicet locum Stagni, locum Slani, locum Umble et locum Canalis (3). Cepimus igitur de unione ista cum fratribus Ragusinis habere sermonem; et quia ipsi illa quatuor loca suscepserunt animo retinendi et minime restituendi, et tamen excommunicationem timebant, post plurima me rogarerunt ut in executione brevis supersedere dignarer, quousque ad superiorem possent habere recursum. Compatiens infirmitati eorum et videns animos¹¹ eorum modicum paratos ad obedientiam, supersedere promisi¹².

C Est notandum aliud, quod capitulum generale michi preceperat¹³ quod cum illa parte que me acceptaret vicarius remanerem. Veni Corsulam (4), ut¹⁴ Iadram¹⁵ redirem, ibique fratres Bosnenses in bona quantitate congregatos inveni bona nova expectantes. Gesta narravi, et utrum cum solis Dalmatinis uniri vellent requisivi. Annuerunt casu quo Ragusini nollent; insuper et addiderunt: "Postquam capitulum vobis iniunxit, posito quod nullum locum haberet unio, nos te in nostrum patrem et pastorem acceptamus." — "In bona, inquam, hora." Valefaciens eis Iadram adii, cuncta retuli que acta fuerunt, et utrum ipsi cum Bosnensibus, exclusis Ragusinis, uniri vellent, diligenter inquisivi; et ipsi bona voluntate se uniri velle dixerunt. "Videte, dixi, ne me decipiatis; quod facturi estis, liberaliter facite." Dixerunt finaliter: "Pater, hanc animo libenti, prompto et bono, animo promissionem¹⁶ facimus quod, durante

" triennio vestro, si deberemus mori, deliberamus in unione persistere."

AUCTORE
B. BERNAR-
DINO A FOSSA

Cap. 30. De unione provincie Dalmatie et vicarie Bosne facta per vicarium generalem et provinciale in capitulo Pasmani.

Dum tractarem Iadre dictos fratres secundum voluntatem summi pontificis et capituli generalis unire, ecce reverendus pater frater Marcus de Bononia generalis vicarius nuper electus Iadram venit, ut inde ad provinciam Sicilie transitum haberet, quod non sine divina providentia evenisse putamus. Ipse namque Siciliam navigare volebat; ego vero una cum fratribus evidenti ratione remanere coegimus, inter alia dicentes:

Spiritus sanctus te misit ad nos, ut factum hoc utique magnum expedire possimus." Tanquam bonus pater rationabili petitioni consensit (5), et finaliter de communi omnium fratum consensu iterum Ragusium cum patre vicario generali navigavimus, cum fratribus iterum tractantes, si quo modo tandem sancte unioni consentire vellent. Suspensis animis morantur, et nulla certa responsio¹ elici potuit. Vocatur pater et ego ad concilium civitatis, in quo plurima tacta fuerunt; petunt tandem ut de gratia speciali fratres sui ad capitulum Pasmani (6) ire minime compellantur. Annuit pater pro meliori ut, si venire volunt, veniant; si nolunt, minime teneantur (7). Et ita illi boni viri remanserunt nescio quomodo; ad capitulum vero Pasmani nullo modo venerunt.

Redivimus Pasmanum, ubi fratribus capitulariter congregatis ad definitores devenerimus, et duo pro una parte et duo pro alia² electi fuerunt (8). Unioni locum et modum dare cepimus, in qua tot et tanta difficultia acciderunt³, quod frater Marcus, qui erat homo virilis et magni sensus, quasi desperatus definitoribus et michi dixit: "Agite vos que agenda sunt. Angelus

E
F
meus recessit a me, et quid agam nescio." Fecimus ergo nos. Post duos dies angelus eius ad eum rediit⁴, et noviter agere cepit et bene. Postremo quedam discordia in re minima contigit, et Bosnenses ita dura cervice durabant, quod ego quasi de factis eorum fui totaliter despratus, sic arguens: "Si ita presente vicario generali in re minima faciunt, quid ipso absente, mecum erit in magnis?" Tunc dixi: "Angelus meus recessit a me." Demum divine providentie placuit quod angelus meus ad me rediit; et post plurimas difficultates unionem Bosnensium et Dalmatinorum fecimus, capitulum celebravimus, et in bona concordia omnia terminata fuerunt.

Inter alia hoc unum fecimus, quod tota provincia sic unita cum custodibus regeretur, et ita omnes unanimiter assenserunt (9). Et vere testor quod talem provinciam, tot loca et tot fratres habentem, sine custodibus nulla ratione

htjeli. Još su dodali: "Pošto vam je skupština naložila da se uspostavi unija koje nema ni u jednom mjestu, prihvatom te za našeg oca i pastira". "U dobar čas" - kažem. Pozdravivši se odoh u Zadar, izložih sve događaje koji su se zbili i marljivo ispitah da li žele, izuzimajući Ragužane, da se ujedine sa Bosancima. I oni sa dobrom voljom rekoše da žele da se ujedine. "Gledajte, rekoh, da me ne prevarite; činite slobodno ono što namjeravate da činite". Na kraju rekoše: "Oče, ovo obećanje dajemo radosnog srca, gotove i dobre duše, tako da tokom vaše tri godine odlučujemo ostati pri uniji, kad bi i morali umrijeti".

Glava 30. U ujedinjenju provincije Dalmacije i vikarije Bosne, koje su izvršili generalni i provincijski vikar na skupštini u Pašmanu.

Dok sam u Zadru radio na tome da prema volji pape i generalne skupštine ujedinim spomenutu braću, evo dođe u Zadar prečasni otac brat Marko iz Bolonje, nedavno izabrani generalni vikar, da odatle otplovi na Siciliju. Ja i braća smo ga prisilili da ostane, iz razloga koji je očit, govoreći između ostalog: "Sveti Duh to je poslao nama da bismo mogli obaviti ovaj, zaista, veliki posao." Tako se dobri otac saglasio sa razumnom molbom,²⁰ i na kraju po zajedničkoj odluci sve braće, po drugi put otplovismo u Raguzu sa ocem generalnim vikarom, da sa braćom opet razgovaramo ako bi ipak htjeli da se na neki način saglase sa svetom unijom. Neodlučni okljevaju i nikako siguran odgovor se nije mogao izmamiti. Pozivaju oca i mene na gradski sabor na kome se mnogo štošta pominjalo. Traže, napokon, da se posebnom milošću njihova braća nikako ne prisiljavaju da idu na skupštinu u Pašman.²¹ Otac je odobrio da je bolje, ako žele da dodu, neka dodu, ako ne žele, neka nikako ne kreću.²² I tako ti dobri ljudi ostadoše, ne znam kako. Zaista, nikako ne dodoše na skupštinu u Pašman.

Ponovo odosmo na Pašman, gdje dodosmo kod definitora²³ pošto su braća okupljena po redovima i dvojica za jednu stranu, a dvojica za drugu su bili izabrani.²⁴ Počesmo da određujemo mjesto i način ujedinjenja pri čemu naidosmo na tolike i takve teškoće tako da brat Marko, koji bijaše srčan i veoma pametan čovjek, kao u očajanju reče meni i definitorma: "Radite ono što treba da se radi. Mene je moj andeo napustio i ne znam šta da radim". Zato mi uradismo. Poslije dva dana njegov andeo mu se vrati i ponovo poče dobro da radi. Najposlije, nastade neka zađevica oko beznačajne stvari i Bosanci postadoše tako tvrdokorni da sam im ja, kao u očajanju zbog njihovih postupaka, ovako rekao: "Ako se u prisustvu generalnog vikara ovako ponašaju oko sitnice, šta će sa mnom raditi oko krupnijih stvari kad njega ne bude bilo?" Tada rekoh: "Napusti me moj andeo". Napokon božansko Proviđenje odluči da mi se vrati moj andeo i nakon mnogih poteškoća ujedinismo Bosance i Dalmatince, održasmo skupštinu i sve se dobro okonča u slozi.

Između ostalog, učinismo i ovo da čitava tako ujedinjena provincija dobije upravu od strane nadzornika i u tome se svi jednoglasno saglasiše.²⁵ I zaista sam svjedok, da takvom provincijom, koja ima toliko mjesta i toliko braće, nikako ne bih mogao upravljati bez nadzornika. I kako sam imao iskustva u takvoj upravi, na više generalnih skupština sam rekao da mi se čini najboljim da porodicom upravljam sa nadzornicima. I sjećam se da sam naveo više razloga za to. Naposljetu sam zaključio da ako bismo sa nadzornicima upravljali, uz saglasnost braće, ni u jednoj provinciji ne bih odbio službu. Drugačije, zaista, osim pod prisilom, ne bih prihvatio služ-

²⁰ Sam Marko iz Bolonje o svom dolasku na provincijsku skupštinu sazvanu na Pašmanu, ovo kaže: "Božjom voljom mislim, dodosmo na skupštinu i istoj sam prisustvovao i predsjedavao joj, iako sam imao potpunu namjeru da otplovim na Siciliju". Fermendžin 1. c. str. 260.

²¹ Sazvana dana 31. avgusta.

²² Cf. Pisma koja je 8. septembra dao generalni vikar, isto, str. 263.

²³ *Definitor* - starješina manastira, pomoćnik dekana u katoličkoj crkvi, viši član kaluderskog reda.

²⁴ Njihova imena su pobrojana u pismima Marka od Bolonje, Fermendžin 1. c. str. 260.

²⁵ O četiri nadzornika i o drugim stvarima koje su odlučene na ovoj provincijskoj skupštinici cf. (uporedi) ista pisma.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

AUCTORE
B. BERNAR-
DINO A FOSSA

gubernare valuissem. Et quia talem gubernationem expertus fui, in pluribus capitulo generalibus dixi quod michi, ut cum custodibus familia regeretur, optimum videretur. Et plures rationes assignasse me recolo; tandemque conclusi quod, si cum custodibus regeremus, volentibus me fratribus nullius provincie officium recusarem, aliter vero non nisi violentatus alicuius provincie officium acceptarem. Rationes illas gratia brevitas omictio. Communitas fratrum dicit: " Nolumus tot superiores habere ". Et in veritate fratres bonum suum non intelligunt. Ita expertus dixi, dico et dicam, quoque fuerit vita cones, et ad notitiam posteriorum in scriptis relinquo.

Ex dictis notum factum est Ragusinos ab ista unione seclusos, nec tamen ab obedientia nostra, scilicet vicarii provincie, legitime separatos (1). Reverendus pater frater Marcus vicarius generalis, relicta Siciliae provincia, Italiam rediit; et accedens Romanum breve summi pontificis urgentissimum, ut Ragusini unioni consentirent, impetravit (2) michique Sibinici in 40° predicatori destinavit et, ut visis presentibus Ragusium accederem, magna potestate precepit. Predicationem in media quadragesima male contentus reliqui, Ragusium accessi et civitatem, in qua clausi erant fratres qui unioni resistebant, per medium secularium impeditus intrare non potui. Imo amplius nonnulli seculares me custodiebant in die, ne quis fratum illorum, qui bonam voluntatem habebant, veniret ad me; tamen plerique de nocte venerunt. Et hoc totum agebant, quia, quidquid cum ipsis essem acturus, habita copia brevis, me priores noverunt.

Recessi de Ragusio et Catharum applicui ibique litteras reverendo domino archiepiscopo Ragusino destinavi; dederant enim ordinem Ragusini cives, ut omnes littere fratribus directe presentarentur concilio. Littere domino archiepiscopo directe erant huiusmodi: *Reverendo Domine etc. Dominationi Vestrre notum facimus per presentes ad bonam gubernationem ovium vestiarum, qualiter talis frater et talis, — et tres tantum michi notos nominavi, — excommunicati sunt, quia voluntati summi pontificis sub pena excommunicationis late sententie precipientis contrafecerunt, et contravenerunt de unione ipsorum cum fratribus vicarie Bosne etc.* Certior factus fui quod dominus archiepiscopus litteras habuit et concilio civitatis legit, cuius occasione⁸ factum fuit, ut plurimi cives excommunicationis timore a fratribus et conventus conversatione cessarent (3).

Communitas fratrum, quae bono animo incedebant, tanquam angelum Dei me recipiebant dicentes: " Pater, tu es pastor, prelatus et pater noster, et te solum volumus tanquam a nostris patribus familie consignatum; tibi volumus simpliciter obedire; ecce parati sumus. Si placet, amore Dei nos tecum ducas, et ibi nos colloca ubi tue videbitur caritati. Ego vero eos quasi mater filios amplectebar et non parvam penam in anima sentiebam, quia non ut

voluissem illos poteram gubernare. Tamen illis dicens consuevi: " In bono perseverate. Ego vos quasi meos subditos et filios amplector et teneo; et quoque per superiores alia fuerit facta provisio, in bona ista voluntate perseverate, egoque vos in bono statu conscientiarum vestrum esse decerno. "

Aliqui vero quandoque stimulo conscientie ducti, relictis locis illis, ad me veniebant; quos omnes paterno affectu recipiebam et in locis Dalmaticis ea qua decet caritate locabam. Ragusini barcam quandam armatam in quodam portu per XV dies stare fecerunt, ne fratres illos de locis illis moverem, suspicantes; et putantes me transisse ea die, qua inde transivi, recessit et me videre non meruit. Ego vero quantum volui cum fratribus fui; et nisi nuntios missem de Dassa (4) Ragusium adventum nostrum nuntiantes, nichil de me sentire potuissent.

Si omnia que in illo nostro triennio in partibus illis contigerunt narrare vellem, sermo noster valde tenderetur in longum. Quedam tantummodo magis necessaria narrare curavi, ut Ytalici fratres de gestis in partibus illis ex voluntate familie notitiam certam habeant, et quia communiter in capitulo generalibus illorum fratrum altercatione vexantur. Unum tamen, quod circa finem triennii contigit, nulla ratione relinquendum puto, tam pro preteritorum quam futurorum notitia. Quedam suspicio Bosnensium orta fuit quod Dalmatini fratres illis loca circa Iadram existentia auferre temptabant. Narrant michi et, si quid de his noverim, querunt. Respondi simplicem veritatem, dicens: " In veritate nichil scio, neque verum puto. " Tamen, quia plures ex ipsis id michi¹⁰ replicabant, dixi aliquibus ex ipsis: " Iadram ibo, et rem istam diligenter inquiram. " Ivi, et subtilissime et valde rigorose quesivi, et nichil inveni. Bosnenses vero custodes et guardiani et alii plures Spalati congregantur et quod ego cum fratribus Dalmatinis loca illis Iadre auferre curem tenent, michique nuntios mictunt, suas suspiciones michi manifestantes hoc modo. Dixit enim nuntius: " Pater, nostri patres Spaleti casualiter plures congregati sunt et petunt a Reverentia Vesta¹¹ ut ad eorum consolationem¹² unam litteram de vestra manu faciat, qualiter cum Dalmatinis fratribus, qui nobis loca nostra auferre volunt, non consentitis. " Dixi: " De mane venias ad me, et respondebo tibi. " Super isto puncto de nocte cogitans, intra me dixi: " Vere generatio ista prava est et perversa. Per istas litteras discopere hoc factum putaverunt; nam si iste scribit litteras istas, omni tempore et in omni loco et coram papa et cardinalibus illum confundere possumus; si vero scribere recusat, certi sumus, quod ipse cum Dalmatinis concordat. " Tunc scripsi necessitate compulsus innocentiam meam istius tenoris: *De habita suspicione, quod loca debent fratribus Bosnensibus a Dalmatinis auferri, nichil penitus novi, neque aliquid operatus sum verbo et scripto per me neque per interpositam personam.*

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

bu u nekoj provinciji. Razloge za to izostavljam zbog kratkoće (spisa). Zajednica braće kaže: "Ne želimo da imamo toliko pretpostavljenih". Istina je da braća ne razumiju što je za njihovo dobro. Kao čovjek od iskustva rekoh, kažem i reći će, dokle god bude života i ostavljam zapisano na znanje potomcima.

Iz ovoga što je rečeno poznato je da su Ragužani isključeni iz te unije, ali ne i svi odvojeni od pokornosti nama, tj. vikaru provincije.²⁶ Prečasni otac brat Marko, generalni vikar, pošto je napustio provinciju Siciliju vratio se u Italiju. Došavši u Rim isposlovao je od pape povelju kojom se Ragužani prisiljavaju da se saglase sa unijom.²⁷ Dok sam u Šibeniku na kvadragezimu²⁸ propovijedao, odredio mi je da dođem u Raguzu i veoma strogo naložio da sagledam prilike. Nezadovoljan prekinutim propovijed usred kvadragezime i dođoh u Raguzu. Spriječen od strane svjetovnih lica nijesam mogao ući u grad u kome bijahu zatvorena braća koja se odupirahu uniji. Štaviše, neki svjetovnici su me, tokom dana, čuvali da ne bi neko od te braće, koji su imali dobru volju, došao kod mene. Ipak množina dođe noću. I ovo su radili dušom i tijelom, jer su ranije saznali šta namjeravam da radim sa njima, pošto su imali kopiju povelje.

Otišao sam iz Raguze i pristao u Kotor. Odatle poslal pismo prečasnom gospodinu arhiepiskopu Raguze. Građani Raguze bijahu, naime, donijeli uredbu da se sva pisma bez okolišenja, pokažu braći na saboru. Pismo upućeno gospodinu arhiepiskopu bijaše, upravo, ovakvo: "Prečasni Gospodaru itd. Preko prisutnih upoznajemo Vaše Gospodstvo radi valjanog upravljanja vašim stadom da je taj i taj brat - i imenovah trojicu meni poznatih - ekskomuniciran jer su činili protivno papinoj volji, koji je izdao opštu odluku pod kaznom od ekskomunikacije i usprotivili se ujedinjenju sa braćom iz vikarijata Bosne, itd." Obaviješten sam da je gospodin arhiepiskop dobio pismo i da ga je pročitao na gradskom saboru, koji je održan za tu priliku. Tada su mnogi građani iz straha od ekskomunikacije prestali da saobraćaju sa braćom iz manastira.²⁹

Braća iz zajednice, koji su imali dobru volju, prihvatali su me kao Božjeg glasnika, govoreći: "Oče, ti si pastir, prelat i otac naš i samo tebe hoćemo, kao što si i određen od strane porodice naših otaca; tebi želimo da se, jednostavno, pokoravamo; evo spremni smo. Ako hoćeš, iz ljubavi prema Bogu, vodi nas sa sobom i ostavi nas onamo gdje se svidi twojoj milosti". Ja sam ih, zaista priglio kao majka sinove a u sebi sam se veoma mučio, jer nijesam mogao njima upravljati iako sam to želio. Ipak sam im, po običaju, govorio: "Istrajte u dobru. Ja vas smatram svojim podanicima i grlim kao sinove, dokle god vam nadređeni ne dovede drugog staratelja. Istrajte u toj dobroj volji i mislim da ste u dobrom položaju zbog svoje savjesti".

Neki su, zaista, vođeni savješću, napustili ona mjesta i dolazili kod mene. A ja sam ih sve, sa očinskom ljubavlju, prihvatao i smještao ih u mjesta Dalmacije, onako kako je zbog ljubavi trebalo. Ragužani su 15 dana u jednoj luci držali jedan naoružani brod, sumnjajući da će tu braću pokrenuti iz tih mjesta. I misleći da sam se prevezao onog dana kada sam to učinio, brod se povukao i nije mogao da me vidi. Ja sam, zaista, bio sa braćom onoliko koliko sam želio. I osim što sam poslao glasnike iz Dase³⁰ da jave o našem dolasku u Raguzu, ništa nijesu mogli od mene saznati.

Ako bih želio da ispričam sve ono što se tokom ove naše tri godine dogodilo u ovim krajevima, naš bi se razgovor otegao u nedogled. Pobrinuo sam se da ispričam samo ono što je neophodno da se braća Italici sigurno obavijeste, po želji porodice, o događajima u ovim

²⁶ Cf. (uporedi) pisma koja je 8. septembra dao Marko iz Bolonje, kod Fermendžina 1. c. str. 263.

²⁷ "Mnogo smo saznali. Dana 30. marta 1465. objavljena je povelja kojom se prijeti crkvenom cenzurom onima koji nijesu odobrili spomenutu uniju." *Waddingus* za god. 1465. n. III.

²⁸ Kvadragezim - prvi dan 40-og posta Uskršnjeg.

²⁹ Senat i magistrati Raguze su tako vješto uradili preko svojih pregovarača sa papom tako da je Pavle II u pismima objavljenim 19. maja 1465. objavio da su braća iz ovog grada izuzeta od svih cenzura. *Waddingus* 1. c. n. IV, cf. D. Fabianich "Istorija Male Braće u Dalmaciji i Bosni", tom I (Zadar 1863), str. 224-26.

³⁰ Dasa selo kraj Raguze.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

A *Imo fuit michi maxima pena illud audire; et ad hoc scandalum reparandum, Iadram veni et Iadre morabar. Habeatis iam et frigatis litteras innocentie mee coram omnibus ostendatis.*

Ex dictis lector perpendere potest, quomodo ista bene concordant. Ego Iadre facta ipsorum diligentissime faciebam, et illi Spaleti congregati michi mala, prout est de more ipsorum, reddere student¹³; faciam in his conclusionem¹⁴ quod sunt viri duplices et suspecti. Ideo familia inter ipsos et Dalmatinos nunquam¹⁵ bonam concordiam componere potuit. Dalmatini simplicius incedunt, utpote quia magis a fratribus Ytalicis in bonis moribus educati sunt; illi vero Bosnenses cum secularibus magis domestici sunt, utpote qui curam parochiale habere a Romana curia compulsi sunt, eo quod in partibus illis nulli seculares sacerdotes neque alterius cuiusquam religionis habentur. Ideo invicem concordare nunquam poterunt. Quia in moribus discordant, nequeunt esse in voluntate concordes. Ego vero tribus annis quasi incus inter¹⁶ tres malleatores vixi, et tamen Dominus meus bonam michi gratiam fecit; nam nostro triennio fuerunt in unione coniuncti. Ex uno latere Bosnenses, ex alio Ragusini et ex alio Dalmatini me cruciabant; non tamen nisi pro eorum communiter¹⁷ passionibus ut plurimum et non meis michi molesti fuerunt; oportebat erui me inter ipsos, quasi medium omne conservans.

B Cap. 31. De his que circa Bosnenses et Dalmatinos et Ragusinos acta fuerunt in capitulo Mantue celebrato.

Post triennium nostrum, quo Bosne et Dalmatiae provinciam fui gubernare compulsus, ad capitulum Mantue necesse fuit accedere. Illud enim capitulum solemne fuit; ibi tamen familie fratres dumtaxat convenerunt. Fratres igitur Bosnenses, Dalmatini et Ragusini ad idem capitulum accesserunt, et usque ad molendina Mantue cum nostris naviculis, Domino duce, perrexiimus, non tamen sine labore.

Data temporis opportunitate, fui vocatus et, qualiter unio facta transierit, subtiliter inquisitus. Dixi: " Usque modo bene transivit, quia in illa fratres durarunt; sed credant michi Reverentie Vestre, quia ego, qui fui medius inter ipsos, fui multiplicitate malleatus; ex uno latere Bosnenses, ex alio Dalmatini et ex alio Ragusini me multipliciter percusserunt, potius inter se dissidentes, quam me affligere volentes. " Dixerunt iterum: " Estne unio ista duratura? " Dixi: " Vere non. In veritate dico vobis quod vix usque ad hoc capitulum manutene potui. Nullo modo videtur posse durare; nam differunt moribus, oportet et voluntate differre. Bosnenses sunt in partibus illis parochiales¹, et ideo cum secularibus continuo conversantur; et ideo, quando ad partes Dalmatie veniunt, statim totam percurrunt civitatem, et hominum et

" mulierum cito familiaritatem capiunt. Dalmatini vero, qui ad mores Ytalie educati² sunt, tales familiaritates fugiunt. Cum itaque different moribus, et voluntate non possunt esse uniti in caritate. "

Post hoc Dalmatini accesserunt, separationem petentes, aut, si volunt unionem confirmare, dimicant Bosnensibus provinciam ipsosque ad Ytaliā ducant. Fratres itaque capituli, videntes quod unio durare non poterat, separationem procurare a summo pontifice³ voluerunt talemque separationem uni ex fratribus Dalmatinis⁴ et uni ex Bosnensibus commiserunt (1). Dalmatinus se excusavit; ideo in solo Bosnense remansit. Continuo Romanū perrexit obtentaque pontificis audiencia, dixit: " Beatissime Pater, patres nostri volunt quod a fratribus Dalmatinis⁵ separemur; nos quod ipsi volunt facere oportet. Placeat Sanctitati Vestrē breve separatio- nis concedere. " Pontifex Paulus audiens et intelligens verba proposita, novit quod fratres unum verbo petebant et aliud mente volebant. Dixit: " Estne ista separatio in preuidicium vestrum? " Respondit socius dicens: " Est in nostrum preuidicium, Beatissime Pater. " Et ita michi retulit unus ex ipsis. Dixit papa: " Nolumus quod fiat breve separationis, sed confirmativum unionis. " Et ita factum est.

¶ Patres vero capituli me procuratorem sive commissarium in curia Romana fecerunt. Accessi Romam et inveni fratres Bosnenses et, si breve separationis secundum commissionem sibi factam impetrassent, quesivi. Responderunt quod non, sed necessarium erat⁶ summum pontificem sollicitare, ut tale breve possent adquirere. Ego vero religiose et simpliciter incedens illis credebam. Hi boni viri omni die infallanter ad summi pontificis palatum accedebant; tandem quod breve confirmationis impetrassent comp̄eri (2). Et hoc modo falsitates commiserunt: primam contra totam familiam (3), secundam contra me particularem, dicendo se non impetrasse, et tertiam, quod sub isto colore audientiam pontificis pro alia causa, quam ipsi norunt, habere querebant. Interrogati vero dicti fratres, si quo modo ipsi cooperati fuissent cum summo pontifice, me presente, vicario generali mendacium fecerunt, dicentes quod non. Dixi: " Nonne vos dixistis michi quomodo fuitis operati? Non verecundamini in caput vestrum mentiri? " Et verbo hoc eos momordi; et cum hoc etiam unus ex ipsis negare vellet, remordens eius conscientia non sinebat libere verba proferre; huius occasione actum est ut omnes qui presentes erant ipsum pro confesso haberent.

Ragusini etiam principaliores fratres ad predictum capitulum venerunt. Insuper et cives Ragusini quosdam de nobilioribus civibus pro ambassiatoribus ad capitulum destinarunt, existimantes evenire quod contigit. Fratres⁶ namque et patres capituli, informati plene de factis fratrū et intelligentes eorum rebellionem, sci-

AUCTORE
B. BERNAR-
DINO A FOSSA

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

krajevima i jer su svi zajedno sa generalnim skupštinama zlostavljeni prepirkom one braće. Ipak, jednu stvar koju sam postigao otprilike koncem treće godine, mislim da ne treba ostaviti bez objašnjenja, kako za obavijest prošlih tako i budućih. Kod Bosanaca se bila začela velika sumnja da braća Dalmatinci pokušavaju da preuzmu mjesto oko Zadra. Pričaju mi o tome i pitaju me da li sam nešto saznao o tome. Odgovorih prostu istinu, govoreći: "Istina je da ništa ne znam, i mislim da to nije istina". Ipak, pošto mi više njih pričaše o tome, rekoh nekima od njih: "Otići će u Zadar i pažljivo ispitati tu stvar". Odoh i veoma tačno i strogo ispitah i ništa ne nađoh. Nadzornici Bosanci, stražari i mnogi drugi su okupljeni u Splitu i pošto se brinu da im sa braćom Dalmatincima ne odnesem mjesto oko Zadra, šalju mi glasine, iskazujući svoje sumnje na ovaj način. Glasnik, naime, reče: "Oče, mnogi naši oci su, slučajno, okupljeni u Splitu i mole Vašu reverenciju da za njihovu utjehu sastavite svojeručno jedno pismo, o tome, da se ne slažete sa braćom Dalmatincima, koji žele da preuzmu naša mesta". Rekoh: "Ujutro ćeš doći kod mene i odgovorit ćeš ti". Razmišljajući tokom noći o ovoj stvari rekoh sebi: "Ovo pokoljenje je, zaista, zlo i napako. Mislili su da preko tog pisma razotkriju ovo djelo. Jer (misle) ako on (tj. ja) napiše to pismo možemo ga zbuniti u svaku vrijeme, na svakom mjestu i pred papom i pred kardinalima. Ako, pak, odbije da napiše, sigurni smo da se slaže sa Dalmatincima." Tada, primoran nuždom, napisah o svojoj nevinosti u vezi sa takvom namjerom:

"Povodom sumnje koja je nastala o tome da će Dalmatinci od braće Bosanaca preuzeti mesta, ništa dalje ne saznah. Ni usmeno ni pismeno nijesam ništa uradio ni ja lično niti preko svog pomoćnika. Štaviše, za mene je bila najveća kazna da to čujem. I da bi se ispravio taj skandal dodoh u Zadar i tamo sam boravio. Svima pokažite pismo o mojoj nevinosti."

Iz rečenog čitalac može rasuditi kako se to dobro uklapa. Ja sam u Zadru veoma pomno radio na njihovim poslovima, a Splićani okupljeni, kako je njihov običaj, nastojali su mi uzvratiti lošim. Iz ovoga će zaključiti da su dvolični i sumnjičavi. Zbog toga porodica nikada nije mogla složiti njih i Dalmatince. Dalmatinci jednostavnije nastupaju, jer su obrazovaniji od braće Italika u dobrom običajima. A Bosanci su prisniji sa paganima, jer su prisiljeni od strane Rimske kurije da se staraju o parohiji, tako da u ovim krajevima nemaju nikakve paganske sveštenike, niti neku drugu vjeru. Stoga se nikada nijesu mogli obostrano složiti. Jer, pošto se razlikuju u običajima, ne mogu se složiti ni u htjenju. Ja sam, zaista, tokom tri godine živio kao neki nakovanj između tri kovača, a ipak mi je moj Gospod lijepo zahvalio. Jer, tokom te tri godine oni su bili povezani u uniji. Sa jedne strane Bosanci, sa druge Ragužani, a sa treće me razapinju Dalmatinci. Ipak mi nijesu bili na teretu osim zbog njihovog zajedničkog trpljenja. Trebalо me je obrušiti između njih kao stub koji sve podupire.

Glava 31. O onima koji su vodili poslove oko Bosanaca, Dalmatinaca i Ragužana na skupštini održanoj u Mantovi

Nakon tri godine, tokom kojih sam bio prisiljen upravljati provincijom Bosne i Dalmacije, bilo je potrebno doći na skupštinu u Mantovi. To je, naime, bila svečana godišnja skupština. Ipak su se tamo okupila braća iz porodice. Na tu skupštinu su došli braća Bosanci, Dalmatinci i Ragužani i stigosmo, pod vodstvom Božjim, ne bez napora, sve do bedema Mantove sa našim brodicima.

Kada je bilo zgodno vrijeme bio sam pozvan i potanko sam ispitivan o tome kako je prošla unija. Rekoh: "Do sada je dobro prošla, jer braća istrajavaju u tome. Ali, vjerujte mi, Vaše preuzvišenosti, jer sam ja bio posrednik među njima, da sam bio mnogostruko mučen. Sa jedne strane Bosanci, sa druge Dalmatinci, sa treće Ragužani, mnogostruko su me udarali, radije zbog zavade među njima nego što su željeli mene udarati". Rekoše opet: "Da li će ta unija istrajati?" Rekoh: "Zaista, ne. Uistinu vam kažem da je jedva mogah održati na snazi do ove skupštine. Čini mi se da se ni na jedan način ne može održati. Jer, razlikuju se u običajima, pa prema tome i u že-

AUCTORE licet quia unioni consentire noluerunt, et spoliationem locorum fratrum Bosnensium, de qua supra scripsimus, in penitentiam eorum a familia preciderunt (1). Et licet Ragusini cives et ambassiatorum pro defensione fratrum suorum valde pugnaverint, multis precibus rogando patres capituli, deinde cives Mantuanos, postremo dominum civitatis, qui est maximus Fratrum Minorum devotus pariter et amicus, ut per intercessionem ipsius fratibus ipsorum parceretur, nichil tandem⁷ obtinere valuerunt. Steterrunt itaque fratres Ragusini a familia precisi in punitione contumacie sue per aliqua tempora, sed per interpositionem reverendissimi domini Niceni protectoris (2), retentis locis Bosnensibus ablatis, ad familiam recepti sunt (3).

Cap. 32. De provisione fratrum provincie Bosne et Dalmatie in capitulo, et obitu vicarii generalis, et aliis quibusdam contingentibus tempore nostri commissariatus in curia Romana.

B Habita deliberatione per fratres in¹ capitulo Mantuano de separatione fratrum provincie Bosne et Dalmacie, hoc intermedio quo breve separationis impetraretur, frater Dominicus de Gonissa venerabilis pater, ad gubernationem illius provincie fuit destinatus (4), omnes fratres expectantes firmiter breve separationis. Verum quia factum fuit oppositum (5), opus fuit ad novum factum novam facere provisionem. Qualiter autem provincia illa fuerit gubernata michi non est notum (6); bene⁸ novi, quod frater Dominicus ad Ytaliam rediit post parvum tempus, quia sua natura mare sustinere non poterat, et illa provincia sine accessu per mare regi non valet; imo puto me de tribus partibus temporis duas⁹ consumpsisse per mare toto triennio quo fui executus vicarius officium.

His temporibus Paulus secundus summus pontifex in sede Petri sedebat. Et Veneti legatos pro suis negotiis Romam destinarunt, quibus inter alia commissum fuit quod sex loca Bosnensium, que circa civitatem Iadre sunt, Dalmatinis

fratribus applicarentur, quia Bosnenses fratres D suspectos habebant. Loca sunt ista : scilicet locus Ulliani (7), locus Castrum novum, quod ipsi in eorum vulgari Novigrado¹⁰ vocant (8), locus Pasmani, locus Crapani, locus Spaleti et locus Corsule (9). Pugnabant mirabiliter ambassiatorum cum summo pontifice, qui etiam Venetus erat, ut loca illa Dalmatinis applicarentur omnino, eo maxime quia Bosnenses cum inimicis Venetorum continuo pralicabant. Insuper et multa in speciali allegabant contra ipsos, que si vera erant nescio; ipsi tamen asserebant illa omnia probaturos. Circa hoc tamen dicam quod sentio. Dum essem in Dalmatia, officiales Venetorum et precipe Iadre⁵, ubi tota eorum suspicio erat, multam michi molestiam dederunt. Ego vero in veritate fratres defensabam, dicens : “ Quid est hoc amore Dei? Ego pluribus vicibus fratres cum multo rigore visitavi, et nunquam de talibus aliquod signum inveni. Miror de vobis; pauperculi fratres de minimis cogitationibus habent conscientiam, et vos putatis quod dominio vestro⁶ civitates auferre tractent. Absit hoc a mentibus pauperum fratrum. Quanto magis illos excusare nitebar, tanto eorum animus contra illos iracundia et indignatione magis accendebatur. Et michi dicebant : “ Reverentia Vestra⁷ religiose et simpliciter, ut decet, incedit; sed ista generatio prava a vobis veritatem abscondit. Hoc et multa similia et deteriora dicebant.

Videns vero quod ambassiatorum antedicti procedebant in causa, rogavi ut placeret eis, que honeste poterant, michi indicare dignarentur. Hoc tantum habere potui, scilicet quod summus pontifex illis gratiam⁸ facere pollicitus erat. Summus pontifex et reverendissimus dominus cardinalis Sancti Marci Bosnensibus favebant (10). Non possum omnia scribere; finaliter quoddam inhonestissimum breve contra illos miseros fratres Bosnenses obtinuerunt, scilicet continens infamiam et confusionem eorum (11). Miseros voco, quia Ragusini quatuor⁹ loca et Veneti sex illis abstulerunt, et Turcus, secundum quod michi retulerunt, 38 loca destruxit (12); iam pauca

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

ljama. Bosanci u svojim krajevima imaju parohijsku upravu i stoga su okrenuti paganima. Stoga kad dolaze u oblasti Dalmacije odmah prođu kroz čitav grad i brzo se sprijatelje i sa čovjekom i sa ženom. Dalmatinci, pak, obrazovani po italskim običajima, bježe od takve familijarnosti. Budući da se tako razlikuju u običajima, ne mogu se ni željom ujediniti u ljubavi".

Poslije ovoga pristupiše Dalmatinci da traže otcjepljenje ili ako žele da potvrde uniju, da prepuste provinciju Bosancima, a njih da povedu u Italiju. I tako, kada su braća na skupštini vidjela da unija ne može da potraje, željeli su da papa da nalog o otcjepljenju i taj posao su povjerili jednom bratu Dalmatinu i jednom bratu Bosanu. Dalmatinac se izgovorio,³¹ pa je preostao samo Bosanac. Odmah je otišao u Rim i pošto je primljen u audijenciju kod pape, rekao je: "Preblagi Oče, naši oci žele da se odvojimo od braće Dalmatinaca. Mi treba da činimo ono što oni žele. Da li će Vaša Svetost odabrat odluku o otcjepljenju?" Papa Pavle je saslušao i shvatio to što mu je rečeno i razumio je da braća jedno govore, a drugo misle. Reče: "Da li je o otcjepljenju prethodno donijeta odluka?" Drug odgovori: "Postoji kao naša odluka, preblagi Oče". Tako je mene izvijestio jedan od njih. Papa reče: "Ne želimo da izdamo odluku o otcjepljenju, već potvrdu o uniji". I tako je učinjeno.

Skupštinski oci me, zaista, postaviše za prokuratora³² ili komesara u Rimskoj kuriji. Dođoh u Rim i nađoh braću Bosance i pitah da li su isposlovali za sebe povelju o otcjepljenju po nalogu koji su dobili. Odgovoriše da nijesu već je bilo potrebno nagovoriti papu da mogu da traže takvu povelju. Ja im, zaista, nastupajući pobožno i iskreno, vjerovah. Ovi dobri ljudi su svakog dana pritvorno dolazili u papski dvor. Napokon su izradili povelju o potvrđivanju.³³ Prevaru su počinili na ovaj način: prvo, prema čitavoj porodici,³⁴ drugo protiv mene pojedinačno, rekavši mi da nijesu izradili povelju i treće što su tražili audijenciju kod pape zbog drugog pitanja, što su oni znali. Spomenuta braća, upitana da li su saradivala sa papom, odgovorivši da nijesu, u mom prisustvu, slagaše generalnog vikara. Rekoh: "Zar mi ne rekoste kako ste radili? Zar se ne bojite da tako lažete?" Ovom riječju ih ujedoh. I kad je, čak, jedan od njih želio da ovo prekine, njegova savjest koja se pobunila, nije mu dozvolila da se slobodno izrazi. Tom prilikom se dogodilo da su se svi prisutni povelji za njim. Takođe su važniji među braćom Ragužanima došli na pomenutu skupštinu. Na skupštinu su, štaviše, poslali neke građane Raguze, plemenitijeg roda, kao ambasadore, misleći da obave ono što se dogodilo. Naime, braća i skupštinski oci, koji su bili potpuno obaviješteni o činjenjima braće i shvatajući to kao njihovu pobunu, tj. jer nijesu željeli da se saglase sa unijom i zbog toga su prisvojili mjesta od Bosanaca, o čemu je prethodno pisano, izopštili su ih iz porodice, da bi se ovi pokajali.³⁵ I premda su se građani i ambasadori Raguze veoma borili da odbrane svoju braću, upućujući mnoge molbe očevima na skupštini, zatim građanima Mantove, naposljetku gospodaru grada, koji je veoma privržen Maloj braći i veliki im je prijatelj, da poštede braću svojim posredovanjem, ipak ništa nijesu mogli postići. I tako su braća Ragužani ostali izdvojeni, za kaznu, iz porodice, na neko vrijeme, zbog svoje tvrdoglavosti, ali uplitanjem

³¹ Dana 24. maja 1467. god. na generalnoj skupštini u Mantovi kojoj je predsjedavao brat Marko iz Bolonje odlučeno je da se pošalje kao vikar Bosne i Dalmacije od strane generalne kongregacije, da bude na čelu obije porodice sve dok braća Bosanci i Dalmatinci ne dobiju od Apostolske stolice dozvolu da svaka porodica može sebi da bira vikara. "Dogadaji na generalnoj skupštini u Montovi" kod Fermendžina 1. c. p. 270.

³² Opunomoćenik, zastupnik.

³³ Sjećamo se da je data povelja dana 25. juna 1467. bratu Dominiku de Gonisi kojom se potvrđuje unija između braće iz Dalmacije i Bosne. Ovu diplomu možeš vidjeti kod D. Fabianicha "Istorija Male braće u Dalmaciji i Bosni", tom I, str. 440-41.

³⁴ Čija generalna skupština sazvana u Mantovi bijaše odlučila "da se spomenute provincije ponovo razdvoje". Isto.

³⁵ God. 1467. na generalnoj skupštini u Mantovi je odlučeno "da se mjesta oduzmu Ragužanima i da se velečasni generalni otac pobrine da se četiri mjesta koja su nekada posjedovali Bosanci, ne drugačijom nego apostolskom odlukom, vrate istim Bosancima". Fermendžin 1. c. p. 270.

AUCTORE
B. BERNAR-
DINO A FOSSA

A loca et male disposita tenent. Ipsi vero, quod loca¹⁰ circa Iadram a Venetis obtenta Dalmatini fratres fecerint, firmiter tenent, et in ipsa opinione, quod fratres Dalmatini hoc fieri fecerint, tenuerunt et tenent. Michi aliter non constat; veritatem Deus novit. Veneti, quod pro suo interesse facerent, asserebant.

Hii temporibus contigit, quod reverendus pater vicarius generalis frater Babtista de Levanto (1) de provincia Terre Laboris ad patrem vicarium provincie et ad me litteras destinavit eiusdem tenoris, scilicet quod, cum esset a medicis pro sua infirmitate diffidatus, pro bono familie Romam venire cupiebat; ut pro se iremus, Dei amore petebat. Legi litteras eius non sine lacrymis; diligebam enim eum quasi virum multis virtutibus ornatum. Ivimus pro sua pater-

nitate Gaietam¹¹, pater venerandus frater Iacobus de Corneto¹², vicarius provincie Romane, et ego. Verum quia graviter infirmabatur, equitare non poterat; hinc de Gaieta¹³ ad Hostiam¹⁴ suimus navigare compulsi, deinde Romam. Vo- cantur medici; student, conferunt multa simul, ut hunc virum possent reddere sanitati.

Venient Bosnenses et causam suam cum illo reparare volebant. Respondit: "Ego sum, ut cernitis, semimortuus. Patri fratri Angelo de Bulseno (2) et patri vicario provincie Romane (3) et meo commissario causam audiendum dumtaxat commictio. Venerunt et omnia sua fundamenta super falsitate fundabant. Quibus dixi: "Amore Dei, si vultis audiri, dicatis veritatem (4)."

(1) Corsinianum ex oppido (ubi natus erat) urbem Pieniam appellavit et aedificis, urbe dignis, instruxit. Ita CAMPANUS, *Vita Pii II*, RERUM ITAL. SCR., t. III, parte II, p. 985. — (2) Sigismundus, Austriae dux, die 8 augusti 1460, et Sigismundus Malatesta, eodem anno, die 25 decembris excommunicati sunt. RAYNALDUS, *Annales ecclesiastici*, ad an. 1460, nn. xxxiv et lxxii. — (3) Errat B. Bernardinus. Nam Pius II die 9 iulii 1464 Anconam appulit, dum dux Venetiarum eiusque classis, exigua quidem, post multas tergiversationes, die dumtaxat 12 augusti in conspectu portus apparuerunt. PASTOR, *Geschichte der Päpste*, t. II, lib. I, cap. viii, pp. 249 et 256. Occubuit autem Pius II post duos dies. Haec habet Bossius, coaevus scriptor, op. c., f. 134: Decimo nono calendas septembres Pius secundus Romanus pontifex, ex itinere ac febre confectus, dum classem, quam summo labore in Turchos paraverat, expectaret, Ancone (per permanētudine) moritur. Vidiit tamen, priusquam moretur, advenientem e specula. — (4) Assisi, die 21 maii 1464. — (5) Praecipua iurgiorum causa erat quod aliquot convenitus, in Dalmatia silos quique ad vicariam Bosnae ab immemorabili tempore spectabant, fratres provinciae Dalmatiae omni ingenio ac totis viribus a vicaria Bosnae huiusmodi amovere et usurpare velle conantur. Ita bulla Pii II, 8 maii 1460 data. A. THEINER, *Monumenta historica Hungariae*, t. II, p. 355. — (6) Iamdudum de hac unione perficienda fratres familiae solliciti erant. Ut haec et quae sequuntur facilius intellegantur, iuvat potiorem partem litterarum a Pio II, 16 februario 1463 scriptarum, hoc loco referre: Dudum per litteras nostras mandavimus dilecto filio fratri Baptista de Levanto, tunc generali vicario vestro (nempe annis 1458-61), ut pro pace componenda inter provincias Bosne et Dalmatiae personaliter illuc accederet. Scripsimus insuper dilectis filiis generali et provincialibus vicariis celerisque vocalibus ordinis vestri atque familie de observantia in generali capitulo apud Auximanum (anno 1461) congregatis, ut omnes et singulas differentias provinciarum vestrarum et presertim

Dalmatiae ac Bosne componere, decidere et determinare valerent. Et tamen accepimus nihil per predictos ex voluntate pro tunc invicem non conventum (lege convenientium) decisum aut determinatum fuisse, quin potius aliquos fratres provincie Dalmatiae ab obedientia vicarii illius contra apostolicā indulta, quorundam secularium dominorum favore ac patrocinio, se postmodum subtraxisse. Quod periculosisimum decernentes, commisimus postremo ac mandavimus dilecto filio fratri Ludovico Vincentino, generali vicario vestro (1461-1464), ut, quam primum commode posset, personaliter accedens fratres predictos rebelles ad se vocaret, et per censuram eos compesceret a tali rebellione et temeraria locorum occupatione. Unde tandem ad aures nostras pervenit prefatas provincias necdum concordi pace mutuo se fovere. Volentes igitur auctoritate apostolica his finem imponere, vobis infra scripta declaramus et per apostolica scripta mandamus, primo videlicet quod de duabus provinciis Dalmatiae et Bosne fiat una provincia, que vocetur provincia Bosne et Dalmatiae. Secundo, ut huic provincia preferatur unus vicarius Italus, ut caput ambabus partibus indiferens; qui vicarius eligatur in singulis generalibus congregacionibus vestris per generalem vicarium et definiotiores vestre generalis congregacionis. Tertio, quod eius officium perseveret per tres annos sicut et officium generalis vicarii vestri. Qui tamen vicarius Dalmatiae et Bosne subtil ac parcat vicario generali cismontano. Eus. FERMENDZIA, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica*, MONUMENTA SPECTANTIA HISTORIAM SLAVORUM MERIDIONALium, t. XIII (Zagabriae, 1893), p. 152. — (7) P. 76. — (8) Fiume, Hungariae portus ad mare Adriaticum. — (9) 24 iunii. — (10) Quarnero nempe sinus, inter peninsulam Istriam et Dalmatiae litus interfluentis, in alium feruntur naues, quae e portu Fiume solvunt. Transacta promonturia ad extremum Istriae apicem, propo Polam, eminent. — (11) Porto Lungo aequa distat a primo sinus Quarnero ingressu et portu Fiume.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

velečasnog gospodara, protektora Nikene,³⁶ primljeni su opet u porodicu, pošto su Bosancima vratili oduzeta mjesta.³⁷

Glava 32. O postavljanju braće provincije Bosne i Dalmacije na skupštini, o smrti generalnog vikara i o drugim događajima za vrijeme našeg komesarijata u Rimskoj kuriji

Pošto su braća održala vijećanje na skupštini u Mantovi, o otcjepljenju braće provincije Bosne i Dalmacije, u tom međuvremenu dok se radilo na povelji o otcjepljenju, prečasni otac, brat Dominik de Gonisa je bio određen da upravlja ovom provincijom,³⁸ a sva braća su sa sigurnošću očekivala povelju o otcjepljenju. Kako do otcjepljenja nije došlo³⁹ bilo je potrebno postaviti nekog čovjeka za dalju upravu. Kako se, pak, ovom provincijom upravljalo, meni nije poznato.⁴⁰ Ipak, saznao sam da se brat Dominik, poslije kratkog vremena, vratio u Italiju, jer zbog svoje prirode nije mogao podnijeti more, a ovom provincijom se ne može upravljati bez putovanja morem. Štaviše, mislim da sam za vrijeme obavljanja dužnosti kao vikar tokom tri godine, od toga dvije proveo na moru.

U to vrijeme je na Petrovoj stolici, kao papa, sjedio Pavle Drugi. Venecijanci poslaše u Rim, radi svojih poslova, poslanike, kojima, između ostalog, bijaše povjereni da se šest bosanskih mjesta, koja su oko Zadra, pripove braći Dalmatincima, jer su braća Bosanci sumnjali na to. Ta mjesta su: Uljan,⁴¹ mjesto Kasta nova, koji oni na njihovom narodnom jeziku nazivaju Novi grad,⁴² mjesto Pašman, mjesto Krapan, mjesto Split i mjesto Korčula.⁴³ Na čudesan način su se ambasadori borili sa papom, koji, takođe, bijaše Venecijanac, da se ova mjesta sasvim pripove Dalmatincima, ponajviše zbog toga što su Bosanci stalno poslovali sa neprijateljima Venecijanca. Štaviše, mnogo toga su posebno slali protiv njih, za što ne znam da li je istina. Oni sami, ipak, potvrđivahu da sve to namjeravaju da dokažu. U vezi sa tim ču, ipak, reći ono što osjećam. Dok sam bio u Dalmaciji, venecijanski zvaničnici, a posebno zadarski, na koje je padala čitava sumnja, zadadoše mi veliku glavobolju. Ja sam, zaista, branio braći da lažu, govoreći: "Što je ovo tako vam Božje ljubavi? Ja posjetih braću po mnogim selima, veoma strogo, i nikada ne nadoh neki znak o tome. Čudim vam se. Siromašna braća razmišljaju o sitnim stvarima, a vi mislite kako pokušavaju da vam oduzmu gradove. Neka siromašna braća izbiju to sebi iz glave." Koliko sam više ja nastojao da ih opravdam, toliko više su se oni raspaljivali s mržnjom i negodovanjem protiv njih. A meni govorahu: "Vaša prečasnost nastupa, onako kako dolikuje, pobožno i iskreno. Ali to iskvareno pokoljenje skriva od vas istinu". Ovo i mnogo čega drugog, sličnog i goreg od toga, govorahu.

Vidjevši, zaista, da su spomenuti ambasadori napredovali u svojoj stvari, upitah kako im se sviđa da se udostoji da mi obznane ono što su mogli časno učiniti. Toliko sam mogao jer im je papa bio obećao oprost. Papa i velečasni gospodar Kardinal Sv. Marka su išli na ruku Bosancima.⁴⁴ Ne mogu sve napisati. Na kraju su zadobili neku veoma nečasnu povelju protiv ove jadne

³⁶ Od dana 10. septembra 1458. kardinal Besarion je određen za protektora reda.

³⁷ To je učinjeno 31. marta 1468. pošto je braći Ragužanima poslat komesar, brat Jakob iz Padove, koji je upravljao njima pod imenom generalnog vikara. *Waddingus* 1. c. za god. 1468, n. I-IV.

³⁸ Fermendžin 1. c. p. 270.

³⁹ Cf. p. 721, nota 2.

⁴⁰ Ništa nije promijenjeno sve do održavanja generalne skupštine god. 1469. Tada je, zaista, odlučeno da se braća Ragužani, ujedinjeni sa Dalmatincima, povežu u jednu provinciju, a da Bosanci po svom starom običaju biraju vikara. *Waddingus* za god. 1469. n. VIII.

⁴¹ U Uljanu, na istoimenom ostrvu, koje se nalazi blizu Zadra.

⁴² Novigrad se isto i danas zove.

⁴³ Onaj koji pogleda geografsku kartu smjesta će uočiti grad Šibenik, blizu kojeg se nalazio manastir Krapan, na ostrvu Kapri. (Greiderer, *Germania franciscana*, t. I lib II n. 49), Split i Korčula se ne nalaze tako blizu Zadra.

⁴⁴ U pismima koja su poslata 9. avgusta 1467. Pavlu II izabrani kardinal titule sv. Marka dana 18. septembra 1467. patrijarh Akvileje u Istri (11. marta 1490), koji je pomagao braću Bosance (cf. Greiderer, t. gl. str. 109, 569, 613) živio je u oblasti u kojoj je lako upoznao njihov mentalitet.

(1) Cf. litteras 8 septembris a Marco de Bononia datas. FERMENDŽIN, l. c., p. 263. — (2) Breve *Accepimus quamplures hactenus*, die 30 martii 1465 vulgatum, censuras ecclesiasticas iis minatur qui praefatam unionem renuerint. WADDINUS, ad an. 1465, n. III. — (3) Ast tam sollerter senatus ac magistratus Ragusinus per oratores suos cum Summo

Pontifice egerunt ut Paulus II, litteris die 19 maii 1465 datis, fratres huius civitatis declaraverit ab omnibus ~~co-~~
suris immunes. WADDINUS, l. c., n. IV. Cf. D. FABIANICH,
Storia dei Frati Minori in Dalmazia e Bosnia, t. I (Zara-
1863), p. 224-26. — (4) Daxa, vicus prope Ragusium.

1860

(1) Zaram, Dalmatiae caput, secundum elementa computi ibi subiecta, die 3 iulii Bernardinus subiit. — (2) Maris Adriatici insula, prope Iadram. — (3) Cf. litteras fratri Marci de Bononia, vicarii generalis, apud FERMENDŽIN, l. c., p. 261. — (4) Curzola, portus ad septentrionalem oram insulae eiusdem nominis, 78 chiliometris Ragusio distat. — (5) Haec ipse Marcus de Bononia de suo ad provinciale capitulum, Pasmani convocatum, adventu: *Ad quod nutu divino, ut*

puto, applicui et in eodem ego idem presens ac presidens fui, cum tamen intenderem toto affectu Siciliam navigare. FERMENDŽIN, l. c., p. 260. — (6) Die 31 augusti congregatum. — (7) Cf. litteras die 8 septembris a vicario generali datas, ibid., p. 263. — (8) Eorum nomina in litteris Marci de Bononia recensita sunt. FERMENDŽIN, l. c., p. 260. — (9) De quattuor custodiis aliquis rebus in hoc capitulo provinciali decisio, cf. easdem litteras.

(1) Anno 1467, die 24 maii, Mantuae, in capitulo generali, praeside Fr. Marco a Bononia, *decisum est ut mittatur vica-*
rius Bosne et Dalmatie a congregazione generali, qui utrique
familie presit, quo ad usque per Bosnenses fratres simul et
Dalmatinos obtineatur ab apostolico sede licentia ut una-
queque familia vicarium sibi possit eligere. Acta capituli
generalis Mantuani, apud FERMENDŽIN, l. c., p. 270. —

(2) Breve *Memores sumus*, die 25 iunii 1467 fratri Dominico de Gonissa datum, unionem fratrum Dalmatiae et Bosnae confirmat. Videsis hoc diploma apud D. FABIANICH, *Storia dei Frati Minori in Dalmazia e Bosnia*, t. I, p. 440-41. — (3) Cuius capitulum generale Mantuae congregatum statuerat *ut dictarum provinciarum fiat iterum divisio.* Ibid.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

braće Bosanaca, koja naravno sadrži njihovu sramotu i zabunu.⁴⁵ Jadne, kažem, jer im Ragužani četiri a Venecijanci šest mjesta oduzeše, a Turci uništiše 38, prema onome što mi ispričaše.⁴⁶ Sada malobrojna i loše raspoređena mjesta imaju. Braća Dalmatinci, zaista, čvrsto drže mjesta oko Zadra koja su dobili od Venecijanaca, pošto su oni naumili da to bude dalmatinsko, zadržali su ih i drže. Meni drugačije nije poznato. Bog zna istinu. Venecijanci su tvrdili da su radili u svom interesu.

U to vrijeme se dogodilo da je prečasni otac generalni vikar brat Baptista iz Levanta⁴⁷ iz provincije Tera Laboris, poslao pisma ocu vikaru provincije i meni, sa istim sadržajem, tj. da je želio doći u Rim za dobro porodice ali su ga ljekari odgovorili jer je bolestan i moli da idemo umjesto njega, iz ljubavi prema Bogu. Volio sam ga, naime, kao čovjeka koji se odlikuje mnogim vrlinama. U ime njegovog sveštenstva smo otišli u Gajetu, prečasni otac brat Jakob de Korneto, vikar Rimske provincije i ja. Ali kako se on teško razbolio nije mogao jahati. Zato smo bili prinuđeni da od Gajete plovimo do Hostije, a potom do Rima. Pozvani su ljekari. Trude se, svi zajedno koriste mnogo čega, da bi izlijječili ovog čovjeka.

Dolaze Bosanci koji žele da ponovo sa njim rasprave svoju stvar. On im odgovori: "Ja sam, kao što vidite, polumrtav. Povjeravam stvar da je saslušaju, ocu bratu Anđelu de Bulsenu⁴⁸ i ocu vikaru Rimske provincije⁴⁹ i naravno mom komesaru". Dodose i sve svoje tvrdnje utemeljiše na lažima. Rekoh im: "Iz ljubavi prema Bogu, ako hoćete da saslušate, kažite istinu" ...⁵⁰

⁴⁵ Do ove povelje nijesmo mogli doći. Ali ono što je venecijanski dužd dana 28. decembra 1468. poslao svojim poslanicima u Dalmaciji je dovoljno sramotno za braću Bosance: "Za sigurno držimo", kaže "da braća franjevci iz vikarijata Bosne, o kojima smo toliko puta pisali i vi nama i mi vama, imaju život i običaje koji su nam veoma sumnjivi i veoma opasni po naš položaj u Dalmaciji. Ne sprovode naše naloge i raspušteni su tako da im se ne dopusti da borave i ostanu u našim mjestima Dalmacije. Međutim, kako nam se čini, a i odskora smo to saznali, ništa nije učinjeno po tom pitanju, jer ta braća ostaju, kao i prije i u svojoj slobodi preduzimaju ono što žele". Da se, dakle, što prije uklone i neka ostanu u njihovim "manastirima i crkvama". I tako morate učiniti, braćo iz vikarijata Dalmacije, jer ste ljudi koji su se dokazali u životu i vjeri i nama ste veoma dragi". S. Ljubić, "Listine", t. X, str. 420-21. "Dokumenti koji se odnose na istoriju Južnih Slovena", vol. XXII (1891).

⁴⁶ Ovo doslovno iznosi *Waddingus*, ali pogrešno za god. 1465. n. v. Dana, pak, 14. juna 1463. venecijanski dužd je napisao papi da će Turci u najskorije vrijeme osvojiti Bosnu. Isto str. 250-51.

⁴⁷ Baptista iz Levanta ili iz Taljakarne, odlično je radio kao tri puta izabrani generalni vikar cismontanske porodice od god. 1455-1479. kada se povukao. Gonzaga, "*O porijeklu serafiske franjevačke vjere*" (Rim, 1587) prvi dio, str. 37. Artur iz Manastira ga je priključio svojoj franjevačkoj martirologiji dana 25. novembra.

⁴⁸ Anđelo de Bulseno ili Vulsinio (Bolsena u Toskani) je bio god. 1457. apostolski komesar za krstaške poslove (Glassberger, *Hronika, franjevačka analelta*, tom II, str. 376). Isti (Baptista iz Levanta), veoma sposoban u izvršavanju zadataka, izvrsno je obavljao, tokom više godina, barem od 1457-1463, poslove generalnog prokuratora cismontanske porodice. *Waddingus*, Indices s. v.

⁴⁹ Baptisu iz Levanta, koji je umro u februaru, naslijedio je, po apostolskom nalogu, kao komesar opservanata, vikar Rimske provincije, tj. Jakob de Korneto, koji je sazvao generalne zborove na ostrvu Bisentinu na jezeru Vulsini. Tada je, po treći put, za generalnog vikara izabran Marko iz Bolonje, a za komesara kurije, umjesto Bernardina Akvile, Albert iz Perude. *Waddingus* za god. 1469. II, V.

⁵⁰ Ostatak nedostaje. Vidi uvodni komentar na str. 688, pod br. 9.

(1) Decretum fuerat in capitulo generali Mantuano, anno 1467, quod loca Raguseorum a familia sint precisa curaque reverendissimi patris generalis, declarando quatuor loca a fratribus Bosnensibus olim possessa, quantum in nobis est, apostolico rescripto aliud non decernente, eisdem Bosnensibus pertinere. FERMENDŽIN, l. c., p. 270. — (2) Cardinalis Bessarion a die 10 septembri 1458 ordinis protector designatus erat. — (3) Quod die 31 martii 1468 effectum est, misso ad Ragusinos fratres commissario, fratre Iacobo Paduano, qui ipsos nomine vicarii generalis regeret. WADDINGUS, l. c., ad an. 1468, n. i-iv. — (4) FERMENDŽIN, l. c., p. 270. — (5) Cf. p. 721, nota 2. — (6) Nihil usque ad generale capitulum, quod anno 1469 convenit, immutatum est. Tunc vero "statutum est ut fratres Ragusini Dalmatinis uniti in unam coalescerent provinciam, et Bosnenses iuxta antiquum morem suum eligerent vicarium." WADDINGUS, ad an. 1469, n. viii. — (7) Ugliano, in eiusdem nominis insula, iuxta Iadram situm. — (8) Hodie idem nomen Novigrad adhuc obtinet. — (9) Geographicam tabulam insipienti illico compertum erit urbes Sibenicum (Sebenico), prope quam erat conventus Crapanensis in insula Kapri (GREIDERER, *Germania franciscana*, t. I, lib. ii, n. 49), Spalato et Curzola circa civitatem Iadram non adeo vicinas extare. — (10) Litteris die 9 augusti 1467 datis, Paulus II indefessum Fratrum Mino-

Paulo II creatus cardinalis titulo Sancti Marci die 18 septembri 1467, patriarcha Aquileiensis in Istria († 11 martii 1490), qui Bosnensibus fratribus favebat (cf. GREIDERER, t. c., pp. 109, 569, 613), regionem incolebat, in qua eorum animos facili negolio exploratos habebat. — (11) Breve illud nobis impervium remansit. Sed quae dux Venetiarum, die 28 decembris 1468, ad suos Dalmatiae legatos misit, sat probrosa sunt fratribus Bosnensibus: *Pro certo tenebamus, inquit, quod fratres S. Francisci vicariatus Bossine, de quibus totiens et vos ad nos nosque ad vos scripsimus, eorum vila moresque sunt nobis suspectissimi et statui nostro Dalmatiae periculosissimi, iam in executione mandatorum nostrorum ammoti istinc et licentiati fuissent, ita ut desinerent amplius versari et manere in locis nostris Dalmatiae; sed ut videre videmur et certo nuper didicimus, nihil factum est, cum ipsi fratres maneant, sicut antea, et in libertate sua sit moliri que volunt.* Quam primum igitur amoveantur et in eorum monasteriis et ecclesiis manere debeant. *Et ita facere debeatis, fratres vicariatus Dalmatiae, qui sunt viri probate vite fideique et nobis gratissimi.* S. LJUBIĆ, *Listine*, t. X, p. 420-21, MONUMENTA SPECTANTIA HISTORIAM SLAVORUM MERIDIONALium, vol. XXII (1891). — (12) Haec ad verbum a Waddingo referuntur, sed perperam sub anno 1463, n. v. Die autem 14 iunii 1463, Dux Venetiarum summo pontifici scripsit Turcas nuperrime Bosna esse potitos. Ibid., p. 250-51.

(1) Baptista de Levanto, seu de Tagliacarne, ter generalem cismontanae familiae vicarium, ab anno 1455 ad annum 1479, quo decessit, summa laude egit. GONZAGA, B *De origine seraphicae religionis franciscanae* (Romae, 1587), parte I, p. 37. Arturus a Monasterio illum suo Martyrologio franciscano die 25 novembris accensuit. — (2) Angelus de Bulseno seu de Vulsinio (Bolsena, Tusciae civitate) fuit anno 1457 *commissarius apostolicus supra negotium cruciae* (GLASSBERGER, *Chronica, ANALECTA FRANCISCANA*, t. II, p. 376); idem rerum tractandarum peritissimus, generalis familiae cismontanae procuratoris

munia per plures annos, saltem ab anno 1457-1463, egregie adimplevit. WADDINGUS, Indices, s. v. — (3) Baptista de Levanto, mense februario defuncto, suffectus est auctoritate apostolica tamquam observantium commissarius vicarius E provinciae Romanae, videlicet Iacobus de Corneto, qui generalia comitia in insulam Bisentinam, lacus Vulsoni, convocavit. Tunc tertium renuntiatus est vicarius generalis Marcus Bononiensis, et commissarius curiae, loco Bernardini Aquilani, Albertus de Perusio. WADDINGUS, ad an. 1469, nn. ii et v. — (4) Reliqua desunt. Vide Comm. praev., p. 688, num. 9.

Kotor i Risan

- a) *Episkopi Kotora*
- b) *Episkopi Risna*
- c) *Katastrofalni zemljotresi u Vizantiji*

Episkopi Kotora⁵¹

Julijan	451.
Nepoznato ime	poslije 639.
Nepoznato ime	poslije 750.
Jovan	787.
Nepoznato ime	820. 826.
Nepoznato ime	877.
Nepoznato ime	1033.
Grimaldus	1090.
Ursacius	1124.
Nikifor	1141. 1153.
Malon	1154. 1166.

(Od 1166. godine episkopija podređena Baru)

Nikifor Drugi	1170. 1178.
Marius (Majus, Markus)	1179.

*(Od 1179. do 1328. godine episkopija podređena Bariju.
Nakon 1328. povremeno, u kraćim razdobljima, podložna Bariju)*

Buskius (Bušius)	1181. 1191.
Mihailo (Miha)	1200.
Sergije	1205.
Blazius	1220-21. 1239.
Deodatus	1247.
Centiberius (Kentiberius)	1249. 1254-55.
Markus (Marius)	1260. 1266. (1271)
Dompnius (Domnius)	1280. 1288.
Meliciates	? 1326. (?)
Pomponius (Domnius)	? 1328.
Joanis de Viterbo	1328.
Sergije Drugi	1328. 1331.
Rajmundus Aguti (Agouti)	1331. 1334.
Tomas de Ripatronics	1334. 1343.
Sergije Treći	1343. ?
Bartolomej	1348. 1349.
Adam (iz Albija)	1349. 1352.
Dujmus Drugi	1352. 1368.
Stefan de Nigris	1369.
Bernard	1374.
Jovan	1375. 1397.

⁵¹ Cum cor. Farlati, VI; Gams: "Series episcoparum Ecclesiae catholicae".

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Nikola	1397.	?
Bartolomej Drugi	1400.	1409.
Antonio de Bitonto	1410.	1421.
Rajmundus de Viterbo	1421.	
Franciskus de Pavonibus	1422.	1425.
Sekundus Nani	1425.	1428.
Mar(t)in Kontarenī	1429.	1454.
Bernard Drugi	1454.	1457.
Angelus Faseoli	1457.	1459.
Markus Drugi Niger	1459.	1474.
Petrus de Brutis	1474.	1493.
Johanes de Keregato	1493.	1513.

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Episkopi Risna

Sebastijan

591. 595.

(Ikonoklastička mitropolija)

Mitropoliti nepoznatih imena

prije 639. 921-23.

(Ponovo episkopije)

Mihajlo	1271.
Nikola	1350.
Dujmus	1350. 1352.
Andrija	1400.
Egidije	1400. (?)
Henrikus de Tolvis	1400. 1420.
Konstancius	1423.

(Od 1423. godine sufragan Zagreba)

Georgije	1430.
Jovan	1432. 1434.
Dionisije Stefani	1436. 1458.

(Od 1436. sufragan "Leodiensis")

Hadrian Arnoldi	1517. 1536?
Ambrosius	1519.
Antonius Paskalis	1520. 1540.
Franciskus Suarez	?
Georgije	1577.

**Zemljotresi koji su bili rušilački
(epoha Vizantijske imperije)⁵²**

320.	Kampanija Aleksandrija	Teofan	5812
332.	Kipar	Teofan	5824
341.	Antiohija	Teofan	5833
342.	Istok	Sveti Jerolim	281
342.	Kipar	Teofan	5834
343.	Neocezareja	Teofan	5835
344.	Rodos	Teofan	5836
345.	Drač	Teofan	5837
345.	Rim	Teofan	5837
348.	Bejrut	Teofan	5840
358. (24. avg.)	Makedonija, Azija, Pont, Nikomedija	Amijan Marcellin Idacius	17, 7, 1, 18 PL 51, 909
359. (oktobar)	Nikomedija	Pashalna hronika	543
Pod Julijanom	Jerusalim	Teodoret	3, 22
365. (21. jul)	Aleksandrija	Amijan Marcellin	26, 10, 15-19
368. (11. okt.)	Nikeja i Bitinija	Sokrat Malala	67, 481 342
368. (369)	Germi	Sokrat	67, 481
375. (376)	Peloponez, Krit	Zosima	192
Pod Gracijanom	Aleksandrija, Epir, Sicilija	Kedren	550-551
394. (od septembra do nov.)			
	Evropa	Marcellin	51, 920
396.	Evropa	Prosper	51, 588
402. (jun)	Konstantinopolj	Marcellin	51, 924
403.	Konstantinopolj	Teodoret	5, 34
407. (1. april)	Konstantinopolj	Pashalna hronika	570
408.	Rim	Teofan	5900
417. (20. april)	Evropa	Pashalna hronika	574
419.	Palestina	Marcellin	51, 924
422.		Pashalna hronika	580
423. (6. april)		Pashalna hronika	580
437. (25. sept.)	Konstantinopolj (liturgijsko sjećanje na taj dan)	Teofan	5930
442. (17. april)	U cijelom carstvu	Teofan	5934
442.	Rim	Miješana istorija	327
447. (6. nov.)	Konstantinopolj i drugi gradovi (liturgijsko sjećanje na taj dan)	Pashalna hronika	586.
Pod Teodosijem Drugim			
	Krit	Malala	359

⁵² Grumel: "La Chronologie".

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

450. (26. jan.)	Konstantinopolj (liturgijsko sjećanje na taj dan)		
		Pashalna hronika	589, 16
Pod Marcijanom			
	Fenikija, Tripolis	Malala	367
458. (14. sept.)	Antiohija	Evagrije	2, 12
		Kedren	1, 558
460.	Kizik, Trakija, Helespont, Kikladi	Marcelin	930
		Evagrije	2, 14
465.		Idacius	51, 886
472. (6. nov.)	Erupcija Vezuva i kiša pepela nad Konstantinopoljem (liturgijsko sjećanje na taj dan)	Teofan	5966
		Marcelin	931
Pod Baziliskusom			
	Gabala	Malala	378
477. (26. sep.)	Konstantinopolj	Teofan	5970
		Kedren	1, 618
480.	Konstantinopolj	Marcelin	932
487. (26. sept.)	Konstantinopolj	Pashalna hronika	605
494.	Laodikeja, Hiperapolis, Sirijski Tripolis	Marcelin	934
499. (sept.)	Edesa, Nikopolj, u Siriji	Josif Stilit	35, 30
503.	Neocezareja, Ptolomeja, Tir i Sidon	Josif Stilit	48, 42
		Teofan	5995
515.	Rodos	Evagrije	3, 43
		Malala	406
518.	Dardanija	Marcelin	939-40
522.	Drač i Korint	Teofan	6014
525. (4. okt.)	Antiohija, Sirijska Seleukija, Konstantinopolj	Kedren	1, 640
526. (20. maj)	Antiohija	Teofan	6018
		Malala	419
528. (15. nov.)	Antiohija	Teofan	6021
529.	Amaseja	Malala	448
530.	Mira	Malala	448
533. (nov.)	Konstantinopolj	Pashalna hronika	629
536.	Pompejopolis u Meziji	Teofan	6028
538-9.	Pompejopolis u Kilikiji	Jovan iz Efeza	225
539. (29. nov.)	Antiohija	Jovan iz Efeza	226
541. (2. jan.)	Laodikeja	Jovan iz Efeza	227
542. (16. avg.)	Konstantinopolj	Teofan	6034
543. (6. sep.)	Sveopština	Jovan iz Efeza	227
		Malala	482

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

543.	Korint	Ilija iz Nizibe	58
546.	Konstantinopolj	Teofan	6038
548. (feb.)		Teofan	6040
551. (9. jul)	Palestina, Sirija, Arabija	Teofan	6043
554. (15. avg. - ponoć)	Konstantinopolj, Nikomedija, Aleksandrija	Teofan	6046
		Jovan iz Efeza	241
555. (11. jul)		Teofan	6047
557. (16. apr.)		Teofan	6049
557. (19. okt.)	Konstantinopolj, Antiohija	Teofan	6050
oko 558.	Kos	Agatije	98
558-9.	Bejrut, Galileja, Arabija, Palestina	Jovan iz Efeza	241
561. (više njih)		Teofan	6053
567. (5. okt.)	Sirija	Ilija iz Nizibe	59
568. (14. jan.)	Konstantinopolj	Jovan iz Efeza	242
580-1.	Antiohija, Dahne	Evagrije	5, 17
583. (10. maj)	Konstantinopolj	Teofan	6075
584-5.	Arabisus	Jovan iz Efeza	208
588. (okt.)	Antiohija	Evagrije	6, 18
601. (2. apr.)	Mesopotamija	Mihailo Sirijac	2, 373
611. (20. apr.)	Konstantinopolj	Pashalna hronika	702
618. (avg.)	Rim	Liber Pontificalis	1, 319
632.	Palestina	Teofan	6124
659. (jun)	Palestina i Sirija	Teofan	6150
679. (3. apr.)	Mesopotamija	Teofan	6170
713. (28. feb.)	Sirija	Teofan	5205
717. (24. dec.)		Anonim Sirijski	177
718. (21. ili 24. januar)	Sirija	Ilija iz Nizibe	77
740. (26. okt.)	Konstantinopolj, Nikomedija, Nikeja (liturgijsko sjećanje na taj dan)	Teofan	6232
		Zonara	15, 3, 343
742.		Teofan	5834
743-4.	Kaspjjski prolaz	Teofan	6235
746. (18. jan.)	Palestina i Sirija	Teofan	6238
748-9.	Sirija	Ilija iz Nizibe	82
749-50.	Sirija	Teofan	6241
755.		Danduli hronika	117
756. (9. mart)	Palestina i Sirija	Teofan	6248
768-9.		Sirijski anonim	188
790. (9. feb.)	Konstantinopolj	Teofan	6282
796. (april)	Krit	Teofan	6288

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

796. (4. maj)	Konstantinopolj	Teofan	6288
801. (30. apr.)	Spoletto	Baronijus	801, 1
824. (5. maj)	Panion, Herakleja, Lutraki	Genezije	45
862.	Konstantinopolj	Kedren	2, 173
oko 862.	Dvin u Jermeniji	Toma Ardzruni	184
864.	Konstantinopolj	Đorđe	2, 12
869. (od 9. jan. trajao 40 dana)	Konstantinopolj (liturgijsko sjećanje na taj dan)	Fotijeve poslanice	102, 873
		Život Lava Jermenina	108, 1086
885-6.	Egipat	Ilija iz Nizibe	89
889-90.		Ilija iz Nizibe	90
892.	Dvin u Jermeniji	Jovan Katolik	120
893. (24. dec.)	Dabel	Ilija iz Nizibe	91
926-7.	Trakezion	Đorđe	2, 54-5
948.	Konstantinopolj	Teofan	2, 54-5
957-8.	Bagdad i Re	Ilija iz Nizibe	104
967. (2. sep.)	Honorija, Paflagonija, Klaudiopolis	Kedren	2, 372
968. (18. dec.)	Krf	Legat Liutprandi	186, 936
986. (okt.)	Konstantinopolj	Kedren	2, 438
989. (25. okt.)	Konstantinopolj	Lav Đakon	175
990. (25. okt.)	Kapua i Benevento	Anali Kasina	2, 11
1004.	Napulj	Anali Kasina	5, 55
1010. (januar-mart)	Konstantinopolj i provincije	Kedren	2, 456
1032. (13. avg.)	Konstantinopolj (?)	Kedren	2, 500
1033. (6. mart)	Konstantinopolj (?)	Kedren	2, 500
1035. (17. feb.)	Sirija	Kedren	2, 503
1034. (april-sept.)	Jerusalim	Kedren	2, 501
		Mihailo Galka	587
1035.	Bukelarija	Kedren	2, 513-14
1036. (18. dec.)	Konstantinopolj (?)	Kedren	2, 515
1037. (2. nov. - kraj januara)	Trakija, Makedonija, Tesalija, Konstantinopolj (?)	Kedren	2, 518, 521-22
1038-9.	Konstantinopolj (?)	Kedren	2, 521-2
1040. (2. febr.)	Smirna i provincija Konstantinopolj	Kedren	2, 522
1041. (10. jun)	Konstantinopolj	Kedren	2, 532
1043-4.	Enzenkan	Arakel	564
1063. (23. sept.)	Trakija, Kizik, Nikeja	Skilica	657
1064-5.		Atalijat	90
1090. (6. dec.)	Konstantinopolj	Mihailo Glika	620
1091. (sept.)	Antiohija i Niziba	Sempad	7
1114. (29. nov.)	Sirija	Istorijska antologija	308-9
1117.	Italija (Verona)	Anali Kasina	4, 62
1120.	Kampanija	Anali Kasina	4, 65

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

1124.	Kilikija (Mopsueta)	Danduli hronika	230
1124. (13. nov.)	Antiohija	Danduli hronika	230
1125.	Benevento	Anali Beneventa	1225, 2
1127. (13. jan.)		Danduli hronika	231
1135.	Ligurija	Anali Kasina	5, 62
1137-8.	Sirija i Irak	Istorija krstaša	1, 25; 2, 502
1138. (20. okt.)	Sirija i Mesopotamija	Istorija krstaša	1, 433
1040.	Napulj	Anali Kasina	5, 64
1156. (26. okt.)	Alep i Arabija	Istorija krstaša	1, 179
1157. (avgust - septembar)	Sirija	Istorija krstaša	1, 503
1166-7.	Enzenkan	Arakel	566
1168-9.	Enzenkan	Arakel	566
1170. (29. jun)	Sirija	Djela Kiprana	27
1172. (26. sep.)	Sicilija	Entumesej	22
1200-1.	Sirija	Istorija krstaša	1, 79
1202. (1. mart)	Konstantinopolj	Honijat	703
1202. (20. maj)	Sirija	Djela Kiprana	59
1203-4.	Sirija, Mesopotamija, Mala Azija	Istorija krstaša	1, 83
1216.	Italija	Anonim	1, 2
1222. (25. dec.)	Italija (Breša)	Anonim	
1222.	Kipar	Istorija krstaša	2, 671
1231.	Rim	Baronius	31
1236-7.	Enzenkan	Arakel	566-7
1254-5.	Enzenkan	Arakel	567
1261-2.	Sirija	Ilija iz Nizibe	113
1266. (1. jun)		Entumesej	39
1269.	Jermenija	Djela Kiprana	368
1273.	Drač	Pahimer	1, 355
1275-6.	Kilikiska Jermenija	Istorija krstaša	1, 608
1279. (24. apr.)	Venecija i Italija	Danduli hronika	312
1281-2.	Enzenkan	Arakel	568
1287-8.	Enzenkan	Arakel	568
1296. (1. jun - 17. jul)	Konstantinopolj, Mala Azija	Pahimer	2, 233-5
1298. (30. nov.)	Rijeti (Italija)	Rajnaldi	23
1302-3.	Sirija i Egipat	Istorija krstaša	1, 173
1303. (7. avg.)	Krit, Rodos, Kipar	Istorija krstaša	2, 856
1323-4.	Konstantinopolj	Frances	32
1332. (11. feb.)	Konstantinopolj	Grigora	1, 460
1341.	Hora u Trakiji	Kantakuzen	2, 477
1343. (11. okt. pa tokom 12 dana)	Konstantinopolj	Entumesej	58
1354. (2. mart)	Konstantinopolj	Vrahea hronika	59
1355.	Obala Trakije	Kantakuzen	3, 277
1355-6.	Enzenkan	Arakel	569
1374. (8. dec.)	Enzenkan	Arakel	569
1389. (20. mart)	Hios	Entumesej	82-3

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

1400. (januar)	Entumesej	90
1421. (14. jan.) Argos	Vrahea hronika	47
1422. (13. april) Moreja	Vrahea hronika	47
1430. (13. ili 20. mart) Solun	Jovan Anagnost	492-3
1438. (feb.)	Entumesej	116
1454. (tokom ljeta 18 dana) Vizantijska teritorija	Frances	379
1457. Enzenkan	Arakel	572

Rezime

Bishops of Kotor and Episcopate and Diocese of Metropolitan Risan

In addition to Doclea, as archbishopric seat, another two grand church seats emerge in epoch by the end of the sixth century on the expanses of present Montenegro - Kotor and Risan.

Bishop Rosa Julian, on ecumenical synod in Chalcedon, with archbishop of Doclea Evander, agrees with condemnation of monophysist heresy and Alexandrine patriarch Dioscor. Rose - Kotor, as bishopric seat, are found in some of the transcripts of Byzantine notaries in period from 639 to 750, when Rose already have the name Dekatera (ΔΣΚΑΤΣΡΑ). Rose is found as a name in almost all Latin documents, practically from the beginning of the thirteenth century, with obligatory designation that it is another name of Kotor ("... Rose seu Catarum" or "Cattaro"). The names of bishops from this period are not known, except of the name of diocese Dekatera archpriest, John, 787, mentioned by Theodore Studit. According to a preserved letter from 806, which is found in this code and belongs to the corps of acts of Constantinople's Bishopric Office, there had been in Kotor a grand monastery of Saint Archangel Michael (Byzantine chroniclers mention it in 795), but, seemingly also well organised catarrh's church, after which the city got its new name Cataro (Catharus). In one document connected with regional church synod in Dalmatia there is a mention of Kotor's bishop (year 877) whose name is not known, as well another passenger for synod in Split in the year 1033, who died in a shipwreck.

As of mention of bishop Grimaldus, in 1090, in a series of Latin documents one may follow up the history of Kotor, one of the most important Byzantine ports on the expanses of Upper Dalmatia (Doclea and Zeta), which enjoyed the privileges of "free city" from ninth to thirteenth century; it had its own statute, comesa and military garrison of almost four hundred mercenaries, as well as church liberated from the obligations to the canon, what made Kotor a meeting place of heretics, merchants and worthy seamen. In period 1166 to 1179 from the standpoint of church administration this extraordinary significant city was in structure of Archbishopric in Bar, and from 1179 to 1328 it was under the jurisdiction of archbishopric in Bari. During the rule of the last Nemanjićs it enjoyed numerous privileges and was a free trade one. Until the beginning of the fourteenth century a good portion of its bishops was in conflict with canon, or, as reported in documents, "outside the codes of Roman Church". It is known that some of his bishops originated from catarrh's countries, as bishop Adam, who came from prison in Albania to the duty of bishop in Kotor, whereas the conflict between bishop Serge and heretic bishop Johannes de Bitonto worried Rome to that extent that it was ordered all codes of Kotor to be abolished, as well as the Statute of this city, which forbade Kotor's citizens to be city's archpriests.

Episcopate in Risan is mentioned by the end of the sixth century, during the rule of bishop Sebastian (591-595); this arch bishopric like, probably. Rose-Kotor had been until the Great Schism under the church jurisdiction of patriarchate in Antiochia. Risan is mentioned as an important Byzantine seat in few transcripts of the notaries in period from 639 to 921-23. In that epoch this town, near Kotor, diocese of a metropolitan, which according to some mediate indicators had an extremely significant in the expanses of Upper Dalmatia in period of iconoclastic conflicts. By an imperial decision, iconoclastic diocese of metropolitan in Risan was abolished in 921-23, when all church administrative rights were transmitted to the newly established diocese of metropolitan in Bar (Antibares, Antivari) (at the beginnin of the tenth century, during the rule of Leo the Wise, or in 877 according to statements by baroque historians). Risan becomes Roman episcopate in 1271 and until 1423 it is free bishopric seat. Bishop Constantius becomes suffragan of archbishopric in Zagreb, and Risan's church will have that status until 1436. From bishop Dionisi Stefany until the abolishment in 1577, Risan's church will be "suffraganus Leodiensis".

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

In addition to the volume there are extracts from the documents dedicated to work of saint Bernardo of Fossa, who stayed on behalf of curia in confidential mission of uniting Dalmatia and Bosnia from 1464 to 1469, when the catholic church, which was boiling over itself, was making attempts to protect and expand its influence, intending to establish a border towards the Turkish power and its vassals on the Balkans - seat of the mission was Kotor for a shorter period of time.

In the volume there are the lists of bishops of Kotor and Risan, as well as a list of disastrous earthquakes striking Byzantium from its emergence until its fall.

Les évêques de Kotor et l'évêché et la métropolie Risan

À part Duklja comme siège archiépiscopal, deux autres grands sièges ecclésiastiques existaient dans l'époque jusqu'à la fin du sixième siècle sur le territoire du Monténégro actuel - Kotor et Risan.

Lors de concile œcuménique, lieu en Chalcédonie, l'évêque Rosa Julien, avec l'archevêque de Duklja Evander, consent à la condamnation de l'hérésie monophysite et du patriarche alexandrin Dioscor. Rose-Kotor, comme siège épiscopal, est mentionné dans certains transcriptions des notices byzantines de la période de 639 à 750, quand Rose porte déjà le nom de Dekatera (ΔΣΚΑΤΣΠΑ). C'est pratiquement à partir de début du treizième siècle qu'on trouve le nom de Rose dans presque tous les documents latins, avec la mention obligatoire que c'est l'autre nom de Kotor ("... Rose seu Catarum" ou "Cattaro"). Les noms des évêques de cette époque ne sont pas connus, excepté le nom du Supérieur du diocèse Dekatera, Jean, de l'an 787, qui est évoqué par Théodore Studit. D'après une lettre sauvegardée, datant de l'an 806, qui ne se trouve pas dans ce recueil et qui appartient au corpus d'actes du bureau de la patriarchie de Constantinople, il existait à Kotor un grand monastère de St. Archange Michel (les chroniqueurs byzantins l'évoquent en 795), ainsi que, à ce qu'il paraît, une église cathare, bien organisée, selon laquelle la ville a obtenu le nouveau nom - Cattaro (Catharus). Dans un document se référant au concile ecclésiastique régional en Dalmatie, on parle d'un évêque de Kotor (de 877) dont le nom n'est pas connu, ainsi que d'un autre - voyageur au concile à Spalato, en 1033, qui a péri au cours d'un naufrage.

Du temps où on évoque le nom de l'évêque Grimaldus, l'an 1090, à travers un nombre de documents latins on peut suivre l'histoire de Kotor, un des plus importants ports byzantins sur le territoire de Gornja Dalmacija-Haute Dalmatie (de Duklja et de Zeta), qui jouissait de priviléges de "ville libre" du neuvième jusqu'à la fin du treizième siècle, et qui avait son statut, son comes et son garnison militaire avec presque quatre cents mercenaires, ainsi que l'église, selon le canon libérée des obligations, ce qui a fait de Kotor un réceptacle des hérétiques, commerçants et marins expérimentés. Du point de vue de la direction ecclésiastique, cette ville importante faisait partie de l'archevêché de Bar de 1166 à 1179, et de 1179 à 1328 elle était sous la juridiction de l'archevêché de Bari. Sous le règne des derniers Nemanjić cette ville jouissait de nombreux priviléges et était une zone de commerce libre. Jusqu'au début du quatorzième siècle, un nombre considérable de ses évêques était en conflit avec le canon, ou, comme on le cite dans les documents, "hors des lois de l'église romaine". On sait que certains de ses évêques étaient d'origine des pays cathares, comme par exemple l'évêque Adam qui est venu du prison d'Albi prendre la charge d'évêque à Kotor, tandis que le conflit entre l'évêque Sergius et l'évêque hérétique Johannes de Bitonto a inquiété Rome en telle mesure qu'on a ordonné d'abroger les lois de Kotor, ainsi que son statut qui interdisait aux citoyens de Kotor d'être les supérieurs de ville.

C'est au bout du sixième siècle qu'on mentionne l'épiscopat à Risan, sous le règne de l'évêque Sébastien (591-595); cet évêché, comme probablement celui de Rose-Kotor, était sous la juridiction ecclésiastique du patriarcat d'Antioche, jusqu'au grand Schisme. Risan, comme important siège ecclésiastique byzantin, est cité dans plusieurs transcriptions des notices datant de 639 à 921-23. À cette époque, cette ville, pas loin de Kotor, était métropole, qui, selon certaines mentions indirectes jouait un rôle important sur le territoire de la Haute Dalmatie au temps des conflits iconoclastes. Par suite d'une décision impériale, la métropole iconoclaste à Risan est supprimée en 921-23, quand tous les droits ecclésiastiques de la direction sont transmis (début du dixième siècle, sous le règne de Léon le Philosophe, ou en 877, selon les citations des historiens baroques) à la métropole nouveau-née de Bar (Antibares, Antivari). C'est en 1271 que Risan devient l'épiscopat romain et jusqu'à 1423 il représente un libre siège épiscopal. L'évêque

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Constantius devient l'évêque suffragant de l'archevêché de Zagreb, et l'église de Risan aura cette position jusqu'à 1436. À partir de l'évêque Dionysos Stéphane jusqu'à sa suppression, en 1577, l'église de Risan sera "suffraganus Leodiensis".

Dans l'appendice du tome on trouve les extraits des écrits consacrés à l'oeuvre de St. Bernard de Fosse, qui a fait, au nom de la curie romaine, une mission secrète de l'union de Dalmatie et de Bosnie, de 1464 à 1469, quand l'église catholique, elle aussi tourmentée, faisait des efforts de protéger et d'élargir son influence, ayant l'intention d'établir la frontière vers la puissance turque et ses vassals sur les Balkans - pendant une courte période Kotor a été le centre de la mission.

On trouve aussi dans le tome les listes d'évêques de Kotor et Risan, ainsi que la liste des tremblements de terre catastrophiques qui frappaient la Byzance de sa naissance à sa chute.

Erzbischöpe von Cattaro und das Erzbistum und die Metropolitankirche von Rhizon

Nebst Doclea, treten in der Epoche bis Ende des sechsten Jahrhunderts auf dem Gebiet des heutigen Montenegro noch zwei grossen Erzbistumsitze - Cattaro und Rhizon auf.

Der Erzbischof Rosa Jullian, auf der Weltallversammlung in Chalkedon stimmt mit dem Archipresbyter von Doclea Evander in der Verurteilung von Monophysitenketzerei und des Patriarchen Dioscorus von Alexandrien überein. Rose-Cattaro, als Erzbistumsitz ist in einigen Abschriften der byzantinischen Notizen im Zeitraum von 639 bis 750 Jahr zu finden, als Rose bereits den Namen Dekatera (ΔΣΚΑΤΣΡΑ) trägt. Rose als Name erscheint in fasst allen Lateinschriften, praktisch seit Anfang des dreizehnten Jahrhunderts, mit verbindlicher Angabe, dieser sei der zweite Name von Cattaro ("... Rose seu Catarum" oder "Cattaro"). Die Namen von Erzbischöfen aus diesem Zietraum sind nicht bekannt, ausgenommen des Erzpriesters von Dekatera-Diözese, Johannes, im Jahre 787, der von Theodor Studit erwähnt wird. Nach einem aufbewahrten Brief aus dem Jahre 806, der in dieser Zusammstellung ist und der Aktenkorpus von konstantinopolitanischer Patriarchatkanzlei gehört, befand sich in Cattaro ein grosses Kloster des Heiligen Erzengels Michaelis (byzantinsche Chronisten erwähnen es im Jahre 795), das allem Anschein nach, eine gut organisierte cattarische Kirche ist, nach der die Stadt auch den neuen Namen Cattaro (Catharus) bekommen hat. In einem, auf die Gebietskirchenversammlung in Dalmatien bezogenen Kirchenversammlung, wird der Erzbischof von Cattaro erwähnt (877) dessen Name nicht bekannt ist, sowie noch ein Reisender zur Versammlung in Split im Jahre 1033, der im Schiffsbruch verunglückte.

Seit Erwähnung des Erzbischofs Grimmaldus 1090, kann die Geschichte von Cattaro, einer der bedeutendsten byzantischen Häfen auf dem Gebiet von Oberdalmatien (Doclea und Zeta), verfolgt werden, der seit neuntem bis Ende des dreizehnten Jahrhunderts die Begünstigungen "der freien Stadt" genossen hat, sein Statut, den Comes und militärische Besatzung von fasst vierhundert Söldner hat, sowie von Kanonverpflichtungen befreit wurde, was aus Cattaro den Mittelpunkt von Kettern, Händlern und trefflichsten Seefahrern machte. Diese ausserordentlich bedeutende Stadt war vom Standpunkt der Kirchenverwaltung seit 1166 bis 1179 Bestandteil des Erzbistums in Bar (Antivari) und seit 1179 bis 1328 unter der Jurisdiktion des Erzbistums in Bari. Während der Herrschaft der letzten Nemanjići hat sie zahlreiche Privilegien genossen und war die freie Handelszone. Bis Anfang des vierzehnten Jahrhunderts ein guter Teil von ihren Erzbischöfen war im Konflikt mit Kanon, oder wie es in Dokumenten angegeben ist, "ausserhalb der Gesetze der römischen Kirche". Man weiss, dass einige von ihren Erzbischöfen aus cattarischen Ländern stammten, wie der Erzbischof Adam, der aus der Haft in Albien das Erzbischopsamt in Cattaro betreten hat, während der Konflikt zwischen dem Erzbischof Sergius und dem Ketzererbischop Johannes de Bitonto in einem so grossen Ausmass Rom die Sorge machte, dass es angeordnet wurde, die Cattaro-Gesetze, das Statut dieser Stadt, das den Cattarobürgern verboten hat, Stadt-Erzpriester zu sein, aufzuheben.

Das Erzbistum in Rhizon wird Ende des sechsten Jahrhunderts, während der Herrschaft des Erzbischofs Sebastianus (591-595), erwähnt; dieses Erzbistum, sowie wahrscheinlich auch Rose-Cattaro, war ein Teil des Grossen Schismas unter kirchlicher Jurisdiktion des Patriarchates in Antiochia. Rhizon wird als bedeutender byzantischer Kirchensitz in einigen Notizenabschriften im Zeitraum von 639 bis 921-23 erwähnt. In damaliger Epoche ist diese Stadt, unweit von Cattaro, eine Metropolitankirche, die nach einigen mittelbaren Anzeichen eine äusserst wesentliche Rolle auf dem Gebeit von Oberdalmatien, zu der Zeit von ikonoklastischen Konflikten, gespielt hat. Die Metropolitankirche in Rhizon wurde durch Imperialbeschluss im Jahre 921-23 aufgehoben, als alle Kirchenverwaltungsrechte auf die neugegründete (Anfang des zehnten

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

Jahrhunderts, während der Herrschaft von Löwe des Weisen, oder im Jahre 877, nach Angaben von Barockhistorikern) Metropolitankirche in Bar (Antibares, Antivari) übergegangen sind. Rhizon wird im Jahre 1271 das römische Erzbistum und ist bis 1423 der freie Erzbistumssitz. Der Erzbischof Konstancius wird zum Suffragan des Obererzbistums in Agram, und die Rhizonkirche wird diesen Status bis 1436 haben. Die Rhisonkirche wird, vom Erzbischöfen Dionisius Stephanus bis zur Auflösung, im Jahre 1577, "Suffraganus Leodiensis" sein.

Im Bandanhang befinden sich die Auszüge aus den, dem Werke des Heiligen Bernhard von Fose gewidmeten Akten, der im Namen von Kurie seit 1464 bis 1469 in der vertraulichen Mission der Vereinigung von Dalmatien und Bosnien weilte, als die katholische Kirche, selbst im Wirren, versucht hat, ihren Einfluss zu schützen und zu erweitern, mit der Absicht, die Grenze gegenüber türkischer Macht und deren Vasallen auf dem Balkan zu setzen - der Sitz der Mission in einem kürzesten Zeitraum war Cattaro.

Der Band enthält auch die Verzeichnisse von Erzbischöpen von Cattaro und Rhizon sowie Liste von katastrophalen Erdbeben, von denen Byzanz von seiner Entstehung bis zum Verfall betroffen wurde.

Епископи Котора и Митрополия Рисан

Рядом с Дуклей, как архиепископское местонахождение, еще два больших церковных местонахождений существовали в Черногории - Котор и Рисан.

Епископ Роза Юлиян, на вселенском соборе в Халкидонии, с архиепископом Дукли Евандером, соглашается с осуждением монофизитской ереси иalexандрийского патриарха Диоскора. Розе-Котор, как епископские местонахождение, встречаются в некоторых из копий византийских нотных бумаг в периоде с 639. по 750. года, когда Розе уже называется Декатера (ΔΣΚΑΤΣΡΑ). Розе как название появляется в почти всех латинских документах практически до начала тринадцатого века, с обязательным замечанием, что это второе название г. Котор. ("... Roseu seu Catarum" ili "Cattaro"). Имена епископов из этого периода неизвестна, кроме первосвященника владычества Декатера, Иоанна, 787. года, которого упоминает Теодор Студит. По одном сохраненном письме из 806. года, которое не находится в этом сборнике и относится к корпусу актов константинопольской патриаршеской канцелярии, в Которе находился большой монастырь Святого Архангела Михаила (византийские хроники упоминают его в 795. году), но, по всему судя и хорошо организованная катарская церковь, по которой и получил свое новое название Цатаро (Цатхарус). В одном документе касающемся областного церковного собора в Далмации упоминается каторский епископ (877. год) чье имя неизвестно, а также еще один, путешественник который направился в собор в г. Сплит в 1033. году, который погиб в кораблекрушении.

С упоминания епископа Гималдуса, 1090. года, в ряде латинских документов можно проследить историю г. Котор, одного из самых значительных византийских портов на просторах Верхней Далмации (Дукли и Зеты), которая с девятого по конец тринадцатого века пользовалась привилегиями "свободного города", имела свой устав, комесу (домес) и военный экипаж состоящий из почти четырехсот наемников, а также и церковь освобожденную от обязанностей к канону, что сделало г. Котор сборным пунктом еретиков, торговцев и прекрасных мореплователей. Этот исключительно важный город был с точки зрения правления церкви с 1166. по 1179. год в составе архиепископства в г. Бар, а с 1179. по 1328. год под юрисдикцией архиепископства в г. Бари. Во время правления последних Неманичей он пользовался большими привилегиями и был зоной свободной торговли. Вплоть до начала четырнадцатого века большая часть его епископов приходили в столкновение с каноном, или, как цитируется в документах, "вне законов римской церкви". Известно, что некоторые из его епископов происходили из катарских стран, как епископ Адам, который из тюрьмы в г. Алби поступил на должность епископа в г. Котор, где столкновение между епископом Сергием и еретическим епископом Иоганнесом де Битонто (Johannes de Bitonto) до такой степени обеспокоило Рим, что было приказано отменить каторские законы, Устав этого города, который запрещал гражданам Котора быть городскими первосвященниками.

Епископство в г. Рисан упоминается в конце шестого века, во время правления епископа Себастияна (591-595. гг.); это епископство, как вероятно и Розе-Котор находилось до Великой схизмы под церковной юрисдикцией патриархата в Антиохии. Рисан как важное византийское церковное местонахождение упоминается в нескольких копиях бумаг в периоде с 639. по 921-23. год. В этом периоде этот город, в proximity г. Котор, митрополия, которая по некоторым косвенным приметам имела исключительно важную роль на просторах Верхней Далмации во время иконокластических споров. Империальным решением, иконокластическая митрополия в Рисане отменена 921-23. годах, когда все

EPISKOPI KOTORA I EPISKOPIJA I MITROPOLIJA RISAN

церковные права правления перешли на новооснованную (с начала десятого века, во время правления Льва Мудрого, или 877. года по ссылкам историков баррока) митрополию в г. Бари (*Antibares, Antivari*). Рисан становится римским епископством 1271. года и по 1423. является свободным епископским местонахождением. Епископ Констанциус становится суффраганом надбискупства в г. Загреб, и рисанская церковь будет "*suffraganus Leodiensis*".

В добавлении к этому находятся и выписки из сочинений посвященных делу святого Бернарда от Фосы, который от имени курии с 1464. по 1469. года пребывал в секретной миссии объединения Далмации и Боснии, когда католическая церковь и сама переживая бурные времена, пыталась защитить и расширить свое влияние, с намерением установить границу с турецкой силой и её вассалами на Балкане - центром миссии в один короткий период был г. Котор.

В этом находятся списки епископов г. Котора и г. Рисана, а также список катастрофальных землетрясений которые поражали Византию от начала её существования до её падения.

SADRŽAJ

EPISKOPIJE KOTORA I RISNA: SVIJET ANTIOHIJE I AKVILEJE	7
<i>Antiohija i episkopija i mitropolija Risan</i>	8
<i>Rose, Dekatera, Kotor, između Vizantije i Rima</i>	14
Episkopi Kotora	
Episkop nepoznatog imena - 820-826.	
Jovan iguman kod Kotora - (821-826).....	30
Episkop nepoznatog imena - 1033. godina	
Smrt kotorskog episkopa	34
Episkop Ursacije - 1124. godina	
Darovnica episkopa Ursacija	38
Episkop Nikifor - 1141-1153.	
Sukob Kotora i Dubrovnika	
<i>LXX, 1153, 24. decembra. U Lateranu.....</i>	42
Episkop Malon - 1154-1166.	
Kotorski episkop osveštava crkvu sa tri oltara	46
Osveštenje crkve sa tri oltara - 93.	
<i>1166, 19. juna. (U Kotoru.)</i>	48
Interregnum - 1166-1170.	
Zakletva kotorskom vicekomesu	52
Episkop Buskius - 1181-1191.	
Komes Trifun, gospodar Kotora - <i>Dubrovnik, 20. septembar 1181.</i>	56
Kotor i župan Stefan Nemanja - <i>3. 1186. u januaru</i>	56
Konstanca, rimska carica daruje Kotor povlasticama - 1195. godina	
Naredba Konstance, rimske carice i kraljice Sicilije, Kotoru - <i>Konstanca 1195</i>	60
Darovnica Konstance, rimske carice i kraljice Sicilije	62
Episkop Mihailo (Miha) - 1200. godina	
Odredba naroda Kotora	66

Episkop Sergije Prvi - 1205-?	
Presuda prezviteru Mihailu	70
Episkop Blazije - 1220-1 - 1239.	
Kotorski zakon za vrijeme kralja Radoslava - VI	
<i>Kralj Radoslav - 15. septembra 1221.....</i>	74
Kotorski trgovac Matija Bonascije traži u Konstantinopolju glavu sv. Trifuna	76
Tužba kotorskog episkopa	82
Dekret protiv monaha sv. Đordja.....	82
Episkop Deodat - 1247. godina	
Episkop Deodat osveštava hram sv. Đordja	86
Episkop Kentiberius - 1249 - 1254-55.	
Papa Inokentije kotorskom episkopu.....	90
Djelo prokuratora arhiepiskopa Dubrovnika.....	90
Dekret kotorskog kapitula	92
<i>32. 1257. decembra 26. - Ugovor o prijateljstvu između Kotora i Dubrovnika</i>	92
Episkop Markus - 1260-1266. (1271.?)	
Dekret episkopa Marka	96
Episkop Zete i episkop Kotora.....	96
<i>36. 1279. juna 5. - Ugovor između Dubrovnika i Kotora.</i>	98
Episkop Domnus - 1280-1288.	
Hajnc de Bibanis i kotorski episkop.....	106
Ostava župana Dese - 38. 1281. jula 3.....	108
Papa imenuje kotorskog kanonika Mihaila za barskog primasa - 467.	
<i>(1282) 22. novembra. Kod Flaskonenskog brda.</i>	114
Dubrovčani traže ostavštinu župana Dese - Kotor, 30. oktobar 1285.	116
Tužba protiv episkopa Kotora - CXL	120
Episkop Meliciates - ? - 1326. (?)	
<i>39. - Kotorski zakon o bizohama</i>	124
Izbor rektora katedrale u Kotoru	124
Dekret Melicijaka, kotorskog episkopa.....	126
Ovlašćenje episkopima Travunije i Kotora - CCXII	
<i>Tomi, koji je izabran u Raguzi, šalje se palijum</i>	126
Papa Jovan episkopima Travunije i Kotora - CCXIII	
<i>Papa Jovan episkopima Travunije i Kotora - CCXIII</i>	128
Manastir Sv. Đordja se pokorava episkopu Kotora.....	128

Episkop Domnius (Pomponius) - ? - 1328.	
Siromaštvo kotorskog episkopa	132

Episkop Sergije Drugi - 1328-1331.

CCXVIII - <i>Kotorski kanonik Sergije se postavlja za episkopa Kotora</i>	136
Sukob Kotora i Barija.....	138
Kotor nije više pod vlašću Barija.....	140
CCXXVI - <i>Sukob episkopa Sergija i Kotora</i>	142
CCXXXVI - <i>Prijetnja pape Jovana Kotoru</i>	146
CCXXXVII - <i>Zapovijest pape Jovana</i>	148
CCXXXVIII - <i>Papa Jovan premješta episkopa Sergija</i>	150
Kotor se oslobada kazne ekskomunikacijom.....	150
CCXLII - <i>Episkop Sergije se premješta iz Kotorske crkve u crkvu Pule</i>	152
Papa Jovan poništava kazne Kotoru - CCXLV	154

Episkop Rajmundus Agouti - 1331-1334.

CCXLIII - <i>Rajmund Agouti od Klareta postavlja se za episkopa Kotora</i>	160
CCXLIV	162
O izboru manastirskih prokuratora crkve sv. Trifuna, gl. XVIII.....	162
O izboru crkvenjaka sv. Trifuna, gl. XIX.....	164
O huliteljima Boga, gl. 97	164
O crkvenim pokroviteljima, gl. 168 - 20. oktobra 1334. god.....	166
Da ne možemo založiti ni prodati crkveno blago, gl. 260	166

Episkop Tomas de Ripatronics - 1334-1343.

XI - <i>Grad Kotor i Mleci</i>	
1335 decembra 30	170
CCLIV	176
61. 1336, septembra 16	180
Odluka za praznik Sv. Tripuna.....	182

Episkop Sergije Treći - 1343-?

Donacija novog manastira dominikancima	186
CCLXXXI.....	188
CCLXXXII - <i>O istoj stvari Stefanu, bosanskom banu</i>	190
Papa Kliment dominikancima u Dalmaciji	192

Episkop Bartolomej - 1348-1349.

XII - <i>Car Stefan Dušan</i>	
1348. aprila 1, indikta 1	196
CCXCVI.....	198

Episkop Adam - 1349-1352.

Adam, episkop Kotora	202
----------------------------	-----

Episkop Dujmus Drugi - 1352-1368.

Prečasnom bratu Dujmu, kotorskom episkopu.....	206
CCCXII.....	208
CCCXXXVII	210
Papa Urban kotorskom episkopu - <i>Kotorski episkop osveštava oltar</i>	212
Papa Urban kotorskom episkopu	212
Opština Kotor izgradila je manastir Sv. Klare	214
Pismo pape Urbana Mlečanima za Kotorane.....	214

Episkop Stefan - 1369. godina

Stefan, kotorski episkop XXVI.....	218
------------------------------------	-----

Episkop Jovan - 1375-1397.

Budim, 11. april 1383.....	222
8. maj 1384.	224
XIII - <i>Stjepan Tvrtko, kralj bosanski</i>	
1385, avgusta 23. utvrđuje mletačka ranija prava i povlastice u Kotoru.	
(Ljubić S., Listine IV, Zagreb 1874, str. 221.)	228

Episkop Bartolomej Drugi - 1400-1409.

Viktor Pisano odnosi krst Sv. Trifuna.....	232
--	-----

Episkop Antonio de Bitonto - 1410-1421.

1413. Na subotu 22. decembra. - <i>Neka je sa nama milost sv. Duha</i>	
Duh neka nadahnjuje gdje želi.	236
Odluka Velikog savjeta Kotora	
(dokument 1)	238
Praznik sv. Trifuna.....	240
Odluka Velikog savjeta Kotora	
(dokument 2)	242
Spor oko zajma i relikvija.....	242
O proslavi svečanosti sv. Marka zaštitnika blagoslovenog grada Venecije, Gl. 1	244
Iz povelje mletačkog dužda.....	244

Episkop Sekundus Nani - 1425-1428.

Odluka Velikog savjeta Kotora	
(dokument 3)	248
Odluka Velikog savjeta o kontroli prihoda i rashoda.....	248

Episkopi Risna

Episkop Sebastijan - 591-595.

Papa Gregorije Sebastijanu, episkopu Risna (<i>dokument 1</i>)	254
Papa Gregorije Sebastijanu, episkopu Risna (<i>dokument 2</i>)	254
Papa Gregorije svim episkopima Ilirika	256

Mitropolija Risan - (?)639 - 921-3

Noticija sedam	260
----------------------	-----

Episkop Dujmus - 1350-1352.

Voljenom sinu Dujmu Spličaninu, episkopu Risna	264
--	-----

Episkop Egidije - oko 1400. godine

Egidije, risanski episkop.....	268
--------------------------------	-----

Episkop Adrijan Arnoldi - 1517-1536. (?)

Doktor teologije postavljen za episkopa Risna.....	272
--	-----

Dodatak - Ujedinjenje Bosne i Dalmacije

Višegrad, 26. maj 1358.

Prvobitna redakcija ugovora između kralja Ludviga i Republike dubrovačke	276
O bl. Bernardu od Fose iz reda Male braće	282
Iz djela A. Amicia	286

Kotor i Risan

Episkopi Kotora	305
Episkopi Risna.....	307
Zemljotresi koji su bili rušilački (epoha Vizantijске imperije)	308

Rezime

Bishops of Kotor and Episcopate and Diocese of Metropolitan Risan	317
Les évêques de Kotor et l'évêché et la métropole Risan	319
Erzbischöfe von Cattaro und das Erzbistum und die Metropolitankirche von Rhizon	321
Episkopi Kotora i MitropoliÔ Risan	323

SADRŽAJ	325
---------------	-----

**Monumenta Montenegrina
knjiga VI
tom 1.**

Episkopi Kotora i Episkopija i Mitropolija Risan

Priredio i predgovor napisao
Vojislav D. Nikčević

Prevela
Ana Klikovac

Izdavač
Istorijski institut Crne Gore

Za izdavača:
Prof. dr Branislav Kovačević

Lektura i korektura:
Marijan Miljić

Tehnička i kompjuterska obrada
Stevan Ljumović, dipl. ing.

Tiraž:
500 primjeraka

Štampa:
Štamparija Obod dd Cetinje

ISBN 86 - 305 -0330 - 0

CIP - Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Републике
Црне Горе "Ђурђе Црнојевић", Цетиње

262.3(497.16)(093.2)

MONUMENTA Montenegrina Knj. 6,t.1,Episkopi Kotora i Episkopija i Mitropolija Risan /
priredio i predgovor napisao Vojislav D. Nikčević, prevela Ana Klikovac. - Podgorica: Istorijski
institut Crne Gore, 2001 (Cetinje: Obod). - 332 str;29 cm - (Iz prošlosti Crne Gore . Posebna
izdanja)

Na spor. nasl. str.: Monumenta Montenegrina Vol. 6,liv. 1, Les évêques de Kotor et l'évêché et
la métropole Risan. = Monumenta Montenegrina T. 6, kn. 1, Епископи Котора и Митрополия
Рисан, Тираž 500. - Episkopije Kotora i Risna: svijet Antiohije i Akvileje / Vojislav D. Nikčević:
str.7-26. - Rezime na više stranih jezika.

ISBN 86-305-0330-0

1. Никчевић Војислав Д.
 2. Кликовац, Ана
- П.к.: а) Рисанска митрополија - Историјска грађа
б) Епископи - Котор - Историјска грађа

Национална библиотека Црне Горе

Б

III 33954/6/1

100105054

COBISS